

Kulttuuriympäristön teemayleiskaava

Arvottamisraportti, ehdotus 15.3.2024
Oulun kaupunki, Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut, Kaavoitus

Sisällysluettelo

Johdanto

KULTTUURIYMPÄRISTÖ

OULUN KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Minun kulttuuriympäristöni Oulussa

RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kulttuuriympäristön arvoja turvaava erityislainsäädäntö

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY 2009

Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt MRKY 2015

DOCOMOMO -kohteet

Alvar Aalto Oulussa

Paikallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt

KULTTUURIMAISEMA

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021

Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Perinnebiotoopit

MUINAISJÄÄNNÖKSET

Johdanto

Tämä arvottamisraportti on osa Kulttuuriympäristön teemayleiskaavan aineistoa. Raportti täydentää kaavakarttaa ja -selostusta kuvaamalla kulttuuriympäristön kokonaisuutta: rakennettua kulttuuriympäristöä, arvokkaita maisemia ja muinaisjäännöksiä.

Arvottamisraportti avaa inventointimenetelmiä sekä arvottamista ja arvottamiskriteerejä. Viistoilmakuvat ja valokuvat sekä sanalliset kuvaukset lisäävät tietoa teemayleiskaavassa osoitettujen kohteiden ominaispiirteistä. Tavoitteena on luoda kattava kuva oululaisesta rikkaasta kulttuuriympäristöstä niin päättäjille, kiinteistönomistajille, asiantuntijoille kuin myös kuntalaisille.

Raportti on laadittu Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelujen kaavoitusyksikössä. Laatumista on ohjannut Oulun kaupungin Kulttuuriympäristötyöryhmä.

**Arvokas rakennettu
ympäristö on
kaupungin
vetovoima- ja
identiteettitekijä.**

KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kulttuuriympäristö tarkoittaa ihmisen toiminnasta sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntynyttä ympäristöä. Siihen kuuluu kulttuurimaisema, rakennettu kulttuuriympäristö ja muinaisjäännökset.

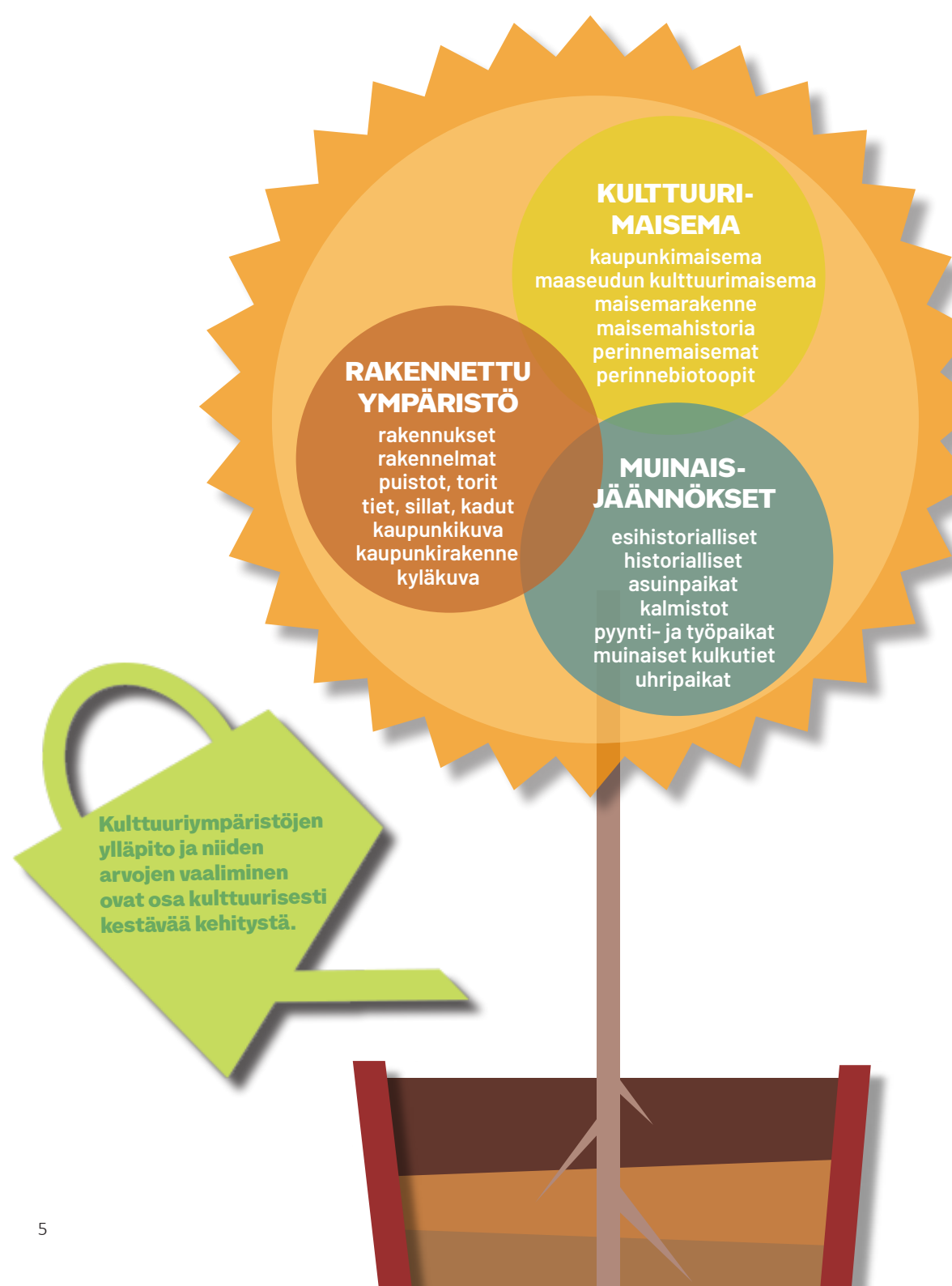
Liikkuminen, asutus, elinkeinojen kehittyminen ja historialliset tapahtumat ovat kaikki jättäneet jälkensä ympäristöömme. Kulttuuriympäristö heijastaa alueen arvoja ja kertoo paikkakunnan historiasta ja kehitymisestä.

Kulttuuriympäristö pitää sisällään sekä aluekokonaisuuksia että yksittäisiä kohteita. Kulttuuriympäristöä ovat niin tavalliset arkiympäristöt kuin erityistä tunnustusta saaneet ja suojellut alueet ja kohteet.

Kulttuuriympäristö muokkautuu ja varastoi tietoa ihmisen toimista jatkuvasti. Vaikka kulttuuriympäristö voi uusiutua ja kehittyä ajan kuluessa ja tarpeiden muuttuessa, on muutoksia tehtäessä hyvä pitää mielessä jo olemassa olevan ympäristön arvot.

< Kulttuurimaisema on muodostunut ihmisen toiminnan vaikutuksista eri aikoina. Vanhan rakennetun kulttuuriympäristön ja puiston taustalla rakennetaan uutta.

Kuva: Sanna Krook 2019

Rakennettu ympäristö, maisema ja muinaisjäännökset sisältävät ihmisen ympäristöön eri aikoina jättämiä jälkiä. Kulttuuriympäristöön on varastoitunut valtavasti tietoa historiasta sekä meitä ennen eläneiden ihmisten arvoista, elintavoista ja kulttuureista. Historia, tarinat ja merkit eletystä elämästä luovat ympäristöön erityispiirteitä, syvyyttä ja identiteettiä johon ihmisen on helppo kiinnittyä. Hallitsematon ja nopea muutos heikentää pysyvyyden tunnetta. Identiteetiltään vahva kulttuuriympäristö on kaupungin vetovoimatekijä.

Hyvin ylläpidetty kulttuuriympäristö vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin ja pienentää ilmastonmuutoksen vaikutuksia. Purkaminen ja rakentaminen aiheuttaa merkittäviä hiilipäästöjä, mutta hyvin ylläpidetty rakennettu ympäristö säästää luonnonvaroja. Kulttuurimaisemat ja perinnebiotoopit ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta. Kulttuuriympäristöstä huolehtiminen on kulttuurisesti kestävää kehitystä.

KULTTUURIYMPÄRISTÖSTRATEGIA 2014-2020

Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014

VISIÖ: Kulttuuriympäristö on hyvinvoinnin ja elinvoiman lähde.

MRL 5 § Alueiden käytön suunnittelun tavoitteet

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:

3) rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista.

MRL 118 § Rakennustaiteen ja kaupunkikuvan vaaliminen

Rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostöissä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella.

Kulttuuriympäristöön liittyvien arvojen tunnistaminen ja vaaliminen on tärkeää. Tämän päivän rakentamista ohjataan resurssiviisaasti jo rakennetuille alueille täydennysrakentaen, purkaen tai käyttötarkoitusta muuttaen. Hallittu ja arvot tunnistava muutos pitää kulttuuriympäristön elävänä ja elinvoimaisena. Kerroksellinen kulttuuriympäristö luo moniarvoista ympäristöä.

Suomi on sitoutunut kansainvälisten kulttuuriympäristöä ja rakennusperintöä koskevien sopimusten, julistusten ja suositusten suojelulle asettamiin tavoitteisiin ja velvoitteisiin. Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu perustuslain mukaan kaikille. Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää rakennetun ympäristön ja maiseman huomioon ottamista alueiden suunnittelussa. Valtakunnallinen Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020 koskee meitä kaikkia.

Oulun kaupunki on kaupunginvaltuuston päätöksellä hyväksynyt kulttuuriympäristön hoitoon ja asemaan vaikuttavia ohjelmia ja strategioita.

KANSAINVÄLISIÄ JULISTUKSIA JA SOPIMUKSIA

Kansainväliset julistukset ja sopimukset asettavat suojelulle tavoitteita ja velvoitteita. Suomi on sitoutunut allekirjoittamiensa sopimusten tavoitteisiin ja sisältöön.

- Venetsian julistus (Unesco, ICOMOS) 1964
- Burran julistus (Unesco, ICOMOS) 1999
- Euroopan neuvoston kulttuuriperinnön inventointia ja dokumentointia koskeva opas 2001
- Yleissopimus Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelusta/Suomen säädönkokoelman sopimussarja 1992
- Madridin asiakirja 2011
- Faron puiteyleissopimus 2005

OULUN ARKKITEHTUURIOHJELMA 2017

KV 3.4.2017

Visio: Oulu on pohjoinen arkkitehtuurikaupunki

Arkkitehtuuriohjelmassa on esitetty tahtotila vetovoimaisesta, monimuotoisesta, yhteisestä ja laadukkaasta Oulusta sekä toimenpiteet tahtotilan saavuttamiseksi

Kulttuuriympäristö kunniaan

- Tunnistetaan kulttuuriympäristön arvot ajantasaisin inventoinnein ja rakennushistoriaselvityksin.
- Edellytetään suunnittelun ja päätöksenteon pohjaksi ajantasaista kulttuuriympäristön arvottamista.
- Turvataan kulttuuriympäristön arvot nostamalla ne etusijalle kaavoituksessa, käyttötarkoituksen muutoksissa, korjauksissa ja kunnossapidossa sekä vastuullisessa kiinteistöjen omistamisessa ja myynnissä.
- Hyödynnetään alueidentiteetin lähtökohtana alueiden historiaa ja tarinoita. Käytetään niitä myös suunnittelun lähtökohtana, oppimateriaaleissa ja matkailumateriaaleissa.
- Lisätään kulttuuriympäristötietoisuutta nostamalla esiin kulttuuriympäristöjä tapahtumien näyttämöinä ja matkailun vetonauloina, kulttuuriympäristökävelyin, seminaarein ja julkaisuin.

OULUN KAUPUNKISTRATEGIA

KV 31.1.2022

Visio: Kulttuuri-ilmastonmuutos NYT!

Arvot on yhteinen käsitys siitä, mikä on meille tärkeää ja arvokasta. Kaupungin arvot ovat rohkeus reiluus ja vastuullisuus, joka merkitsee kestävästä elämäntapaa ja toimimista siten, että tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus tehdä valintoja.

Strategisena tavoitteena kulttuuripääkaupunkivuosi Oulu2026 vahvistaa veto- ja pitovoimaa. Oulu sitoutuu toteuttamaan Euroopan kulttuuripääkaupunkihakemusten Oulu2026 hakukirjan toimenpiteitä.

Kaupunkistrategian painopisteet

- Oulu on Suomen yritysmayönteisin kansainvälinen kasvukeskus.
- Oulu2026 vahvistaa veto- ja pitovoimaa.
- Oulu on hiilineutraali 2035.
- Oulussa jokaisella on mahdollisuus elää terveellistä ja turvallista elämää.
- Sivistys rakentaa kestävästä ja kansainvälistä Oulua.
- Oulussa on vaikuttavat palvelut, kestävä talous ja hyvinvoiva henkilöstö.

OULUN KULTTUURISTRATEGIA

KV 3.31.2020

Oulun kulttuuristrategia 2030 kuvaa Oulun kulttuuri-ilmastonmuutoksen, jossa kulttuuri on yksi koko kaupungin tulevaisuuden keskeisiä kehittämisen voimavaroja.

Kulttuuristrategian pääteemana on kulttuuri-ilmastonmuutos, joka vahvistaa mm. oululaisten alueiden paikallisten identiteettiä. Tavoitteen mukaan kulttuuri kytkeytyy vahvasti osaksi kaupunkiympäristön suunnittelua. Toimenpiteenä strategiaan on kirjattu kulttuuriympäristöjen ja kulttuuriperinnön vahvistaminen ja näkyväksi tekeminen. Kulttuuriperintö on Oulun kulttuurista pääomaa, joka tulee nostaa kaupunki-identiteetin ytimeen.

OULUN KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Perämeren rannalla, Oulujoen suulla sijainnalle vanhalle kauppapaikalle vuonna 1605 perustettu Oulun kaupunki mahtui aikoinaan Pokkitörmälle, Oulujoen suun eteläpuoliselle niemelle joen ja meren väliin. Tuiraan kaupunki laajeni 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Kunta- ja alueliitosten myötä kaupunki on jatkanut laajentumistaan viime vuosikymmeniin saakka. Isoimpia laajentumisvaiheita ovat olleet mm. Oulujoen kunnan lakkauttamiseen johtaneet kunталиitokset 1960-luvulla, jolloin Oulusta tuli hetkeksi Suomen suurin kunta, sekä Ylikiimingin liitos Oulun kaupunkiin vuonna 2009. Nykyisiin mittoihinsa Oulu kasvoi vuonna 2013, jolloin viisi silloista kuntaa (Haukipudas, Kiiminki, Oulunsalo, Oulu ja Yli-Ii) muodostivat yhdessä uuden Oulun.

Oulun kaupunki on maa-alueeltaan laaja. Oulunsalon länsipäästä, Pohjanlahden rannalta itäisen naapurikunnan Utajärven rajalle on mittaa 70 kilometriä. Sama matka taittuu eteläiseltä Kempeleen vastaiselta rajalta Yli-Iin pohjoisimpiin osiin. Pitkien etäisyyksien väliin mahtuu siten monen tyyppisiä ja alueellisia erityispiirteitä omaavia kulttuuriympäristöjä, joista Oulun monimuotoinen kulttuuriympäristö koostuu.

< Helmikuinen Oulu 2021
Kuva: Tero Suutari

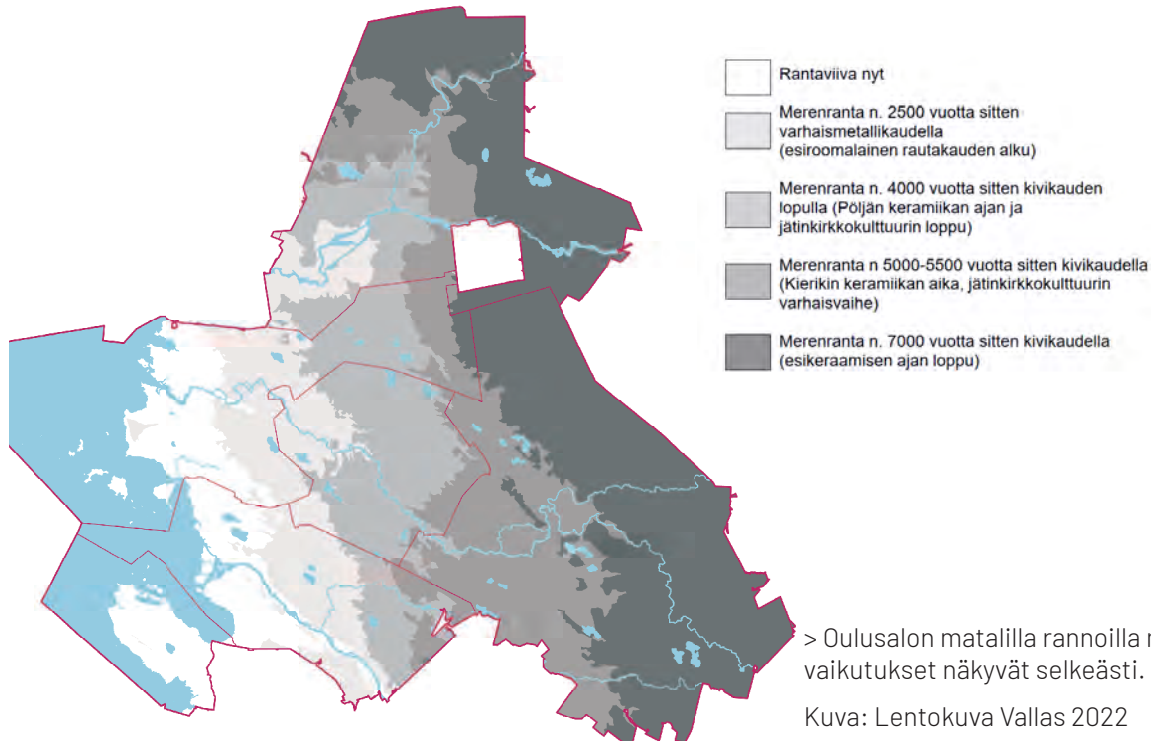
> Oulu on Pohjois-Pohjanmaan maakuntakeskus ja pinta-alaltaan Suomen 21. suurin kaupunki.

Maisema vaihtelee maantieteellisten ulottuvuuksien takia paljon. Oulun kaupunkialue kuuluu valtakunnalliseen Pohjanmaan maisemamaakuntaan, joka Oulun kohdalla jakaantuu pääosin Pohjois-Pohjanmaan joki- ja rannikkoseutuun. Yli-lin ja Ylikiimingin itäiset osat ulottuvat Pohjois-Pohjanmaan nevalakeuden alueelle. Maisemarakenteeltaan Oulu on pääpiirteissään alavaa ja tasaista. Kaupungin halki virtaa kolme jokea (Oulujoki, Kiiminkijoki ja Iijoki), järviä on vähän ja ne ovat pienehköjä.

Oulun itäisimmät alueet paljastuivat merestä vasta 3000 vuotta jääkauden päätymisen jälkeen, noin 7000 eaa. Varhainen asutus seurasi siirtyvää merenrantaa ja järjestäytyi jokien varsille sekä rannikolle. Maankohoamisilmiö onkin Oulussa maisemaa muuttava erityispiirre, jonka myötä uutta rantaa paljastuu edelleen. Alavimmilla rannikolla kasvillisuusvyöhykkeiden siirtymisen ja meren pakenemisen voi nähdä selkeästi jo yhden sukupolven aikana.

Merenrannan siirtyminen maankohoamisen vaikutuksesta

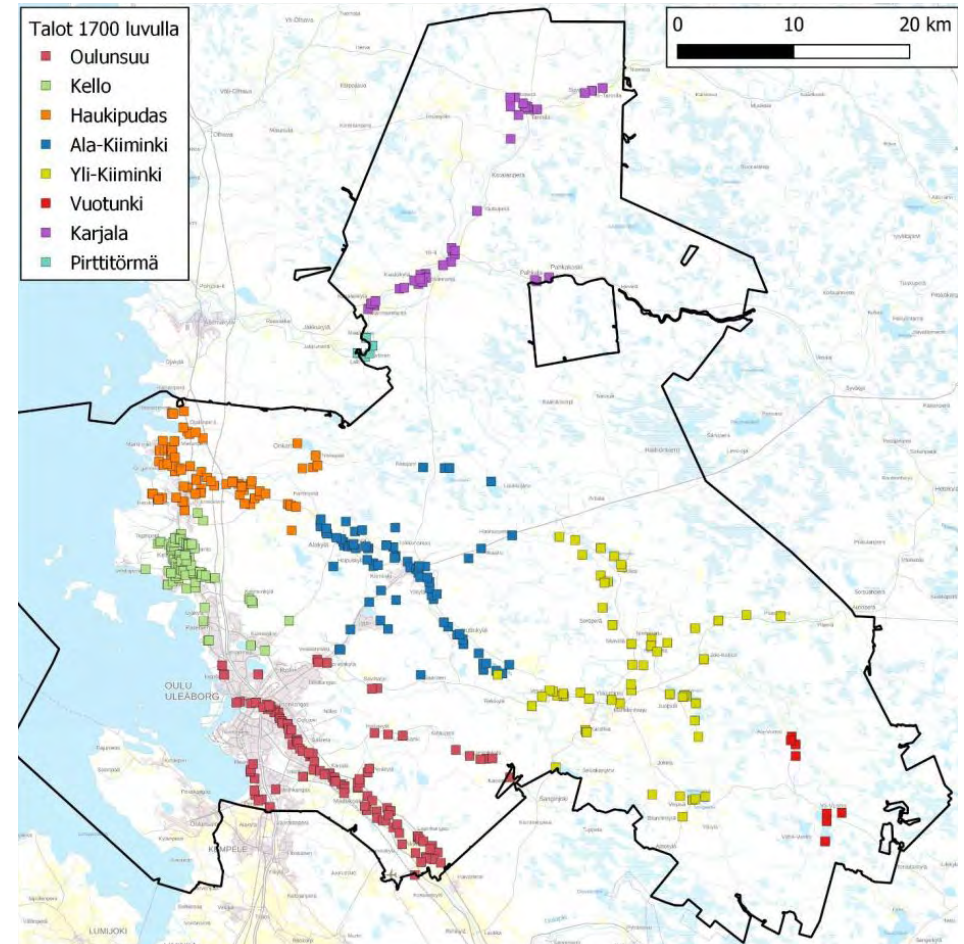

Keskiajalta kaupungin perustamiseen 1300 – 1605 jaa. karjanhoito ja viljely vakiintuivat rannikolla. Ajanjaksolta tunnetaan kauppa- paikkoja Oulunsalosta, Oulunsuusta sekä Turkansaareltä. Merkit- tävimmäksi muodostui vuonna 1531 viralliseksi kauppapaikaksi määrätty Oulun satama Oulujoen suulla. Oulun linnan rakentami- nen Linnansaarella alkoi vuonna 1590 ja vuosikymmenen aikana Oulujokisuulle perustettiin ensimmäinen kirkko.

Oulun kaupunki perustettiin kuningas Kaarle IX:n määräyksellä vuonna 1605. Oulu nousi Pohjois-Pohjanmaan hallinnolliseksi ja sivistykselliseksi keskuksesi 1600-lu- vun aikana. Kaupungin suunnitelmallinen kehittäminen alkoi maanmittari Claes Claessonin vuonna 1651 laatiman ruutuasemakaavan pohjalta. Samalla vuosi- sadalla Oulun seudun asutus alkoi tihentyä. Nykyisen Oulun alueista Oulunsalo, Oulu, Kello, Haukipudas, Kiiminki ja Ylikiiminki alkoivat erottua keskittyminä omiksi seurakunnikseen.

< Claes Claessonin suunni- telma, jota pidetään Oulun ensimmäisenä asemakaava- na, valmistui 1651

> Oulun vanhimmat kylät ja talot 1700-luvun kartta- ai- neiston perusteella.

Arttu Tokoi, Maanala Oy 2023

> Tuomiokirkko, Franzénin talo ja Lyseorakennus sijoitettiin Ehrenströmin-Engelin asemakaavassa esitetyn Kirkkotorin ympärille.

Tuomiokirkko, Franzénin talo, Lyseo ja kauppiaitten ranta-aitat Pokkitörmällä. Tervavene laskee Merikoskea ja toista venettä vedetään möljäillä ylävirtaan.

J. Boström - Litografia Finland framställdt i teckningar 1845-52

1700-luvun lopulla alkoi aina 1800-luvulle saakka jatkunut vilkas kehitys. Sen perustana oli maataloudessa, merenkulussa ja tervakaupassa tapahtunut kehitys. Varhainen teollistuminen käynnistyi. Oululle myönnettiin tapulikaupunginoikeudet vuonna 1765, minkä seurauksena kaupungin kauppa-alue ja yhteydet laajenivat ja Tervahovi perustettiin. Oulun asema hallinnollisena keskuksena vahvistui, kun Oulusta tuli läänin pääkaupunki vuonna 1775. Maaseudulla elinkeinon antoi yhdistetty viljely-, karja- ja tervatalous. Isojako muutti kylien rakennetta väljemmäksi.

Tulipalot ovat vaikuttaneet puutalokaupungin rakennettuun ympäristöön kautta aikojen. Oulun historian tuhoisimman, vuoden 1822 suurpalon jälkeen keskusta kaavoitettiin ja rakennettiin C.L. Engelin piirtämän ja J.A.Ehrenströmin luonnostelevan empireasemakaavan perusteella uudestaan. Tämä ratkaisu on nykyisen keskustan korttelirakenteen perustana. Pokkitörmälle perustetun Oulun kaupunkialue laajeni Tuiraan 1800- ja 1900-lukujen taitteessa.

^ Keisari Aleksanteri I vahvisti vuonna 1825 nimikirjoituksellaan J.A.Ehrenströmin ja C.L.Engelin laatiman asemakaavan.

Vuoden 1865 keisarillisen kunta-asetuksen mukaan kukin seurakunta ja kappeliseurakunta muodostivat itsenäisen kunnan. Nykyisen Oulun alueelle muodostuivat 1900-luvulle mennessä Haukiputaan, Oulunsalon, Kiimingin, Ylikiimingin ja Oulujoen kunnat. Yli-lin kunta erotettiin lin kunnasta 1924. Kuntien keskuksiin alkoi rakentua mm. kouluja ja kunnantaloja.

1900-luvulle tultaessa kiihtyvän kehityksen vaikutukset kulttuuriympäristön muutokseen nopeutuivat. Moderniin aikaan siirryttäessä raideliikenne, autoistuminen, teollistuminen, sodat, jälleerakentaminen, tekninen kehitys, väestönkasvu, rakennemuutos jne. ovat jättäneet eri vaiheissaan jälkensä kulttuuriympäristöön.

Oulun kaupungin asemakartta vuodelta 1928.

^ Vuonna 1928 piiretyssä kartassa erottuvat nyky-Oulun muodostaneet kunnat. Kartassa on näkyvillä myös vuonna 1965 lakkautettu Oulujoen kunta.

Suomenmaa - teoksen IX osan karttaliite 1928. Porvoo, WSOY 1929, Maanmittaushallituksen kirjapaino. Public Domain

Kaupungin muutos matalasta puukaupungista moderniksi, kivisten kerrostalojen kaupungiksi alkoi 1900-luvun alussa. Oulun ja silloisten lähikuntien väkiluku alkoi kasvaa sotien jälkeen alkaneen rakennemuutoksen myötä rajusti. Teollisuus, työpajat ja koulutusmahdollisuudet vetivät puoleensa väkeä maaseudulta kaupunkiin. Tämä näkyi myös rakennetussa ympäristössä. Ruutukaavakeskustan ympärille muodostettiin lähiöitä tyydyttämään asumistarpeita. Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen vaikutti kaupunkikuvaan ja julkiseen rakentamiseen. Suurten ikäluokkien koulut, oppilaitokset, terveydenhoitoa palvelevat rakennukset, päiväkodit sekä kulttuurilaitosten rakennukset ovat suurelta osin nousseet sotien jälkeisenä aikana kuten myös liikerakennukset ja teollisuuslaitokset. Oulussa modernin 1940-luvun jälkeisen rakennuskannan osuus onkin merkittävä.

Oman erityispiirteensä 1980-luvun rakennettuun ympäristöön tuo Oulussa syntynyt ajattelu- ja suunnittelutapa Oulun koulu. Paikallislähtöisyyttä painottaneet arkkitehdit suunnittelivat alueelle useita merkittäviä rakennuksia. Samaan aikaan Oulussa alkoi myös teknologiarakentamisen kausi.

Otto-Iivari Meurmanin ja Arne Ervin vuonna 1952 laama Oulun yleiskaava laadittiin voimakkaasti kasvavan ja autoistuvan kaupungin tarpeisiin. Kaavassa osoitettiin asutuksen laajenemisalueet asumakunnittain asuinlähiöihin. Tulevan Pohjantien linjaus sovitettiin kaupunkirakenteeseen.

Nykyisellään Oulu on kasvava, väkiluvultaan Suomen viidenneksi suurin kunta. Kulttuuriympäristöjen kirjo on monimuotoinen, sillä pinta-alaltaan suureen kaupunkiin mahtuu kulttuuriympäristöä kivisestä ruutukaavakeskustasta Yli-lin metsäisille poronhoitoalueille. Ominaispiirteiltään Oulu ja sen yhdyskuntarakenne voidaan jakaa osa-alueisiin: kaupunkikeskusta ytimenään ruutukaavakeskusta, rakennettu kaupunkiympäristö, lähiöt, entiset kuntakeskustaajamat, Oulujoki-, Kiiminkijoki- ja Iijokivarret kyliineen ja loma-asutuksineen, muut maaseutukylät sekä maaseutualueet. Oman lisänsä luovat teollisuusympäristöt ja liikennealueet. Kullakin alueella on omia ominaispiirteitä ja ne sisältävät erilaisia arvokkaita kulttuuriympäristöjä.

Rannikon suurimmat asutuskeskukset Oulu ja Haukipudas ovat syntyneet liikenteellisiin solmukohtiin jokisuistoihin meren rannalle. Sisämaata halkovat joet, joiden rannoille asutus on keskittynyt nauhamaisiksi kyliksi. Kapeahkot viljelyalueet seurailevat jokilaaksoja. Karjanhoito on peltoviljelyä merkittävämpää etenkin Oulun pohjoisosissa. Jokivarsien väliin jää laajoja metsä- ja suoalueita, jotka ovat pääosin asumattomia. Oulun sisäosissa on myös runsaasti pieniä järviä, joista suurimpien rannoille on muodostunut kyliä. Itää kohti tasainen maasto muuttuu kumpuilevaksi ja soiden sekä metsien määrä lisääntyy. Muutamia matalahkoja harjumuodostelmia luikertelee maiseman läpi eri puolilla Oulua.

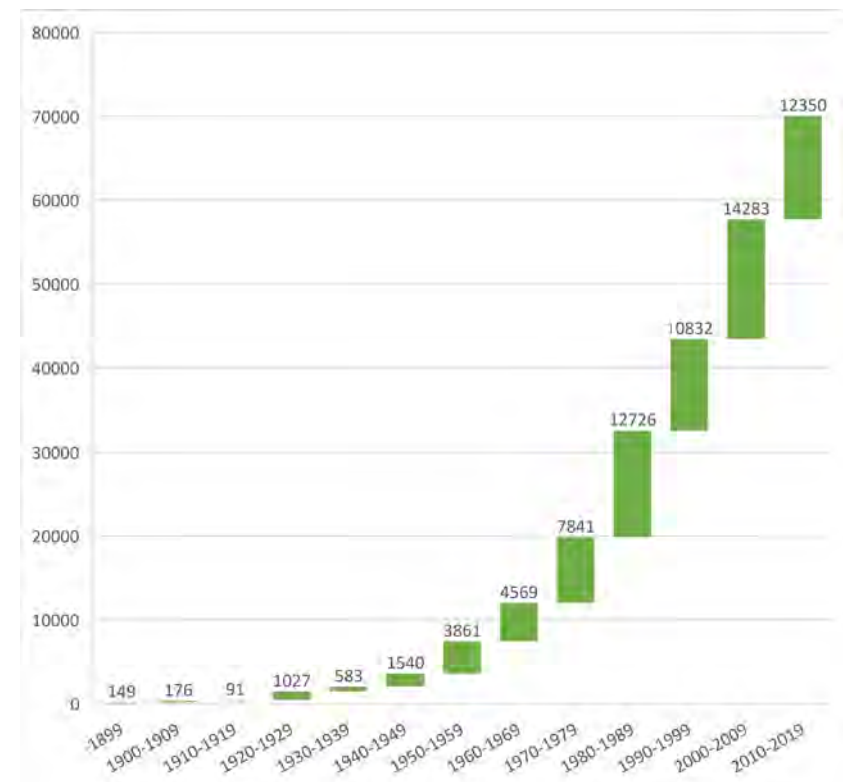
Oulun rakennusperintö on monipuolista ja kerroksellista. Vaikka Oulusta löytyy selkeästi yhtenä aikakautena syntyneitä ympäristöjä, sisältää alueen rakennettu ympäristö tyypillisesti eri aikoina rakennettuja osia. Vanhojen alueiden täydennysrakenta-

minen ja käyttötarkoituksen muutokset tuovat ympäristöön sekä ajallisia että toiminnallisia kerroksia.

Oulun keskustan rakennuskanta on muuta Pohjois-Pohjanmaata monipuolisempaa, sillä useat toiminnot kuten lääninvankila, varuskunta tai lääninsairaala sijoitettiin läänin pääkaupunkiin. Alueen teollinen historia näkyy myös vahvasti ympäristössä. Saha- ja paperiteollisuus sekä sähkövoimalaitokset ovat olennainen osa nyky-Oulun maisemaa. Maaseudulla talonpoikainen rakennuskulttuuri on edelleen selvästi läsnä, etenkin Oulun pohjois- ja itäosissa. Kaupungin ja kirkonkylien kasvaessa taajamarakenteen keskelle joutuneet maalaistalot piharakennuksineen muistuttavat alueen ensimmäisistä elinkeinoista.

Huomionarvoista on, että suurin osa arvokkaasta rakennusperinnöstämme on modernia. Vuonna 2022 Oulun rakennuskannasta 2,8% on rakennettu ennen vuotta 1940. Vanhoja rakennuksia on siis verrattain vähän, ja niiden muodostama kulttuuriympäristön kerros on hauras. Sotien jälkeen rakennettujen ympäristöjen täydentäminen, korjausrakentaminen ja uusiutuminen luovat tarpeen myös iältään nuorten rakennusten ja alueiden arvojen tunnistamiselle.

Eri vuosikymmeninä valmistuneiden rakennusten määrä Oulussa 2022

Oulun kulttuuriympäristöohjelma

Uuden Oulun yleiskaavan perusselvityksenä laadittu Oulun kulttuuriympäristöohjelma kokoaa yhteen viiden kunnan vuonna 2013 muodostaman Oulun kulttuuriympäristön arvot.

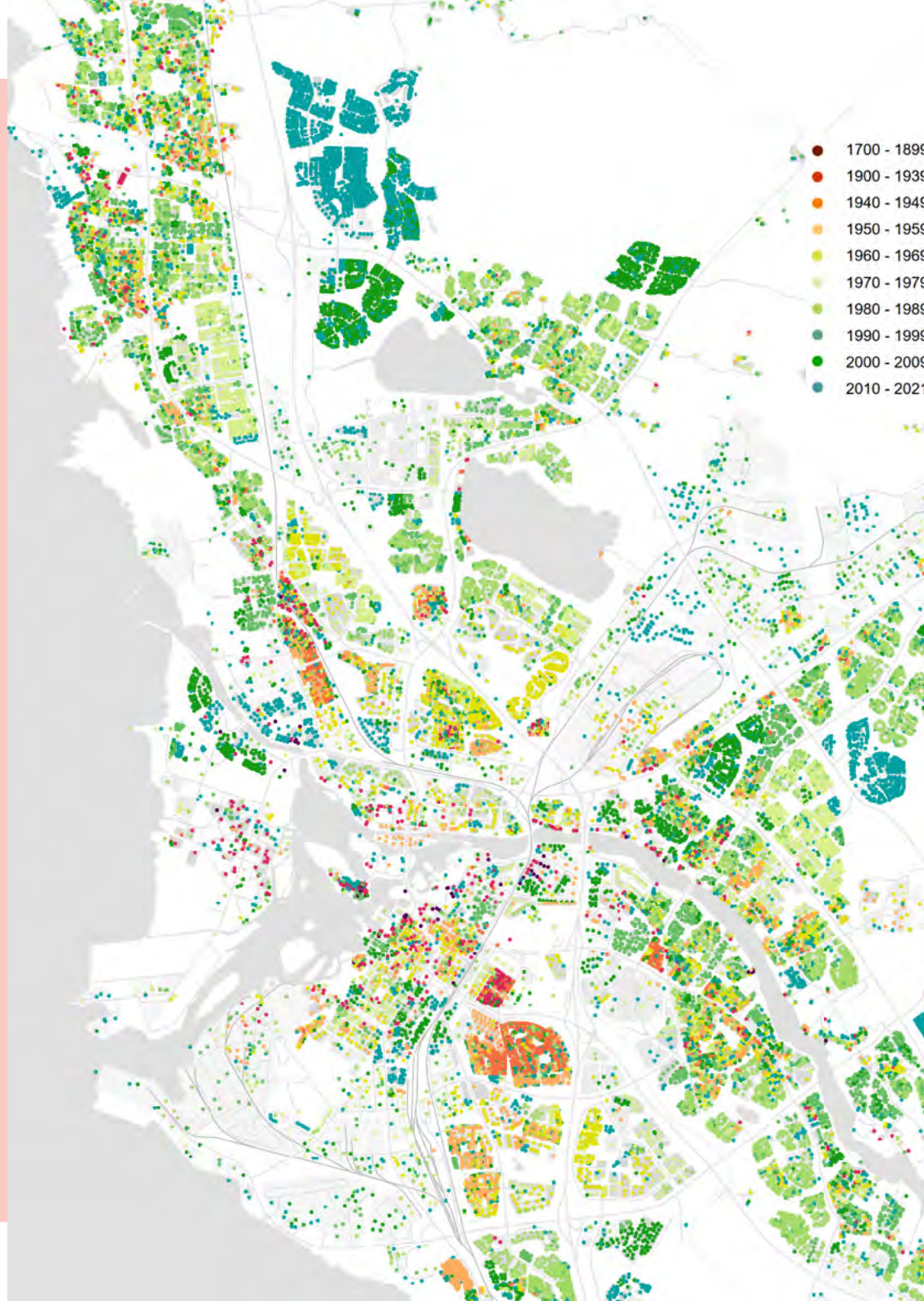
Ohjelma on koottu alueen kulttuuriympäristöjä yhdistävien teemojen ympärille, mutta siinä esitellään myös paikallisia erityisvahvuuksia sekä kulttuuriympäristöjen tarjoamia mahdollisuuksia. Vuorovaikutteisena prosessina laadittu kulttuuriympäristöohjelma on toiminut uuden kuntakuvan kehittäjänä ja paikallisen identiteetin rakentajana. Monipuolinen kulttuuri- ja rakennusperintö on merkittävä Oulun paikallisidentiteettiä kokoava tekijä.

Oulun kulttuuriympäristöohjelma on julkaistu kaupungin [nettisivuilla](#).

MUINAISJÄÄNNÖKSET	Oulun alueella on ajallisesti ja alueellisesti kattava muinaisjäännöskanta, josta erityisesti kivikausi ja kaupunkiarkeologia voidaan nostaa esille.
KYLÄT	Maaseudun kulttuuriympäristö tiivistyy Oulun omaleimaisiin kyliin. Peltoaukeat ja rakennusryppäät vuorottelevat maisemassa.
RUUTUKAAYAKESKUSTA	Oulun ruutukaayakeskustaan kohdistuu jatkuvasti muutospainetta. Sen kerroksellinen ja monipuolinen rakennuskanta kertoo kattavasti kaupungin eri vaiheista.
PUISTOT	Puistot ja vesistöjen virkistysalueet ovat asukkaille tärkeitä kulttuuriympäristöjä. Ne ovat kaupunkiympäristön vehreintä osaa.
ELINKEINOT	Kulttuuriympäristö kertoo elinkeinojen historiaa. Elinkeinot ovat muokanneet maisemaa voimakkaasti sekä maaseudulla että kaupungissa.
ASUMINEN	Oulu on täynnä viihtyisiä asuinalueita, jotka ovat asukkaidensa arkiympäristöä. Ne ilmentävät myös kaupungin kasvua ja leviämistä.
TERVEYDENHOITO	Terveydenhoidon ympäristöt ovat julkisia ympäristöjä, jotka kertovat eri aikakausien arvoista.
KOULUT	Koulu- ja päiväkotiympäristöt ja ovat kaikille tuttuja. Oulussa niiden laatuun ja viihtyisyyteen on kiinnitetty erityistä huomiota.
NAVETAT	Toimivat maatilat ovat maaseudun kulttuurimaiseman säilymisen perusta. Navetat myös kertovat maatalouden kehittymisestä.
SEURANTALOT	Erilaiset tapahtumat, sosiaalinen kanssakäyminen ja yhdessä tekeminen liittyvät kiinteästi seurantalosten elämään.
MODERNI RAKENNUSPERINTÖ	96% Oulun rakennuskannasta on rakennettu vuoden 1940 jälkeen. Moderneihin ympäristöihin kohdistuu suuria muutos- ja korjauspaineita.

Oulun rakennuskannan ikä vuosikymmenittäin

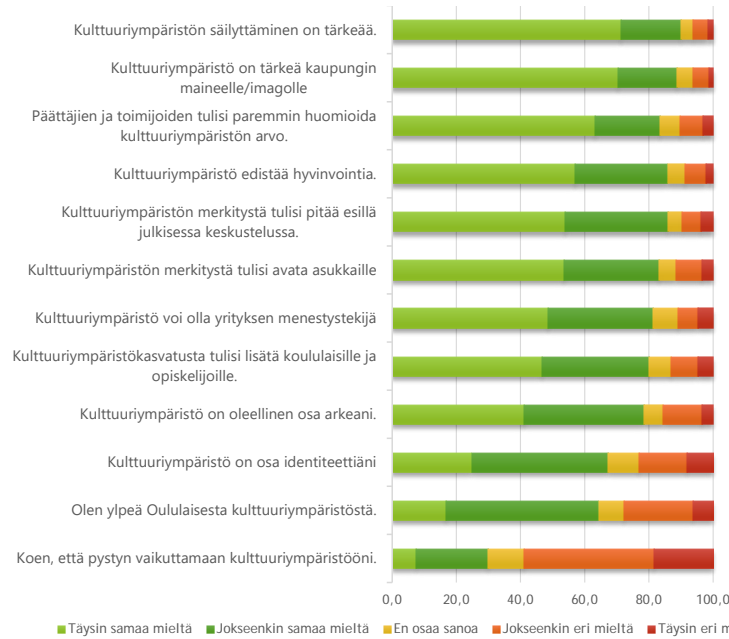
Minun kulttuuriympäristöni Oulussa

Kulttuuriympäristön teemayleiskaavan laatimisen alkuvaiheessa järjestettiin kuntalaisia osallistava Minun kulttuuriympäristöni Oulussa-kysely. Kyse-lyssä tiedusteltiin kulttuuriympäristön tuttuutta käsitteenä sekä kiinnostusta kulttuuriympäristöön ja siihen liittyviä merkityksiä. Monivalintakysymyksiä lisäksi kyselyssä sai merkitä kartalle merkityksellisiä paikkoja, ylpeydenaiheita sekä paikkoja, jotka olivat vastaajan mielestä vaarassa. Sanallisten vastausten mukaan sai liittää kuvia. Kesän 2019 aikana toteutettuun kyselyyn saatiin kaikkiaan 366 vastausta.

Vapaamuotoisissa vastauksissa korostui kulttuuriympäristö hyvinvointiin ja identiteettiin sekä pito- ja vetovoimaan vaikuttavana tekijänä. Kaupungin historia, sen esiin tuominen ja säilyttäminen koettiin merkityksellisenä ja kiinnostavana.

Vastausten perusteella kulttuuriympäristön laadulla, kerroksisuudella, siihen liittyvillä tarinoilla ja historialla on merkitystä. Pysyvyyden tunne luo turvaa. Hallitsematon, arvojen kanssa ristiriitainen muutos koetaan uhkana. Kulttuuriympäristöstä eli omasta kaupungista haluttiin tuntea ylpeyttä.

”Ympäristökysymykset ja -arvot ja niihin liittyvät ratkaisut ovat nyt ajankohtaisempia kuin koskaan. Luonnonarvoja ja olevia rakennetun ympäristön rakenteita säilyttävät ratkaisut ovat sekä kestävän kehityksen että fyysisen ja henkisen kehityksen voimavara. Kulttuuriympäristö ei valikoi, se on yhtä hyvin lapsen kuin vanhuksenkin, varakkaan tai varattoman, maassa syntyneen tai sinne muuttaneen asukkaan voimavara.”

Vaalin kulttuuriympäristöä:

Pitämällä siitä huolta omalta osaltani.

Kirjoittamalla, kuvaamalla, somessa.

Omassa kunnassani toimin valtuutettuna, joten siinä mielessä voin vaikuttaa päätöksentekoon omalta osaltani.

Työskentelen rakennetun ympäristön parissa. Työni puolesta kulttuuriympäristö on siten luonnollinen osa arkeani.

Hyvinvoinnin kulmakivi.

Kulttuuriympäristö on tärkeä osa meidän historiaa ja sitä mitä nyt olemme.

Mitkä ovat sinulle erityisen merkittäviä tai muistorikkaita paikkoja Oulussa?

Millainen on oululainen kulttuuriympäristö?

Ilman kulttuuriympäristöä kaupunki on tylsä ja arvoton.

Ilman
kulttuuriympäristön
vaalimista meillä ei olisi
kulttuurista historiaa ja jos ei
ole historiaa voisi yhtä hyvin
asua vaikka aavikoilla, joissa
ei ole muuta kuin hiekkaa.

Oulun ei
tarvitse olla
muuta kuin se on;
Oulu.

Miten
kulttuuriympäristö
voisi olla voimavara?

Kulttuuriympäristö
on merkittävä osa alueen
identiteettiä ja vaikuttaa
paljonkin elinympäristön
tunnelmaan, ihmisten
ajatusmaailmaan ja
kokemukseen johonkin
kuulumisesta.

Miltä Oulu näyttää
ja tuntuu niin arjes-
sa, vapaa-aikana
kuin vierailijankin
kokemana?

Kulttuuri ja hyvin
hoidetut kohteet sekä
luonnontilat tekevät
kaupungista/alueesta
elinvoimaisen ja
kiinnostavan.

Haluan että
arvokkaita maisema-
alueita ja rakennuksia sekä
ympäristöjä suojellaan, jotta
ne säilyisivät ja pysyisivät
kunnossa myös meidän
jälkipolville.

Millaista histo-
riaa Oululla ja oulu-
laisilla on, että miten
sitä voisi hyödyntää
kaupungin kehittä-
misessä?

KAUPUNGINOSAT
VIHERALUEET
KERROSTUMAT
OULULAISUUS
IMAGO
ARVOSTAMINEN
KULTTUURIN TUKEMINEN
TARINAT
KOHTAAMISPAIKAT
HISTORIAN HYÖDYNTÄMINEN
VANHAT RAKENNUKSET
YLPEYS
HISTORIAN ESILLE TUOMINEN
OPASTUKSET
MERELLISYYS
MATKAILU
KUNNOSSAPITÄMINEN
TAPAHTUMAT
PYÖRAREITIT
ESITTEET JA KARTAT
LUONTOPOLUT
PALVELUT

Aukeaman kuvat on poimittu
kyselyyn jätetyistä vastauksista.

Oulun kauppatori.
Kuva: Jouni Ylisuutari 2016

RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Ihmisen toiminnan näkyvintä ja konkreettisinta vaikutusta ympäristöön edustaa rakennettu kulttuuriympäristö, joka ympäröi meitä kaikkia monessa mittakaavassa. Kaupungit, asuinalueet sekä kylät sisältävät rakennuksia, katuja, puistoja, siltoja ja rakenteita jotka taas koostuvat rakennusosista. Rakennetun kulttuuriympäristön tarkastelun mitta-kaava onkin laaja ja siksi sitä tarkastellaan kokonaisuuksina, rakennuksina tai yksityiskohtina.

Rakennettu kulttuuriympäristö on läsnä niin arjessa, työssä kuin tapahtumissa. Asuinalueella on toisenlainen luonne kuin vaikka teollisuusympäristöllä, liikekeskustassa, kylässä, kulttuurirakennusten keskittymässä tai historiallisessa puistossa.

Rakennettuun ympäristö kertoo paikkakunnalla meitä ennen eläneiden ihmisten elämästä, ihanteista, kehityksestä ja historiasta. Se miten me tätä ympäristöä täydennämme, ylläpidämme ja uudistamme, kertoo tuleville ihmisille meidän aikamme arvoista. Rakennettu kulttuuriperintö on rakennusperintöä.

Kerroksellinen ympäristö luo kaupungille historiallista syvyyttä. Se on rakennettu historiankirja, joka on kaikkien luettavissa. Vaihteleva ja monipuolinen ympäristö herättää mielenkiintoa oman arvonsa tuntevaa ja identiteetiltään vahvaa kaupunkia kohtaan. Kiinnostava ympäristö jää mieleen. Kukapa ei olisi matkoillaan ottanut valokuvia elämyksellisistä paikoista ja maisemista - entä millaisen postikortin sinä lähettäisit Oulusta?

Valtakunnallinen taso

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet VAT Inventoinnit

- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö RKY 2009

Erityislainsäädäntö

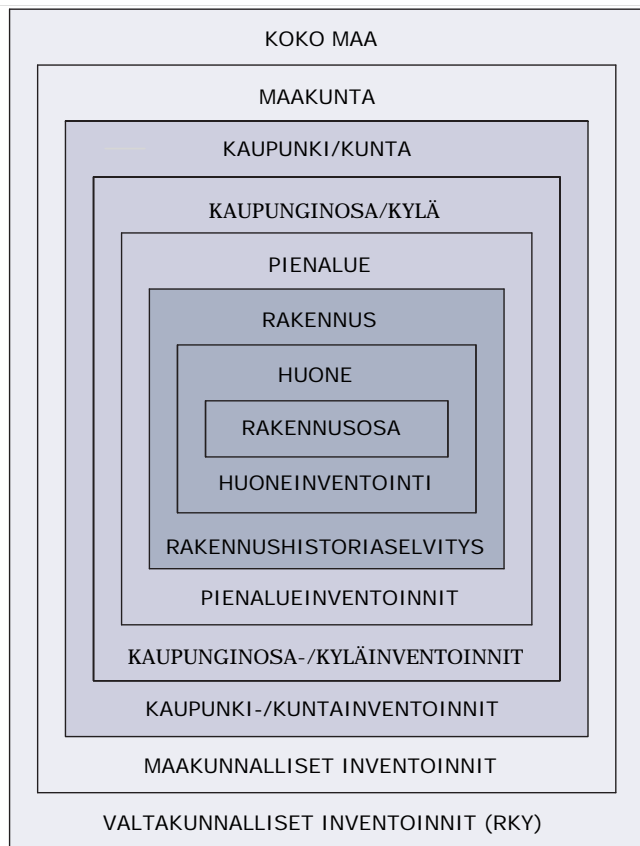
- Laki rakennusperinnön suojelemisesta
- Kirkkolaki
- Rautatiesopimus

Maakunnallinen taso

- Maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö MRKY 2015

Paikallinen taso

- Paikallisesti tärkeä rakennettu kulttuuriympäristö PK

Kulttuuriympäristön inventointi ja tutkimus eri tasoilla. Kaavio on mukailtu Talojen tarinat (2010), Museoviraston ohjeesta rakennushistoriaselvitysten laatimiseksi.

Suojelu, lainsäädäntö, inventoinnit ja kaavajärjestelmä

Perustuslain mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Vastuun lisäksi meillä on siihen myös oikeus. Parasta rakennusten ja ympäristöjen suojelua on kohteen ja ympäristön arvon tiedostava korjaaminen, käyttö ja ylläpito.

Maankäyttö- ja rakennuslain eräänä tavoitteena on edistää kulttuurisesti kestävä kehitystä. Lain mukaan alueiden suunnittelu tulee edistää ympäristön kulttuuriarvojen vaalimista ja suunnittelun tulee perustua tutkittuun tietoon. Rakentamisessa, korjaus- ja muutostyössä ja rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella.

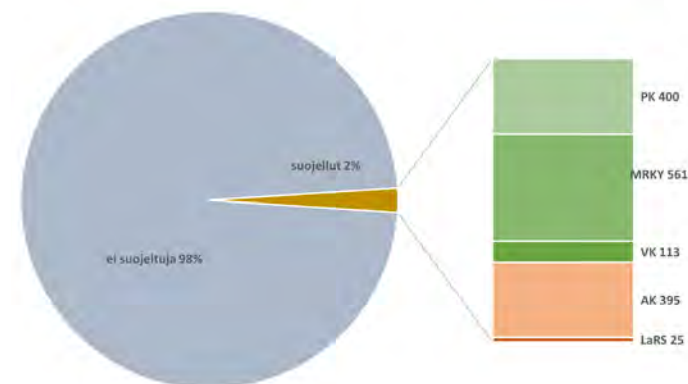
Kulttuuriympäristöstä tietoa kerätään ja analysoidaan inventointien avulla. Arvotettujen inventointien tulokset ohjaavat rakennetun kulttuuriympäristön hallintaa. Kulttuuriympäristöä inventoidaan valtakunnallisella, maakunnallisella ja paikallisella tasolla. Kaikki tähtäävät arvojen suojelemiseen, mutta tarkastelevat kulttuuriympäristöä eri näkökulmista: kansallisesta, alueellisesta tai paikallisesta.

Valtakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY) kuvaava inventointi on Museoviraston laatima ja valtioneuvoston hyväksymä. Se antaa monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt (MRKY) on osoitettu Pohjois-Pohjanmaan liiton suorittaman inventoinnin perusteella lainvoimaisessa 2.vaiheen maakuntakaavassa. Oulussa laaditaan kaavoituksen ja maankäytön suunnittelun tueksi inventointeja ja rakennushistoriaselvityksiä (RHS). Selvitysten perusteella tarkastellaan rakennetun ympäristön arvoja. Arvot pyritään turvaamaan yleis- ja asemakaavojen merkinnöillä ja määräyksillä.

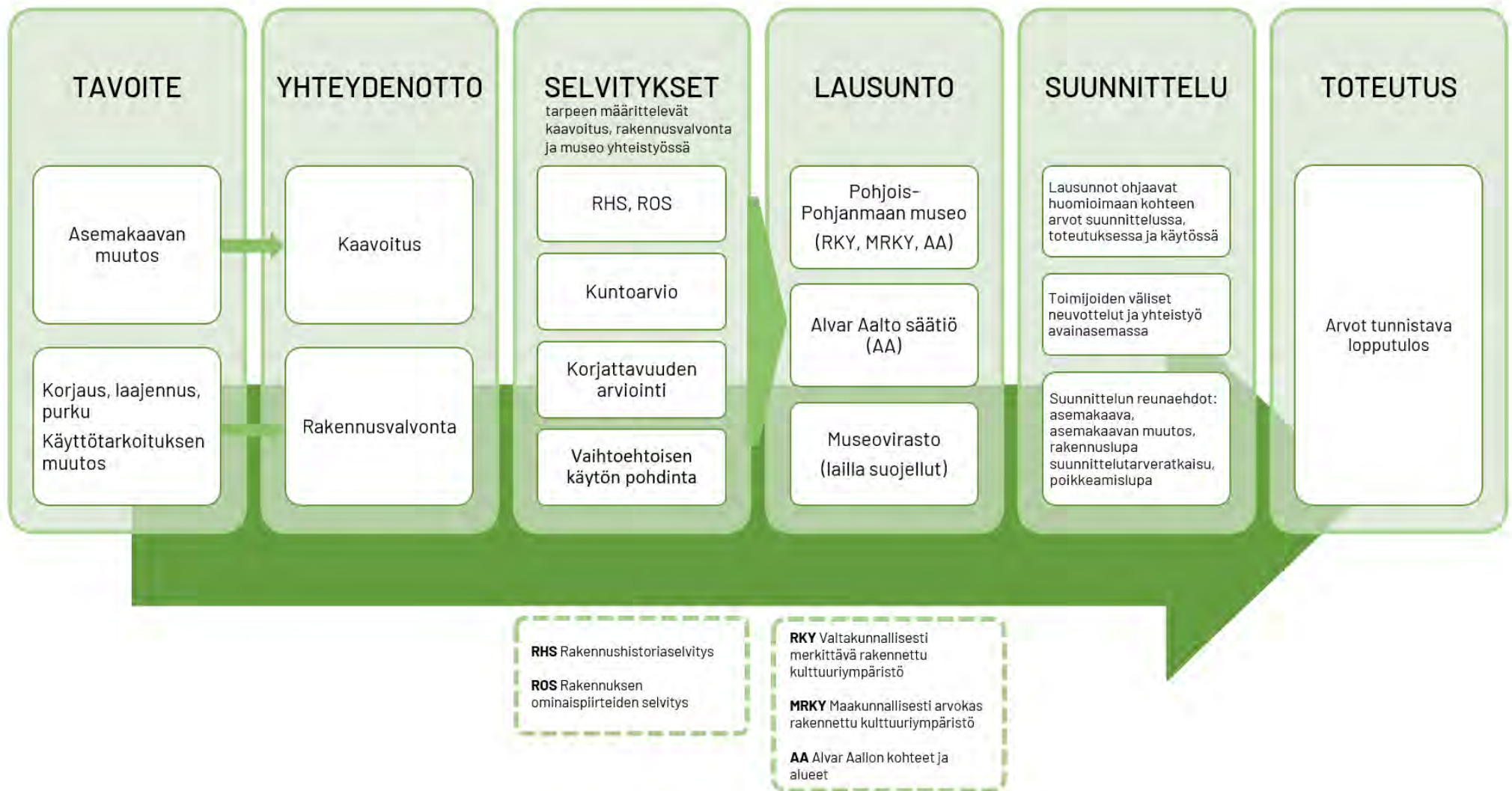
Rakennuksia suojellaan ensisijaisesti asemakaavalla. Lakia rakennusperinnön suojelemisesta voidaan käyttää, kun kohteessa on sellaisia piirteitä joiden säilymistä ei kaavoituksella varmistaa.

Vuonna 2020 Oulussa oli n. 72.500 rakennusta, joista suojeltujen osuus on 2%:

- Lailla suojeltuja (Laki) 25 kpl
- Valtakunnallisesti arvokkaita (VK) 113 kpl
- Maakunnallisesti arvokkaita (MRKY) 561 kpl
- Paikallisesti arvokkaita (PK) n. 400
- Asemakaavassa suojeltuja (AK) 395 kpl

Oulussa vakiintunut toimintatapa, kun toimenpide on kohdistumassa arvokkaalle alueelle tai kiinteistöön.

Kulttuuriympäristön arvoja turvaava erityislainsäädäntö

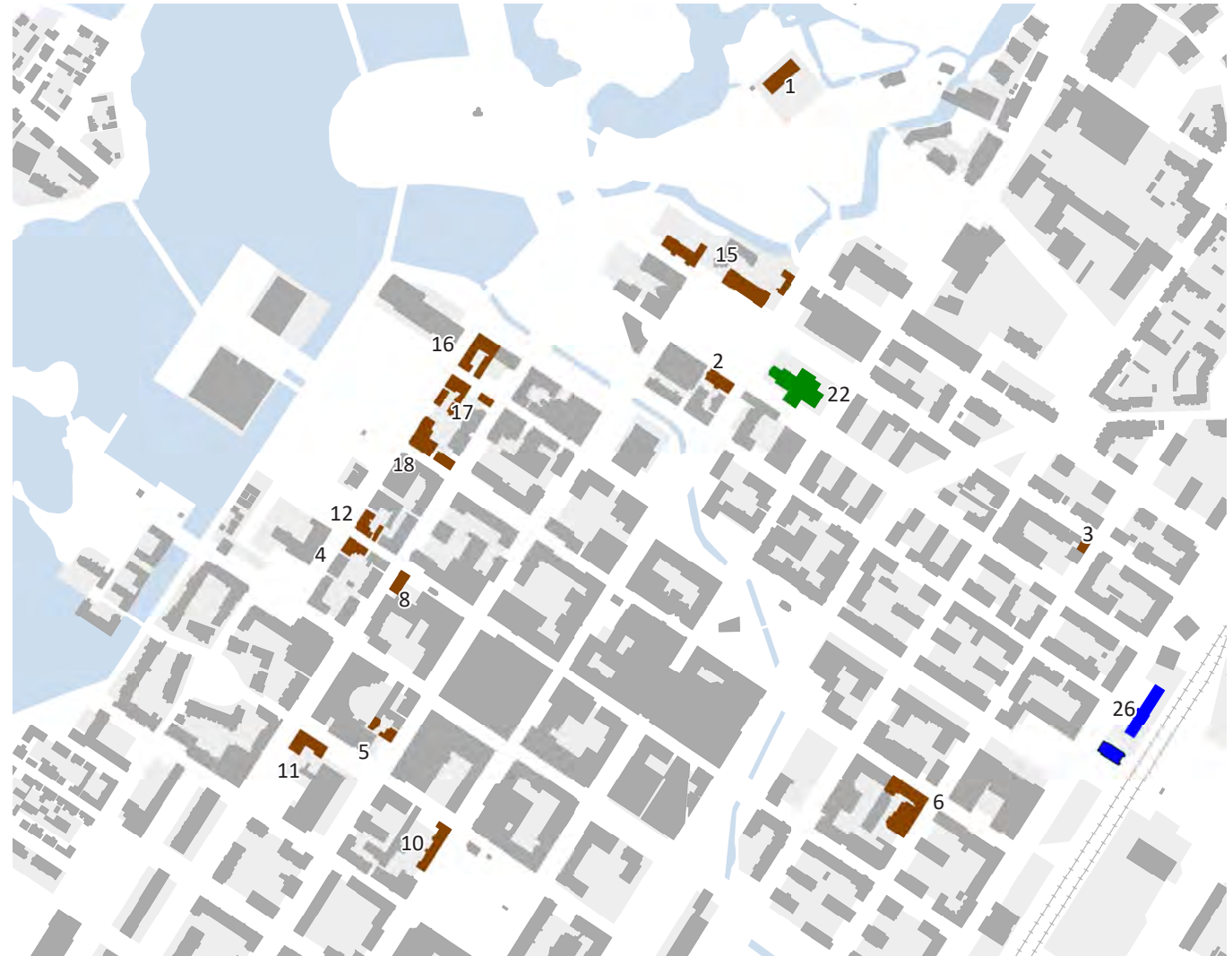
Erityislainsäädännöllä suojellut kohteet jakaantuvat kolmeen luokkaan. Sopimuksilla ja asetuksilla on suojeltu valtion rakennuttamaa tai omistamaa merkittävää rakennusperintöä. Kirkkolaki ja laki ortodoksisesta kirkosta turvaavat kirkollisia rakennuksia. Rakennusperintölailla on suojeltu kohteita, joiden suojeleminen asemakaavalla ei ole ollut mahdollista. Erityislainsäädäntö on vahva ja jokseenkin poikkeuksellinen keino suojella merkittävää rakennusperintöä.

Rakennetun kulttuuriperinnön säilymistä turvaavia lakeja ja sopimuksia ovat:

- Laki rakennusperinnön suojelemisesta (rakennussuojelulaissa ja asetuksella 480/85 suojellut kohteet)
- Kirkkolaki, laki ortodoksisesta kirkosta (kirkolliset rakennukset)
- Rautatiesopimus 1998 (rautatiasemat ja -ympäristöt)

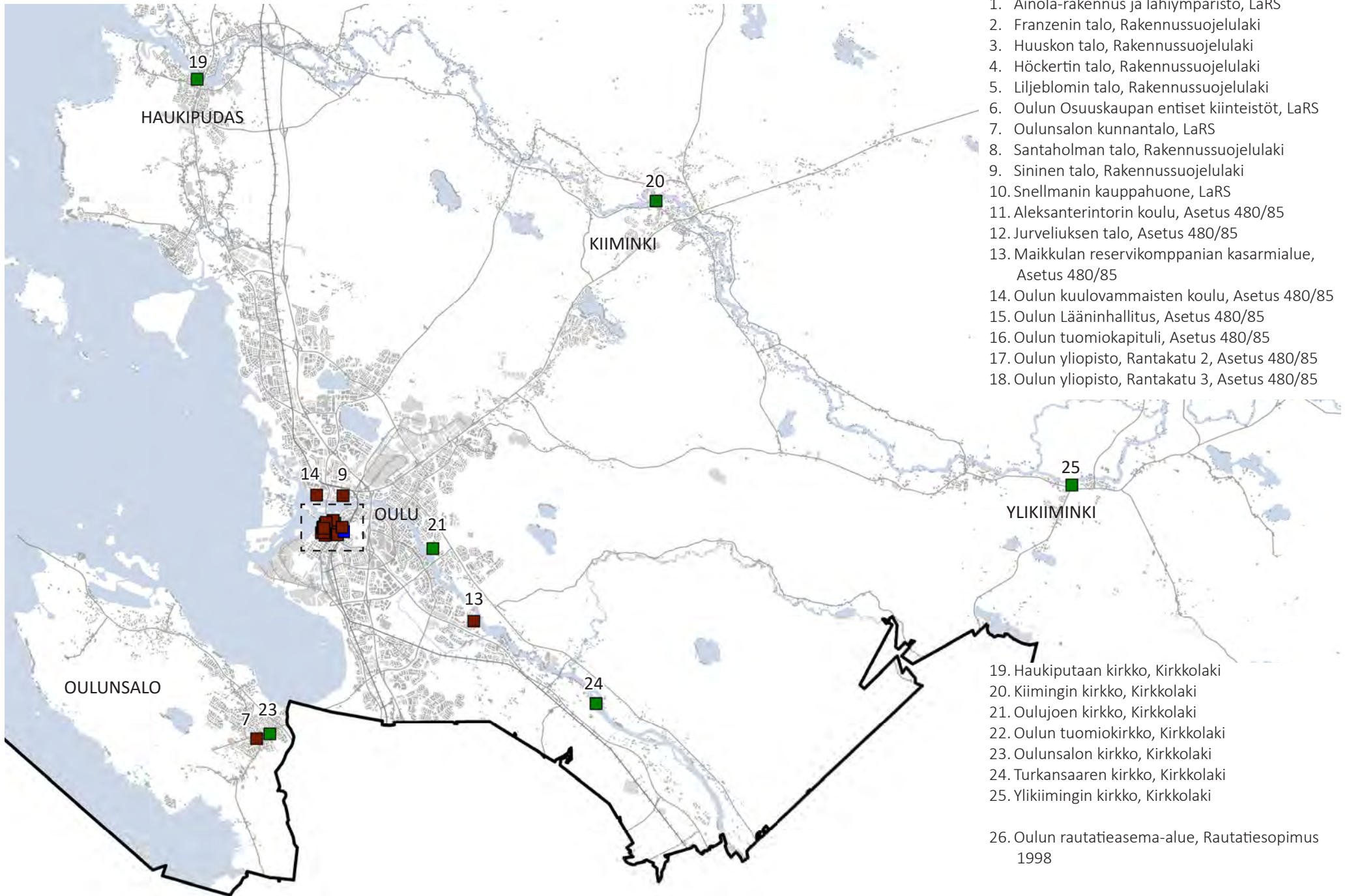
Tieto erityislainsäädännön perusteella suojelluista kulttuurihistoriallisesti arvokkaista rakennusryhmistä, rakennuksista ja rakennelmista on koottu Museoviraston ylläpitämään rakennusperintörekisteriin. Rekisteriin on tallennettu tieto myös valtion keskeisestä rakennusperinnöstä sekä viraston suojelusopimuksiin ja selvityksiin sisältyvistä kohteista.

Oulussa on 26 erityislainsäädännöllä suojeltua kohdetta. Erityisesti edustettuna on valtion rakennuttamia tai omistamia rakennuksia sekä kirkkorakennuksia. Osa kohteista on asemakaavan muutosten yhteydessä suojeltu kaavamerkinnöin.

ERITYISLAEILLA SUOJELLUT RAKENNUKSET

- Kirkkolaki
- Laki rakennusperinnön suojelemisesta, Asetus 480/85
- Rautatiesopimus 1998

1. Ainola-rakennus ja lähiympäristö, LaRS
2. Franzenin talo, Rakennussuojelulaki
3. Huuskon talo, Rakennussuojelulaki
4. Höckertin talo, Rakennussuojelulaki
5. Liljeblomin talo, Rakennussuojelulaki
6. Oulun Osuuskaupan entiset kiinteistöt, LaRS
7. Oulunsalon kunnantalo, LaRS
8. Santaholman talo, Rakennussuojelulaki
9. Sininen talo, Rakennussuojelulaki
10. Snellmanin kauppahuone, LaRS
11. Aleksanterintorin koulu, Asetus 480/85
12. Jurveliuksen talo, Asetus 480/85
13. Maikkulan reservikomppanian kasarmialue, Asetus 480/85
14. Oulun kuulovammaisten koulu, Asetus 480/85
15. Oulun Lääninhallitus, Asetus 480/85
16. Oulun tuomiokapituli, Asetus 480/85
17. Oulun yliopisto, Rantakatu 2, Asetus 480/85
18. Oulun yliopisto, Rantakatu 3, Asetus 480/85

19. Haukiputaan kirkko, Kirkkolaki
20. Kiimingin kirkko, Kirkkolaki
21. Oulujoen kirkko, Kirkkolaki
22. Oulun tuomiokirkko, Kirkkolaki
23. Oulunsalon kirkko, Kirkkolaki
24. Turkansaaren kirkko, Kirkkolaki
25. Ylikiimingin kirkko, Kirkkolaki

26. Oulun rautatieasema-alue, Rautatiesopimus 1998

Laki rakennusperinnön suojelemisesta

Rakennusperintöä suojellaan asemakaavoitetulla alueella ensisijaisesti asema-kaavoituksella. Lakia rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) on mahdollista käyttää, mikäli kohteella on valtakunnallista merkitystä, jos kohteen säilymistä ei voida turvata maankäyttö- ja rakennuslailla tai kohteen suojeluun on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi.

Rakennusperintölain tavoitteena on turvata rakennetun kulttuuriympäristön ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia sen ominaisuutta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävää hoitoa ja käyttöä.

Lailla rakennusperinnön suojelemisesta suojellaan rakennuksia, rakennelmia, rakennusryhmiä tai rakennettuja alueita, joilla on merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta. Lailla rakennusperinnön suojelemisesta voidaan suojella myös rakennuksen kiinteää sisustusta.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta pitää sisällään nykyistä lakia edeltäneen Rakennussuojelulain mukaiset kohteet. Vuoden 1985 Rakennussuojelulakiin on liittynyt asetus (480/85) valtion omistamien rakennusten suojelusta. Asetus on kumoutunut v. 2010. Näiden rakennusten suojelu on kuitenkin edelleen voimassa, mikäli mitään uutta suojelupäätöstä ei ole tehty.

Rakennus voidaan suojella, jos se on valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävä. Merkittävyyden perustelut on kirjattu lakiin.

Rakennusperintölain mukaisen suojeluesityksen ELY-keskukselle voi tehdä rakennuksen omistaja, valtion viranomainen, kunta, maakuntaliitto tai toimialueellaan sellainen rekisteröity yhteisö, jonka toimialaan kuuluu kulttuuri-perinnön vaaliminen. ELY-keskus voi myös omasta aloitteestaan laittaa suoje-luasian vireille. Suojelupäätöksen tekee ELY-keskus sille tehdystä aloitteesta. Museovirasto toimii asiantuntijana ja lausunnonantajana rakennusperinnön säilyttämiseen liittyvissä kysymyksissä. Alueellinen vastuumuseo voi tarvittaessa toimia asiantuntijana yhteistyössä Museoviraston kanssa.

ELY sekä Museovirasto voivat myöntää suojeltavaksi määrätyn rakennuksen omistajalle avustusta rakennuksen hoitoa ja kunnossapitoa varten.

Lakia sovelletaan rakennusperinnön suojelemiseen jos (2 §)

1. kohteella on valtakunnallista merkitystä;
2. kohteen säilymistä ja suojelua ei voida turvata maankäyttö- ja rakennuslailla ja sen nojalla annetuilla säännöksillä ja määräyksillä;
3. kohteen suojeluun tämän lain mukaisesti on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi.

Merkittävyys arvioidaan seuraavilla perusteilla (8 §)

1. harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus)
 2. historiallinen tyyppisyys alueelle (tyyppisyys)
 3. aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyyppilliset piirteet (edustavuus)
 4. alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyyppin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys)
 5. merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoima)
- tai
6. näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

1. Ainola-rakennus ja lähiympäristö

Ainola tunnetaan sen käyttövuosista Pohjois-Pohjanmaan museona. Se sijaitsee Hupisaariksi kutsutulla vanhalla puistoalueella ydin-keskustan pohjoispuolella. Klassismia edustava rakennus valmistui vuonna 1931 arkisto-, kirjasto- ja museorakennukseksi.

Rakennusta ympäröi 1850-luvulle palautuva puisto. Sen vanhimmat puut ovat 1800-luvun lopulta.

Rakennus ja puisto sisältyvät valtakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön (RKY) kohteeseen Oulujoen suistoalueen historiallinen kokonaisuus.

Oulun kaupunki myi kiinteistön yksityiselle toimijalle vuonna 2023.

Arkkitehti Oiva Kallion (1884–1964) suunnittelema, 1920-luvun klassismia edustava rakennus, jota kutsutaan Ainolaksi edeltäjensä mukaan, valmistui 1931 arkisto-, kirjasto- ja museorakennukseksi. Rakennuksen arkkitehtuuri on symmetristä ja muotokieli pelkistettyä niin, että siinä voi nähdä myös funktionalismin vaikutusta. Rapattua, melko sileää julkisivua jäsentävät niukat, huolella suunnitellut detaljit. Pääsisäänkäynnin portaali ja porrashuoneen pystyikkunauha sijaitsivat keskellä pitkiä julkisivuja.

Rakennuksessa on ollut museon tiloja kolmessa kerroksessa. Pääsisäänkäynti johtaa pääportaikkoon ja pyöreään vestibyyliin, jota katta laakea holvi. Vestibyylin rinnalla sisätilojen kantavat rakenteet, arkkitehtoninen jäsentely, pääportaikko ovat alkuperäistoteutuksen mukaisesti säilyneet.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta (19.6.2023)

2. Franzénin talo

Franzénin talo on empiretyylinen ja kaksikerroksinen. Alempi kerros on kivi- ja ylempi hirsirakenteinen. Franzénin talo on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä ”Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto” (RKY-kohde).

Kauppaneuvos Franzén rakennutti talon 1820- ja 1830-lukujen vaihteessa. Alakerran kivimuurit ja kellarit saattavat olla peräisin ajalta ennen vuoden 1822 suurta kaupunkipaltoa. Rakennuksessa toimi vuodesta 1830 Sara Wacklinin tuolloin perustama Oulun Tyttöjen koulu.

Rakennusta on korjattu huomattavasti vuonna 1985.

Rakennussuojelulaki (12.9.1985)

3. Huuskon talo

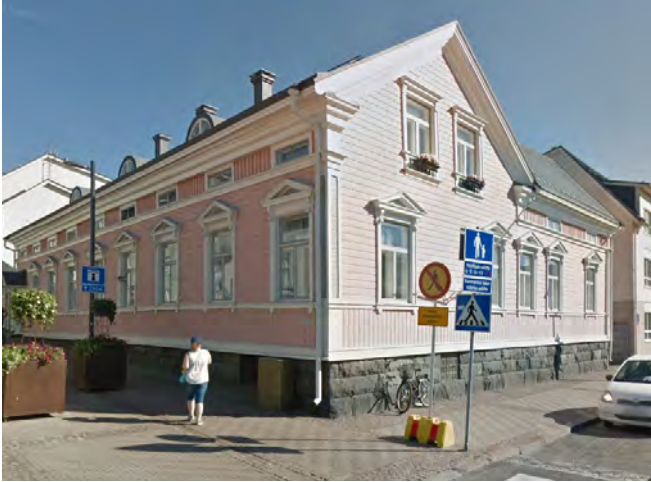
Jugend-tyylinen kaksikerroksinen asuintalo, jonka ensimmäinen kerros on muurattu tiilestä ja rapattu, toinen kerros on hirsirunkoinen ja ulkopuolelta vuorattu osin vaaka- ja osin pystysuuntaisella laudoituksella.

Rakennusmestari R.K.Myllylän suunnittelema rakennus on valmistunut vuonna 1911.

Rakennussuojelulaki (18.2.1994)

Ajantasaisimmat ja tarkemmat kohdetiedot löytyvät Museoviraston ylläpitämästä

[Rakennusperintörekisteristä.](#)

4. Höckertin talo

Oulun Rantakatuun ja Kauppurienkatuun rajoittuvan korttelin kulmassa sijaitseva, yksikerroksinen, uusrenessanssityylinen asuinrakennus on rakennettu 1880-luvulla. Hirsirunkoisen rakennuksen julkisivuihin on vuonna 1900 tehty joitakin muutoksia rakennusmestari J. W. Lillqvistin laatimien piirustusten mukaan. Lisäksi rakennusta on jatkettu vuonna 1913 Harald Andersinin piirtämällä muuratulla ja rapatulla lisärakennusosalla.

Höckertin talo on osa Oulun rantakorttelien julkinen kaupunkitila -nimistä valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY-kohde).

Rakennussuojelulaki (11.2.1993)

5. Liljeblomin talo

Empireytyylinen, pääosin yksikerroksinen puurakennus, joka asuinkäytön ohella on toiminut muun muassa postikonktorina. Vuodelta 1831 olevaan rakennukseen kuuluu holvattu kellariosa. Sen sisätiloissa on säilynyt rikasta maalauskoristelua ja käsin maalattuja tapetteja. Rakennusta on laajennettu vuonna 1997. Korttelin muiden osien vuosina 2005-2007 tapahtuneesta massiivisesta rakentamisesta huolimatta Liljeblomin talo on säilyttänyt kaupunkikuvallisesti merkittävän aseman, jota tukevat sen naapurissa olevat Waenerbergin ja Riekin talot.

Rakennussuojelulaki (22.10.1987)

6. Oulun Osuuskaupan entiset kiinteistöt

Useassa vaiheessa rakennettu jugendhenkinen liike- ja toimistorakennus, jossa on ollut muun muassa makkaratehdas, sauna ja osuuskaupan leipomo- ym. tuotantotiloja. Koulukadun varressa oleva kolmikerroksinen höyryleipomo on rakennettu vt. lääninarkkitehti Karl Sandelinin suunnitelmien mukaan vuonna 1910. Siinä on Oulun ensimmäisiä betonisia välipohjarakenteita.

Kaksikerroksinen kulmarakennus on vuosilta 1911 ja 1915, suunnittelija lääninarkkitehti Harald Andersin. Rakennusta on laajennettu vuonna 1926 ja useita muutoksia tehty sen jälkeen, muun muassa vuonna 1960, jolloin myymälätilat muutettiin ravintolaksi.

Oulun osuuskauppa perustettiin 1901 ja ensimmäisen myymälänsä se avasi vuotta myöhemmin Pakkahuoneenkadulla. Oulun Osuuskauppaa johti yli 50 vuoden ajan Otto Karhi. Toimialoista edustettuina olivat myymälätoiminnan ohella muun muassa leipomo, makkaratehdas, meijeri, jalkinekorjaamo, kutomo, metallikorjaamo, sikala ja teurastamo. Jäsenten ja myymälöiden määrällä mitattuna Oulun osuuskauppa nousi sotien jälkeisen Suomen kolmanneksi suurimmaksi osuusliikkeeksi.

Rakennussuojelulaki (15.10.1992)

7. Oulunsalon kunnantalo

Vuonna 1982 valmistunut Oulunsalon kunnantalo on arkkitehtuuriltaan postmoderni "Oulun koulun" avainkohde ja rakennustaiteellisesti arvokas kokonaisuus. Rakennuksen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto NVV (arkkitehdit Reijo Niskasaari, Kaarlo Viljanen, Ilpo Väisänen ja Kari Niskasaari). Suunnittelun lähtökohdista ovat olleet muun muassa harkitut yksityiskohdat ulkoarkkitehtuurissa ja sisätiloissa, paikallisuus ja käsityövaltaisuus.

Oulunsalon kunnantalo on erityislaatuinen ja omaperäinen kokonaisuus. Moniulotteista kokonaisuutta hallitsee valtuustosalisiipi. Rakennuksen ulkovaalaus on punatiiltä ja yksityiskohdat keltaiseksi käsiteltyä mäntylautaa ja sinistä keraamista laattaa. Massiivinen harjakatto on punaista betonitiiltä.

Rakennusmassa muodostuu kokous-, toimisto- ja liikesiivestä, jotka ympäröivät suunnikkaan muotoista sisäpihaa. Sisäpihan keskeisin elementti on pyöreistä luonnonkivistä ladottu, vapaamuotoinen vesiallas ja sen äärellä olevat pronssisen Kalastajapatsaan (Raimo Metsänheimo) hahmot. Pihaistutuksia reunustavat jykevät tukimuurit ja niihin kiinnitetyt massiivipuiset penkit. Suunnikkaan kulmassa on porttirakennelma, joka johtaa vastapäisessä nurkassa olevalle kunnantalon pääsisäänkäynnille. Ulkopihalla oleva paikoitusalue on reunustettu myös muuratulla aidalla ja lisäksi sitä rajaa valkoinen lipputankorivistö.

Oulunsalon kunnantalo on säilynyt lähes täysin alkuperäisessä asussaan sisustus mukaan lukien. Muutokset on tehty huolella ja alkuperäistä henkeä kunnioittaen.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta 17.12.2014)

8. Santaholman talo

Nykyisin ravintolana toimiva kaksikerroksinen kivirakennus on ollut asuin- ja liiketalona sekä osin muun muassa klubihuoneistona ja postitoimistona. Rakennus on suojeltu kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun lain mukaisesti vuonna 1972.

Rakennuksen ensimmäinen kerros on peräisin 1700-luvun loppupuolelta. Rakennuksen puinen toinen kerros tuhoutui vuoden 1822 palossa. Palon jälkeisissä korjauksissa myös rakennuksen toinen kerros rakennettiin kivistä. Nykyinen muoto on vuodelta 1834.

Talossa on asunut runoilija Johan Ludvig Runeberg käydessään Oulun triviaalikoulua vuosina 1812-1814 setänsä Anton Ludwigin Runebergin luona. Myös runoilija, filosofian tohtori, Aaro Hellakosken nuoruudenkoti vuosilta 1907-1909 on samassa talossa. Vuoden 1834 palovakuutuskirjassa talosta on maininta, että se on työn alla oleva kivitalo ja sen omistajaksi on mainittu raatimies Anders Nylander. 1900-luvun alussa Santaholman suku osti tontin.

Aiemmin suljetussa pihapiirissä on 1960-luvun lopulla ollut neljä muutakin 1800-luvulla rakennettua rakennusta, jotka on purettiin 1970-luvulla. Rakennusta on myöhemmin korjauksissa muutettu, ja eritoten sisätilat ovat alkuperäisestä poikkeavassa asussa vuonna 1972 alkaneen ravintolatoiminnan aiheuttamien muutostöiden vuoksi.

Rakennussuojelulaki (7.12.1974)

9. Sininen talo

Kirjailija ja kansatieteilijä Samuli Paulaharjun 1920-luvun alussa rakennuttama lautarakenteinen asuintalo edustaa entisen puutalo-Tuiran tyypillistä rakennuskantaa. Rakennuksen ulkoasu, huonejako ja kiinteä sisustus on pääpiirteissään säilynyt Paulaharjun aikaisessa asussa.

Rakennussuojelulaki (31.5.1990)

10. Snellmanin kauppahuone

Rakennuksen vanhin osa on vuodelta 1787. Se on harvoja vuoden 1822 palosta säästyneitä taloja, joka palon jälkeen siirrettiin nykyisten piharakennusten paikalta Kirkkokadun varteen vuoden 1824 asemakaavan osoittamalle paikalle. Tuolloin uuteen kivijalkaan muurattiin holvatut kellarit. Rakennusta jatkettiin ja mansardikatto muutettiin satulakatoksi. Empiiretyylinen vuorauksen talo sai vuonna 1828. Rakennusta on jatkettu vielä useaan otteeseen ja nykyisen uusrenessanssivaikutteista nikkarityyliä edustavan asunsa se sai vuonna 1895. Albertinkadun puolella on klassishenkinen rikasmuotoinen porttirakennelma. Piharakennus on 1800-luvulta.

Rakennuksen on omistanut Suomen ensimmäinen tunnettu taidemusiikin säveltäjä Eric E. Tulindberg (asui talossa 1793-1809) sekä J. W. Snellman G:sonin kauppahuone. Valtion virastojen käytössä se on ollut vuodesta 1927 ja omistuksessa vuodesta 1939. Sisätiloissa on tehty useita muutoksia. Kaksikerroksisen päärakennuksen lisäksi tontin laidalla on matalampia 1800-luvun alusta peräisin oleva sivurakennus, josta osa on virastokäytössä ja osa varastoina. Pihan keskellä on pieni viehättävä puutarha ja pihalla on edelleen ilmeisimmin talossa 1800-luvulla asuneen Jeanette Enbomin istuttamia koivuja ja syreenejä.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta (11.1.2019)

11. Aleksanterintorin koulu

Yhden kerroksen ja ullakkokerroksen käsittävä hirsirakennus on rakennettu Oulun suomalaiselle tyttökoululle vuonna 1883. Rakennusta on laajennettu vuonna 1889. Rakennuksessa on uusrenessanssityylinen lautavuoraus listoituksineen. Rakennukseen on kaksi sisäänkäyntiä, molemmat pihan puolelta.

Koulurakennus on osa kokonaisuutta, johon kuuluvat lähistöllä sijaitsevat Liljeblomin ja Waenerbergin talot ja Santaholman kauppiastalo, jotka kaikki ovat suojeltuja puurakennuksia. Rakennus on edustava esimerkki 1800-luvun lopun Oulun uusrenessanssityylisten puurakennuskannasta, Asetus 480/85 (9.11.1999).

12. Jurveliuksen talo

Oulun Rantakadun kulttuuri- ja kaupunkihistoriallisesti merkittävään alueeseen kuuluva Kauppurienkadun kulman asuinrakennus, jonka ensimmäinen vaihe on vuodelta 1828. Kauppias J.W. Callmeijerin rakennus Kauppurienkadun varrella käsitti viisi huonetta. Rantakadun suuntainen päärakennus valmistui 1845. Siinä oli seitsemän huonetta ja vinkkeliosia, joka yhdisti rakennukset toisiinsa.

Vuonna 1900 rakennuksen silloinen omistaja rakennusmestari F.K Jurvelius sai maistraatilta luvan muuttaa tiilinen kellarikerros liiketilaksi. Muutostyöt jatkuivat 1903-04: rakennusta jatkettiin täyskorkeana 6 metriä Rantakadun suuntaisesti, jolloin saatiin yksi suurempi liiketila lisää. Tontille ei olisi jäänyt kulkuyhteyttä kadulta, joten Jurvelius poisti yhden huoneen vuonna 1828 rakennetusta talosta Kauppurienkadun puolelta. Jäljelle jäänyt huonetilasta yhdistettiin talousrakennukseen. Jurvelius kuului Oulun ensimmäisiin yksityisiin sähkön ostajiin. Kadun toisella puolella sijaitsevaan kauppahalliin vedettiin sähkö 1901 ja samalla eräät yksityiset, mm. Jurvelius, saivat sähkön talouksiinsa.

Jurvelius kuoli 1920 ja 1951 rakennuksen omistajaksi tuli Leonard Juustisen perikunta. Jurveliuksen kiinteistö (asuinrakennus ja pihan talousrakennusrivi) siirtyi rakennushallitukselle valtioneuvoston päätöksellä 13.10.1994. Rakennus siirtyi 2000-luvulla PSOAS:n omistukseen. Päärakennukseen on saneerattu pieniä asuntoja, pohjakerros on liiketiloina. Piharakennuksen sisempi osa on purettu ja tilalle rakennettu asunnot. Rakennuksen Kauppurienkadun puoleinen suojeltu päätyosa on edelleen asuinkäytössä.

Asetus 480/85 (10.11.1994)

13. Maikkulan reservikomppanian kasarmialue

Maikkula on 14. Oulun reservikomppanian entinen kasarmialue.

Vuonna 1882 valmistuneet rakennukset on toteutettu tyyppipiirustusten mukaan.

Kasarmirakennukset ovat hirsirakennuksia. Ulkovooraus on tasakertaan asti vaakalautaa, päätykolmioissa on pystyrimalaudoitusta. Seinät on maalattu punaiseksi, listoitus valkoiseksi.

Kasarmi sijoitettiin Maikkulaan viinanpolttimon eteläpuolelle Kajainintien varteen. Kaksitoista rakennusta käsittänyt kasarmialue jäi vaille sotilaskäyttöä 1901. 1940-luvun puolivälin jälkeen rakennukset ovat olleet mm. majoituskäytössä, lastenkotina ja vanhainkotina 1970-luvulle asti. Myöhemmin tiloissa on toiminut mm. Oulun yliopisto.

Asetus 480/85 (10.11.1994)

14. Oulun kuulovammaisten koulu

Aistivallisten koulutuksen uudelleenjärjestämistä pohtinut komitea ehdotti jo 1888 mietinnössään Oulua mahdolliseksi kuuromykkäkoulun paikaksi. Koulun perustaminen ei kuitenkaan tapahtunut vuoden 1892 asetuksella, vaan vaadittiin vielä kirkkoherra W. Wallinin toinen anomus 1897 valtiopäivillä ennen kuin päätös saatiin aikaan. Koulu aloitti toimintansa 1.9.1898.

Valtion rakennuttama kuuroiden koulu rakennettiin entisen kaupunginsairaalan alueelle. Se on osa valtakunnallisesti merkittävää Oulujoen suiston historiallista kokonaisuutta. Koulurakennus ja asuntolan on suunniteltu yleisten rakennusten ylläpidossa arkkitehti Th. Granstedtin johdolla vuonna 1902. Kaksikerroksiset, symmetriset kivirakennukset ovat vastakkain muodostaen lähes symmetrisen parin varsinaisen koulurakennuksen erottuessa hitusen koristeellisempänä. Rapatuissa vuosisadan vaihteen tyyliin tehdyissä rakennuksissa on näyttäviä tiilisiä muurattuja yksityiskohtia kuten ikkunoiden yläpuoliset holvaukset, räystään alla oleva hammastettu korniisi ja tiiliset julkisivuja jäsentävät vaakalistat. Rakennusten ikkunat on uusittu, mutta niiden alkuperäinen luonne on säilynyt.

Granstedtin vuonna 1910 suunnittelema johtajan asunto on yksikerroksinen puinen asuintalo. Rakennuksessa on kansallisromanttisia piirteitä ja se edustaa vuosisadan vaihteen rikasmuotoista tyyliä. Rakennus on ulkoisesti hyvin säilynyt ja muun muassa moniruutuiset ikkunat ovat alkuperäiset.

Asetus 480/85 (10.11.1994)

15. Oulun lääninhallitus

Oulun lääninhallituksen päärakennus sijaitsee Ehrenströmin ja Engelin vuoden 1824 asemakaavan mukaisesti Oulun vanhan monumentaali-aukion koillislaidalla. Rakennuksen ovat piirtäneet arkkitehdit L. I. Lindqvist ja Jac. Ahrenberg. Ensimmäiseksi varsinaiseksi maaherran residenssiksi vuosina 1886-90 rakennettu uusrenessanssi rakennus on edelleen on Pohjois-Suomen merkittävien valtion omistama hallintorakennus.

Lääninhallituksen kokonaisuuteen kuuluvat myös vuonna 1971 valmistunut arkkitehti Mikko Huhtelan suunnittelema lisärakennus sekä vaunuvaja, jonka on piirtänyt v. 1889 arkkitehti Julius Basilier. Tämä puinen vaunuvaja on tehty vuosisadan lopun tyyliin.

Voimassa oleva asemakaava on vahvistettu 31.10.1986. Puinen ulkorakennus on suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr-3.

Asetuksella suojellaan Oulun lääninhallituksen päärakennus vuodelta 1890 sekä naapuritontilla sijaitseva, vuonna 1987 lääninhallituksen käyttöön siirretty entinen maanmittauskonttori vuodelta 1910.

Asetus 480/85 (10.11.1994)

16. Oulun tuomiokapituli

Oulun keskustan suurpalosta 2.-3.11.1882 säilyi Ojakadun ja Rantakadun kulmassa paikalla olleen Lundin talon kiviseinät. Tontin ostanut kauppaneuvos J. G. Bergbom rakennutti 1884 muurien varaan kaksikerroksisen Ojakadun suuntaisen osan, jonka suunnitteli Oulun läänin vt. lääninarkkitehti Johan Ludvig Lybeck. Tyylliltään rakennus edustaa uusrenessanssia. Lybeck suunnitteli myös kivisen piharakennuksen.

Yksikerroksisen puurakenteisen osan Rantakadun varteen suunnitteli 1883 lääninarkkitehti Frans Fredrik Wilhelm Lüchou. ”Nikkarityyliä” edustavassa rakennuksessa uusrenessanssin aiheita on sovellettu puurakentamiseen.

Bergbomin kauppahuoneen aikana rakennus oli asuinkäytössä. Vuonna 1896 kiinteistö siirtyi merikapteeni Henrik Wilhelm Snellmanin omistukseen, minkä jälkeen se tunnettiin ”Snellmanin talona”. Vuodesta 1881 alkaen Rantakadun puoleinen siipi oli Snellmanin rautakaupan päämyymälä sulkemisvuoteen 1903 saakka. Ojakadun puoleinen kiviosa oli Snellmanin perheen asuinkäytössä. Snellmanien pitkään omistamassa kiinteistössä harjoitettiin myös liiketoimintaa, esim. Oy Alko Ab toimi Ojakatu 1:ssä vuosina 1933-1952.

Valtio osti kiinteistön Snellmanin perikunnalta 1952 ja rakennukseen siirtyivät tuomiokapituli ja piispan virka-asunto. Ojakadun puoleisen kivirakennuksen alakerta kunnostettiin kapitulin tiloiksi ja yläkerta piispan asunnoksi, Rantakadun puoleinen puurakennus tuomiokapitulin henkilökunnan asunnoiksi. Vuonna 1997 kiinteistö siirtyi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon omistukseen.

Asetus 480/85 (10.11.1994)

17. Rantakatu 2 (ent. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto)

Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston campus-alueen pohjoinen osa käsittää Rantakadun kaksi kauppakartanon rakennusta, niiden talusrakennuksen sekä asuinrakennuksen Hallituskadulla.

Oulussa tonteilla 1:2:3 ja 5 sijaitsevat neljä puurakennusta ovat osa vuoden 1882 palon jälkeen rakennettua historiallista puukeskustaa. Rakennukset siirtyivät valtiolle 1959 ja ne on korjattu Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston käyttöön 1980-luvulla.

Asetus 480/85 (10.11.1994)

18. Rantakatu 3 (ent. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto)

Rantakadun kauppiastalojen rivistöön kuuluva, konsuli J.F. Svendelinin rakennuttama kivirakennus on vuodelta 1884. Rakennuksessa on toiminut useita kouluja vuodesta 1888 alkaen ja Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto vuoteen 2017 saakka. Alun perin kaksikerroksiseen uusrenessanssitaloon on lisätty kolmas kerros 1920-luvulla Pakkahuoneenkadun puolelle.

Oulun yliopiston arkkitehtuosaston piirustussalina toiminut entinen lyseon voimistelusalirakennus on vuodelta 1895 (J. Tötterström).

Rantakadun ja Pakkahuoneenkadun kulmassa sijaitseva entinen Svendelinin kauppahuone, nykyisin Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston päärakennus, ja sen vieressä Pakkahuoneenkadun ja Aleksanterinkadun kulmassa sijaitseva entinen Oulun lyseon voimistelusali ovat osa Oulun historiallista puukeskustaa.

Svendelinin talo muutettiin ”vähäisin korjauksin” kouluksi ja siihen muutti Ruotsalainen klassinen lyseo 1.9.1889. Koululle rakennettiin erillinen voimistelusalirakennus 1896.

Talot ovat olleet monen eri koulun käytössä. 1960-luvulta vuoteen 2017 saakka ne olivat Oulun yliopiston toimitiloja.

Asetus 480/85 (10.11.1994)

Kirkkolaki

Kirkkolain (1993/1054) rakennussuojelusäännösten (2013/895) mukaisesti kaikki ennen vuotta 1917 rakennetut kirkolliset rakennukset ovat suojeltuja. Suojelu kattaa rakennukset kiinteine sisustuksineen ja taideteoksineen.

Kirkollisia rakennuksia ovat kirkot, kellotapulit ja siunaus- ja hautakappelit sekä hautausmaalla olevat niihin rinnastettavat rakennukset. Kirkkoympäristöt ovat tavallisesti valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä (RKY).

Kun seurakunnallisessa käytössä olevaan rakennukseen, jonka käyttöön ottamisesta on kulunut 50 vuotta tai enemmän, on kohdistumassa muutoksia, niistä pyydetään Museoviraston lausunto. Vuoden 1917 jälkeen rakennettuja kirkollisia rakennuksia voidaan suojella Kirkkohallituksen erillispäätöksellä.

Oulussa kirkkolaiilla suojeltuja kirkkorakennuksia on seitsemän ja niistä kuusi sijaitsee RKY-alueella.

Lain ortodoksisesta kirkosta (2006/985) mukaisesti ennen vuotta 1917 rakennetut ortodoksiet kirkot ovat suojeltuja. Oulussa ei ole tämän ikäisiä ortodoksia kirkkoja.

Oulussa on useita yli 50-vuotiaita tai tätä ikää lähestyviä kirkollisia rakennuksia. Nämä rakennukset ovat arkkitehtuuriltaan moderneja, rakennuksina tunnettuja ja alueelleen identiteettiä luovia rakennuksia.

Kuvassa Intiön kappeli. Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjuksen suunnittelema kappeli vihittiin käyttöön 23.4.1973.

19. Haukiputaan kirkko

Kiviaidan ympäröimän kirkkotarhan keskellä, lähellä Kiiminkijoen suuta, oleva Haukiputaan puukirkko vuodelta 1762 on merkittävä erityisesti Mikael Toppeliuksen tekemien runollisen lempeiden maalaustensa vuoksi. Uuteen ja Vanhaan testamenttiin perustuvia kuva-aiheita on kaikkialla kirkon valkeiksi maalatuilla hirsiseinillä ja holvissa.

Kirkko on pohjakaavaltaan ulkoviisteinen ristikirkko. Sen ulkoarkkitehtuuria leimaa kuitenkin 1900-luvun alussa jugend-tyyliin tehty korjaus, jossa ristivarsien päihin lisättiin eteistilat ja uuden tiilikaton lappeet ulotettiin myös niiden yli.

Kirkon edustalla on kolmikerroksinen pohjalainen renessanssitapuli vuodelta 1751 vaivaisukkoineen. Kirkon lähiympäristöön kuuluu hautausmaa, uusi seurakuntakeskus (8 Studio Oy/ Minna ja Ilmari Lahdelma, 1990), vanha seurakuntatalo (Risto Harju 1968), Haukiputaan ensimmäinen kansakoulu vuodelta 1879 ja kotiseutumuseona toimiva viljamakasiini vuodelta 1858.

20. Kiimingin kirkko

Metsäisellä kankaalla oleva Kiimingin ristikirkko tapuleineen on kauniisti säilynyt ja tyylipuhdas esimerkki 1700-luvun loppupuolen pohjalaisesta puukirkkoarkkitehtuurista.

Kiimingin kirkko on ulkokulmistaan viistetty ristikirkko. Kirkon paanukatto on suhteellisen loiva ja ristikeskuksen päällä on pulleatyvinen viirintanko kukkoineen. Kirkkosalia kattavat tynnyriholvit, joiden leikkauskohdassa on opaion aukkoa vastaava ”taivaspyörä”. Ristikeskuksessa on kahden hirren levyiset sidehirit.

Kuoriseinällä on Mikael Toppeliuksen seinäpinnalle liimaväreillä maalaama rokokookehysteinen Getsemane-, Vaskikäärme- ja Ristiinhaulittu- aiheinen triptyyksi todennäköisesti 1760-luvun lopusta. Kuoriseinän takana on itäristin jatkeena sakaristo. Sakaristoon johtavien ovien yläpuolelle on maalattu Mooses laintauluineen ja ylipappi Aaron.

21. Oulujoen kirkko

Puukirkko. Oulun kaupungin kaakkoispuolella Vaalantien ja Oulujoen välisellä Kirkkokankaalla sijaitseva Oulujoen kirkko on harvoja jugendtyylisiä hirsikirkkoja maassamme. Siihen liittyy myös lähellä kirkkoa Oulujoen rannassa sijaitseva samanikäinen pappila muutoksilta säilyneessä kulttuurimaisemassa.

Leveärunkoisen kirkon länsipäättyyn liittyy epäsymmetrisesti sijoitettu suippokattoinen torni. Runkohuonetta matalamman sakariston sivuissa on porrastornimaiset sisäänkäynnit. Kirkkosalin keskiosan välikatto kohoaa lähes katonharjan korkeuteen. Sisäseinät ja sidehirit ovat hirsipinnalla, kiinteä sisustus ja sisäkatto valkeaksi maalattu. Kuoriseinällä oleva alttarin taustarakennelma sisältää saarnastuolin ja sen päällä olevat urut.

Arkkitehti Viktor Sucksdorffin piirtämä Oulujoen kirkko valmistui 1908. 1950-luvulla uusitun alttarialueen järjestely palautettiin arkkitehti Anna-Maija Putkosen (Ylimaala) suunnittelemissa restauroinnissa 1983-1984.

Oulujoen seurakunta erotettiin Oulusta vuonna 1904. Oulujoen kunnan lakkauttamisen jälkeen se liitettiin 1966 jälleen Ouluun.

22. Oulun tuomiokirkko

Puiston ympäröimä Oulun tuomiokirkko on tornillinen, kupolilla keskeisesti korostettu kivikirkko. Tornittomaksi ristikirkoksi rakennettu kirkko on saanut nykyasunsa vuoden 1822 kaupunkipalon jälkeen. Sisäänkäynnin yllä kohoava korkea torni on kolmikerroksinen.

Seinämaalaukset ovat Paavo Leinosen ja Antti Salmenlinnan, lasi- maalaukset G. Forströmin käsialaa 1830-luvulta. Alttaritauluna on R.W. Ekmanin Kristuksen kirkastus vuodelta 1859. Kirkon esineistöön kuuluu Cornelius Arendtzin Johannes Messeniuksen muotokuva vuodelta 1611.

Kirkkoa ympäröivä puisto on vanha hautausmaa. Puistossa on Väinö Aaltosen vuonna 1918 kaatuneiden valkoisten muistoksi 1922 pystytetty Pro Patria Mortui -reliefi

Oulun tuomiokirkko rakennettiin 1770-1776 Daniel Hagmanin johdolla. Suuren kaupunkipalon 1822 jälkeen suoritetun perusteellisen korjauksen empiretyyliin suunnitteli C.L. Engel. Rakennustöitä 1827-1832 johti Jaakko Kuorikoski. Torni valmistui 1844. Kupoli uusittiin betonista 1932 (O.Kallio).

23. Oulunsalon kirkko

Oulunsalon uusgoottilainen puukirkko on päätytornillinen pitkäkirko. Suorakaiteen muotoisen runkokuoneen päädyssä on sakaristo, vastakkaisessa päädyssä sisäänkäynnin yllä kohoaa korkea torni. Torni on ylimmässä kerroksessa kahdeksankulmainen. Ikkunat ovat korkeat.

Kirkon vieressä hautausmaalla on 1665 rakennetun uhrikirkon muistomerkki.

Oulunsalon kirkko rakennettiin 1888-1891 J.F. Basilierin suunnitelmien. Oulunsalo kuului Oulun emäseurakuntaan vuoteen 1904 asti, jolloin se erotettiin omaksi seurakunnaksi.

Oulunsalon ensimmäinen kirkko oli 1665 rakennettu uhrikirkko, joka purettiin 1800-luvun puolivälissä. Seuraava, 1855/1877 valmistunut Intendentinkonttorin suunnittelema puukirkko paloi ukkosmyrskyssä salamaniskusta kesäkuussa 1882. Samassa rajuilmassa tuhoutui myös Lumijoen kirkko.

24. Turkansaaren kirkko

Turkansaaren paanukattoinen kirkko on yksi vanhimpia säilyneitä puukirkkoja Suomessa. Suorakaiteen muotoinen pitkäkirko on yksilaivainen. Kirkkoa kattaa korkea satulakatto, kirkkosalia sisällä puuholvi. Kuorilehteri erottaa alttarin muusta kirkkosalista.

25. Ylikiimingin kirkko

Rakenteiltaan ja arkkitehtonisilta yksityiskohdiltaan hyvin säilynyt Ylikiimingin kirkko on 1700-luvun lopun puukirkoista ensimmäinen, joissa uusklassimin arkkitehtuuri on alkanut saada jalansijaa. Kirkko on pohjamuodoltaan suorakulmainen ristikirkko, jossa länsi- ja itäristi ovat pitemmät kuin etelä- ja pohjoisristi. Sakaristo on kuoriseinän takana itäristissä. Kirkonkellot on sijoitettu ristikeskuksen päälle rakennettuun torniin, jonka päätteellä on tähtihiippuinen obeliski. Kirkkosalissa on lähes tasalakiset holvit ja ristikeskuksen yllä taivutetuista laudoista tehty kalottimainen kupoli. Pilasterein jäsennöity kuoriseinä on taitteinen ja siinä on kuorin takana olevaan sakaristoon avautuvat lyijypuitteiset ikkunat. Muissa seinissä on ainoastaan sisänurkissa leveät pilasterit, jotka kätkevät alleen sisänurkkia vahvistavat pystysuuntaiset hirret. Saarnastuoli kuuluu myös Riihin tuotantoon ja se on hänen käyttämänsä mallin ornameenteiltaan yksinkertaistettu versio.

Saarnahuoneen yhteyteen 1700-luvun puolivälissä, todennäköisesti kirkonrakentaja Heikki Väänänen johdolla rakennetun kellotapulijn ruumishuoneena, ”ullakkona” käytetty pohjakerros on säilynyt vanhan hautausmaan itälaidassa. Haukiputaan kappeliseurakuntaan vuonna 1691 perustettu Ylikiimingin saarnahuonekunta sai kappelioikeudet 1700-luvun puolivälissä ja itsenäistyi 1909.

Rautatiesopimus 1998

Rautatiesopimus kattaa vuosien 1996-1998 aikana valmistellun kohdejoukon valtakunnallisesti merkittävistä rautatieympäristöistä. Näiden kohteiden säilyttämisestä on v. 1998 sovittu Museoviraston, Ratahallintokeskuksen, Valtion kiinteistölaitoksen, VR-Yhtymä Oy:n ja Metsäntutkimuslaitoksen kesken, jotka tuolloin ovat olleet kyseisten kohteiden omistajia. Oulun rautatieasema-alue sekä alueella sijaitsevat asemarakennus ja asemaravintola kuuluvat tähän kohdejoukkoon.

Voimassa olevassa asemakaavassa (2007) Oulun rautatieasema-alue rakennuksineen on suojeltu. Kaavassa asema-alue on osoitettu merkinnällä SR rakennussuojelualueeksi. Alueella on asemakaavassa suojelluksi määriteltyä puustoa sekä istutusalue. Asema-alueella sijaitsevat asemarakennus ja asemaravintola on osoitettu suojelluiksi rakennuksiksi (sr-20) ja kolmiomääräyksessä niiden osalle on osoitettu sisätiloihin kohdistuvia tarkennuksia.

Oulun rautatieasema on myös RKY 2009-kohde.

26. Oulun rautatieasema-alue

Oulun uusrenessanssiasema on Seinäjoki-Oulu-rataosuuden ainoa II luokan asematyyppi. Se on hyvin säilynyt ja muodostaa asemaravintolarakennuksen kanssa komean parin Hallituskadun päätteenä Oulun keskustassa. Oikeustalon rakentamisen jälkeen asema-alueen yhtenäisyys on kärsinyt uuden rakennusmassan hallitessa alueen keskiosaa.

Keskustelu rautatien saamisesta Ouluun alkoi 1870-luvulla. Asian innokkaimpia ajajia olivat kaupungin kauppiat, etunenässä kauppaneuvos A.O. Snellman. Vaasan radan jatke Seinäjoelta Ouluun valmistui 1886.

Asema rakennettiin II kaupunginosaan ns. Kakaravaaran laidolle ”köydenpunojapaanan” paikalle. Samana vuonna valmistui veturitali sekä konepaja.

Toiminta Oulun asemalla vilkastui entisestään Tornion radan valmistuttua 1903, ja erityisen vilkasta se oli I maailmansodan vuosina, jolloin Tornio toimi Venäjän tavarankuljetuksen porttina.

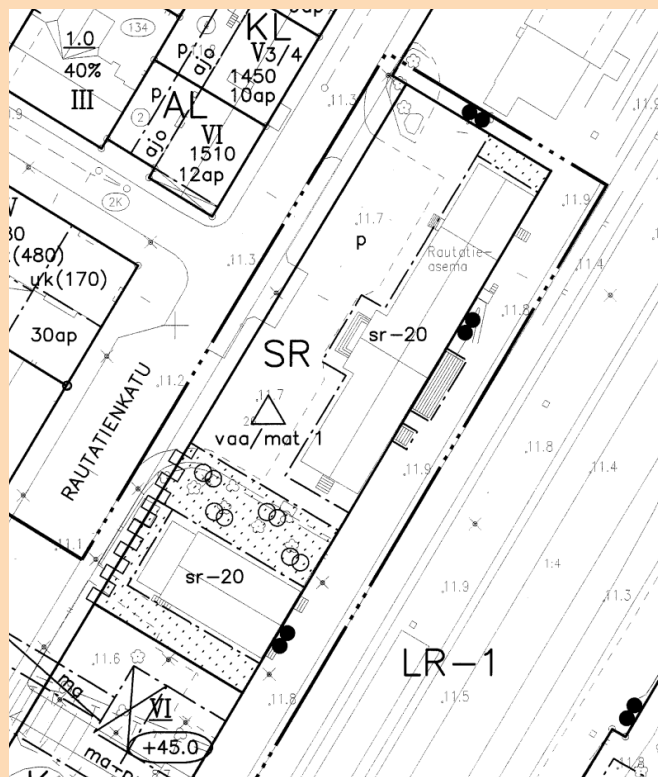
Yhteysrata itään Kontiomäelle ja Nurmekseen valmistui vasta 1930, vaikka sitä oli puuhattu Oulun radan valmistumisesta lähtien. Oulun-Nurmeksen radan kuljetuksista 1930-luvulla yli 75 % oli puutavaraa, mutta sen osuus laski autokuljetusten yleistymisen myötä. Sotien aikana rata oli korvaamattoman tärkeä strategisena rautatienä ja sotien jälkeen Kainuun kaivosten malminkuljetuksessa.

Asemarakennus Asemaravintola

Todennäköisesti rautatiehallituksen arkkitehdin Knut Nylanderin suunnittelema nikkarityylinen puinen asemarakennus, joka valmistui vuonna 1886. Asemarakennuksen ulkoasussa on uusrenessanssin piirteitä. Sekä sisätiloihin että ulkoasuun on tehty myöhemmin muutoksia. Muutoksista huolimatta rakennuksen alkuperäiset arvot ovat säilyneet, ja sisätiloissa on säilynyt runsasti alkuperäisiä yksityiskohtia. Asemarakennukseen liittyy matalampi, klassishenkinen lisärakennus vuodelta 1922.

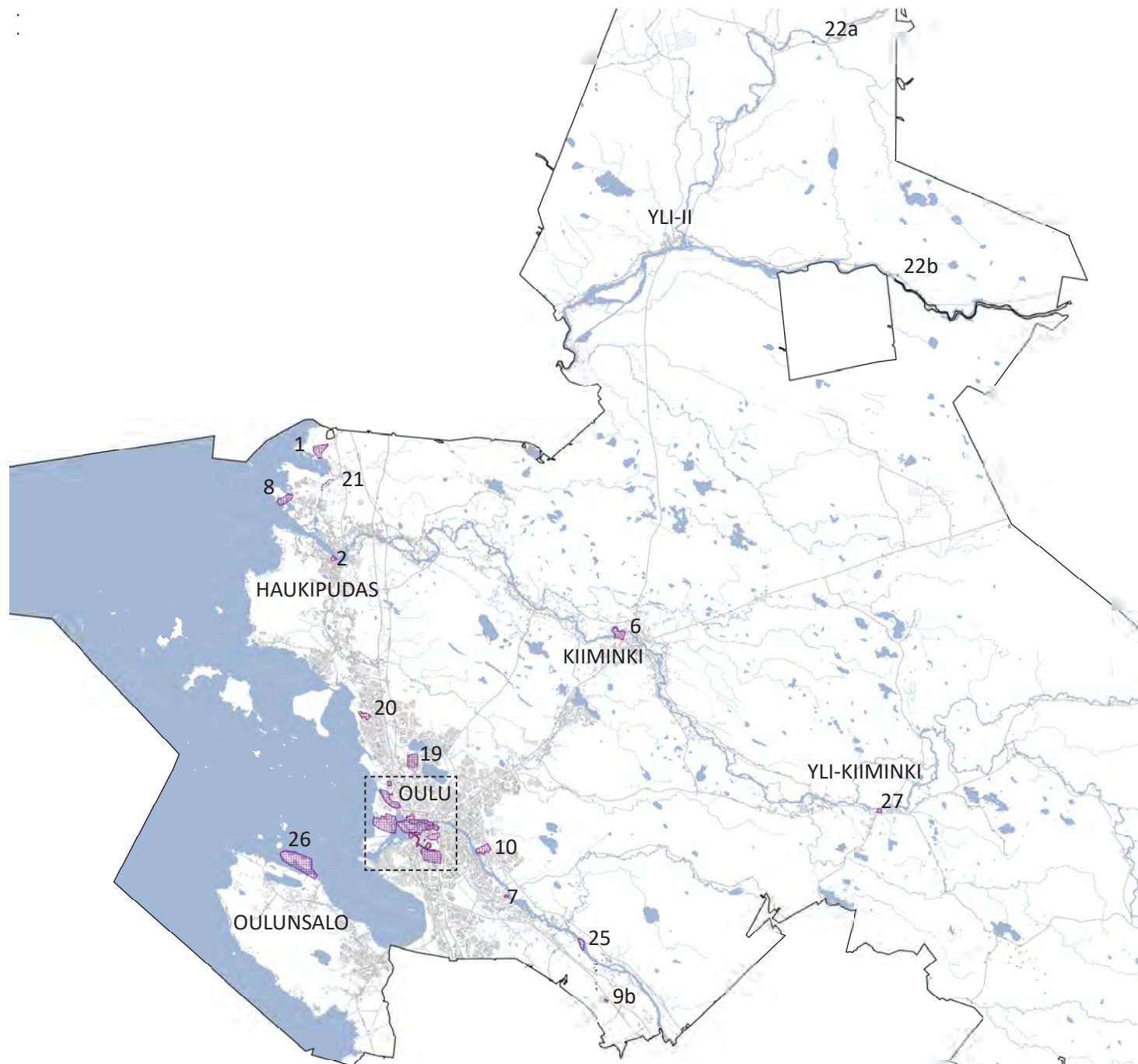
Asemarakennuksen vieressä on entinen asemaravintola vuodelta 1929. 1920-luvun klassismia edustavan rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Thure Hellström. Oulun asemaravintola on yksi harvoista jäljellä olevista asemaravintoloista Suomessa. Sisätiloissa on säilynyt runsaasti vanhoja yksityiskohtia.

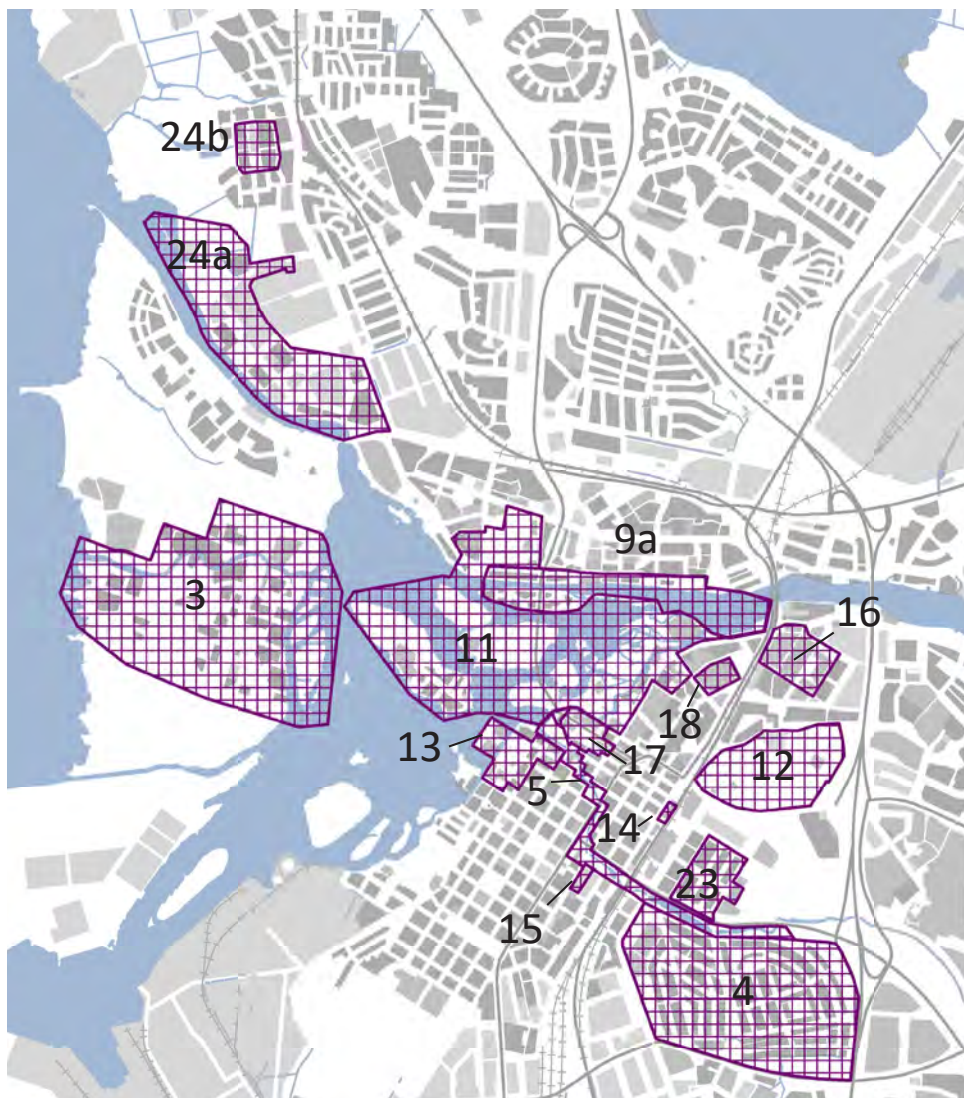
Asemaravintolaa laajennettiin vuonna 1952 yksikerroksisella laajennusosalla. Ravintolakausi päättyi 1970-luvulla ja tilat muutettiin kauko-ohjauskeskukseksi. Tämä vaihe puolestaan päättyi 2003 ja entinen ravintola jäi henkilökunnan lepotiloiksi. Vuonna 2005 arkkitehtitoimisto Helena Hirviniemi suunnitteli restauroivan korjauksen Pohjois-Pohjanmaan käsi- ja teollisuusyhdistyksen tilauksena.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

1. Halosenniemen sahayhdyskunta
2. Haukiputaan kirkko ympäristöineen
3. Hietasaaren huvila-alue
4. Karjasillan jälleenrakennuskauden asuinalue
5. Kaupunginojan varren puistovyöhyke
6. Kiimingin kirkko ympäristöineen
7. Maikkulan reservikomppania
8. Martinniemen saha
9. a Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset- Merikosken voimala ja Toivoniemen asuinalue
b Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset- Pikkaralan muuntoasema
10. Oulujoen kirkko
11. Oulujoen suistoalueen historiallinen kokonaisuus
12. Oulun hautausmaa
13. Oulun rantakorttelien julkinen kaupunkitila
14. Oulun rautatieasema
15. Oulun SOK:n konttori- ja varastorakennus
16. Oulun tarkka-ampujakasarmit
17. Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzenin puisto
18. Oulun vankila
19. Oulun yliopisto
20. Pateniemen sahayhdyskunta
21. Pohjanmaan rantatie- Mietunperäntie
22. a Pyramidikattoiset kesänavetat- Haapaniemi
b Pyramidikattoiset kesänavetat- Hirvelä
23. Raksilan puutaloalue
24. a Toppilan satama ja teollisuusalue- satama
b Toppilan satama ja teollisuusalue- selluloosatehdas
25. Turkansaaren ulkomuseo
26. Varjakan sahayhdyskunta
27. Ylikiimingin kirkko

RKY 2009

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) on Museoviraston laatima inventointi. Valtakunnallisen RKY 2009-inventoinnin kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä.

RKY 2009-inventointi on valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin (MRL) perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen.

Valtioneuvoston valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva päätös tuli voimaan 1.4.2018. Päätös edellyttää, että valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot, kohteiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus turvataan maakuntien suunnittelussa ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus perustuu viranomaisten laatimiin valtakunnallisiin inventointeihin, jotka koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY) ja valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia kohteita. (www.rky.fi)

Valtakunnallinen rakennetun ympäristön inventointi suoritettiin ensimmäisen kerran 1980-luvulla. Sen perusteella syntynyt RKY-kohdelistaus vahvistettiin vuonna 1993. Selvitykseen kartoitettiin ja luokiteltiin rakennustaiteelliselta, historialliselta ja ympäristölliseltä kannalta arvokkaat rakennetut kokonaisuudet yhtenäisesti koko valtakunnan puitteissa sen aikaiseen näkemys ja tietoon nojautuen.

Inventointi tarkistettiin 2000-luvulla Museoviraston toimesta. Uusiin, tuolloin ajankohtaisiin selvityksiin perustuva inventointi perustuu valtakunnallisesta näkökulmasta tehtyyn arviointiin. Tarkistuksen tavoitteena oli rakennusperinnön monimuotoisuuden ja Suomen historian olennaisten teemojen huomioiminen alueellisesti ja ajallisesti. Aikaisempaan inventointiin verrattuna kohteet laajenivat yksittäisistä rakennuksista laajemmiksi alueiksi. Osa kohteista ulottuu yli kuntarajojen ja samaa ilmiötä edustavat kohteet on yhdistetty teemoiksi.

Oulun RKY-kohteet

Valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY 2009) on Suomessa 1260 kohdetta. Näistä 27 sijaitsee Oulussa.

Oululaisista kohteista sahateollisuutta ja kirkkoympäristöjä edustavat kohteet sijoittuvat eri puolille kaupunkia. Pohjoista rakennusperintöä edustava pyramidikattoiset kesänavetat käsittää Pohjois-Pohjanmaan alueella kaikkiaan seitsemän kohdetta, joista kaksi on Oulussa. Oulussa Turusta Pohjanlahden ympäri Tukholmaan kiertänyt Pohjanmaan rantatien osuus on säilynyt Mietunperäntiellä.

Kanta-Oulun historiallinen ja hallinnollinen asema tulee esiin muiden RKY-kohteiden sijoittumisessa. Oululaisista kohteista lähes puolet sijaitsee kaupungin keskeisimmillä alueilla ydinkeskustassa tai sen lähituntumassa keskittyen ruutukaavakeskustaan ja suistoalueelle. Kohteet kuvaavat kaupunkirakennetta ja ilmiöitä historialliselta sekä modernilta ajalta.

Valtion toiminta rakennuttajana on monipuolisesti edustettuina, näitä ovat kaksi kasarmia, Oulun vankila ja Oulun rautatieasema.

Kaupungin historiallista kerroksellisuutta kuvaavat aikansa asemakaavaihanteiden mukaisesti rakennetut alueet, kuten Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto, Oulun rantakorttelien julkinen kaupunkitila, Kaupunginojanvarren puistovyöhyke, Raksilan puutaloalue sekä Karjasillan asuinalue.

Modernia aikaa, ilmiöitä ja arkkitehtuuria edustavat kohteet ovat Oulussa hyvin edustettuina. Näistä Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset

Oulun ruutukaavakeskustan ja suiston alueelle on useita RKY-kohteita.

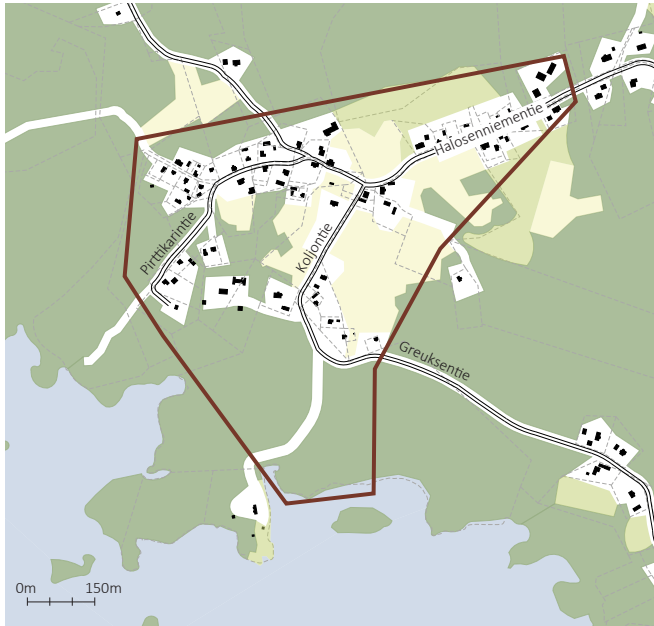
- RKY alue on laaja, usean kunnan alueelle ulottuva kohde. Siihen kuuluu kaksi kohdetta Oulussa, joista Merikosken voimalaitoksen alue on osittain sama kuin RKY-alueella Oulujoen suistoalueen historiallinen kokonaisuus.

Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rakenne, kylä- ja kaupunkikuva pyritään turvaamaan sekä säilyttämään alueilla jo olevia rakennuksia ja ympäristöjä. Lisäksi tavoit-

teena on mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Säilyttämisen ja muutosten laajuus ja sisältö ratkaistaan kaavoituksella.

RKY-alueiden asiantuntijatehtävistä vastaa alueellinen vastuumuseo.

RKY: 1. Halosenniemen sahayhdyskunta

Kuvaus

Halosenniemen sahan työväenasuinalue on rakennuskannaltaan ja miljööltään hyvin säilynyt suurehkon sahan yhteyteen 1920-luvulla syntynyt työväestön rakentama tiivis asuinyhdyskunta.

Sahalle johtavan tien varrella on ryhmä taitekattoisia punamullattuja puurakennuksia 1920-luvulta. Halosenniementien muu asutus koostuu sahatyöläisten omatoimisesti rakentamista pienistä taloista, jotka muodostavat varsin tiiviin nauhan kylätien varrelle. Ympäristöä leimaavat myös peltopalstat ja talousrakennukset. Raitin päätteellä on seuratalo Repola. Saharakennus ei ole säilynyt.

Historia

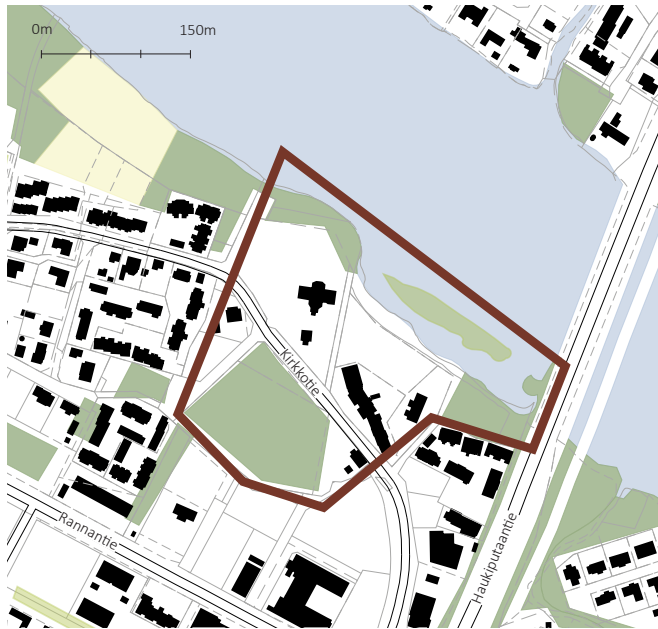
Halosenniemen Pirttikarilla toimi 1890-1902 Halonen Ängsågs-yhtiön pieni höyrysaha. Osakeyhtiö Rauma Wood Ltd rakensi Halosenniemen höyrysahan vuonna 1923. Rauma-Repolan laitoksena se toimi vuoteen 1951 saakka, jonka jälkeen tuotantorakennukset purettiin savupiippua lukuun ottamatta.

Arvot

Tiivis, peltopalstojen ympäröimän nauhamaisen kylätien varrelle syntynyt pienipiirteinen työläismiljö, jonka seassa on vanhoja pihapiirejä. Mittakaavansa ja maisemansa hyvin säilyttänyt alue on rakentunut 1920-luvulta lähtien. Seuratalo Repola muistuttaa menneestä sahasta.

RKY: 2. Haukiputaan kirkko ympäristöineen

Kuvaus

Haukiputaan puukirkko on merkittävä erityisesti 1700-luvun tunnetuimman kirkkomaalarin Mikael Toppeliuksen tekemän poikkeuksellisen laajan kuvakoristelun vuoksi.

Kiviaidan ympäröimän kirkkotarhan keskellä lähellä Kiiminkijoen suuta oleva kirkko on pohjakaavaltaan ulkoviisteinen ristikirkko. Sen ulkoarkkitehtuuria leimaa 1900-luvun alussa jugend-tyyliin tehty korjaus, jossa ristivarsien päihin on lisätty eteistilat ja uuden tiilikaton lappeet ulotettu myös niiden yli. Kirkon interiööriä, seiniä ja holveja, koristavat Mikael Toppeliuksen runollisen lempeät maalaukset. Uuteen ja Vanhaan testamenttiin perustuvia kuva-aiheita on kaikkialla kirkon valkeiksi maalatuissa hirsiseinissä ja holvissa. Kuvat on varustettu raamatuntekstein ja kuvia lahjoittaneiden varakkaiden talollisten nimin.

Kirkkotarhan aitaan liittyy kolmikerroksinen pohjalainen, rakennusmestari Heikki Väinäsen johdolla rakennettu renessanssitapuli vuodelta 1751.

Lähiympäristön arvokkaat kohteet ovat toisella puolen oleva vanha hautausmaa, kotiseutumuseona toimiva viljamakasiini, talonpoikaiseen rakennustraditioon rakennettu Haukiputaan ensimmäinen kansakoulu vuodelta 1879 sekä modernia arkkitehtuuria edustavat uusi ja vanha seurakuntakeskus.

Historia

Matti Hongan suunnittelema ja Jaakko Suonperän johdolla 1762 aloitettu Haukiputaan kirkon rakennustyö valmistui 1764, jolloin kirkon vihkiminen toimitettiin. Kirkko oli Kälvältä kotoisin olleen Suonperän ensimmäinen. Mikael Toppelius aloitti kirkon maalausten tekemisen 1774 ja niistä viimeinen, pohjoisseinän suuri Viimeinen tuomio valmistui viisi vuotta myöhemmin. Kirkon 1902 tehdyn uudistuksen suunnitteli arkkitehti Viktor Sucksdorff.

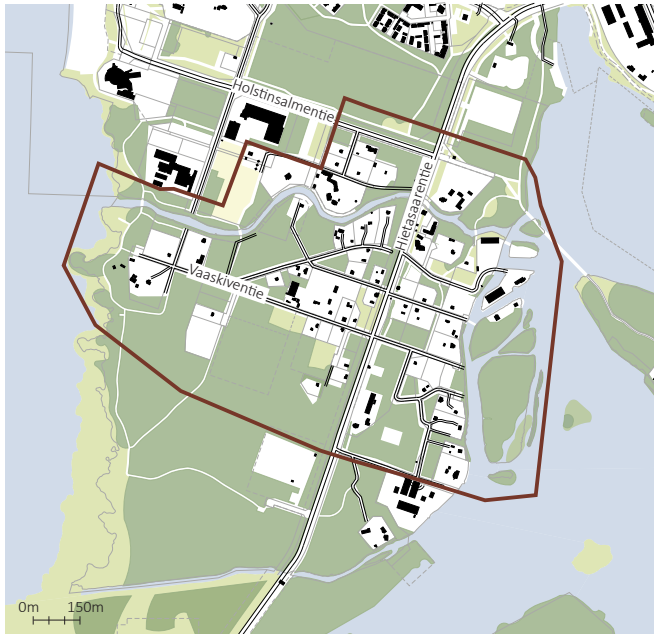
lin laajaan, jo keskiajalla syntyneeseen emäseurakuntaan 1630-luvulla perustettu Haukiputaan kappeli itsenäistyi 1873.

Arvot

Kiiminkijoen maisemaan sekä vanhaan Kirkkotien miljööseen asettava kokonaisuus, johon kuuluu kirkon ja tapulin ohella seurakuntakeskus sekä vanha kansakoulurakennus.

Kirkkorakennus tapuleineen on suojeltu Kirkkolailla.

RKY: 3. Hietasaaren huvila-alue

Kuvaus

Oulun kaupungin edustalla oleva Hietasaaren vehmas huvila-alue on merkittävä ja varhainen esimerkki kaupunkien lähialueille 1800-luvulla syntyneestä huvilakulttuurista.

Hietasaaressa nyt olevien huviloiden rakennuskanta on peräisin etupäässä 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta. Huviloita on vielä jäljellä kuutisenkymmentä, joista osa on yksityisten, osa yhteisöjen käytössä.

Hietasaaren alue muodostuu Hietasaaresta, Mustasaaresta, Toppilansaaresta ja useista pikkusaarista ja se kuuluu alavaan Oulujoen suistomuodostumaan. Huvilarakennukset ovat keskittyneet Hietasaaren keski- ja itäosiin, Puomtien ja Vaaskiventien varsille sekä nuorempi huvila-alue kapean Mustasalmen rannoille. Huvila-alueen ominaispiirteisiin kuuluvat vehmas puusto, rehevät puutarhat ja sorapintaiset tiet. Hietasaari on ollut 1900-luvun alusta alkaen huomattava kaupunkilaisten julkinen tila ja virkistysalue, jonka yleiset alueet ovat puistomaisesti hoidettuja.

Historia

Hietasaarten kokonaisuus muodostui 1724, jolloin Oulujoen tulvavesi valitsi Toppilansalmen uomakseen. Musta- ja Hietasaari kuuluivat Oulun kaupungin lahjoitusmaihin. 1600-luvulla keskikaupunkilaisilla talonmistajilla oli Hietasaaressa mallassaunoja, pirttejä, tolppa-aittoja ja muita varastoja.

Oulun kaupunki ryhtyi 1850-luvulla vuokraamaan tontteja kaupunkilaisille muiden kaupunkien esimerkin mukaisesti. Huvilayhdyskunnan rakentamista varten annettiin 1855 vuokrajohtosääntö, jonka mukaan rantatontti voitiin vuokrata vain kaupungissa kauppa harjoittavalle.

Toppilansalmen rannoille muodostui Oulun ympäristön varhaisin huvila-alue (ks. erillinen kohde Toppilan satama ja teollisuusalue). Hietasaaren huvilayhdyskunta syntyi 1860-luvun lopulta alkaen Mustasalmen rantamaille ja Hietasaaren kaupunginpuoleiselle rannalle. Mustasaaren alue palstoitettiin ja palstat huutokaupattiin 1866. Hietasaaren huvila-alue rakennettiin 1800- ja 1900-luvun taitteessa. Kesäasukkaat olivat käsityöläisiä, virkamiehiä ja kauppiaita.

Hietasaaren huvilat joutuivat kaupungin omistukseen 1910, jonka jälkeen ne päätettiin rappeutumaan ja osittain häviämään. Hietasaarta ja Mustasaarta koskeva rakennusjärjestys vahvistettiin 1916. Saarelle oli lupa rakentaa kesähuviloiden lisäksi talviasuttavia taloja 1920-1930-luvuilla.

Arvot

Hietasaarilla sijaitseva kaupungin lähiympäristöön 1800-luvulla syntynyt huvila-alue, jonka ominaispiirteisiin kuuluvat huvilat, vehmas puusto, rehevät puutarhat ja sorapintaiset tiet. Hietasaari on ollut 1900-luvun alusta alkaen huomattava kaupunkilaisten julkinen tila ja virkistysalue, jonka yleiset alueet ovat puistomaisesti hoidettuja.

RKY: 4. Karjasillan jälleenrakennuskauden asuinalue

Kuvaus

Karjasillan pientaloalue on poikkeuksellisen laaja ja yhtenäisenä säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue. Karjasilta kuvastaa esimerkiksi tavalla sodan jälkeistä rakentamisvaihetta ja sen yhtenäiseen kaupunkikuvaan ja funktionaalisuuteen liittyviä arkkitehtuuri-ihanteita.

Karjasilta muodostuu 1940-luvun pientaloista ja alueen luoteiskulmaan sijoittuvasta 1950-1960-luvun kolmikerroksisten ja rapattujen asuinkerrostalojen alueesta. Sodan jälkeen rakennetut pientalot ovat jälleenrakennuskauden tyyppitaloja. Tonteilla on yleensä asuinrakennuksen lisäksi myös vähintään yksi ulkorakennus sekä alun perin kasvimaalle varattua tilaa. Katunäkymiä hallitsevat yhtenäisten rakennusrivien lisäksi kadunvarsiadit ja runsas kasvillisuus.

Karjasilta rajautuu selkeästi isojen ajoteiden ja Kaupunginojan puistokaistaleen väliin. Suvantokadun kerrostaloilla on maisemallista merkitystä julkisivurivinä Kainuuntien suuntaan. Kaupunginojan läheisyydessä on 1960-1990-luvulla noussut julkisten rakennusten keskittymä.

Historia

Karjasilta oli ensimmäisiä Oulun keskustan ulkopuolelle kaavoitettuja pientaloalueita. Alueen ensimmäisen kaavan laati arkkitehti Martti Heikura 1944, Oulun ensimmäinen kaupunginarkkitehti 1939-1963. Asuntoaluetta laajennettiin arkkitehti Niilo Mattilan laatimilla asemakaavoilla 1945, 1948 ja 1950.

Karjasillan rakentaminen alkoi jo syksyllä 1940, kun alueelle pystytettiin ensimmäiset noin 50:stä Ruotsin lahjatalosta. Asemakaavan vahvistamisen jälkeen rintamamiehille luovutettiin tontteja, joille alkoi nousta ”hartiapankkiperaatteella” jälleenrakennuskauden tyyppitaloja. Osa tyyppitaloista nousi Martti Heikuran jälleenrakennustoimiston tyyppiirustuksista muokkaamien suunnitelmien mukaan. Heikura piirsi kaikki Karjasillan puurakenteiset kerrostalot 1945-55. Kerrostaloalue rakennettiin 1950-1960-luvulla.

Pientaloalueelle laadittiin rakentamishojeet 1980. Karjasillan omniaispiirteistä tehtiin selvityksiä 2001-2003 kaupungin lähiuudistus-hankkeessa.

Arvot

Jälleenrakennusaikakauden olosuhteissa ja aikansa ihanteiden mukaan rakennettu, selkeästi rajautuva ja rakennuskannaltaan yhtenäinen asuinalue. Tavanomaiset kerrostalot ja tyyppiirustusten mukaan toteutetut pientalot muodostavat kadunvarsiaitojen ja runsaan kasvillisuuden kanssa yhtenäistä kaupunkikuvaa.

Karjasillan Raatteentie

Kuva: Pia Krogius 2022

RKY: 5. Kaupunginojan varren puistovyöhyke

Kuvaus

Oulun Kaupunginojan varren avoin puistovyöhyke on tärkeä esimerkki puukaupungin palon jälkeisestä asemakaavaratkaisusta, jolla pyrittiin parantamaan kaupungin paloturvallisuutta. Puistovyöhyke perustuu puukaupungin palon jälkeen 1824 laadittuun empiresemakaavaan. Oulun Kaupunginojan varren aukiot eli plaanat muodostavat kaupunkirakenteessa keskeisen puistosarjan läpi koko keskustan.

Kaupunginoja, joka on yksi Oulujoen haaroista, virtaa Oulun keskustan läpi kaakosta luoteeseen. Kaupunginojan varrelle sijoittuvat Pokkisen puisto, Madetojan puisto, Hallituspuisto, Snellmanin puisto, Otto Karhin puisto, Vaaran puisto ja Lyötyn puisto. Puistoissa valtapuuna on rauduskoivu, mutta puistoalueiden kunnostusten yhteydessä puulajivalikoimaa on pyritty monipuolistamaan. Aleksanterinkadulla, Torikadulla ja Kirkkokadulla Kaupunginojan ylittävät 1830-luvulla rakennetut kivisillat.

Pokkisen puisto sijaitsee Kaupunginojan suulla. Osa täytemaalle rakennetun puiston alueesta on jäänyt Oulujoen ylittävän sillan alle. Pokkisen puistoon on pystytetty 1959 Oskari Jauhiaisen Kalasääski ja lohi -veistos. Aleksanterinkadun toisella puolella sijaitsevassa Madetojan puistossa on Aarre Aaltosen tekemä Leevi Madetojan patsas (1962). Puisto on nimetty säveltäjän mukaan kolme vuotta patsaan pystyttämisen jälkeen.

Hallituspuisto ympäröi Oulun kaupungintaloa (1887, 1920) ja puiston laidalla on Pateniemen laivavarvilta 1860-luvulle paikalle siirretty ja mm. raatihuoneena toiminut puutalo. Hallituspuistoa koristaa Sanna Koiviston Ajan kulkue-veistos (2005). Viereiseen Snellmanin puistoon on sijoitettu Jussi Mäntysen Kurjet (1947) sekä siltana Kaupunginojan ylittävä Martti Aihan Mediator (1999).

Kaupunginoja lävistää Otto Karhin puistokorttelin diagonaalisesti. Kaupungin keskeisiin kevyen liikenteen risteuksiin kuuluvassa

puistossa ojan ylittävät kävelysillat. Tämän jälkeen puistosarja jatkuu Vaaran puistona, jota täydentävä Uudenkadun bulevardi seuraa kääntyvää kaupunginojan uomaa. Vaaran puistoon on sijoitettu kirjailija Teuvo Pakkalan muistopatsas (Oskari Jauhiainen 1973) sekä jääkärimuistomerkki (arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus 1967).

Lyötynpuistossa Kaupunginojan varsi muodostaa pitkänomaisen puiston suvantoineen. Lyötyn puisto on entinen kaupungin varikkoalue, joka on kunnostettu puistoksi 1964. Suvannon rannalla on Viljo Savikurjen Pohjan neito (1967).

Rautatien itäpuolella Kaupunginoja laajenee suvannoksi, jonka ympärillä on Karjasillan puisto. Martti Tarvaisen lintuaiheinen Siivet on pystytetty Karjasillan puiston suvantoon 1965.

Historia

Oulun Kaupunginojan rannat olivat laidunniittyjä ennen kaupungin paloa 1822. J.A. Ehrenström ja C.L. Engel laativat palossa tuhoutunutta keskustaa varten 1824 uuden empiresemakaavan, ja Ehrenström ehdotti Kaupunginojan jättämistä luonnonmukaiseksi ja puistikoiden istuttamista ojan varteen. Aukioiden eli plaanojen tehtävä oli parantaa puukaupungin paloturvallisuutta. Kaupunki vuokrasi plaanoja huutokaupoissa aina viiden vuoden sopimuksilla kaupunkilaisille.

Kaupunginojan vartta ryhdyttiin kunnostamaan puistomaiseksi 1830-luvulla. Kanavan pohja ja laidat kivetettiin. Ojan molemmin puolin rakennettiin kävelyplaanit nykyisen Isonkadun ja Kirkkokadun välille eli nykyisen Snellmanin puiston alueelle. Ensimmäinen varsinainen puistoalue oli Appelgrenin plaani eli Otto Karhin puisto.

Puistoja perustettiin lisää 1860- ja 1870-luvuilla. Plaanoille toimitettiin läheisiltä maatiloilta ainakin kotipihlajia ja haapoja. 1880-luvulle tultaessa puistoalueella kasvoi jo 55 ulkomaista kasvilajia.

Pokkitörmä tuli suosituksi puistoksi 1860-luvulla. Kaupunginojaa syvennettiin sen kohdalta nälkävuosien työllisyystöillä ja puistoon istutettiin mm. lehmuksia ja pensaita. Pokkitörmästä tuli kaupunkikuvallisesti erityisen tärkeä, kun Oulujoen ylittävät sillat valmistuivat 1869. Helsingin kaupunginpuutarhuri S. Olsson kutsuttiin 1907 ja helsinkiläinen puutarha-arkkitehti Bengt Schalin 1929 puistosuunnittelijaksi ja mm. Pokkisen alaosan kohentajaksi.

Madetojan puistoa rajaava Oikokatu avattiin Oulujoen siltojen suuntaan 1920 asemakaavassa. Ehrströmin-Engelin asemakaavan jälkeen oleellimmän muutoksen puistovyöhykkeeseen teki 1947 Meurmanin-Ervin asemakaava, jonka mukaan Snellmanin puisto pääosin rakentui ja jonka tuloksena Vaaran puistoa supistettiin. Madetojan puisto sai kaavan tuloksena nykymuotonsa, kun Asemakadun luoteispää liitettiin siihen.

Arvot

Suistosta Karjasillalle ulottuva historiallinen puistosarja seuraa ruutukaavassa pujottelevaa Kaupunginojaa. Oulun palon jälkeen vuonna 1824 laaditussa empireasemakaavassa osoitettu puistovyöhyke paransi puukaupungin paloturvallisuutta. Kaupunginojan puistovyöhyke muodostaa merkittävää julkisista kaupunkitilaa niin vihervyöhykkeenä vesiaiheineen kuin sen ympärille rakennettujen merkittävien julkisten rakennusten keskittymänä.

Oulua kohtasi suuri palo vuonna 1822, jolloin kaupungin 430:sta talosta paloi 365. Kaupunki oli kaavoitettava uudelleen, ja sitä valmistelemaan määrättiin Ouluun valtioneuvos Ehrenström. Asemakaavassa varattiin ruutukaavaan vapaa alue Kaupunginojaa varten ja siihen muodostettiin diagonaalinen puistovyöhyke, joka hallitsee vielä nykyäänkin ydinkeskustan kaupunkikuvaa. Kyseinen kaava muodosti nykyisen keskusta-alueen asemakaavallisen rungon. Keisari on vahvistanut J.A. Ehrenström ja C.L. Engelin laatiman kaavan vuonna 1825 omakätisellä nimikirjoituksellaan, jossa venäjäksi lukee: "Näin olkoon" ja allekirjoitus – Aleksanteri I.

RKY: 6. Kiimingin kirkko ympäristöineen

Kuvaus

Kiimingin kirkko tapuleineen on kauniisti säilynyt ja tyylipuhdas esimerkki 1700-luvun loppupuolen pohjalaisesta puukirkkoarkkitehtuurista.

Kiiminkijokivarressa metsäisellä kankaalla sijaitseva kirkko on ulkokulmistaan viistetty ristikirkko. Kirkon paanukatto on suhteellisen loiva ja ristikeskuksen päällä on pulleatyvinen viiritanko kukkoineen. Kirkkosalia kattaa tynnyriholvit, joiden leikkauskohdassa on opaion-aukkoa vastaava ”taivaspyörä”. Ristikeskuksessa on kahden hirren levyiset sidehirret. Kuoriseinällä, jonka takana on itäristin jatkeena sakaristo, on Mikael Toppeliuksen seinäpinnalle liimaväreillä maalama rokokookehysteinen Getsemane-, Vaskikäärme- ja Ristiinaulittu- aiheinen triptyyksi todennäköisesti 1760-luvun lopusta. Sakaristoon johtavien ovien yläpuolelle on maalattu Mooses laintauluineen ja ylipappi Aaron.

Kirkkoa ympäröi vanha hautausmaa. Kirkon luona olevan 1777 valmistuneen pohjalaisen renessanssitapulin rakennusmestarina on toiminut kiiminkiläinen rakennusmestari Pentti Paso.

Kirkon vieressä entisen lukkarilan mailla on pitäjän vanhin, 1884 rakennettu kansakoulu sekä 1927 valmistunut suurempi uusi koulurakennus. Kirkon lähiympäristön jokimaisemassa on Vääräkosken saha ja mylly vuodelta 1935.

Historia

Kiiminki muodostettiin Haukiputaan kappeliksi 1781 ja itsenäiseksi seurakunnaksi 1858. Kirkonrakentaja Matti Hongan johdolla rakennettu kirkko vihittiin 1761.

Arvot

Joen mutkaan muodostuneen Kirkkonien korkeimmalla kohdalla sijaitsevat kirkko, tapuli ja hautausmaa ovat alueen keskipiste. Ympäristössä ja vanhan tien varrella on eri ajoilta peräisin olevia julkisia rakennuksia. Kirkkorakennus tapuleineen on suojeltu kirkkolailla.

RKY: 7. Maikkulan reservikomppania

Kuvaus

Oulun Maikkulan reservikomppanian alue on tärkeä esimerkki maamme ensimmäisen asevelvollisen sotaväen (nk. Vanhan väen) reservijärjestelmän tarpeita palveleesta valtion rakennustoiminnasta, jonka tulokset kuuluvat sotalaitoksen 1800-luvun loppupuolen rakennusperintöön.

Valtaosa vuoden 1878 asevelvollisuuslain nojalla perustetuista reservin kasarmialueista on ehtinyt hävitä. Maikkulan reservikasarmi on yksi harvoista rakenteensa ja rakennuskantansa pääpiirtein säilyttäneistä alueista, joten sillä on erityistä historiallista todistusvoimaa laitoslajinsa edustajana.

Maikkulan kasarmialueen rakennuksiin Oulujoen rantatörmällä kuuluu 300:lle miehelle suunnitellun miehistörakennuksen lisäksi upseeri- ja aliupseerirakennus, ulkokuone, muona- ja varusvarasto, alun perin avoin ruokailukatos, sauna, sairastupa, latriini, arestihuone ja ruutikellari. Entisen kasarmin rakennuskanta on yksityisessä asuinkäytössä.

Historia

Yleisen asevelvollisuuden järjestämisen yhteydessä perustettiin vuoden 1878 asevelvollisuuslain nojalla kunkin tarkk'ampujapataljoonan alueelle neljä reservikomppaniaa. Järjestelyn seurauksena syntyi 32 kasarmialuetta. Kasarmit sijaitsivat pääasiallisesti rautatien

tai yleisen maantien varrella. Kullekin komppanialle rakennettiin pääasiassa vuoteen 1883 mennessä erityinen kasarmialue Yleisten rakennusten ylihallituksen laadittujen suunnitelmien mukaan. Reservikomppaniain nimenomaan kesäisin käyttämät kasarmit käsittivät kukin kymmenkunta eri rakennusta.

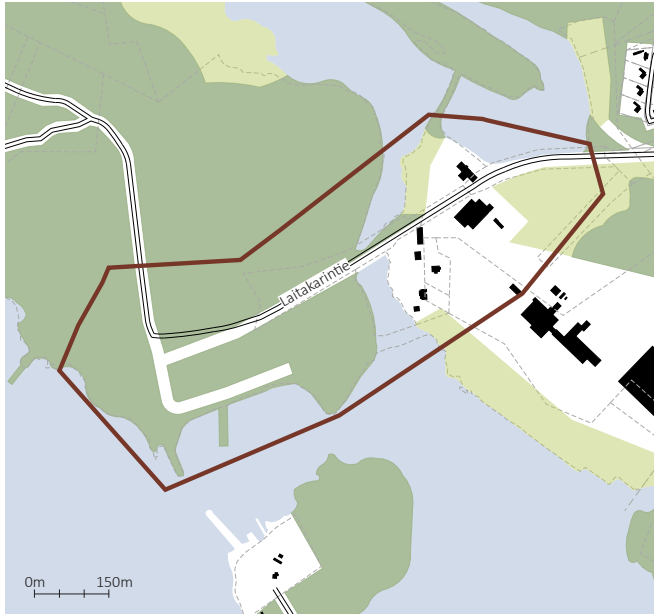
Pohjanmaalla reservikasarmeja oli Närpiössä, Laihialla, Alavudella, Kruunupyssä, Oulaisissa sekä Oulun Maikkulassa. Oulun 14. reservikomppanian kasarmi sijoitettiin Kajaanintien varteen Maikkulan tilan eteläpuolelle.

Maikkulan kasarmialue jäi vaille sotilaskäyttöä 1901, kun Suomen vanha sotaväki lakkautettiin. Sen jälkeen rakennuksissa oli mm. Itä-Karjalan pakolaisten majoitustilat, lastenkoti ja viimeksi vanhainkoti 1970-luvulle saakka. Oulun yliopiston käytöstä reservikomppanian rakennukset siirtyivät yksityiseen omistukseen 2000.

Arvot

Maikkulan reservikasarmi on yksi harvoista 1800-luvun lopulla rakennetuista rakenteensa ja rakennuskantansa pääpiirtein säilyttäneistä alueista. Kasarmin alue koostuu lukuisista eri käyttöön tarkoitetuista rakennuksista. Alueella on erityistä historiallista todistusvoimaa laitoslajinsa edustajana. Rakennukset ovat nykyisin asumiskäytössä.

RKY: 8. Martinniemen saha

Kuvaus

Martinniemen saha on höyrysaateollisuuden parhaiten säilyneitä esimerkkejä.

Kaksikerroksinen rankorakenteinen saharakennus on vuodelta 1918, jolloin 1905 valmistunutta laitosta on laajennettu osaksi vanhoja rakenteita hyödyntäen. Sahasaliin liittyy myöhempanä lisänä runkoa matalampi sivuosa. Julkisivuissa huomio kiinnittyy katonharjan päällä olevaan lyhtyrakennelmaan sekä päätyikkunoihin.

Tukkialtaan ja muun puunkäsittelyn rakennelmia on säilynyt maastossa. Martinniemen saha lienee viimeinen suursaha, jolla on ollut käytössä valta-akseli voimapyörineen.

Länsipuolisella Martinniemen Laitakarilla on entinen puuhiomo ja sen höyryvoimala. Puuhiomo oli Suomen ensimmäinen erillään koskesta sijainnut, höyryvoiman varassa toiminut hiomo.

Sahan ja hiomon välisen kapean salmen rannalla, poikkeuksellisen lähellä teollisuusrakennuksia on tehtaan johdon puisia asuintaloja.

Historia

Martinniemen sahan perusti Kiiminkijoen suiston pohjoispuolelle Keuruun asemapäällikkö Emil Granfelt 1905. Martinniemi Ltd uudisti sahan 1917-1918. Martinniemen viereiselle Laitakarille rakennettiin hiomo ja voimalaitos 1926-1927. Sahalle vedettiin sivuraide Haukiputaan asemalta 1938 ja satama korvasi redit 1970. Saha päättyi osaksi Rauma-Repolaa 1952, joka lopetti sahauksen 1987. Uusi yrittäjä aloitti sahauksen alueella uudelleen 1993, joskin vanha saharakennus jäi vaille käyttöä. Martinniemen suursaha työllisti Rauma-Repolan aikana enimmillään 1300 henkeä.

lin Röytässä toimineet luotsit siirtyivät Martinniemeen, saha-alueen

eteläpuolella olevaan Mustakarın saareen 1960-luvulla, vaiheessa jolloin saaristossa toimineita luotsiasemia ryhdyttiin siirtämään mantereen yhteyteen. Luotsiasemasta muodostui olennainen osa Martinniemen alueen teollista satamamiljöötä ja tärkeä maisemaellementti.

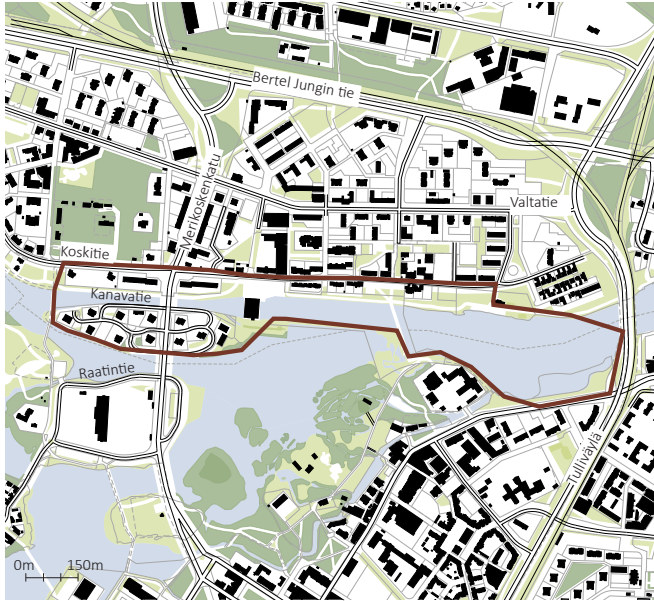

Arvot

Kiiminkijoen suistossa sijaitseva saha on höyrysaateollisuuden parhaiten säilyneitä esimerkkejä Suomessa. Tiivistä saha-alueesta on jäljellä tuotantorakennuksia, rakenteita sekä tehtaan johdon asuintaloja.

RKY: 9a. Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset, Merikosken voimala ja Toivoniemen asuinalue

Kuvaus

Oulujoki Osakeyhtiön valtakunnallista sähköntuotantoa varten Oulujoen ja Emäjoen vesireitille rakentamat voimalaitos- ja asuinalueet ovat laajuudeltaan, arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan yksi maan merkittävimmistä jälleenrakennuskauden rakennushankkeista. Voimalaitosalueista Montta, Pyhäkoski, Pälli, Utanen, Nuojua ja Jylhämä kuuluvat myös kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosten valikoimaan. Samaan vesistöön liittyvät myös Kajaani Oy:n puunjalostusteollisuuden tarpeisiin rakentamat voimalaitosympäristöt.

Oulujoessa on Oulun kaupungin rakentaman Merikosken voimalaitoksen lisäksi kuusi voimalaitosta, Emäjoessa on neljä voimalaitosta samoin kuin Kajaanin ja Kuhmon välillä. Rakennettu jokiosuus on kaikkiaan noin 250 kilometriä, pudotuskorkeutta on yhteensä noin 200 metriä ja padotuskorkeudeltaan suurin on Pyhäkosken voimalaitos, 32 metriä. Lisäksi Oulussa Pikkaralassa on Imatran Voima osakeyhtiön rakentama sähköasema ja muuntamo pohjoisen jokien vesivoimatuotannon voimasiirtoa varten.

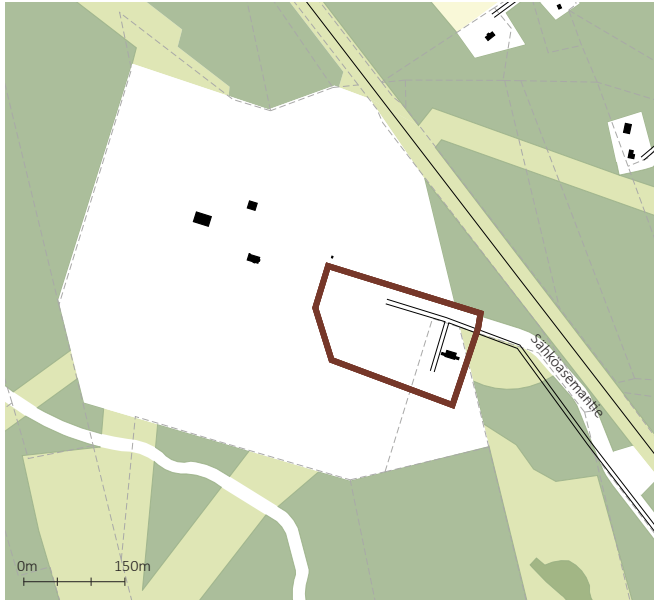
Voimalaitosympäristöt käsittävät mm. voimalaitosrakennukset, padot, voimansiirtolaitteet ja konttorit. Voimalaitoksiin liittyvät modernit ja luonnonläheiset asuinalueet, joista laajimpia ovat

Pyhäkosken voimalaitoksen asuinalue Leppiniemi ja Jylhämän voimalaitoksen asuinalue. Voimalaitoksia asuinalueineen arvostetaan kokonaisvaltaisesta suunnitteluotteesta, joka näkyy rakennusten suhteessa maisemaan ja luontoon sekä rakennusten yksityiskohdissa ja sisätiloissa. Valtaosa yhtenäisiksi kokonaisuusiksi suunnitelluista alueista Oulujoen ja Emäjoen varrella perustuu arkkitehti Aarne Ervin toimiston suunnitelmiin. Kajaani Oy:n rakennuttamat voimala-alueet ovat valtaosin arkkitehti Eino Pitkäsén 1940-1950-luvulla suunnittelema.

Historia

Oulujoki on ollut Peräpohjolan tärkeimpiä kulkuväyliä, tervankuljetus ja uitto hyödynsivät jokea vuosisatoja. Valtio tutki vesistöistä saatavan voiman käyttöä sähkön tuotantoon jo 1900-luvun alussa. Koko Oulujoen vesistö- Oulujärvi ja latvavedet mukaan lukien tarjosi mahdollisuuden vesivoiman tuotantoon ja säännöstelyyn suurten padotuskorkeuksien sijaan. 1939 julkistettiin suunnitelma "Oulujoen vesivoima" koko Oulujoen vesistön säännöstelystä ja jokien valjastamisesta.

RKY: 9b. Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset, Pikkaralan muuntoasema

Toisen maailmansodan jälkeen sotakorvaukset ja Enson jääminen itärajan taakse vauhdittivat Oulujoen rakentamista. Jälleenrakennuskaudella tuli toteuttaa maan sähköenergiajärjestelmä. Oulujoen koskien rakentamista varten perustettiin Oulujoki Osakeyhtiö Suomen teollisuuden ja valtion sopimuksella 1940, Merikosken voimalan rakensi Oulun kaupunki 1948. Pyhäkosken voimalaitoksen rakentamista ryhdyttiin valmistelemaan 1941.

Oulujoki Oy palkkasi Oulujokivarren voimalaitosalueiden pääsuunnittelijaksi Arkkitehtitoimisto Aarne Ervin, joka työskenteli niiden suunnittelijana yli 20 vuotta. Oulu- ja Emäjoen vesivoimalaitokset rakennettiin 1941-1961.

Sodan jälkeiset poikkeusolot rohkaisivat etsimään ja kehittämään uusia rakennusmateriaalien, -tekniikoiden ja rakentamisen ratkaisuja. Oulujoki Osakeyhtiön tutkimustyö palveli maan rakentamistekniikan - erityisesti betonitekniikan - kehittämistä. Pyhäkosken massiivisista padoista muodostuikin betonirakentamisen ja valutekniikan taidonnäyte. Pyhäkoskella oli oma betonilaboratorio jo 1938 ja se jatkoi 1952 lähtien itsenäisenä tutkimuslaitoksena. Ervi käytti myös esivalmistettuja rakennusosia, esimerkiksi Pällin koneaseman seinäverhouksessa käytettiin betonisia, lämmöneristettyjä julkisivuelementtejä 1952. Emäjoen varren voimalaitokset toteutettiin tehokkaan työsuunnitelman mukaan sarjatyönä ja koneasemissa Ervi käytti pääasiassa peltisiä julkisivuverhouksia.

Aarne Ervin suunnittelemat voimalaitosalueet Oulujoen varrella 1941-1960:

Pikkarala, Oulu / valvomo, muuntamo, reaktorilaitos ja asunto 1955-1959

Montta, Muhos / voimalaitos ja asuntoalue 1951-1957

Pyhäkoski, Muhos / voimalaitos ja asuntoalue 1941-1960

Pälli, Muhoksen ja Utajärven kuntien rajalla / voimalaitos ja asuntoalue 1949-1954

Utanen, Utajärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1953-1957

Nuojua, Vaala / voimalaitos ja asuntoalue 1946-1955

Jylhämä, Vaala / voimalaitos ja asuntoalue 1946-1959

Aarne Ervin suunnittelemat voimalaitosalueet Emäjoen varrella 1958-1961:

Ämmä, Suomussalmi / voimalaitos ja asuntoalue 1957-1959

Seitenoikea, Ristijärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1958-1961

Aittokoski, Suomussalmi / voimalaitos 1958- asuntoalue, purettu 1980- luvulla

Voimatuotannossa henkilökunnan tarve vähentyi ja tuotantotiloja jäi tyhjilleen. Oulujoki Osakeyhtiön seuraaja Fortum myi kaikki asuntoalueet yksityisille.

Oulujoen vesistöön rakensi voimaloita Oulujoki Osakeyhtiön lisäksi 1940-1950-luvuilla myös muutama yksityinen yritys. Kajaanin Puutavara Osakeyhtiön, 1945 alkaen Kajaani Oy:n paikalliseen sähköntuotantoon ja jakeluun rakentamia voimalaitoksia asuinalueineen suunnitteli arkkitehti Eino Pitkäsén toimisto. Kajaani Oy:n rakentamat voimalat ovat Leppikoski Paltamossa (jo valmistuessaan 1963 myyty Oulujoki Oy:lle), Ämmäkoski Kajaanissa (Onni Tarjanne oli suunnitellut ensimmäisen osan 1917, Pitkäsén suunnitteli laajennuksen ja julkisivut 1940-luvulla), Koivukoski Kajaanissa (1943), Kallioinen Sotkamossa (1957, neljä asuinrakennusta), Katerma Kuhmossa (1950 voimala, patorakenteet, huoltotiloja, kolme asuinrakennusta).

Arvot

RKY-alue ulottuu erillisinä alueina useisiin kuntiin. Alueeseen sisältyy kaksi voimalaitosaluetta Oulun kaupungin alueella.

Merikosken voimalaitos patoaltainen sijoittuu Oulujoen suistoon laskevalle suulle. Alueeseen kuuluu Alvar Aallon -Koskikeskussuunnitelman mukaisesti toteutunut Toivonien asuinalue. Yhdenaikaisesti toteutuneen kokonaisuuden maisemallinen identiteetti on vahva.

Arne Ervin suunnittelema Pikkaralan muuntoasema sijaitsee erillään joesta.

RKY: 10. Oulujoen kirkko

Kuvaus

Oulujoen kirkko on maamme harvoja jugendtyylisiä hirsikirkkoja kaupungin kaakkoispuolella, Vaalantien ja Oulujoen välisellä Kirkkokankaalla sijaitsevan kirkon lähellä Oulujoen rannalla on myös pappila hyvin säilyneessä kulttuurimaisemassa.

Leveärunkoisen kirkon länsipäättyyn liittyy epäsymmetrisesti sijoitettu suippokattoinen torni. Runkohuonetta matalamman sakariston sivuilla on porrastornimaiset sisäänkäynnit. Kirkkosalin keskiosan välikatto kohoaa lähes katonharjan korkeuteen. Sisäseinät ja sidehirret ovat hirsipinnalla, kiinteä sisustus ja sisäkatto on maalattu valkeiksi. Kuoriseinällä oleva alttarin taustarakennelma sisältää luterilaisesta perinteestä poiketen saarnastuolin ja sen päällä olevat urut.

Oulujoen rannassa olevaan 1899 rakennettuun pappilaan kuuluu päärakennuksen lisäksi kirkkopirtti, talli, vilja-aitta ja riihi. Pappilan 1800-1900-luvun taitteessa istutettu aita muodostuu kuusi- ja koivuistutuksista. Kirkon editse kulkevan maantien toisella puolella olevasta hautausmaasta osa on erotettu sankarihautausmaaksi.

Historia

Oulujoen seurakunta muodostettiin 1904. Arkkitehti Viktor Sucksdorffin piirtämän kirkon piirustukset valmistuivat 1905 ja ne hyväksyttiin Senaatin talousosastolla 1906. Kirkko valmistui 1908. Rakennuspuut saatiin lahjoituksina Oulujokivarren seurakunnilta ja ne kuljetettiin uittamalla rakennuspaikalle.

1950-luvulla uusitun alttarialueen järjestely palautettiin arkkitehti Anna-Maija Putkosen (Ylimaula) suunnittelemassa restauroinnissa 1983-1984.

Oulusta eronnut Oulujoen kunta liitettiin lakkauttamisensa jälkeen 1966 jälleen Ouluun.

Arvot

Viktor Sucksdorffin suunnittelema, vuonna 1908 valmistunut Oulujoen kirkko on harvinainen jugendtyylinen hirsikirkko. Kirkko männikön ylle kohoavine torneineen, hautausmaa ja joenrannassa sijaitseva pappilakokonaisuus muodostavat hyvin säilyneen kulttuurimaiseman.

RKY: 11. Oulujoen suistoalueen historiallinen kokonaisuus

Kuvaus

Oulujoen ja meren yhtymäkohtaan sisältyy Oulun kaupungin historiallisesti merkittävimpiä alueita. Oulujoen suun alue on laaja ja sitä leimaavat monimuotoinen teollisuuteen liittyvä rakennuskanta, vesivoimalaitos sekä joenrantojen puistovyöhyke. Oulujoen suiston saarirakenne on syntynyt maankohoamisen myötä.

Oulujoen Linnasaarella ovat Oulun linnan vallitukset ovat jokisuun vanhinta rakennettua kerrostumaa.

Pikisaarella aivan kaupungin rantaviivan edustalla on pienellä alueella monipuolinen teollisen historian sekä luotsien ja teollisuustyöntekijöiden kaupunkimaisen asumisen keskittymä. Saaren halki kulkevan pääkadun varret muodostuvat tiuhoista asuintonteista. Saaren keskivaiheilla on entisen konepajan rakennuksia ja uudempi käsi- ja taideteollisuusoppilaitos sekä vanha viinanpolttimo makasiineineen ja kellareineen. Pikiruukin jäänteitä on saaren pohjoisrannalla. Suurin osa nykyisistä rakennuksista on 1800- ja 1900-luvun taitteesta.

Oulujoen suistoalueen puistovyöhyke koostuu useasta kapeiden vesiuomien toisistaan erottamasta saaresta. Hupisaarten edustalla on jäänteitä lohivadoista ja ohituskanavaksi pengerrretystä tervaveneiden vetoväylästä. Hupisaaret ovat 1800-luvun lopulta lähtien olleet kaupunkilaisten virkistysalueena. Arkkitehti Oiva Kallion suunnittelema Ainala-rakennuksessa vuodelta 1931 on Pohjois-Pohjanmaan museo. Hupisaarten puistovyöhykkeeseen liittyvät lisäksi Myllytullin vanhan teollisuusalueen Åströmin nahkatehtaan rakennukset. Entisessä Åströmin liimatehtaassa sijaitsee nykyään Oulun taidemuseo ja tehtaan voimalaitoksessa tiedekeskus Tietomaa. Teolliseen historiaan limittyvät myös Åströmin puisto ja sen reunalla sijaitseva, Åströmin suvun 1890-luvulla rakennuttama, Villa Rauhala. Åströmin puistoa reunustaa arkkitehti Jac. Ahrenbergin suunnittelema entinen Oulun tyttölyseo (1901).

Hupisaarten puistoalueeseen nykyisin liittyvä Sairaalaasaari on ollut nimensä mukaan sairaalakäytössä 1830-luvulta lähtien, jolloin sinne sijoittui lääninsairaala entisen kruununpolttimon rakennuksiin. Sotilaskäytössä vuoteen 1999 olleen sairaalasaaren rakennuskanta on pääosin 1800-luvulta. Sotilassairaalan päärakennus on 1800-luvun puolivälistä, ns. Kiltstupa 1800-luvun alkupuolelta, tiilinen esikuntarakennus vuodelta 1922 sekä entinen mielisairasosasto vuodelta 1879.

Oulujoen pohjoisrannalla on Oulun kaupungin sairaalan eli nk. Tuiran puiston alue, joka on rakennettu arkkitehti Magnus Schjerfbeckin 1896 laatimien suunnitteleminen mukaan. Mäntymetsäisellä alueella on toistakymmentä sairaalaan kuulunutta rakennusta vuosilta 1898-1925. Magnus Schjerfbeckin suunnittelema sisätautiasasto ja kulkutautisairaala eli Ruttola on valmistunut 1901 ja yllääkärin asunto sekä hermosairaala eli Hermola V.J. Sucksdorffin piirustusten mukaan 1907. Otto F. Holmin suunnittelema synnytyslaitos on toiminut alkuperäisessä käytössään vuoteen 1975. Alueen rakennuksia on kunnostettu sosiaali- ja terveystoimen käyttöön.

Tuiranpuistoon liittyvät viereiset valtion 1900-luvun alussa rakennuttaman kuurojenkoulun rakennukset, jotka on suunnitellut yleisten rakennusten ylläpidon arkkitehti Th. Granstedt 1902.

Oulujoen suistoalueen maisemaa hallitsee Koskikeskus, joka on syntynyt Merikosken voimalaitoksen rakentamisen yhteydessä 1940-luvulla. Merikosken voimalaitoksen rakentaminen on muuttanut suistoalueen ilmettä ratkaisevasti. Voimalaitos ja sen lamellirakenteinen patorakennelma ovat maisemassa erittäin vaikuttavia. Pato toimii yhtenä Oulujoen ylittävistä silloista. Lisäksi Koskikeskuksen elementtejä ovat kanavat ja Alvar Aallon yleissuunnitelman mukaan toteutetut Toivoniemen saaren korkeat pistetalot. Aallon Koskikeskussuunnitelmaan pohjautuvat myös Raatin saaren urheilustadion ja liikenneväylät.

Historia

Oulun linna rakennettiin Oulujoen suiston saarelle 1590-luvulla. Kaupunki perustettiin ”mantereelle vastapäätä linnaa” vanhalle kauppapaikalle Kaarle IX:n käskystä 1605. Linna tuhoutui 1700-luvulla. Nykyinen puurakennus rakennettiin 1873 observatorioksi entisen kansliarakennuksen kiviosan päälle.

Pikisaarella oli laivanrakennustoimintaa 1600-luvulla, ja 1700-luvun puolivälistä lähtien siellä toimi pikiruukki. Pikisaarassa oli Pohjois-Suomen ensimmäinen konepaja, viinanpolttimo 1840-1890-luvuilla sekä villatehdas (nyk. taide- ja käsityöoppilaitos). Maannousun myötä Pikisaari on kasvanut yhteen viereisen Korkiasaaren kanssa. Myös siellä harjoitettiin 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa laivanrakennusta ja sahaustoimintaa.

1860-luvulla toimintansa aloittaneen Veljekset Åström Oy:n nahkatehtaan 1907 valmistuneen tehdasrakennuksen suunnitteli arkkitehti Karl Sandelin. Vesitorni ja voimalaitos valmistuivat 1921-1923 arkkitehti Birger Federleyn suunnittelemina. Tehdas lopetti tuotantonsa 1960.

Merikoskessa oli lohিপatoja sekä tervaveneiden vetoväylä ennen voimalaitoksen rakentamista. Joen rannasta varattiin alue Merikosken voimalaitosta ja kanavaa varten jo Bertel Jungin laatimassa Tuiran asemakaavassa 1914. Voimalan rakentamisesta järjestettiin 1942 arkkitehtuurikilpailu, jonka jälkeen Koskikeskuksen asemakaava toteutettiin Alvar Aallon ehdotukseen pohjautuen. Merikosken voimalaitoksen koneasema valmistui 1948 suunnittelijanaan Bertel Strömmer. Kanavan rakentamisessa syntynyt maamassa käytettiin Toivoniemen ja Raatinsaaren laajentamiseen. Toivoniemen asuinalue rakennettiin 1940-luvulla arkkitehti Alvar Aallon yleissuunnitelman mukaan, asemakaava vahvistettiin 1949.

Oulun ensimmäisenä kaupunginarkkitehtina toimi Martti Heikura 1949-1963. Heikura teki suunnitelmia sekä virkatyönä että omissa suunnittelutoimitissa, kuten ensimmäisten kaupunginarkkitehtien tapauksessa oli yleistä. Heikura suunnitteli Toivoniemen tornitaloista kolme, kanavan toisen rannan kolme tornitaloa ja Raatin saaren urheilukentän katsomon ja uimahallin.

Arvot

Oulujoen suistoalue on Oulun kaupungin historiallisesti merkittävimpiä alueita. Kerroksellinen ja kaunis, kaupungille ominaispiirteitä luova kulttuurimaisema, johon sisältyvät maankohoamisilmiö, puolustus, kaupungin teollinen ja liikenteellinen kehitys, pitkä käyttö virkistysalueena sekä vesivoimalaitosrakentamisen aiheuttamat muutokset.

RKY: 12. Oulun hautausmaa

Kuvaus

Oulun puistomainen hautausmaa ja sen eriaikaiset osat ilmentävät paitsi muutoksia hautaustavoissa myös puutarhataiteellisissa ja hautamuistomerkkien kauneusihanteissa. Hautausmaan eri aikakausina syntyneet osat erottuvat ympäristön ja muistomerkkien osalta toisistaan.

Oulun hautausmaa sijaitsee Intiön kaupunginosassa lähellä Oulun ydinkeskustaa ja tuomiokirkkoa. Useaan otteeseen laajennetun hautausmaan vanhimman alueen muodostaa sen länsiosa. Hautausmaalla on kaksi kappelia, joista vanhempi edustaa 1920-luvun klassismia. Uuden hautausmaan siunauskappeli- ja krematoriorakennus on 1970-luvulta. Hautausmaan portin vieressä on puinen hautajais-huoneisto, 1880-luvulla rakennettu hautausmaan vahtitupa.

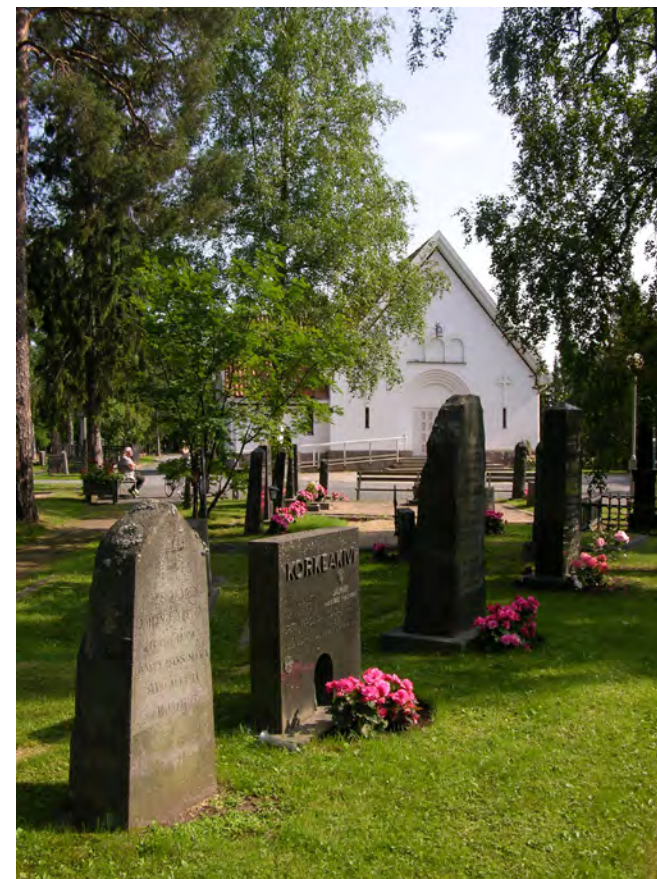
Hautausmaalle on haudattu lukuisia Oulun sivistys-, teollisuus- ja liike-elämään vaikuttaneita henkilöitä ja hautausmaalla on mm. kirkkomaalari Mikael Toppeliuksen, kirjailijoiden Teuvo Pakkalan, Tatu Vaaskiven ja Samuli Paulaharjun hautamuistomerkit. Sankaripatsas ”Taistelu on päättynyt” vuodelta 1952 on Oskari Jauhiaisen tekemä. Alueella on myös Oulun diakonissakodin sisarten hautaus-alue, jossa on Kalervo Kallion muistomerkki ”Hoitavat Kädet” vuodelta 1959.

Historia

Oulussa päätettiin 1780 varata silloisen kaupungin ulkopuolelta alue hautausmaalle. Kaupungin koon johdosta erillinen hautausmaa-alue oli välttämätön, etenkin kun haluttiin luopua uuteen 1770-luvulla valmistuneeseen kirkkokuoron ja sen pieneen kirkkotarhaan hautaamisesta. Kajaanin tullin takaiselle pellolle perustettu hautausmaa vihittiin käyttöön 1782.

Hautausmaata laajennettiin 1818 ja 1850-luvulla. Jälkimmäisen laajennuksen yhteydessä sinne ryhdyttiin istuttamaan ensi kerran lehtipuita. Edelleen hautausmaata laajennettiin 1878 ja 1908. Hautauskappelia Intiöön ryhdyttiin hankkimaan 1908, mutta kappeli valmistui vasta 1923 lääninarkkitehti O.F. Holmin piirustusten mukaan. Kappelin paikalla sijaitsi aiemmin 1880-luvulla rakennettu hautausmaan vahtitupa. Kappelia laajennettiin 1985. Uusi kappeli ja krematorio valmistui 1973 arkkitehti Seppo Valjuksen suunnittelemana hautausmaan uudelle alueelle.

Hautausmaata ympäröivän kivimuurin rakentaminen aloitettiin 1820 ja sitä on jatkettu aluelaajennusten yhteydessä. Pääportti siirrettiin rautatien alikäytävän rakentamisen johdosta 1920-luvulla alueen lounaiskulmasta nykyiselle paikalleen Kajaanintien varteen.

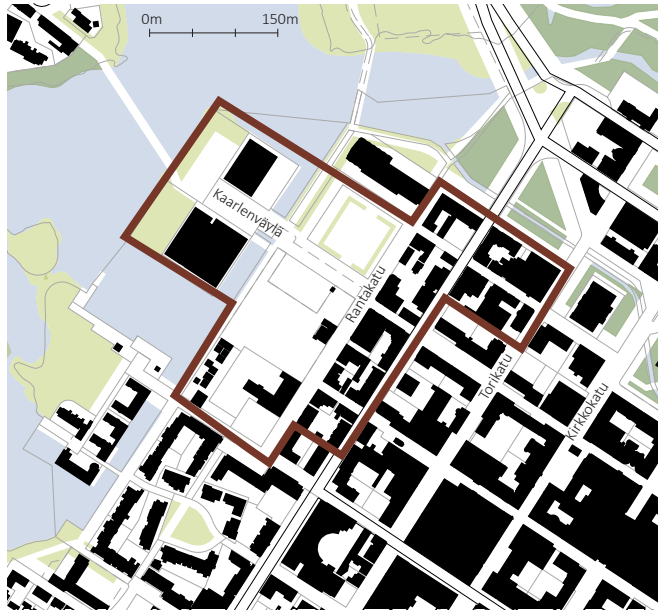

Arvot

Vuonna 1782 käyttöön vihittyä hautausmaata on laajennettu moneen otteeseen. Kunkin rakennusvaiheen aikaiset hautaustavat sekä puutarhataiteelliset ja hautamuistomerkkien ihanteet on luettavissa ympäristössä. Alueella sijaitsevat rakennukset on suunniteltu aikansa ihanteiden mukaisesti.

RKY: 13. Oulun rantakorttelien julkinen kaupunkitila

Kuvaus

Oulun rantakorttelien julkinen kaupunkitila muodostaa merkittävän kaupunkihistoriallisen kokonaisuuden, joka kuvastaa sekä Oulun 1870-1880-lukujen vaurastumisesta kaupalla ja merenkululla että 1960-luvun monumentaalista keskustasuunnittelua.

Oulun rantakorttelit on rakennettu Oulun vuoden 1882 palon jälkeen. Ranta-, Oja- ja Hallituskadulle sijoittuva kokonaisuus kantaa myöhäisen klassismin ja historismin leimaa. Rakennukset ovat pääosin uusrenessanssia, mutta niissä on myös jugendin ja nikkarityylin piirteitä.

Konsuli J. F. Svendelinin rakennuttama kivirakennus on vuodelta 1884. Alun perin kaksikerroksiseen uusrenessanssitaloon on lisätty kolmas kerros 1920-luvulla Pakkahuoneenkadun puolelle. Arkkitehti John Lybeckin 1883 suunnitteleminen kahden yksikerroksisen puutalon sekä piharakennuksen jugendhenkisen muutoksen on suunnitellut lääninarkkitehti V. J. Sucksdorff 1909. Voimistelusalirakennus piharakennuksineen on vuodelta 1895 (J. Tötterström). Rantakadun kokonaisuuteen kuuluu edelleen merikapteeni J. F. Petrellin rakennuttama ja arkkitehti Hugo Neumannin suunnittelema kaksikerroksinen ns. Teräksen talo vuodelta 1884. Opiskelijaa-asuntoina

toimiva Jurveliuksen talo on rakennettu 1900 ja muutettu nykyiseen asuunsa 1910. Höckertin talo Kauppurienkatu 2:ssa on rakennettu 1880-luvulla.

Rantakorttelien alue jatkuu tyyllisesti yhtenäisenä Oja- ja Hallituskadulla, missä on edelleen Oulun palon 1882 jälkeistä rakennusmiljöötä. Arkkitehti C. Th. Höijerin suunnittelemaan Oulun kaupaklubin yksikerroksiseen puiseen uusrenessanssitaloon vuodelta 1884 on liitetty tiiliosalla samanaikaisesti rakennettu, arkkitehti F.H. Ranckenin suunnittelema piharakennus. Torikatu 10:ssä on Oulun paloa edeltäville muureille arkkitehti Th. Deckerin suunnitelmin rakennettu kaksikerroksinen uusrenessanssityylinen kivirakennus. Oja-, Aleksanterin- ja Hallituskadun rajaaman korttelin rakennukset ovat merikapteeni Otto Ravanderin 1882 palon jälkeen rakennuttamia. Myöhemmin pihapiiri siirtyi Byströmin suvulle, jonka mukaan pihapiiriä nykyisin kutsutaan. Päärakennus on yksikerroksinen, koristeellinen uusrenessanssitalo. Kaksikerroksinen kivitilo vuodelta 1883 on myös uusrenessanssia. Sivurakennus on osittain kivirakenteinen. Torikadun ja Ojakadun kulmassa on korttelin mittainen entinen kauppakartano, jonka rakentamisen aloitti kauppias G. F. Granberg 1883 arkkitehti John Lybeckin suunnitelmien mukaan. Alun perin kaksikerroksiseen uusrenessanssirakennukseen on sen

muututtua kaupungintaloksi 1893 lisätty kolmas, uusgotiikkaa edustava, kerros. Myöhemmin rakennus on toiminut mm. puhelinlaitoksena ja 1980-luvulle asti poliisilaitoksena.

Rantakortteleiden alueella, lähellä tuomiokirkkoa, sijaitsee tuomiokapituli, jonka uusrenessanssityylinen kaksikerroksisen kivirakennuksen on suunnitellut vt. lääninarkkitehti J. L. Lybeck 1884. Rakennuksen muurit edeltävät 1882 paloa. Tuomiokapitulin nikkarityylinen puurakennuksen on suunnitellut lääninarkkitehti F.W. Lüchow 1883. Lisäksi pihapiirissä on puinen arkkitehti J. Lybeckin 1884 suunnittelema piharakennus. Samassa korttelissa on muureiltaan Oulun paloa 1822 edeltävä entinen Tervosen talo.

Kauppatorilla on Karl Lindahlin ja Walter Thomén 1901 suunnittelema punatiilinen kauppahalli ja hirrestä salvottuja kaksikerroksisia makasiineja 1700-1800-luvuilta. Ranta-aitat ovat edelleen varasto- ja myymäläkäytössä ja ne on ryhmitelty uudelleen säännölliseen muodostelmaan torin etelälaidalle.

Toriaukion edustalla, suorakaiteisella saarella, ovat kaupunginteatteri ja kirjasto sekä toriaukion pohjoislaidalla suurhotelli, jotka ovat toteutuneita osia arkkitehtien Marjatta ja Martti Jaatisten laatimasta 1960-luvun monumentaalikeskustasommitelmasta. Jaatisten Vänmanninsaarelle suunnittelemat teatteri vuodelta 1972 ja kirjasto vuodelta 1981 ovat niukkaa modernia betoniarkkitehtuuria.

Historia

Rantakadun sekä Oja- ja Hallituskadun vanhojen rakennusten vyöhyke rakennettiin lyhyessä ajassa 1882 kaupunkipalon jälkeen. Oulun talouselämä eli nousukautta 1870-luvun lopulla ja 1880-luvulla, ja kauppiaiden vauraus heijastui myös rakentamiseen. 1970-1990-luvuilla alueella tapahtui purkamista ja uudisrakentamista. Rantakadun ja Aleksanterinkadun välisten korttelien suojeluajatus johti asemakaavan muutokseen 1986.

Oulun torinrannan monumentaalikeskus syntyi kaupungin 1962 järjestämän kulttuuri- ja hallintokeskuksen suunnittelukilpailun pohjalta. Kilpailun voittaneiden arkkitehtien Marjatta ja Martti Jaatisten asemakaava vahvistettiin 1965. Suunnitelma, jonka tieltä olisi pitänyt purkaa Rantakadun korttelit, toteutui vain osin. Jaatisten saarelle suunnitteleminen teatterin ja kirjaston lisäksi toriaukion pohjoisreunaa rajavaa hotellia pidetään suunnitelman osana, vaikka paikka oli Jaatisten suunnitelmassa varattu valtion virastotalolle.

Arvot

Pian vuoden 1882 kaupunkipalon jälkeen muodostunut ehyttä kaupunkikuvaa, joka sisältää merkittäviä julkisia rakennuksia sekä vauraiden "tervapovareiden" rakennuttamia kortteleita. Moderni julkisten rakennusten saareke on syntynyt monumentaalikeskustan kilpailuehdotuksen pohjalta Vänmanninsaarelle. Historiallinen merkitys, kaupunkikuvan eheys ja asema suistoon maisemassa ovat alueelle ominaisia tekijöitä.

RKY: 14. Oulun rautatieasema

Kuvaus

Oulun rautatieasema on Seinäjoki-Oulu-rataosuuden ainoa II luokan asema. Knut Nylanderin tyyppiirustuksien mukainen asema on hyvin säilynyt. Uusrenessanssiasema muodostaa asemaravintolarakennuksen kanssa komean parin Asemakadun päätteenä Oulun keskustassa.

Historia

Vaasan radan jatke Seinäjoelta Ouluun valmistui 1886. Keskustelu rautatien saamisesta Ouluun oli alkanut jo 1870-luvulla. Asian innokkaimpia ajajia olivat kaupungin kauppiat, etenkin kauppaneuvos A.O. Snellman.

Oulun asema sijoitettiin II kaupunginosaan ns. Kakaravaaran laidolle ”köydenpunojapaanan” paikalle. Asemarakennus, veturitalli ja konepaja valmistuivat samaan aikaan radan valmistumisen kanssa. Asemarakennusta laajennettiin 1922. Ravintolarakennus valmistui 1930.

Toiminta Oulun asemalla vilkastui Tornion radan valmistuttua 1903, ja erityisen vilkasta se oli I maailmansodan vuosina, jolloin Tornio toimi Venäjän tavarakuljetuksen porttina. Yhteysrata itään Kontiomäelle ja Nurmekseen valmistui vasta 1930, vaikka se oli ollut vireillä Oulun radan valmistumisesta lähtien. 1930-luvulla Nurmeksen radan kuljetuksista yli 75 % oli puutavaraa, mutta sen osuus laski autokuljetusten yleistymisen myötä. Sotien aikana rata oli korvaamattoman tärkeä strategisena rautatienä ja sotien jälkeen Kainuun kaivosten malminkuljetuksessa.

Arvot

Vuonna 1886 valmistuneesta Oulun rautatieasemakokonaisuudesta on jäljellä kaksi historiallisesti merkittävää rakennusta. Asemakadun päätteenä sijaitseva asemarakennus on rataosuuden ainoa jäljellä oleva II luokan asema. Viereisen asemaravintolarakennuksen kanssa ne muodostavat kaupunkikuvaan historiallisen parin.

RKY: 15. Oulun SOK:n konttori- ja varastorakennus

Kuvaus

Oulun SOK:n konttori- ja varastorakennus on edustava esimerkki osuuskaupan 1930-luvulla eri puolille maata rakentamista konttori- ja varastorakennuksista. Arkkitehti Erkki Huttusen SOK:n rakennusosastolla suunnittelema rakennus kuuluu kansainvälisen DOCOMO-MO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosten valikoimaan.

SOK:n Oulun keskusvarasto ja konttorirakennus ilmentää funktionalismin ihanteita ja rakennuksen toiminnallista hierarkiaa. Tasakattoisessa teräsbetonirunkoisessa rakennuksessa on pitkä varasto-osa ja korkea konttoriosa. Alun perin rakennus on jakautunut arkkitehtonisesti ja toiminnallisesti osiin; kellarissa ja kolmessa alimmassa kerroksessa on ollut varastotiloja, neljännessä konttori ja myyntihalli ja viidennessä kaksi asuntoa, toinen alkuaan paikallisjohtajan asunto, joista on pääsy varasto-osan päällä olevalle kattoterassille. Kuudes kerros muodostuu saunaosastosta ja asuntokerroksen kattavasta terassista. Teräsbetonipilarit rungon sisällä ovat mahdollistaneet paitsi julkisivujen pitkät nauhaikkunat myös varastosiiven lennokkaan katoksen.

Historia

SOK:n oman tavaraliikenteen kasvun myötä keskusjärjestö perusti vilkkaimmille osuuskauppaseuduille sivukonttoreita, jotka esittelivät, varastoivat ja välittivät SOK:n tuotteita jäsenosuuskaupoille. Konttorit toimivat alueellisina SOK:n ”edustustoina”. Nämä kymmenkunta 1930-luvulla SOK:n rakennusosastolla suunniteltua konttoria ovat vaaleita funkisirakennuksia.

Arkkitehti Erkki Huttunen oli SOK:n rakennusosaston palveluksessa vuodet 1928-1941, vuodesta 1939 sen johtajana. Hän suunnitteli eri puolille Suomea myymälöitä, konttorirakennuksia ja teollisuuskiinteistöjä ja oli vahvasti luomassa koko maahan ulottuvaa SOK:n arkkitehtuurin virtaviivaista ja modernia tyyliä.

Oulu oli SOK:n Pohjois-Suomen piirin pääasema vuodesta 1908 lähtien ja Oulun Osuuskauppa oli koko 1900-luvun ajan suurimpia osuusliikkeitä. Oulun konttorin toimitalo rakennettiin 1937-1938 kaupunkialueen laidalle SOK:n rakennusosaston Erkki Huttusen suunnitelmin. Huttunen suunnitteli myös rakennuksen kiinteät kalusteet. Keskusvaraston paikka valittiin rautatien läheltä, joten varastosiiven toiselta puolelta onnistui tavarantoiminnan lastaaminen junanvaunuihin ja toiselta kuorma-autoihin.

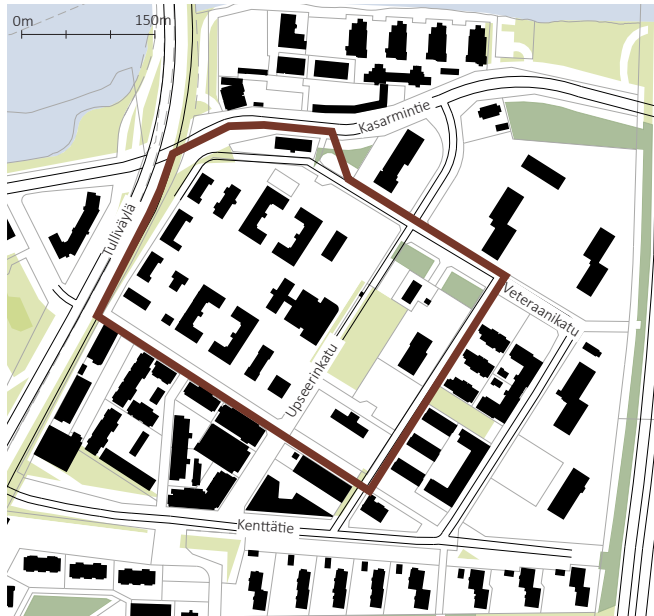
Rakennuksen sisätiloihin tehtiin muutoksia 1987-1988, kun toisen, kolmannen ja neljännen kerroksen alun perin avoimet tilat jaettiin väliseinillä pieniksi toimisto- ja oppilaitostiloiksi. SOK:n toiminta rakennuksessa loppui 1988, jolloin piirikonttorit lopetettiin. Tämän jälkeen rakennus on ollut liike- ja toimistotiloina ja mm. Pohjois-Suomen koulutuskeskuksen käytössä.

Arvot

Edustava ja autenttinen Erkki Huttusen piirtämä funkisirakennus kuuluu suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosten valiojoukkoon.

RKY: 16. Oulun tarkka-ampujakasarmit

Kuvaus

Oulun tarkka-ampujakasarmien alue käsittää pitkälle toistakymmentä tarkka-ampujapataljoonan kasarmiin kuulunutta 1880-luvun puurakennusta. Kasarmialue on rakennuskantansa yhtenäisyyden ja muutoinkin eheän yleiskuvansa puolesta erittäin hyvin säilynyt. Tarkka-ampujakasarmi on Oulun entisen kasarmialueen vanhin osa.

Rakennukset on toteutettu arkkitehti August Bomanin yleisten rakennusten ylihallituksen tekemien, kaikkia vastaavia kasarmi-alueita koskevien suunnitelmien mukaan. Rakennukset on ryhmitelty säännöllisen peruskaavan mukaan suorakaiteen muotoisen keskusaukion ympärille. Aukio on istutettu jo alkuaan puistoksi. Klassistisia yksityiskohtia sisältävät rakennukset muodostavat suljetun pihatiloja.

Historia

Vuoden 1878 asevelvollisuuslain nojalla Suomeen perustettiin kahdeksan tarkkampuujapataljoonaa, jotka sijoitettiin läänien pääkaupunkeihin. Oulussa kasarmi sijoitettiin Koskenniskan ja hautausmaan väliselle alueelle Intiönmäen lähelle. Rakentaminen tapahtui 1880-1881. Oulun tarkka-ampujakasarmilla oli alun perin kolmisenkymmentä rakennusta. Alueen viihtyisyyteen panostettiin ja puisto somistettiin mm. huvimajoin.

Kansallisen sotaväen lakkauttamisen jälkeen 1902 kasarmi siirtyi venäläisille joukoille, ensiksi 4. Suomenmaalaisen tarkkampuujarykmentin pataljoonalle. Elokuussa 1918 kasarmiin sijoittui Kajaanin Sissipataljoona, myöhemmin nimeltään Pohjanmaan Jääkäripataljoona, joka pysyi alueella hajottamiseensa saakka 1934. Tästä eteenpäin talvisotaan saakka kasarmi palveli aluejärjestelmän johdosta perustettuja sotilasläänin ja sotilaspiirien esikuntia.

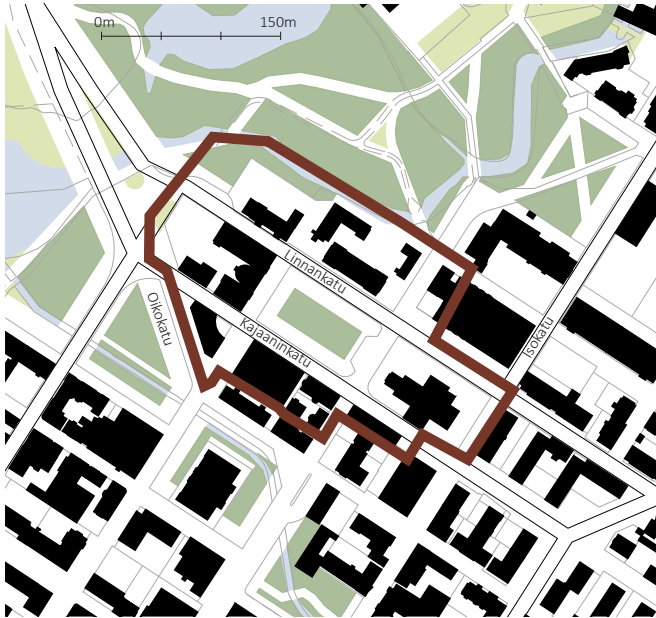

Sotien jälkeen vanhan puukasarmien liepeille rakennettiin mm. kasarmirakennuksia ja henkilökunnan asuinkerrostaloja. Lisärakentaminen alueella jatkui parina seuraavanakin vuosikymmenenä. Hiukkavaaran kasarmialueen valmistuttua 1955 kaupunkikasarmi tuli tykistörykmentin käyttöön. Kasarmialueen sotilaskäyttö päättyi 1990-luvun lopulla.

Arvot

1880-luvun ehyt, puurakennuksista koostuva valtion rakennuttama kasarmialue. Klassistiset rakennukset muodostavat alueelle tilasarjoja. Rakennusten mittakaava ja detaljointi luovat alueelle eheyttä. Yhtenäisenä säilyneellä alueella on historiallista ja arkkitehtonista merkitystä.

RKY: 17. Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto

Kuvaus

Oulun tuomiokirkko, sen edustalla sijaitseva Franzénin puisto sekä puistoa ympäröivien katujen julkiset ja yksityiset rakennukset muodostavat kokonaisuuden, joka kuvastaa Oulun roolia läänin hallintokaupunkina. Puiston ympäristöön keskittyy Oulun kaupungin perustamisesta lähtien syntyneitä, nykyisin pääosin 1800-luvun kehitystä ilmentävää, rakennusperintöä.

Koivuja kasvavan Franzénipuiston keskellä on Erland Stenbergin 1879 veistämä Frans Mikael Franzénin (1772-1847) rintakuva. Tuomiokirkon korkea torni hallitsee puiston itäisivua. Empiretyylinen, keltaiseksi kalkittu kivikirkko on ollut tuomiokirkkona vuodesta 1900 koko Pohjois-Suomen hengellisen elämän keskus. Tuomiokirkon runkona on Sundvallissa toimineen, lukuisista kirkoistaan tunnetun Daniel Hagmanin suunnittelema, 1770-1777 rakennettu mansardikattoinen kivinen ristikirkko. Pohjakaavaltaan ristinmuotoisessa kirkossa on keskikupoli. Läntiseen ristivarteen liittyy korkea torni. Kirkon huomattavin taideteos on vuonna 1611 maalattu Johannes Messeniuksen muotokuva. Vanhimmat messukasukat, messinkikruunut ja lampetit ovat 1700-luvulta.

Kirkon eteläpuolella on useassa vaiheessa rakennettu, empire- ja uusrenessanssi-tyylinen Öbergin talo, jonka ulkoasu on arkkitehti Johan Oldenburgin suunnittelema. Kivijalan ja kellarin muurit ovat mahdollisesti 1822 paloa edeltävältä ajalta.

Paloa edeltävät myös osat empiretyylinen, puiston etelä laidalle 1830-luvulla rakennettun, Franzénin talon kellarinmuureista. Runoilija ja piispa F.M. Franzénin (1772-1847) suvun talon pihassa seisoo kolmikerroksinen Siemssenin kivitalo vuodelta 1879. Puistoa reunustaa edelleen 1973 valmistunut Suomen Pankin rakennus, jonka suunnitteli pankille useita toimitiloja piirtänyt Aarne Ehojoki. Pankin vierellä on ns. Kolmiotalo, nelikerroksinen asuinkerrostalo vuodelta 1923 (K. Borg, J.S. Siren, Hj. Åberg).

Kirkkoa vastapäätä sijoitetun Oulun Lyseon vanhimman osan on suunnitellut C.L. Engel 1831. Entisen triviaalikoulun rakennusta on jatkettu molemmista päädyistä 1874-1875 ja sen sali on vuodelta 1900. Voimistelusalit on E. Th. Granstedtin ja H- Lindbergin suunnittelema ja valmistunut 1908. Linnankadun puoleinen lisärakennus on vuodelta 1934. Koulun vieressä on entinen läänin maanmittauskonttori. Kaksikerroksisen kivirakennuksen ensimmäinen vaihe on E.B. Lohrmanin suunnittelema ja vuodelta 1859. Nykyasu on 1900-luvun alusta.

Uusrenessanssia edustava lääninhallituksen kaksikerroksinen päärakennus puiston pohjoislaidalla on L.I. Lindqvistin ja Jac. Ahrenbergin suunnittelema vuodelta 1887. Lisärakennus on valmistunut 1968. Puinen piharakennus on Julius Basilierin suunnittelema vaunuvaaja

vuodelta 1889.

Puiston kulmassa on Oulun NMKY:n vanha puutalo ”Ynninkulma” vuodelta 1825. Rakennuksen holvatut kellaritilat periytyvät osin 1600- ja 1700-luvulta.

Historia

Suuri osa Oulun kaupunkia tuhoutui tulipalossa 1822, ja kaksi vuotta myöhemmin J.A. Ehrenström ja C.L. Engel laativat keskustaa varten asemakaavan. Kirkko oli ollut jo kaupungin perustamisen aikaan 1605 nykyisellä paikallaan ja kaavassa nykyinen Franzénipuisto oli kirkon edustalle sijoitettu avoin monumentaalialue.

Oulusta oli tullut läänin pääkaupunki 1776 ja Ehrenströmin-Engelin kaavassa torin ympärille sijoitettiin sen asemaan kuuluvat kirkko sekä koululaitoksen ja hallinnon tärkeimmät julkiset rakennukset, kuten triviaalikoulu. Puiston lounaispuoli jäi kuitenkin yksityisten tonteiksi.

Aukio istutettiin puistoksi vasta Franzénin rintakuvan pystyttämisen jälkeen 1884. Sitä ennen aukio toimi kauppatorina ja Kirkkotorin laidalla nykyisen lääninhallituksen tontilla oli vaakahuone.

Kirkon jälleenrakennus vuoden 1822 palon jälkeen toteutettiin rakennusmestari Jakob Kuorikosken johdolla Intendentinkonttorissa laaditun piirustuksen mukaan 1827-1832. Kirkko oli aikanaan Turun tuomiokirkon jälkeen Suomen suurin kirkkorakennus. Länsitorni rakennettiin 1843-1844. Sakaristo-osaa korotettiin 1932 Oiva Kallion suunnitelman mukaan kaksikerroksiseksi ja palon jälkeen lisätty keskikupoli valettiin betonista. Kirkko uudistettiin perusteellisesti 1997-1998 (Arkkitehtitoimisto Laatio Oy). Tuolloin siihen lisättiin vuoden 1827 piirustusten aiemmin toteuttamatta jääneitä elementtejä kuten seinien pilasterointi ja holvin kasetointi.

Arvot

Alue sisältää Oulun perustamisesta lähtien syntyneitä, nykyisin pääosin 1800-luvun kehitystä ilmentävää rakennusperintöä sekä merkittäviä historiallisesti merkittäviä julkisia ja läänin pääkaupungin luonnetta kuvastavia rakennuksia. Historiallisesti merkittävällä Pokkitörmällä sijaitseva vanha monumentaalikeskus on toteutunut vuoden 1822 kaupunkipalon jälkeisen asemakaavan mukaan pääosin 1800-luvun aikana. Mittakaavaltaan eheä kokonaisuus, jossa julkisten rakennusten hierarkia ja kaupunkikuvallinen asema on selkeä. Vuonna 1884 perustettu puisto edustaa aikansa puutarhahannetta. Oulun tuomiokirkko on suojeltu kirkkolailta.

RKY: 18. Oulun vankila

Kuvaus

Oulun vankila on läänien pääkaupungeissa toteutetun maanlaajuisen vankilarakennusohjelman tulos ja se kuuluu läänin pääkaupungille luonteenomaiseen historialliseen kaupunkirakenteeseen.

Oulun lääninvankila sijaitsee kaupungin ruutukaava-alueen pohjoispuolella. Vankilakokonaisuuteen kuuluu betonimuurin ympäröimä punatiilinen vankilakompleksi sekä pienempiä asuin- ja talourakennuksia.

Varsinainen lääninvankila on pääosin kolmikerroksinen, nykyisin ristin muotoinen sellivankila 1880-luvulta. Muurin ulkopuolella on alueen ensimmäisenä vankilarakennuksena toiminut ns. Oxenstiernan talo. Klassistinen kivitalo on nykyisin henkilökunnan asuinkäytössä. Vanha pesutupa- ja varastorakennus on muutettu asuinkäyttöön. Vankilan alueella on lisäksi asuinrakennuksia 1800-luvun lopulta sekä 1940-luvulta.

Historia

Vankeinhoidon uudistaminen 1863-1864 valtiopäivillä johti vankeusrangaistuksen yleistymiseen sekä vankilaolojen parantamiseen. Rikoslain ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudistuksen yhteydessä entiset kruununvankiloiden tehtävät siirtyivät jokaiseen läänin perustetuille lääninvankiloille, joita koskeva keisarillinen ohjesääntö annettiin 1891.

Oulun lääninvankilan rakentamista valmisteltiin 1870-luvulta alkaen. Senaatti hyväksyi rakennuslyhallituksen laatimat sellivankilan piirustukset 1882 ja vankila valmistui 1885 ns. Oxenstiernan talon vierelle. Kivitalo oli toiminut kruununvankilana 1790-luvulta, jolloin Oulun linnan vankilarakennukset olivat tuhoutuneet. Talo muutettiin henkilökunnan asunnoksi nykyisen lääninvankilan valmistuttua.

Oulun sellivankilan rakennukset toteutettiin lääninarkkitehti L.I. Lindqvistin suunnitelmin. Alkuaan T-kirjaimen mallisen vankilarakennuksen lisäksi alueelle rakennettiin pian talous- ja ulkorakennuksia. Vankilan hirsiaita korvattiin betonimuurilla 1914. Vankilaa laajennettiin kaksikerroksisella itäsiivellä 1967.

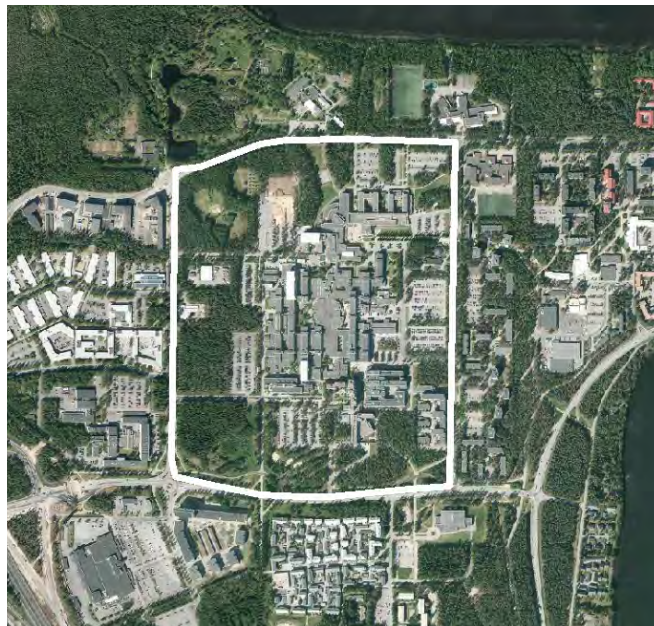
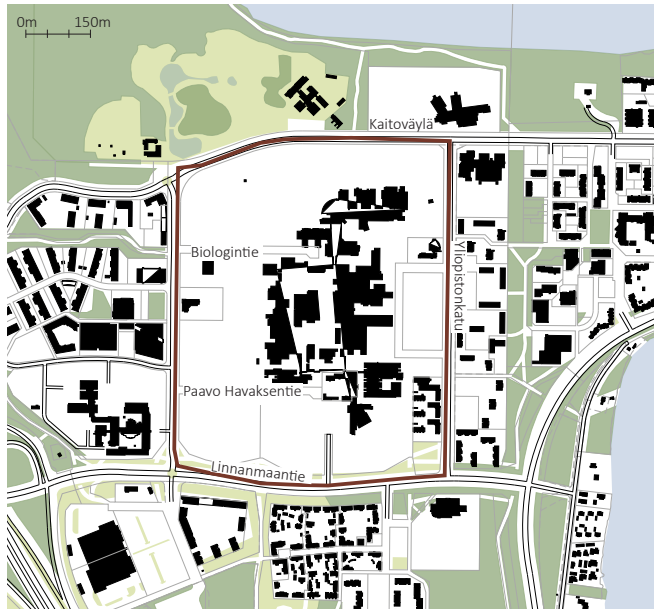
Arvot

1800-luvun lopulla läänin pääkaupunkiin toteutunut, valtion rakennuttama vankilakokonaisuus, johon kuuluu muurin ympäröimä tiilinen vankilarakennus sekä muurin ulkopuolella olevat apurakennukset.

Selkeästi rajautuvalla ja kokonaisuudeksi hahmottuvalla alueella on ollut vankilatoimintoja vuodesta 1778 lähtien, kun kruununvankilaksi rakennettu Oxenstiernan talo valmistui. Tiilivankila on rakennutettu osana valtiollista vankilajärjestelmää.

RKY: 19. Oulun yliopisto

Kuvaus

Oulun yliopisto on maamme ensimmäinen korkeakouluista 1965 annetun kehittämislain perusteella toteutettu korkeakoulun rakennuskokonaisuus. Yliopiston vanhimman osan kokonaisvaltainen suunnittelu ja mittavan rakennusohjelman toteutus ilmentää 1960-luvun lopun julkisen rakentamisen suunnittelu- ja tehokkuusihanteita. Yliopisto on myös Suomen ensimmäinen ja aikanaan Pohjoismaiden suurin täyselementtitekniikalla toteutettu julkinen rakennuskohde. Yliopiston suunnittelu, rakentaminen ja jatkuva laajentaminen on monella tavalla ainutlaatuinen prosessi suomalaisessa 1900-luvun loppupuolen arkkitehtuurihistoriassa.

Oulun yliopiston rakentamisen lähtökohtana on ollut kehysuunnitelmasta lähtevä kaavoituksellinen idea, ei yksittäinen rakennus. Suunnitelmaa on viiden vuosikymmenen kuluessa kehitetty johdonmukaisesti alkuperäisistä lähtökohdista sekä yliopisto-opetuksen käsin. Pitkä prosessi näkyikin yliopiston rakennusvaiheiden arkkitehtuurissa. Ensimmäiset 1970-luvulla valmistuneet rakennusvaiheet edustavat aikansa niukkaa ja korutonta arkkitehtuuria. Pohjoisosan arkkitehtuuria leimaavat 1980-lopun värikkäät postmodernistiset ihanteet, itäosaa puolestaan pelkistetty 1990-luvun arkkitehtuuri. Viimeinen suuri rakennusvaihe on 2000-luvun alussa valmistunut hallinto-osa. Eri rakennusvaiheita sitoo pitkä keskiväylä, jonka varrelle luentsalit, kirjastot ja kahvilat keskittyvät.

Historia

Oulua esitettiin ensimmäisen kerran korkeakoulupaikkakunnaksi jo 1900-luvun alussa ja 1919 perustettiin Oulun Korkeakouluseura ajamaan yliopiston perustamishanketta, mikä ei kuitenkaan toteutunut vielä kymmeneen vuosiin. Komiteaehdotus kapea-alaisen Pohjois-Suomen korkeakoulun perustamisesta Ouluun tehtiin 1956 ja laaja-alaisen Oulun yliopiston perustamisesta 1957. Eduskunta hyväksyi 1958 lain Oulun yliopistosta toisena valtiollisena yliopistona aluepoliittisista syistä. Ensimmäiset vuotensa yliopisto toimi kaupungin keskustassa vuokratiloissa.

Oulun kaupunki varasi 1956 Koskikeskuksesta maa-alueen korkeakoulun rakentamista varten. Rakentaminen toteutui kuitenkin Linnanmaalle viiden kilometrin päähän Oulun keskustasta.

Vuonna 1965 laadittu korkeakoulujen kehittämislaki satoi suomalaisen korkeakoulujärjestelmän kokonaisvaltaisen suunnittelun piiriin. Pyrkimys kokonaisvaltaiseen suunnitteluun näkyi myös lain aikaansaamassa mittavassa rakennusohjelmassa. Rakennusohjelman pohjalta laadittiin ensimmäinen valtion järjestämä pohjoismainen arkkitehtuurikilpailu, jonka voitti 1968 arkkitehtitoimisto Kari Virta. Rakennusprojekti oli Suomessa ensimmäinen, jossa suunnittelu

tapahtui yhtäaikaaisesti useilla eri hierarkiatasoilla.

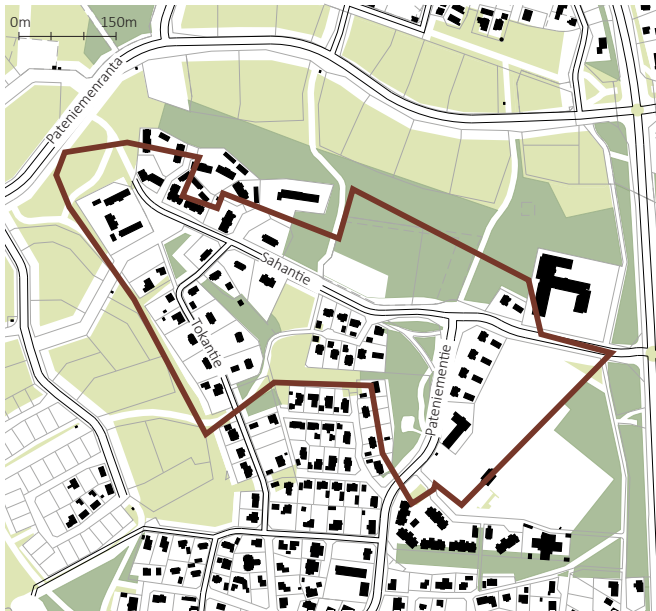
Oulun yliopiston peruskivi murattiin 1972. Ensimmäinen, toinen ja kolmas rakennusvaihe valmistui 1973-1977, neljäs 1980, viides 1983, kuudes eli pääkirjasto 1987 ja seitsemäs 1992, kahdeksas eli päärakennus 1998 ja sähkö- ja informaatiotekniikan laitosrakennus 2002.

Kampusalueen itäreunaan, yliopiston pääsisäänkäynnin tuntumaan valmistui valtakunnallisen arkkitehtuurikilpailun perusteella 1988 arkkitehtien Seppo Kähkösen ja Markku Kihalammen suunnittelema pyöreäpohjainen Pyhän Luukkaan kappeli.

Arvot

Ensimmäinen pääkaupungin ulkopuolelle rakennettu kampuskokonaisuus on toteutunut Pohjoismaisen arkkitehtuurikilpailun tuloksena. Rajattoman laajenemisen periaatteeseen nojautuvan megastruktuurin toiminnot ja rakennusvaiheet kokoa kampusalueen halki kulkeva sisäkatu, Keskusväylä. Vuosikymmeniä kestänyt rakentaminen ja suunnittelu on tuottanut kerroksista arkkitehtuuria. Tyllymuutoksista huolimatta yliopisto on suunniteltu kokonaisuutena ja alkuperäistä kehysuunnitelmaa noudattaen.

RKY: 20. Pateniemen sahayhdyskunta

Kuvaus

Maamme vanhimpiin ja merkittävimpiin kuuluneen Pateniemen entisen höyrysahan yhdyskunta muodostuu eri-ikäisistä konttori-, kokoontumis- ja asuinrakennuksista. Vaikka sahan tuotantorakennukset ovat tuhoutuneet tulipalossa, on raitin varrelle ryhmittynyt sahayhdyskunta edelleen säilyttänyt ominaisluonteensa hyvin

Saha-alueelle johtaa pylväshaapakuja. Sahatien päätteenä on kaksi sahan konttorirakennusta 1880- ja 1910-luvuilta sekä 1850-luvulla rakennettu ns. Nikkaripirtti, jossa toimii Pateniemen sahamuseo Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseon erikoismuseona. Tulotien varressa on myös entinen ruokalarakennus. 1950-luvulla sahan alueelle on rakennettu mm. paloasema sekä Honkapirtti työntekijöiden harrastus- ja kokoontumistiloiksi. Kaksikerroksiset mansardikatkoiset asuinrakennukset ovat 1920-1940-luvulta, alkuaan neljän perheen asuinrakennuksia talousrakennuksineen. Osa niistä on siirretty Varjakan sahalta ja osa rakennettu 1930-luvulla samojen piirustusten mukaan.

Historia

Haukiputaaseen kuuluneessa Pateniemessä harjoitettiin laivanrakennusta 1600-luvulla. Vuonna 1857 oululaiset liikemiehet perustivat Pateniemen suuren laivaveistämön eli Uleåborgs Stora Skeppsvarv- och Rederibolagin. Kauppaneuvos J.G. Bergbomin omistukseen laivavarvi siirtyi huutokaupan myötä 1865 ja kauppaneuvos perusti alueelle kaksiraamisen höyrysahan 1873. Saha yhdistyi kolmen muun sahan kanssa 1912 Ab Uleå Oy:n suursahaksi ja 1935 Pateniemen saha siirtyi Oulu Oy:lle. Suurimmillaan saha työllisti yli 1000 henkilöä 1940- ja 1950-lukujen taitteessa. Pateniemi liitettiin Oulun kaupunkiin 1965.

Sahan omistajaksi 1986 tullut Veitsiluoto Oy lopetti sahauksen 1990. Pateniemen puurakenteinen suursahan rakennus vuodelta 1907 ja sen vieressä ollut tiilinen voima-asema tuhoutuivat tulipalossa 1995.

Arvot

Historiallinen laivanrakennuspaikka, jossa toimi yksi Suomen merkittävimpiä ja vanhimpia sahoja vuosina 1873-1990. Raitin varrelle ryhmittynyt sahayhdyskunta on säilyttänyt ominaisluonteensa hyvin.

RKY: 21. Pohjanmaan rantatie- Mietunperäntie

Kuvaus

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tie-linjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjanmaalla Oravaisten Minnestodsintie sisältyy erilliseen kohteeseen Oravaisten taistelutanner ja Minnestodsin tie. Minnestodsintie on toiminut kesätienä jo 1600-luvulla ja valittu Tielaitoksen museotieksi.

Keski-Pohjanmaalla Kokkolassa Marinkaisten ja Alaviirteen välinen osuus Pohjanmaan rantatietä kulkee helppokulkuisia harjuja pitkin. Hyvin säilynyt tieosuus on noin 20 kilometrin mittainen ja se mutkittelee suurelta osin sorapäällysteisenä. Marinkaisista rantatie kulkee Hyypänperän ja Karhin itäpuolelta pohjoiseen kirkonkylän läpi jatkuen Alaviirteentienä Niemelän eteläpuolelta Kauppilan läpi Alaviirteenkylälle.

Pohjois-Pohjanmaalla Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet kunnittain ovat: Kalajoella Alajoentie, Juolantie, osa Sunintietä; Pyhäjoella Sunintie kaksiosaisena, Yppärin Vanha tie, Etelänkylän silta- Vanhatie- Lahnaojantie, Parhalahti; Raahessa Saloinen, Haaksiluodontie – Oikotie; Siikajoella Vanha maantie – Kirkkotie, Klingsporintie, Karinkannantie; Lumijoella Äijänseläntie; Haukiputaalla Mietunperäntie; lissä Räninperäntie- Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie. Siikajoella rantatiehen liittyy muistoja Suomen sodasta (ks. myös erillinen kohde Siikajoen kirkko ympäristöineen). Rantatie ylittää Pyhäjoen Eteläkylän museosiltaa pitkin, samoin Pattijoen museosilta on rantatiellä.

Lapin läänin alueella lähes koko rantatien pituus, 70 kilometriä, on paikallistettavissa maastossa. Parhaiten säilyneet yli kilometrin mittaiset tieosuudet, joissa sekä vanhan tien linjaus että maasto ovat säilyneet, ovat Simossa Onkalonperäntie, Onkalontie, Simonkyläntie, Kirkkotie ja Palokankaantie sekä Viantie, Keminmaalla ja Torniossa Hisikankaantie ja Torniossa Hietaharjuntie, Laivajärventie sekä Färimäentie. Simon kunnassa Simonkyläntie, joka on toiminut kesätienä jo 1600-luvulla, on valittu Tielaitoksen museotievalikoimaan.

Historia

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantiekiksi. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkyläiden ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä käytettiin postitieksi Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kynnärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärrytieksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitetiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

Arvot

Aikoinaan Pohjanlahden ympäri kiertäneestä tiestä on edelleen jäljellä vaihtelevia osuuksia. Oulun kaupungin alueella parhaiten säilynyt historiallinen tieosuus on Haukiputaalla sijaitseva Mietunperäntie.

RKY: 22a. ja 22b. Pyramidikattoiset kesänavetat

23. Haapaniemi

24. Hirvelä

Kuvaus

Pyramidikattoisen kesänavetan ainutlaatuinen rakennustyyppi on kehittynyt Pohjois-Suomessa ja -Ruotsissa, jossa kesähyönteisten kiusa on suurin. Karjarakennustyyppin tunnusmerkkinä on pyramidinmuotoinen katto.

Kesäkäyttöön rakennetun navetan rakenne ja muoto on kehitetty suojaamaan karjaa hyönteisiltä. Yöksi suojaan tuodun karjan lämpö aiheuttaa voimakkaan ilmavirran pienessä rakennuksessa, jonka pyramidinmuotoisen katon keskellä olevan ilmanvaihtotorven kautta hyönteiset ajautuvat ulos. Neliömäinen tai pyöreä runko ja kartiomainen katto edesauttavat voimakkaan vedon syntymistä.

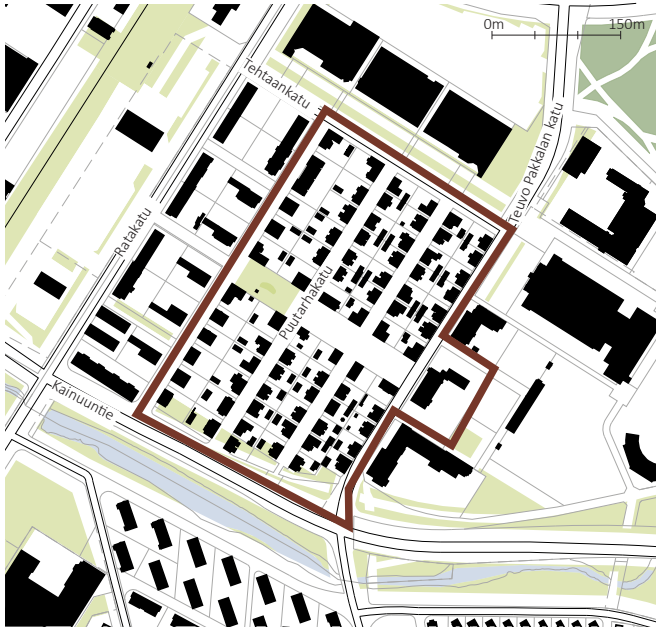
Navettoja on säilynyt Pohjois-Pohjanmaalla mm. Iissä Jokikylän Haltun talossa, Pudasjärvellä Mannilassa, Kuusamossa Maaselän kylän Salmelassa ja Jokilamminkylässä Jokelan sekä Ronkaisen tiloilla ja myös Yli-Iissä Haapaniemessä ja Hirvelässä.

Pyramidikattoisia kesänavettoja rakennetaan edelleen. Navettojen rakenne on pysynyt vanhan tradition mukaisena.

Arvot

Erityinen pohjoisiin olosuhteisiin kehitetty rakennustyyppi. RKY-alue koostuu seitsemästä eri puolilla Pohjois-Pohjanmaata sijaitsevasta kesänavetasta. Näistä kaksi on Oulun kaupungin alueella.

RKY: 23. Raksilan puutaloalue

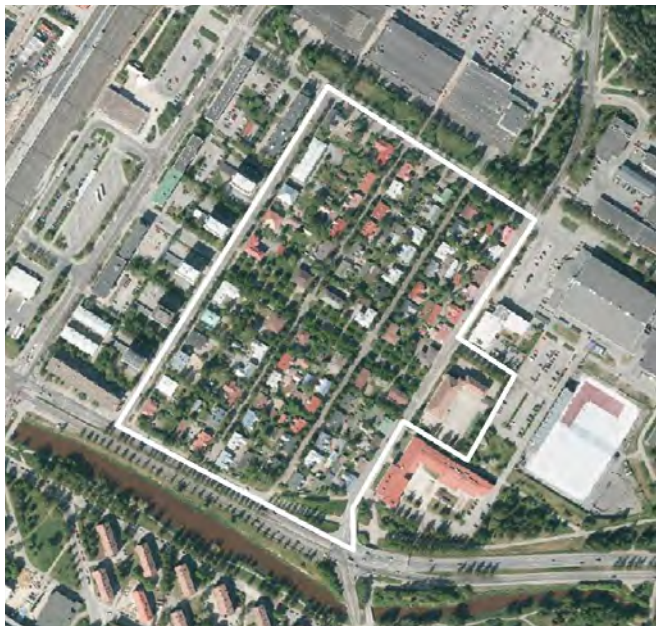
Kuvaus

Puu-Raksila on rakentunut 1920-luvulta lähtien ja alueen suunnitteluperiaatteena on ollut yhtenäinen kaupunkikuva. Kuusi suurta ruutukaavakorttelia muodostava Raksila on puutaloalue, josta säännöllinen rakennustapa luo yhtenäisen esikaupungin.

Rakentaminen ajoittuu pääosin 1930-1940-luvuille. Asuinrakennukset edustavat aikansa suhteikasta klassistishenkistä puutaloarkkitehtuuria. Joissakin kerrostaloissa on funktionalismin piirteitä. Rakennuksissa on useita asuntoja, joita on ajan myötä osin yhdistetty suuremmiksi. Aluetta leimaa yksinkertainen mutta eloisa yhtenäisyys ja säntillinen katukuva. Pihat ovat lehteviä ja pihan perällä on aina pienehkö ulkorakennus. Tontit ovat kaupungin vuokratontteja. Keskeistä Puistikkokatua, jonka varrella on vanhoja liikerakennuksia ja kaksinkertaiset puustutukset, hallitsee kadun päätesommitelmana 1950 valmistunut Teuvo Pakkalan koulu.

Historia

Oulun rautatien itäpuolelle syntyi asutusta jo 1900-luvun alussa, mutta rautatien taustan eli Raksilan alueen rakentaminen pääsi kunnolla vauhtiin alueen asemakaavaehdotuksen hyväksymisen jälkeen 1924. Asemakaava käsitti 26 kappaletta 1102 m² kaupungin vuokratonttia. Viimeiset asemakaavan mukaiset talot rakennettiin 1950-luvulla. Teuvo Pakkalan koulu rakennettiin 1950 erityisesti Raksilan viereisen, sotien jälkeen rakentuneen Karjasillan asuinalueen käyttöön.

Arvot

1920-luvulla kaavoitettu esikaupunkialue rakentui pääasiassa 1940-50-luvuilla. Kaupunkikuvallinen yhtenäisyys on vahva. Puistikkokadun päätteenä sijaitseva Teuvo Pakkalan koulu täydentää kokonaisuutta julkisena rakennuksena.

RKY: 24a. ja 24b. Toppilan satama ja teollisuusalue

Kuvaus

Toppilan salmen rantavyöhyke satamiseen ja eri-ikäisine teollisuuslaitoksineen on monipuolinen teollisuushistoriallinen kokonaisuus. Oulujoen vuoden 1724 suurtulvan muodostama salmi on vanha Oulun ulkosatama ja alueella on Oulun vanhinta teollisuushistoriaa.

Toppilan rakennuskantaan kuuluu 1800-luvun jälkipuolen huviloita ja 1900-luvun alun teollisuusrakennuksia. Alueen vanhinta rakennuskantaa edustaa mallasjuomatehtaan nikkarityylinen huvila, jonka ympäristöön kuuluu puistikko vanhoine jalopuineen.

Uusrenessanssityylinen rautatieasema vuodelta 1886 on valmistunut Oulu-Seinäjoki –rataosuuden rakentamisen yhteydessä.

Sataman käyttö on loppunut. Sen vanhaan ympäristöön kuuluu vanhoja varistorakennuksia ja viljasiiloja 1920-1930-luvulta. Vaasan punatiilisen Höyrymyllyn kaksi alinta kerrosta ovat vuodelta 1924. Rakennusta on korotettu kahdella kerroksella 1927 arkkitehti W.G. Palmqvistin suunnitelmin. Viereinen Raision viljasiilo on O.J. Erman ja Kalle Salon suunnittelema vuodelta 1950. Salmen rannassa kohoavat myös SOK:n funktionaliset höyrymylly ja siilot, jotka on rakennettu SOK:n rakennusosaston arkkitehti Valde Alangon suunnitelmin (1928, siilot 1937). Alueella on lisäksi SOK:n konttorirakennus (1941), joka on tehty SOK:n arkkitehti Erkki Huttusen piirustusten mukaan.

Toppilan selluloosatehtaan Toppila Oy:n 1930-luvun rakennuksista on jäljellä modernin teollisuusarkkitehtuurin klassikko, Alvar Aallon suunnittelema hakesiilo, keittämö, kuivaamo ja voimala. Toppilan seuratalo on Gustaf Strandbergin suunnittelema tiilivuorattu funktiorakennus, joka on valmistunut 1938 Toppila Oy:n kerhotaloksi.

Historia

Oulujoen vuoden 1724 suurtulvan vedet valitsivat uuden väylän melle ja vähäisestä Toppilan purosta muodostui leveähkö, satamaksi soveltuva Toppilansalmi. Toppilasta alkoi kehittyä Oulun ulkosatama, kun kaupungin kauppiaat hankkivat salmen rannalta laituriipaikkoja. Salmen pohjoisrannalle sijoittui tervan säilytys-, lajittelu- ja merkitsemispaikka. 1783 perustettuun Tervahoviin varastoitiin maakunnasta tuleva terva ja sieltä se lastattiin purjelaivoihin. Krimin sodan aikana 1854 englantilaiset joukko-osastot polttivat lähes kaikki rakennukset salmen rannoilla. Tervahovi paloi 1901 eikä tervakauppa enää noussut 1800-luvun kukoistukseen.

Krimin sodan jälkeen Toppilansalmen ja Holstinsalmen väli palstoitettiin ja salmen rannoille muodostui Oulun seudun varhaisin huvilayhdyskunta. Alueelle 1800-luvun jälkimmäiseltä puoliskolta alkaen rakennetuista paristakymmenestä huvilasta on muutama jäljellä.

Toppilansalmen rannalle keskittyi 1800-luvulla teollisuuslaitoksia; mm. 1864 perustettu Toppilan olutpanimo, J.W. Snellmanin 1878 perustama höyrysaha ja 1900-luvun alussa keskusliikkeiden varastorakennuksia.

Englantilaisen Dixonin perheyhtiön perustama Toppila Oy:n osakeyhtiö perustettiin 1927 ja tuotantolaitos aloitti toimintansa 1931. Sulfiittiselluloosatehtaan rakennukset piirsi arkkitehti Alvar Aalto. Dixonit myivät tehtaan 1973 Kajaani Oy:lle, joka lakkautti tehtaan 1985.

Oulun kaupunki osti tehdasalueen 1987 ja samana vuonna kaupunginvaltuusto hyväksyi Koskelan tavoitesuunnitelman, jossa tehdasalue varattiin 2000 asukkaan asuinalueeksi. Entiset tehdasrakennukset otettiin asuinaluetta rakennettaessa uuteen käyttöön: Keittämörakennus muutettiin opiskelija-asunnoiksi, kuivaamorakennuksesta tehtiin kauppa/kierrätyskeskus, laboratorion ravintola/kioski ja korjaamosta alueen sydän monipalvelukeskus. Hakesiilolle ja voimalarakennukselle ei ole toistaiseksi löydetty käyttäjää.

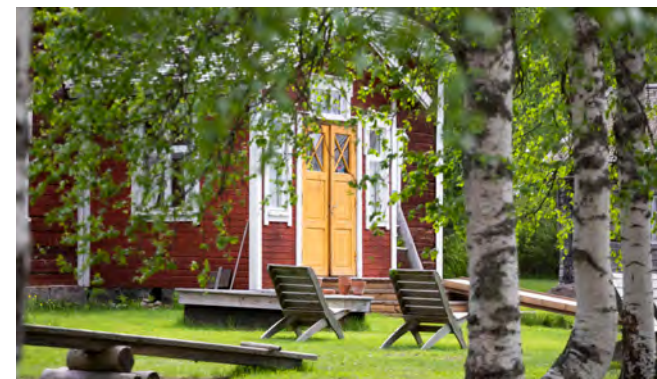
Arvot

Kaksiosainen, Toppilan satamasta ja entisestä teollisuusalueesta koostuva RKY-alue.

Toppilan satama sijoittuu Toppilan salmen rantavyöhykkeelle. Oulun entinen ulkosatama sisältää kaupungin vanhinta liikenteen, teollisuuden ja huvilarakentamisen historiaa. Satamatoiminnot ovat siirtyneet muualle ja aluetta täydennysrakennetaan asuinalueeksi. MRKY2015-inventoinnissa muutos on arvioitu niin oleelliseksi, ettei aluetta ole enää tarvetta määritellä valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Teollisuusalue käsittää entisen, vuonna 1931 perustetun Toppilan sulfiittiselluloosatehtaan alueen, jonka arkkitehtisuunnittelu oli Alvar Aallon käsialaa. Tehtaan toiminnan päättymisen jälkeen asuinalueeksi kaavoitetussa ja täydennysrakennetussa entisessä tehdasmiljöössä on jäljellä aineetonta ja aineellista selluloosatehtaan historiaa. Jäljellä olevat Alvar Aallon suunnittelemat rakennukset ovat käytössä tai niihin on tekeillä käytön mahdollistavia suunnitelmia. Tehtaan historia on läsnä nimistössä, korttelirakenteessa ja katulinjauksissa. Vanhat tehdasrakennukset on suojeltu asemakaavassa.

RKY: 25. Turkansaaren ulkomuseo

Kuvaus

Oulujoen Turkansaari on vanhimpia ulkomuseoalueita, joka esittelee oman maakunnan rakennusperintöä, kuten Lieksan Pielisen museo ja Kemiön Sagalund omilla alueillaan. Turkansaaren ulkomuseossa esitellään pohjoispohjalaista talonpoikaista rakennuskulttuuria, Oulujokivarren tyyppisiä elinkeinoja; maataloutta, lohenkalastusta, tervanpolttoa ja metsä- ja uiittotyötä.

Turkansaaren ulkomuseo käsittää kolme saarta Turkansaaren, Karhunsaaressa ja Siikasaaren, yhteensä noin 12 ha. Alueella on kaikkiaan 48 rakennusta tai rakennelmaa interiööreineen. Rakennuksista merkittävimmät ovat Turkansaaren oma tukipilarikirkko ja Ylitorniosta siirretty pappila 1600-luvun lopulta. Ylikärpän maalaistalon pihapiiri esittelee talonpoikaista rakentamistapaa. Alueella on savupirtti 1700-luvulta ja navetta vuodelta 1931 sekä Parttuaisen metsäkämpäkartano 1950-luvulta.

Turkansaari on osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita Oulujoen laakso.

Historia

Oulujoen Turkan markkinapaikka syntyi 1490, jolloin Ruotsin hallituksen määräyksen mukaan joella liikkuneet kauppiat eivät saaneet enää laskeutua Turkansaarta edemmäs Oulujokivarteen. Kaupankäynnin ohella Turkan kylä ja Turkansaari olivat merkittäviä lohenkalastuspaikkoja 1500-luvun alkupuolella. Markkinapaikalle rakennettiin kirkko 1694. Saaren menetettyä merkityksensä kauppa- ja kalastuspaikkana, jäi kirkko vaille käyttöä ja se myytiin 1814 lohenkalastajille patopuiden säilytyspaikaksi Oulun Raatinsaareen.

Turkansaaren ulkomuseon alku oli kirkon siirto takaisin Turkan-

saareen 1922. Läheisen Määtän tilan isäntä, tohtori Östen Elfving, hankki Erkkolan tilaan 1700-luvulta kuuluneen saaren museoaluetta varten. Ulkomuseo perustettiin 1925 ja sinne siirrettiin 1931 Särkilahden pappila Ylitorniolta sekä 1930-luvulla mm. Määtän tilan talli. Turkansaaren ulkomuseon otti hoitaakseen 1961 perustettu säätiö, myöhemmin toiminta siirtyi Pohjois-Pohjanmaan museolle.

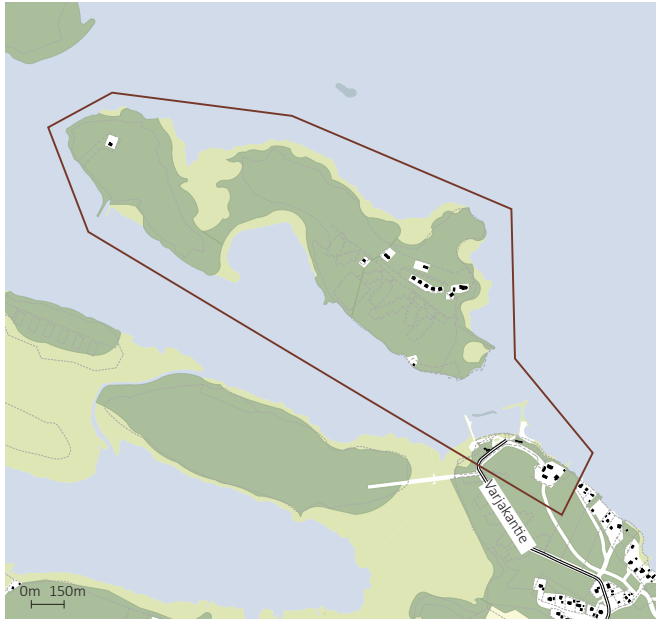

Arvot

Kolmesta saaresta koostuva, pohjoispohjalaista rakennusperinnettä esittelevä ulkomuseo, jonka alueelle on siirretty käytötarkoitukseltaan monen tyyppisiä historiallisia rakennuksia.

Turkansaaren kirkko on kirkkolailta suojeltu.

RKY: 26. Varjakan sahayhdyskunta

Kuvaus

Varjakan alue on rakennuskannaltaan ja miljööltään parhaiten säilyneitä höyrykauden suursahan ympärille suunniteltuja sahayhdyskuntia.

Varjakansaari on yksi Pohjois-Pohjanmaan rannikolle 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa syntyneistä sahayhdyskunnista. Varjakan vanhoista tuotantorakennuksista on jäljellä enää rauniot, mutta sahatyöläisten asuntoja on säilynyt parisenkymmentä. Asuinalot on suunnitellut 1920-luvulla arkkitehti H. Andersin. Osa alueen työväenasunnoista on siirretty Pateniemeen.

Vanhan Varjakan alueella, mantereella, on säilynyt ns. Varjakan kartanon pihapiiri, johon kuuluu kolme puista asuinrakennusta 1900-luvun alusta.

Historia

Varjakan saaresta toimi 1800-luvun keskivaiheilla Franzénin laivatelakka ja sen jälkeen korjaustelakka. Saarella toimi 1900-1928 myös höyrysaha, joka oli aikoinaan Pohjoismaiden suurin. Sen palveluksessa oli enimmillään noin 700 työntekijää. Sahan rakennutti Varjaka Trävaru Aktiebolaget 1900. Saha paloi 1919, rakennettiin uudelleen, mutta sen toiminta loppui pääakselin katkeamiseen 1928. Saarella oli myös sahan pääkonttori ja paloasema. Saha rakennutti työväelleen asunnot, leipomon, kaksi kauppaa ja elokuvateatterin. Saaren halki kulki kapearaiteinen rautatie sahalta telakan satamaan. Mantereelle kuljettiin kapulalossilla.

Osa Varjakan rakennuksista siirrettiin Pateniemen sahan työntekijöiden asunnoiksi. Varjakansaari rakennuksineen toimi Oulu-yhtiöiden työntekijöiden kesäpaikkana vuoteen 1987, jolloin Oulunsalon kunta osti alueen. Rakennuksia korjattiin 1990-luvulla.

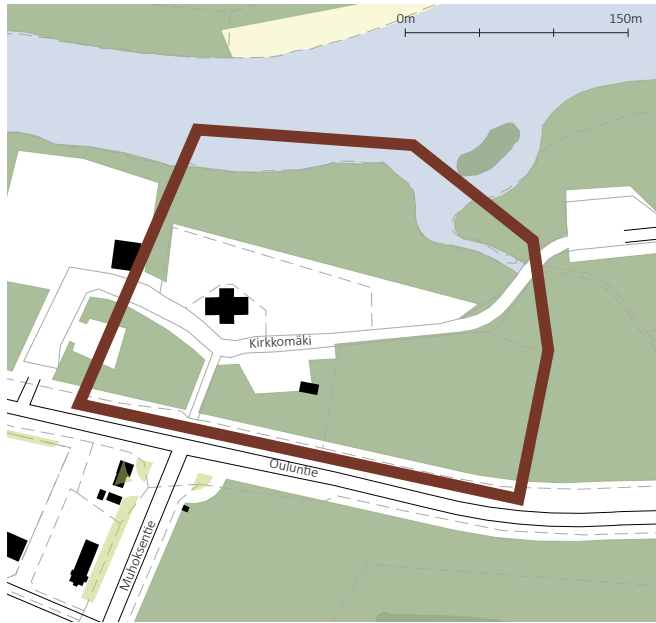

Arvot

Varjakan saaresta sekä mantereen puolella sijaitsevasta Varjakan kartanosta koostuva historiallinen kokonaisuus muodostaa ehyen, historialtaan vahvan miljöö.

RKY: 27. Ylikiimingin kirkko

Kuvaus

Rakenteiltaan ja arkkitehtonisesti hyvin säilynyt Ylikiimingin kirkko 1700-luvun lopulta on ensimmäisiä uusklassismin mukaisia puukirkkoja maassamme.

Jacob Rijfin rakentama kirkko sijaitsee kirkonkylän läpi kulkevan harjun länsilaidassa, Kirkkosuvannon rannalla. Vanha maantie kohti kirkonkylää kulkee kirkon ja hautausmaan välitse.

Kirkko on pohjamuodoltaan suorakulmainen ristikirkko, jossa länsi- ja itäristi ovat pitemmät kuin etelä- ja pohjoisristi. Sakaristo on kuoriseinän takana itäristissä. Kirkonkellot on sijoitettu ristikeskuksen päälle rakennettuun torniin, jonka päätteessä on tähtihiippuinen obeliski.

Kirkkosalissa on lähes tasalakiset holvit ja ristikeskuksen yllä taivutetuista laudoista tehty kalottimainen kupoli. Pilasterein jäsennöity kuoriseinä on taitteinen ja siinä on kuorin takana olevaan sakaristoon avautuvat lyijypuitteiset ikkunat. Muissa seinissä on ainoastaan sisänurkissa leveät pilasterit, jotka kätkevät alleen sisänurkkia vahvistavat pystysuuntaiset hirret. Saarnastuoli kuuluu myös Jacob Rijfin tuotantoon ja se on hänen käyttämänsä mallin ornamentteillaan yksinkertaistettu versio.

Saarnahuoneen yhteyteen 1700-luvun puolivälissä, todennäköisesti kirkonrakentaja Heikki Väänänen johdolla rakennetun kellotapuliruumishuoneena, ”ullakkona” käytetty pohjakerros on säilynyt vanhan hautausmaan itälaidassa.

Historia

Haukiputaan kappeliseurakuntaan 1691 perustettu Ylikiimingin saarnahuonekunta sai kappelioikeudet 1700-luvun puolivälissä ja itsenäistyi 1909.

Ylikiimingin kirkko rakennettiin rakennusmestari Jacob Rijfin johdolla 1786-1788. Ensimmäinen sisämaalaukset kirkossa tehtiin 1840, jolloin myös Ristiinnaulittu-aiheinen alttaritaulu maalattiin sille varattuun paikkaan kuoriseinällä. 1890-luvun lopulla kirkkoon rakennettiin länsilehteri sekä uudet penkit. Sisätila maalattiin lähes valkoiseksi. Kirkon pysty ulkovooraus käännettiin vaakasuuntaiseksi ja ikkunat alennettiin parin hirsikerran verran. Kirkko sai myös uuden kivijalan ja ulkopuoliset tuulikaapit. 1950-luvulla kirkosta karsittiin edellisessä uudistuksessa lisätyt uusrenessanssityyliset koristukset (Arkkitehti Uki Heikkinen 1955-1960). Interiöörin alkuperäinen väriasiu palautettiin 1980-luvulla tehdystä konservoinnista, jolloin myös paanukatto uusittiin.

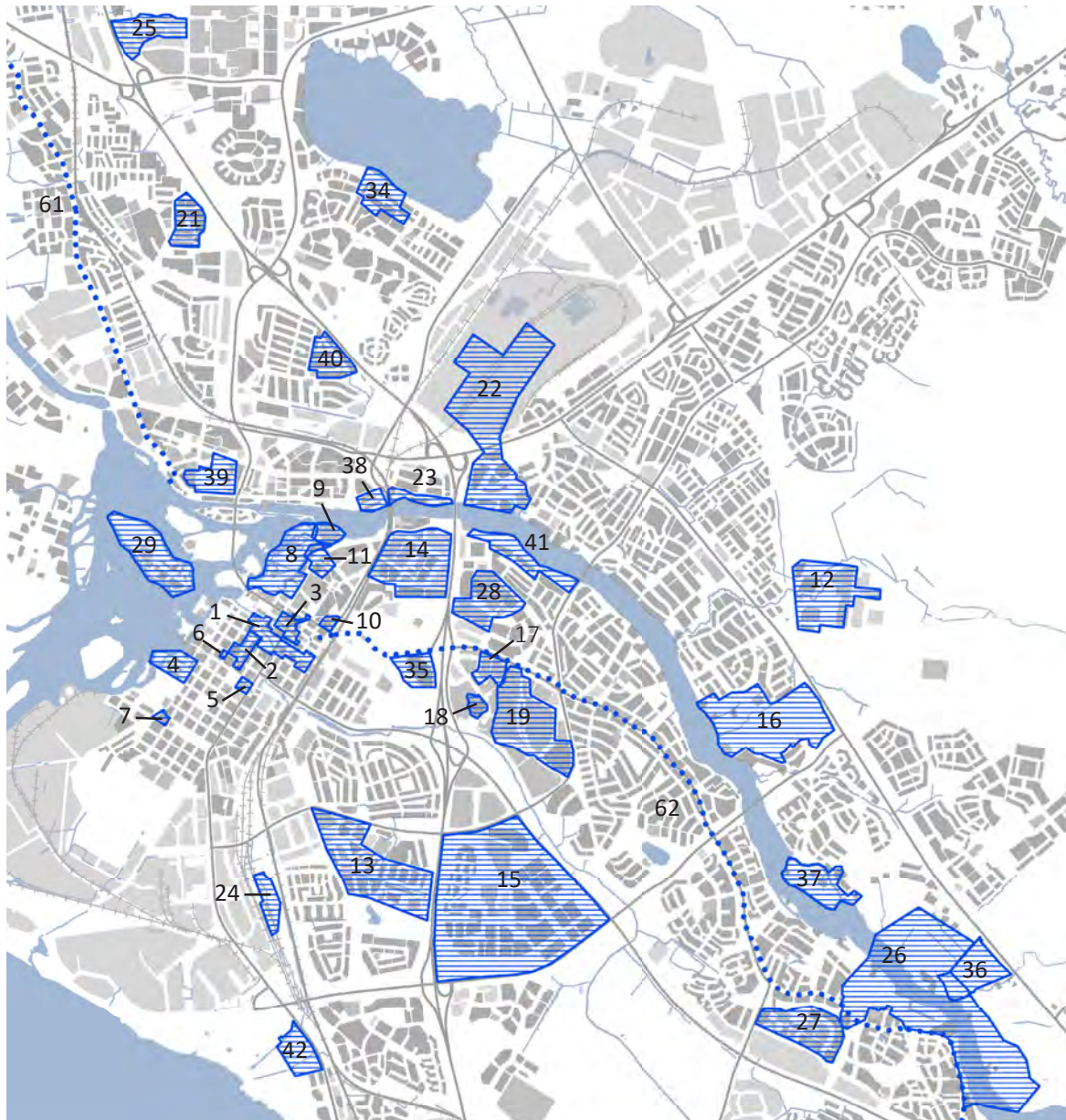
Arvot

Kirkko ympäristöineen on kokonaisuus, johon olennaisesti liittyvät kirkkotarhat sijaitsevat alueen halki kulkevan vanhan Kirkkomäentien linjauksen molemmin puolin. Entisestä tapulista tehty rakennus kirkkotarhan laidalla kuuluu kokonaisuuteen. Kirkkomäellä sijaitsevan kirkon asema maisemassa on hallitseva joelta sekä Muhoksentien päätteessä. Kirkkorakennus on kirkkolailta suojeltu.

Ylikiimingin kirkko
Kuva: Pia Krogius 2022

Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt MRKY 2015

POKKINEN

1. Hallituskadun moderni keskusta
2. Rotuaarin ympäristön liikerakentaminen

II VAARA

3. Ruutukaava-alueen jälleenrakennusajan asuinkorttelit

III VANHATULLI

4. Kuusiluoto
5. Oulun Diakonissalaitos
6. Torikadun puutalot

IV HOLLIHAKA

7. Nuottasaarenkadun puutalokorttelit

VI MYLLYTULLI

8. Hupisaarten-Plaatansaaren puistoalue
9. Lasaretinsaari (Sairaalasaari)
10. Veturikortteli
11. Äströmin nahkatehdas

HIUKKAVAARA

12. Hiukkavaaran kasarmialue

HÖYHTYÄ

13. Höyhtyä

INTIÖ

14. Oulun kasarmi

KAUKOVAINIO

15. Kaukovainion moderni metsälähiö

KIRKKOKANGAS

16. Oulujoen kirkon ympäristö

KONTINKANGAS

17. Entinen Oulun lääninsairaala
18. Oulun sairaanhoitajaopisto
19. Oulun yliopistollinen sairaala, Lääketieteellisen tiedekunnan kampus ja asuinkerrostalot

KORPI

20. Saviharju

KOSKELA

21. Niittyaron vuoden 1976 asuatomessualue

LAANILA

22. Laanila
23. Nokkalan ranta

LIMINGANTULLI

24. VR:n Nokelan varikkoalue

LINNANMAA

25. 1980-luvun Teknologiakylä

MAIKKULA

26. Maikkulan ranta- ja viljelymaisema
27. Maikkulanraitti

PELTOLA

28. Oulunsuun sairaala-alue

PIKISAARI

29. Pikisaari

PIKKARALA

30. Lapinkangas
31. Pikkaraisenkylä
32. Pikkaralan seisake
33. Vasankangas ja Oulu-Kajaani -maantie

PYYKÖSJÄRVI

34. Uistintie

RAKSILA

35. Väkkylä

SAARELA

- 36. Markkuun ryhmäpuutarha
- 37. Saarela-Tuppela

TUIRA

- 38. Lehtoranta
- 39. Tuiranpuisto

VÄLIVAINIO

- 40. Välvainio

VÄRTTÖ

- 41. Värtönranta

ÄIMÄRAUTIO

- 42. Äimäraution ryhmäpuutarha

HAUKIPUDAS

- 43. Halkokari
- 44. Haukiputaan Asemakylän raitti
- 45. Pomolan asuinalue
- 46. Sankoniemen huvilat

HAUKIPUDAS/ KELLO

- 47. Kiviniemen kalasatama
- 48. Vehkaperän huvilat ja Vehkaperä

KIIMINKI/ HUTTUKYLÄ

- 49. Saarinen

OULUNSALO

- 50. Kyläpuoli
- 51. Oulunsalon "Henkisen ja maallisen vallan akseli"
- 52. Varjakan huvila-alue

YLI-II/JAKKUKYLÄ

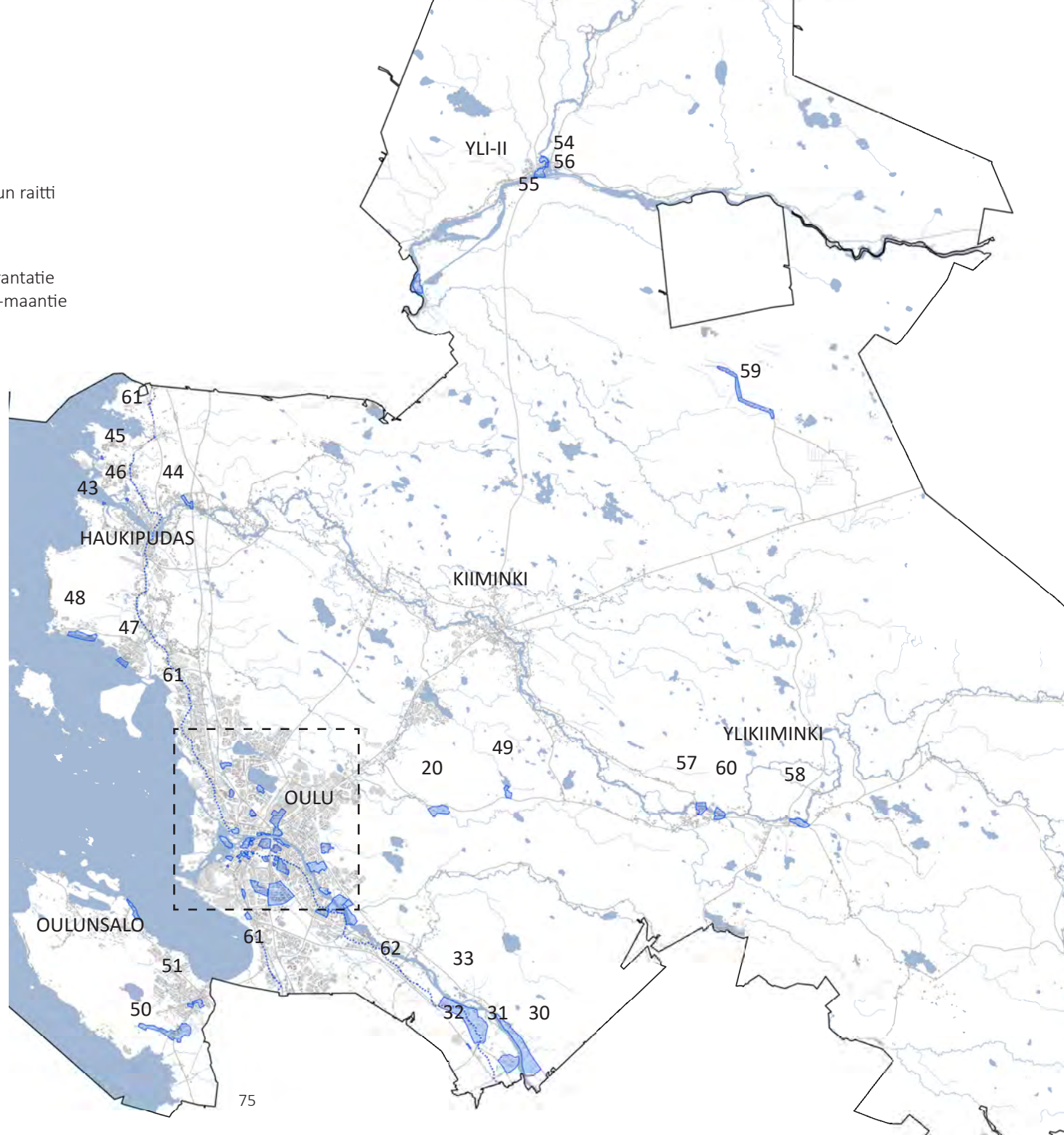
- 53. Maalismaa

YLI-II/KARJALANKYLÄ

- 54. Siuruantörmä
- 55. Yli-Iin kirkonseutu
- 56. Yli-Iin kunnantalon törmä

YLIKIIMINKI

- 57. Aittokoski
- 58. Marttilanharjun raitti
- 59. Somerovaara
- 60. Vesala
- TIET
- 61. Pohjanmaan rantatie
- 62. Oulu- Kajaani-maantie

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 päivitysinventointi (MRKY2015)

Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavan yhtenä teemana oli kulttuuriympäristöt. Maakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä (MRKY) edustavien alueiden ja kohteiden inventointi toteutettiin päivitysinventointina vuosien 2013-2015 aikana. Inventoinnin päätavoitteena oli tarkastaa ja saattaa ajan tasalle vuonna 1993 julkaistu maakunnan kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden kokoelma. Päivityksessä inventoinnin rajausta laajennettiin käsittämään ennen vuotta 1990 tai sitä ennen valmistuneet rakennukset ja kokonaisuudet, sisältäen erityisesti jälleenrakentamisaikakauden sekä hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen ajan kohteita.

Päivitysinventoinnissa Pohjois-Pohjanmaalla tunnistettiin 242 maakunnallisesti arvokasta rakennettua aluekokonaisuutta ja noin 2500 kohdetta. Näistä Ouluun sijoittuu 64 aluetta ja 674 kohdetta. Maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden lisäksi in-

ventoinnissa arvotettiin RKY-alueilla olevia kohteita valtakunnallisesti arvokkaiksi. Inventoinnin asiantuntijaohjauksesta sekä arvottamisesta on vastaanottanut Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta. Inventointi löytyy Pohjois-Pohjanmaan liiton maakuntakaavaan nettisivuilta sekä viranomaiskäytössä olevasta KIOSKI 2.0-sovelluksesta.

Maakuntakaava vahvistettu 7.12.2016. Maakuntakaavan maakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä koskevassa suunnitelmääräyksessä alueiden käytön suunnittelussa tulee edistää kulttuuriympäristön maakunnallisten arvojen säilymistä. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on otettava huomioon rakennettu kulttuuriympäristö ja sen ominaislaatu. Suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 –selvitykseen kirjattuihin arvoihin ja ominaispiirteisiin.

Entinen kunta	MRKY maakunnalliset kohteet	MRKY valtakunnalliset kohteet	MRKY alueet sis. RKY alueet	RKY alueet
Oulu	347	101	63	Yht. 27
Oulunsalo	40	4	4	
Haukipudas	64	1	10	
Kiiminki	48	5	2	
Ylikkiiminki	42	2	5	
Yli-Ii	20	0	7	
	561	113	91	
Kohteita yht.	674		91 – 27 = 64 MRKY aluetta	

MRKY arvottamisen kriteerit

Historialliset todistusarvot (Ht)

Historiallisten todistusarvojen lähtökohtana on rakennuksen tai alueen ilmentämä aineeton ja aineellinen historia. Niiden arvot ovat usein objektiivisia ja jossain määrin mitattavissakin, kuten ikä, ja suhteutettavissa muuhun rakennuskantaan esimerkiksi määrällisinä ja harvinaisuus/yleisyys kriteereinä.

Rakennushistorialliset arvot (R)

Rakennushistorialliset arvot sisältävät rakennuksen, rakennelmien ja ympäristöjen arkkitehtuurihistoriaan, rakennustekniikkaan sekä rakentamisen prosesseihin ja rakentamiseen, mutta myös niiden muutoksiin, lisäykseen ja korjauksiin liittyviä ominaisuuksia. Rakennushistoriallisten arvojen määrittämiseksi on tunnistettava ne erityispiirteet, jotka liittyvät kohteen rakentamisen kehitykseen ja tyylihistorian virtauksiin ja ilmiöihin yleensä. Arvot syntyvät paitsi suunnittelun ja rakentamisen, myös käytön vaatimien kunnostus- ja muutostoimenpiteiden tuloksena.

Rakennustekniikkaan ja rakennuttamiseen liittyvät arvot muodostuvat rakennusaikaansa ja rakennuttajan mahdollisuuksiin sidoksissa olevista tyyppillisistä materiaali- ja rakennusteknisistä ratkaisuista. Arvoja ovat myös rakennustekniset, rakennustaiteelliset ja toiminnalliset innovaatiot ja uudistukset tai rakennuksen tekniset järjestelmät.

Rakennushistorialliset arvot sisältävät myös kaupunkirakennustaiteen ja kaavoituksen historiaan liittyviä tekijöitä, samoin kuin esimerkiksi kaivoskylien tai teollisten ympäristöjen asemakaavallisia ratkaisuja.

Historialliset arvot (H)

Historiallisissa arvoissa on kyse siitä, miten ympäristö tai yksittäinen rakennus ilmentää historiallisia prosesseja, ilmiöitä ja tapahtumia, kuten esimerkiksi asuttaminen, teollistuminen ja koululaitoksen kehitys. Voidaan sanoa, että historialliset arvot muodostuvat syistä, joiden takia on ylipäänsä rakennettu tai muokattu ympäristöä. Keskeisiä historiallisia arvoja ovat myös talous- ja sosiaalishistoriaan liittyvät merkitykset, samoin kuin teollisuuden, liikenteen, hallinnon ja sivistyshistorian ulottuvuudet.

Maisema- ja ympäristöhistorialliset arvot (M)

Kulttuuriympäristö on ihmisen muovaama ympäristö, jonka erityispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Tällä suhteella ja vuorovaikutuksella voi olla vuosisatojen historia. Maankäytön historia ilmentää lukuisaa joukkoa historiallisia arvoja – erityisesti taloushistoriaan, sosiaalishistoriaan ja tekniikan historiaan liittyviä ilmiöitä. Vastaavia ilmiöitä ovat myös muun muassa yhdyskunta- ja kaupunkirakenne sekä infrastruktuurin luonne ja sijoittuminen.

Historialliset puistot kuvastavat arkkitehtuurin tavoin eri aikakausien tyyli- ja makusuuntauksia. Ensimmäiset julkiset puistot olivat kaupunkipuistoja ja 1800 -luvun puolivälin jälkeen puistoja rakennettiin julkisten rakennusten, kuten asemien, oppilaitosten ja parantoloiden yhteyteen.

Säilyneisyysarvot (S)

Säilyneisyys täydentää historiallisia todistusarvoja. Säilyneisydessä näkyy se, miten rakennus tai ympäristö on elänyt ja mitä sille on tapahtunut vuosien saatossa. Säilyneisyyden yhteydessä käytettyjä käsitteitä tai määrittäviä ovat autenttisuus/aituus, kerrostuneisuus, jatkuvuus, patina sekä harvinaisuus ja/tai yleisyys.

Autenttisuus tarkoittaa sitä tapaa, jolla ympäristö tai rakennus on säilyttänyt alkuperäisiä tai sen historialle olennaisia fyysisiä erityispiirteitä. Se liitetään tavallisesti rakennuksen tai ympäristön rakentamis- tai syntyvaiheeseen. Autenttisuus liittyy laajemminkin rakennuksen tai ympäristön alkuperäiseen käyttöön tai sellaisiin muutoksiin ja käyttöihin, joiden arvioidaan tuoneen kohteeseen myönteisiä ja säilyttämisen arvoisia ominaisuuksia. Tästä muodostuu historiallinen kerrostuneisuus ja jatkuvuus. Patinalla tarkoitetaan niitä iän ja käytön jälkiä, jotka ilmentävät myönteisesti rakennuksen ja ympäristön ikää ja historiaa ja joiden säilyminen on olennaista rakennuksen iän havaitsemiseksi ja sen ominaisluonteen säilyttämiseksi.

Identiteetti- ja symbolimerkitykset (I)

Rakennusperinnön säilyttämisessä huomioitavien identiteetti- ja symboliarvojen on oltava yhteisössä olemassa olevia, tunnistettuja ja hyväksytyjä tai selvästi määriteltävissä olevia merkityksiä. Erityisesti symbolimerkityksiä voidaan tunnistaa myös kohteiden historiallisen analyysin kautta, kuten rakennuksen erityinen historiallinen edustavuus ilmiönsä esimerkkinä; kohteilla voi siis olla symboli- ja identiteettimerkityksiä historiallisen tapahtuman, yhdyskunnan rakentumisen ja muutoksen tai muun sellaisen seikan kannalta.

Taiteelliset ja visuaaliset arvot (T)

Rakennusperinnön taiteellisissa arvoissa on kyse arkkitehtuurin ja taiteen historiallisesta ja muussa tutkimuksessa, mutta myös arkkitehtuuri- ja taidekriittisessä sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa ilmenevistä, yleisesti tunnustetuista laadullista arvoista. Rakennustaiteellinen arvo liittyy rakennuksen tai ympäristön arkkitehtoniseen muodonantoon, toteutuksen laatuun ja innovatiivisuuteen, toiminnallisiin ja rakenteellisiin ratkaisuihin. Se saattaa liittyä myös rakennuksen yksittäisiin osiin; erityisesti kyseeseen saattavat tulla arvokkaat sisätilat tai rakennuksen julkisivujen koristeeluun tai sen yksityiskohtiin liittyvät piirteet.

Sisätilat ovat aina osa arkkitehtonista kokonaisuutta. Sisätilat voivat myös olla kulttuurihistoriallisesti tarkasteltuna itsenäisiä kulttuurimuistomerkkejä. Tällaisten tilojen tehtävä ja arvo muodostuu tilasta ja sen käytön jättämisestä jäljistä sekä kiinteästä kalustuksesta ja tilan toimintaan liittyvistä huonekaluista tai laitteistoista, jotka on suunniteltu erityisesti tätä tilaa varten. Kiinteällä sisustuksella on merkitystä kokonaisuudelle erityisesti silloin, kun sillä on historiallinen, yhteiskunnallinen ja taiteellinen yhteys rakennukseen ja kun se on säilynyt paikoillaan. Visuaaliset, kaupunkikuvalliset ja maisemalliset arvot muodostuvat kohteen sijoittumisesta ympäristöönsä sekä ympäristön rakenteesta ja visuaalisesti hahmotettavasta ilmiöstä. Yksittäinen rakennus voi olla jonkin kokonaisuuden luonteenomainen osa tai sijaintialuettaan muovaava tai hallitseva elementti. Usein erityisesti arkkitehtuurimonumenteiksi ajatellut rakennukset sisältävät jo valmistuessaan ympäristöllisiä arvoja. Laajassa kokonaisuudessa kyse voi olla myös kaupunkikuvan, taajamakuvan tai kaupunkitilan kannalta tärkeistä alueista tai kaupunkikuvasta sinänsä.

MRKY, I Pokkinen, II Vaara

1. Hallituskadun moderni keskusta

Sodassa tuhoutuneiden keskustan rakennusten tilalle tarjoutui suunnitella uudenlaista kaupunkia. Oulun kaupunki tilasi keskusta-alueen uuden asemakaavan Otto-I. Meurmanilta ja A. Erviltä. 1947 vahvistetussa kaavassa tavoitteena oli luoda Oulun kaupungille arvokas ja väljäntuntuinen keskipiste. Kaavassa pyrittiin moderniin ja yhtenäiseen kaupunkikuvaan, jossa väljyys, ilmavuus, valo ja vaihtelu korostuvat.

Alue on luonteeltaan kaksiosainen. Kaupungintalon edustan keskusaution jatkua puistovyöhykkeinä Uusikadulle saakka. Puistoja ja aukiota reunustavat 1950-70 lukujen pankki- ja vakuutusyhtiöiden rakennuttamat modernit liike- ja asuinrakennukset. Pääväyläksi ajateltu rautatielle jatkuva Hallituskatu muutettiin leveäksi puistokaduksi. Sen monumentaalisenä päätteenä ovat kaupungintalo sekä Yhdystorni. Kadun eteläpuolta reunustaa tornitalojen rivi, joita yhdistävät kaksikerroksiset liiketilat. Kadun pohjoispuoli on rakennusajankohdaltaan ja massoitteeltaan yhtenäinen, ja noudattaa samaa räystäskorkeutta. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

1960-luvun postitalo, R, (mk)	Kalevan vanha toimitalo, H,M, (mk)
As Oy Oulun Kassatalo, R,H,M, (mk)	Kaupungintalo, R,H,M,S,I (vk)
As Oy Oulun Kirkkokatu 7, R,M (pk)	Kiinteistö Oy SäästöRuutta, R,M,T, (mk)
As Oy Vakuutustorni R,M (mk)	Klubitalo Oy, R,M (mk)
Asunto Oy Oulun Valkea Linna, R,M,T (mk)	Oulun Osuuspankin pääkonttori,R,M,T (mk)
Entinen HOP:n talo, R,M,S (mk)	Puistola, R,H,M,S, (mk)
Hotelliravintola Arina, R,M (mk)	Vakuutustalo, R,M, (mk)
	Yhdystorni, R,M,T (mk)

2. Rotuaarin ympäristön liikerakentaminen

1900-luvun aikana syntynyt Oulun kivirakenteisten asuin- ja liiketalojen keskittymä, joka muutti matalan puukaupungin ilmettä ja identiteettiä. Edustettuna on tyyliuuntia funktionalismista jugendiin, kansallisromantiikkaan ja klassismiin. Rakennusten suunnittelijoina on valtakunnallisesti tunnettuja arkkitehteja.

Vuoden 1944 pommituksissa tuhoutuneiden rakennusten kohdalle Meurman ja Ervi osoittivat keskusaution. Kirkkokadun Hallituskadun ja Saaristonkadun välinen osuus muutettiin kävelykatu Rotuaariksi 1980-luvun puolivälissä. Kirkkokadun pitkän näkymän päätteenä on Tuomiokirkon torni. Yhtenäistä kaupunkikuvaa muodostavista rakennuksista on luettavissa korkeatasoisen liikerakentamisen kehittymisen keskusta-alueella. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

As Oy Kauppasaari, R,H,M,I, (pk)	Oulu Oy:n pääkonttori, Kiinteistö Oy
As Oy Kirjokulma, R,M, (pk)	Torikatu 15, R,H,M, (pk)
As Oy Pohjantalo, R,M, (mk)	Pakkahuoneenkatu 12 (Kiinteistö oy
Entinen H. W. Snellmanin Rautatalo, R,M,T (mk)	Kirkkokatu 8), R,M,T (pk)
Entinen Oulun aluesäästöpankki, R,M (mk)	Pallas (mk), R,M,I
Entinen postitalo, R,M (mk)	Pekurinkulma, R,M, (mk)
KansallisOsakePankki, R,M,T (mk)	Säästöpankki Sampo, M, (pk)
Kiistola, Kirkkokatu 31, M (pk)	Tuomarien talo, R,H,M, (mk)
Kirkkokatu 10, R,M (mk)	Zivagon talo, R, (mk)

3. Ruutukaava-alueen jälleenrakennusajan asuinkorttelit

Alueen vanha rakennuskanta tuhoutui sodassa pahoin. Jälleenrakennuskauden korttelit Oulun tuomiokirkon takana rakentuivat lyhyen ajan sisällä lähes täydellisesti Meurmanin ja Ervin vuonna 1947 hyväksytyin asemakaavan mukaan. Kortteleihin toteutui pääosin 4kerroksisia harjakattoisia asuinkerrostaloja, joiden pohjakerroksessa on liiketiloja. Korttelien toisella pitkällä reunalla lamelleja yhdistävät matalat liikerakennukset. Yhtenäinen kokonaisuus edustaa jälleenrakennuskauden ihanteita ja kertoo kaupungin uudelleen rakentamisesta sodan jälkeen.

Alueen maltillinen mittakaava tukee Oulun tuomiokirkon kaupunkikuvallista asemaa. Ajalle tyyppilliset, niukoin resurssin toteutetut rakennukset ovat huolellisesti detaljoituja. Rakennusten ja alueen ominaispiirteiden säilyneisyys on hyvä.

MRKY2015: R,H, M, S

Alueen sisältämät kohteet:

As Oy Nykäsenoja, R,M, (pk)
Asemakatu 18, R,H,M, (pk)
Kajaaninkadun jälleenrakennusajan asuinkortteli, R,H, M, (mk)
Vikkulan talo, As Oy Asemakatu 12, H, (pk)

MRKY, III Vanhatulli

4. Kuusiluoto

Kuusiluodon 1800-luvulta lähtöisin oleva työläisten ja käsityöläisten rakentama puutalokaupunginosa on säilyttänyt pienipiirteisyytensä ja mittakaavansa historiallisena puutalomiljöönä, vaikka osa rakennuskannasta on uusiutunut. Entinen luoto on muuttunut osaksi mannerta. Edustalla olevalle Sonnisaaren viheralueelle johtaa silta. Kuusiluodon reunoille nousseet 1950-luvun rivitalot täydentävät aluetta sopuisasti. Kauppaoppilaitoksen ja Oulun suomalaisen yhteislyseon monumentaaliset rakennukset ovat alueen maamerkkejä. Identiteetiltään vahvan, puurakenteisista omakotitaloista, kaksikerroksista kivirakenteisista pienkerrostaloista ja omaleimaisista rivitaloista koostuvissa asuinkortteleissa on säilynyt yhtenäinen rakenne. Myös yksittäisten rakennusten ominaispiirteet ovat tunnistettavissa. Kadunvarsien tiivis rakentaminen, pieni mittakaava sekä säilyneet piharakennukset ovat tärkeä osa alueen luonnetta.

MRKY2015: R,H,M,S,I

Alueen sisältämät kohteet:

Entinen Oulun kauppaopisto, R,M, (mk)
Oulun suomalainen yhteiskoulu, R,H,M,I, (mk)
Pienkerrostalot, Kuusiluoto, M, (mk)
Puutalot ja piharakennukset, Kuusiluoto, R,M, (mk)
Rivitalot, Kuusiluoto, R,M, (mk)

5. Oulun Diakonissalaitos

Diakonissalaitoksen rakennukset muodostavat Oulun keskustaan kulttuurihistoriallisesti merkittävän sairaalakokonaisuuden. Kokonaisuus muodostuu Sepän, Albertin, Uusi ja Isokadun rajaamasta Diakonissalaitoksen korttelista sekä Uusi ja Heinätorinkadun kulmaukseen sijoittuvasta Diakonissalaitoksen kuntotalosta.

Diakonissalaitoksen vanhimmat, Veikko Kyanderin suunnittelemat funktionalistiset rakennukset liittyvät ajallisesti ja tyylillisesti läheiseen funktionalististen rakennusten ryhmittymään. Albertinkadun ja Uudenkadun kulmauksen seitsemänkerroksinen torniosa on kaupunkikuvallisesti hallitseva elementti. Korttelin Isokatua reunustavat rakennukset muodostavat tyylillisesti ja ajallisesti ehjän 1960-luvun kokonaisuuden, jota yhtenäiset materiaalit korostavat. Arkkitehti Heikki Taskisen suunnittelema Oulun Diakonissalaitoksen Kuntotalon ensimmäinen vaihe valmistui vuonna 1981 ja toinen 1986. Punatiilirakennukset edustavat Oulun koulun regionalismia ja ovat esimerkki regionalististen suunnitteluperiaatteiden soveltamisesta ruutukaavakeskustaan.

MRKY2015: R, H, M, T

Alueen sisältämät kohteet:

ODL – Oulun Diakonissalaitoksen kuntotalo, R,S,T, (mk)
ODL – Oulun Diakonissalaitos, R,H,M,T, (mk)

6. Torikadun puutalot

Liljeblomin talo, Waenerbergin talo ja Riekin Santaholman talo muodostavat 1800-luvulla rakentuneen yhtenäisen katujulkisivun, joka on Rantakadun kortteleiden ohella Oulun ruutukaava-alueen viimeinen useamman puutalon muodostama yhtenäinen katuosuus. Liljeblomin talo ja Waenerbergin talo on rakennettu 1830-luvun taitteessa ja Riekin Santaholman talo vuonna 1890-luvulla. Pihan puoleinen rakennuskanta on 1990-2000-luvulta. Puutalojen ryhmä on myös esimerkki vanhan puukaupunki korttelin täydennys ja korjausrakentamisesta sekä restauroivasta korjaustavasta etenkin Liljeblomin ja Waenerbergin talojen osalta.

MRKY2015: Ht,R,S

Alueen sisältämät kohteet:

Liljeblomin talo, R,M,S (mk)
Riekin Santaholman talo, R,M (mk)
Waenerbergin talo, R,M,S, (mk)

MRKY, IV Hollihaka, VI Myllytulli

7. Nuottasaarenkadun puutalokorttelit

As Oy Oulun Koitto ja As Oy Kiila ovat As Oy Opettajakerhon ohella ainoita vanhoja puutalo-yhtiöitä Oulun historiallisella ruutukaava-alueella. Sekä Koiton kortteli että Kiila ovat hienoja esimerkkejä 1920-luvun yhtiömuotoisesta asuntorakentamisesta, jonka avulla lievitettiin kaupunkien asuntopulaa. Koiton korttelia on täydennysrakennettu vuonna 1989 Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Ky:n piirustusten mukaisesti.

Heinäpään alue oli 1900-luvun vaihteen tienoille saakka pääasiassa avointa viljelys-aluetta. Alueella rakennettiin vilkkaasti 1920-luvulla. Rakentamista vauhditti 1800-luvun loppupuolella alkanut kaupungin asuntopula, joka oli pahimmillaan ensimmäisen maailmansodan jälkeen 1920-luvun vaihteessa. Syynä asuntopulaan oli väestön siirtyminen teollisuuden ja kaupan palvelukseen, jolloin asutuskeskusten väkiluku kasvoi voimakkaasti. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Asuntoyhtiö Kiila, R, M, S, (mk)
Koiton kortteli, R, M, S (mk)

8. Hupisaarten-Plaatansaaren puisto-alue (osa RKY:tä)

Laaja puistovyöhyke, joka koostuu useasta kapeiden vesiuomien toisistaan erottamasta saaresta. Puistoalueeseen kuuluvien saarien lisäksi alueeseen liittyvät myös Sairaala-saari ja Myllytullin vanhan teollisuusalueen Åströmin nahkatehtaan rakennukset. Puiston luonne vaihtelee Plaatansaaren puiden alla kukkivista niityistä Ainolan-puiston hoidettuun nurmikkoon tai Hupisaarten luonnonmukaisiin siltojen yhdistämistä saarista ja Paratiisisaaren näyttäviin istutuksiin. Kiikkusaarella sijaitsevat entiset yliopiston kasvihuoneet ja lasten leikkipuisto. Hupisaarten edustalla on jäänteitä lohiväylästä ja ohituskanavaksi pengerrytystä tervaveneiden vetoväylästä. Arkkitehti Oiva Kallion suunnittelema Ainolarakennuksessa vuodelta 1931 on Pohjois-Pohjanmaan museo.

Saaret ovat 1800-luvun lopulta lähtien olleet kaupunkilaisten virkistysalueena. Puistoalue on edelleen kaikenikäisten suosiossa oleva virkistysalue.

MRKY2015: R,H,M,I

Alueen sisältämät kohteet:

Ainola, R,H,M,T, (vk)
Dammisaaren asuinrakennukset, R,H, (vk)
Entinen sähkölaitoksen koneasema, R, (mk)
Entinen sähkölaitoksen konttori, R, (mk)
Kiikkusaaren kasvihuoneet, R,H,M, (mk)
Rauhala, R,H,M,S, (vk)
Sahasaaren rakennukset, R,H, (mk)
Tervaveneiden vetomöly, H,M, (vk)
Åströmin puisto, R,H,M, (vk)

9. Lasaretinsaari (osa RKY:tä)

Saaren historia tunnetaan 1600-luvulta lähtien. Lasaretinsaareksi aluetta ryhdyttiin kutsumaan vuoden 1834 jälkeen, kun alueen päärakennukseen sijoitettiin lääninsairaala. Vanhimmat rakennukset ovat peräisin 1800-luvun alkupuolelta. Näkyvä asema suistossa. Nykyisin saaren rakennukset ovat kuntoutus- ja hotellikäytössä. Aikoinaan suuret ja merkittävät julkiset rakennukset edustavat suiston ja kaupungin historiallista kerrostumaa suiston maisemassa. Saaren asema merkittävänä julkisena paikkana.

Historiallisia arvoja. Ståhlberg, Ahtisaari. Kruununpolttimo, maaherra.

MRKY2015: R, H, M, I

Alueen sisältämät kohteet:

Entinen Oulun lääninsairaala (Lasaretti), R,H,M,I, (vk)
Entinen Oulun lääninsairaalan mielisairaala (Kapula), R,H,M, (vk)
Kilstupa, R,H,M,I, (vk)
Talousrakennus (Esikunta), R,H,M,I, (vk)

MRKY, VI Myllytulli

10. Veturikortteli

Oulun rautatieasema-alueen luoteispuolella Heikinkadun ja Tulliväylän kulmauksessa sijaitseva Veturikortteli käsittää kolme rautatieläisille rakennettua jälleenrakennuskauden asuinkerrostaloa (Rautatieasunnot Oy) ja lastentarharakennuksen. Nelikerroksiset rapatut asuinrakennukset valmistuivat peräkkäisinä vuosina 1947-1949.

Nuorten Ystävien rakennuttama kaksikerroksinen lastentarharakennus valmistui vuonna 1945. Lastentarhaa on laajennettu 1990-luvulla postmodernilla polveilevalla osalla, joka rajaa korttelia pohjoisesta.

Meurmanin ja Ervin asemakaavan mukaan väljästi ja puistomaisesti rakennettu kortteli on säilynyt laajennuksesta huolimatta yhtenäisenä. Korttelin rakennusten tyylipiirteet ovat säilyneet suhteellisen hyvin.

MRKY2015: R, H, M

Alueen sisältämät kohteet:

Ainolan päiväkotiki (pk)
Rautatieasunnot Oy (pk)

11. Åströmin nahkatehdas (osa RKY:tä)

Suistoalueella sijaitseva Oulun merkittävästä teollisesta historiaasta kertova kokonaisuus. Myllytullin Dammisaareen vuonna 1863 perustetun ja sieltä Myllytulliin laajenut nahkatehdas oli aikoinaan alallaan Pohjoismaiden suurin. Tehtaan punatilisistä, 1900-luvun alkupuolella rakennettuja rakennuksia ovat Myllytullin kaupunkikuvassa merkittäviä. Jäljellä olevat tehdasrakennukset on muutettu julkisiksi tiloiksi ja asunnoiksi. Rauhalassa toimii ravintola. Arkkitehti Birger Federleyn suunnittelema vuonna 1921 valmistunut kuparikattoinen vesitorni on tunnistettava maamerkki Oulun siluettissa. Kokonaisuuteen tiivistyy Oulun teollista historiaa.

MRKY2015: H, R, M, I

Alueen sisältämät kohteet:

Dammisaaren asuinrakennukset, R, H, (vk)
Rauhala, R, H, M, S, (vk)
Taidemuseo, ent. Åströmin liimatehdas ja konttorirakennus, R, H, M, T, I, (vk)
Åströmin entinen päällisnahkatehdas, R, H, M, I, (vk)
Åströmin entinen valjasnahkatehdas, R, H, M, (mk)
Åströmin entinen varikkorakennus, R, H, (mk)
Åströmin tehtaan voima-asema ja vesitorni, R, H, M, S, I, (vk)
Åströmin entinen pohjanahkatehdas, (As Oy Ainolan portti), R, H, M, (mk)

MRKY, Hiukkavaara, Höyhty, Intiö

12. Hiukkavaaran kasarmialue

Vuosina 1956-72 rakentunut kasarmialue on merkittävä osa Pohjois-Pohjanmaan historiaa ja pohjoissuomalaisittain ainutlaatuinen ja rakennuskannaltaan edustava korpivaruskunta-alue. Korpikasarmille tunnusomaisen väljästi sijoiteltuja rakennuksia ympäröi jyrkvä mäntyvaltainen metsä. Rakennusryhmien välisiä alueita rytmittävät aukeat, puistot, koivukujat sekä suojaavat kuusi-istutukset. Kasarmi alue jakautuu selkeästi kolmeen osaan: länsireunan asuntoalueeseen, keskellä olevaan varsinaiseen kasarmialueeseen ja itäreunan väljemmin rakennettuun huolto ja varastoalueeseen. Funktionalistiset rakennukset ovat pääosin säilyttäneet luonteensa käytön vaatimista korjauksista ja laajennuksista huolimatta.

Hiukkavaaran kasarmien merkitys perustuu rakennusten ja ympäristön muodostamaan hyvin säilyneeseen ja Pohjois-Pohjanmaalla ainutlaatuisen kasarmikokonaisuuteen. Suuri osa Pohjois-Pohjanmaan miehistä on suorittanut asepalveluksensa alueella, joten Hiukkavaaralla on merkitystä kollektiivisen muistin kannalta.

MRKY2015: R,H,M,S,I

Alueen sisältämät kohteet:

Hiukkavaaran kasarmien 1950-luvun ruokala H2, H,M, (mk)
Hiukkavaaran kasarmien asuinkeuhkot, R,H,M,S, (mk)
Hiukkavaaran kasarmien esikunta H1, R,H,M, (T 1960-luvun laajennus), (pk)
Hiukkavaaran kasarmien hevostalli ja ajoneuvovarastot, R,H,M,S, (mk)
Hiukkavaaran kasarmien kasarmi K3, R,H,M,S, (mk)
Hiukkavaaran kasarmien poliklinikka, R,H,S,T, (mk)
Hiukkavaaran kasarmien K1, K2, K4 ja K5, R,H,M,S, (pk)

13. Höyhty

Alueen rakentaminen on osa sotien jälkeistä Oulun yhdyskuntarakenteen laajentumisvaihetta. Höyhtyän ensimmäinen asemakaava vuodelta 1955 on Niilo Mattilan laatima.

Alueen maamerkkejä ovat vuodelta 1963 valmistunut Karjasillan kirkko ja 1957 valmistunut Karjasillan koulu. Muita julkisvia rakennuksia ovat Lintulammen koulu, päiväkotit ja entinen lastenkoti. Asuinrakennukset ovat väljästi maisemaan sijoitettuja ja yhtenäisiä kokonaisuuksia muodostavia kerros-, rivi- ja paritaloja.

Höyhty on edustava aluekokonaisuus, jossa oululaiselle identiteetille merkittävät julkiset rakennukset ja ominaispiirteensä hyvin säilyttäneet monen aikakauden asuinalueet yhdistyvät ympäröiviin vihreisiin. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

1950-luvun Karjasillan keskkoulu, R,T, (mk)
Höyhtyän jälleerakennuskautta paritalot, R,M,S, (mk)
Höyhtyän lastenkoti ja lastentarha, R,H, (mk)
Höyhtyän punatiiliset rivitalot, R,M, (mk)
Höyhtyän selvaakitalot, R,M,S, (mk)
Karjasillan kirkko, R,M,T, (mk)
Lintulammen koulu, R,M,S, (mk)

14. Oulun kasarmi

Oulun kasarmialue on historiallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävä osa kaupungin ja koko Suomen historiaa. Se edustaa vahvasti kolmea aikakautta tyyllisuuntauksineen: 1800-luvun lopun klassistista puuarkkitehtuuria sekä 1950-luvun ja 2000-luvun alun kerrostalorakentamista. Oulun tarkka-ampujakasarmi eli puukasarmien alue on valtakunnallisesti merkittävä RKY 2009 alue ja Oulun entisen kasarmialueen vanhin osa. Puukasarmia pohjois-, itä- ja eteläpuolelta reunustava 1950-60-luvun rakennuskanta on edustava ja maakunnallisesti merkittävä sarja jälleerakennuskautta kiviä asuin- ja kasarmikerrostaloja sekä kasarmien muuta rakennuskantaa. Rapatuissa kaksissa ja kolmekerroksisissa kivitaloissa on ajalle tyyppillisiä piirteitä sekä kokonaisuusmittelussa että yksityiskohdissa. Rakennuksia leimaa jälleerakennuskautta koruttomuus ja yksinkertaisuus. Alueen modernein rakennuskanta koostuu 2004 – 2006 rakennetuista kolme- ja nelikerroksisista rakennuksista. Alue on kiinnostava esimerkki siitä, kuinka historiallisten rakennusten käyttötarkoitusta voi muuttaa ja ympäröiviä alueita täydennysrakentaa heikentämättä arvokkaan aluekokonaisuuden ominaispiirteitä.

MRKY2015: R,H,M,S,I

Alueen sisältämät kohteet:

1950-60-luvun kivikasarmi, R,H,M,I, (mk)
Kasarmien ruokala H14, R,H, (pk)
Kasarmien sotilaskoti H16, R,H, (mk)
Kasarmien tarvikkevarastot, R,H,M, (mk)
Kenttätien 1950-60-lukujen asuinrakennukset, R,H,M,S, (mk)
Oulun kasarmien liikuntahalli, R,H, (pk)
Oulun puukasarmialueen muotopuisto, H,M,S, (mk)
Pesula, R,H,M, (mk)
Soittola, R,H,M, (mk)

MRKY, Kaukovainio, Kirkkokangas, Kontinkangas

15. Kaukovainion moderni metsälähiö

Kaukovainio on yksi Oulun ensimmäisistä lähiöistä. Kaukovainio on Otto-livari Meurmanin vuonna 1947 ilmestyneessä Asemakaa-vaopissa esittämän hajakeskityspäätönsä mukaisesti sijoitettu metsälähiö, jossa asuinkortteleita ja niiden keskellä olevaa palvelukeskusta ja keskuspuistoa kiertää kehämäinen ajoneuvoliikennekatu. Puistojen luonnonmukainen havupuuvaltainen metsä on tärkeä osa Kaukovainion identiteettiä.

Kaukovainio on rakennuskannaltaan laaja yhtenäinen alue, joka rakentui pääosaltaan vuosina 1965-1974. Lähiöille tyypillisesti Kaukovainiolle suunniteltiin yksittäisten rakennusten sijaan laajempia alueita. Samaa rakennussuunnitelmaa toistettiin usein koko korttelissa tai laajemmalla alueella, jolloin alueista rakentui hyvin yhtenäisiä. Alueen seitsemän ja kolmikerroksiset kerrostalot, rivi ja omakotitalot ovat ajankohdalleen tyypillisiä ja laajat alueet ovat säilyttäneet alkuperäiset piirteensä. MRKY2015: Ht,R,M,S

Alueen sisältämät kohteet:

As Oy Kaukovainion Sato ja As Oy Sato-Vainio, R,M, (pk)	Kaukovainion kappeli/seurakuntatalo, R,M, (pk)
As Oy Kotkanpoika, As Oy Helatorni ja As Oy Vaskikotka, R,M, (pk)	Kaukovainion rivitalot, R, (mk)
Haulitien rivitalot, R,T, (mk)	Koulukirjasto (ent. Kaukovainion kansakoulu), R,M, (pk)
Hiirosenkoti, R,H,S, (mk)	Maljatie rivitalot, R, (pk)
Kanahaukantiiden ja Varpushaukantiiden kerrostalot (suun. Savolainen&Torvikoski), R,M, (pk)	Tornihaukantiiden kerrostalot, R,M,S, (mk)
	Tuulihaukantiiden ja Nuolihaukantiiden kerrostalot, R,M,T, (mk)

16. Oulujoen kirkon ympäristö

Oulujoen vuonna 1908 valmistunut jugendtyylinen hirsikirkko sijaitsee alueen keskipisteenä mäntykankaalla, Oulujoen rannan läheisyydessä. Arkkitehti V.Sucksdorffin suunnitteleman kirkon torni kohoaa maamerkinä puiden lomasta ja näkyy etäälle peltoaukeiden ja Oulujoen ylitse. Mäntypuita kasvava hautausmaa sijaitsee Sangintien pohjoispuolella. Kirkon läheisyydessä Oulujoen rannalla sijaitsee nikkarityylinen pappila vuodelta 1899. Pappilan pihapiiriin johtaa komea koivukuja. Kirkon vieressä Sangintien toisella puolella sijaitseva Oulujoen koulu edustaa jälleenrakennuskauden kivikoulu-rakentamista.

Kirkko ja Oulujoen koulu muodostavat harjanteelle entisen Oulujoen kunnan keskuksen, josta avautuvat näkymät peltoaukeiden yli Oulujoelle. Ominaispiirteiltään säilyneen pappilan rakennusryhmä ja alueen länsinurkassa sijaitseva Nykäsen tila ovat maisemallisesti merkittäviä perinteistä rakentamista edustava pihapiirejä Oulujoen varrella. Metsäinen Kirkkokangas luo selkärangan maisemakokonaisuudelle.

MRKY2015: R,H,M,S,I Maakuntainventoinnissa on tarkasteltu Oulujoen kirkon RKY-alueita laajemmalla rajauksella.

Alueen sisältämät kohteet:

Oulujoen kirkko, R,H,M,S,I, (vk)
Oulujoen koulu, R,M, (mk)
Oulujoen pappila, R,H,M,S, (vk)

17. Entinen Oulun lääninsairaala

Kontinkankaan mäntykankaan korkeimmalle kohdalle rakennetun entisen Oulun lääninsairaalan rakennukset on suunnitellut lääkitöhallituksen rakennustoimistossa arkkitehti Uno Ullberg vuosina 1938-39. Vuonna 1944 valmistuneeseen funktionalistiseen kokonaisuuteen kuuluvat kivirakenteiset, funktionalistiset rakennukset on sovitettu ja massoiteltu maisemaan kauniisti puuston lomaan. Ympäröivä metsikkö onkin oleellinen osa sairaalan alkuperäistä kokonaisuutta. Selkeälinjaisten rakennusten detajjiikka on aikakaudelleen tyypillisesti hienovaraista ja niukkaa.

Funktionalistiseen kokonaisuuteen suunniteltiin sairaalarakennuksen lisäksi henkilökunnan asuntoja, oppilaskoti sekä koulu, kappeli, ruumishuone ja talousrakennuksia. Alue täydentyi 1956 arkkitehti Sam Salvesenin suunnittelemana entisellä Invalidihuoltolaitoksella. Lääkärien asuinrivitalo on purettu vuonna 2002 valmistuneen kaupunginsairaalan tieltä. Merkittävä julkinen rakennuskokonaisuus on suunniteltu osaksi maisemaa. Alue edustaa Oulussa harvalukuista funktionalismia ja on ainoa Uno Ullbergin Ouluun suunnittelema ja toteutettu rakennuskokonaisuus. Rakennukset ovat edelleen terveydenhuollon käytössä ja niiden tärkeimmät alkuperäiset piirteet ovat säilyneet. MRKY 2015: R, H, M, S

Alueen sisältämät kohteet:

1940-luvun lääninsairaalan kappeli ja ruumishuone, R,H,M, (mk)
1940-luvun Oulun lääninsairaala, R,H,M, (mk)
Kontinkankaan Invalidihuoltolaitos, R,H, (mk)
Oulun lääninsairaalan asuntola, R,H,M, (mk)

MRKY, Kontinkangas, Saviharju

18. Oulun sairaanhoitajaopisto

Entinen sairaanhoitajaopisto ja siihen liittyvät asuinkerrostalot muodostavat hallitun ja yhtenäisen vuonna 1962 valmistuneen oppilaitoskokonaisuuden. Sairaanhoitajaopisto on osa Kontinkankaalle keskittyntä sairaala ja terveydenhoitorakentamista. 1950-luvun pehmeää funktionalismia edustavat punatiiliset rakennukset ovat suunnitelleet arkkitehdit Uki Heikkinen, Reino Arvola ja Asko Sivula. Opistoon liittyy viuhkamainen auditorio-osa. Rakennus on ansiokas tyyppinsä edustaja. Kahdeksankerroksiset tornitalot ovat alueella maamerkkejä ja muodostavat parin Oulun yliopistollisen sairaalan tornitaloille. Rakennuksissa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä detaljeja, kuten sirot parvekkeet kaiteineen. Kolmikerroksiseen, alun perin opettajien asuntolana toimineeseen rakennukseen ei ole tehty suuria tilamuutoksia.

MRKY2015: R,H,M,S

Alueen sisältämät kohteet:

Oulun sairaanhoitajaopisto, vanhin koulurakennus Honka, R,H,M,S, (mk)
Oulun sairaanhoitajaopiston asuinkerrostalot A, B, C ja D, R,H,M, (mk)

19. Oulun yliopistollinen sairaala, Lääketieteellisen tiedekunnan kampus ja asuinkerrostalot

Oulun yliopistollinen sairaala, Lääketieteellisen tiedekunnan kampus ja Sairaalarinteen kerrostalot muodostavat laajan kokonaisuuden, joka rakennettiin vaiheittain 1970-luvulla. Sairaala-alueen suunnitelli arkkitehti Reino Koivula kansallisen suunnittelukilpailun voittaneen ehdotuksen pohjalta. Reino Koivulan suunnittelemaan kokonaisuuteen kuuluvat laaja, paviljonkimainen yliopistollinen sairaala ja lastensairaala, Lääketieteellisen tiedekunnan neljä kampusrakennusta ja näihin liittyvät Sairaalarinteen torni ja lamellitalot. Rakennukset sijoittuvat mäntykankaalle loivaan rinnemaastoon. Alkuperäisen sairaala-alueen julkisivumateriaalina on kalkkihiekkatiili, mikä tekee sairaala-alueesta yhtenäisen kokonaisuuden. Valkoinen, rinteen laelle sijoittuva sairaala on maisemassa merkittävä. Korkeat tornitalot toimivat alueella maamerkinä.

MRKY2015: R,H,M

20. Saviharju

Saviharjun kylä sijaitsee Korvenkylästä Ylikiiminkiin johtavan maantien varressa. Kylän pohjoispuolella kohoaa Kaavaankangas, lounaispuolella Kalimeenvaara. Kylän halki kiemurtelee kapea Kalimeenoja.

Kylä on esimerkki pienimuotoisesta maatalouselinkeinon perustuvasta kyläyhteisöstä. Pihapiirit sijaitsevat pieninä ryppäinä ojan varressa ja ojaa kohti viettävillä rinteillä näköetäisyydellä toisistaan. Viljelyskäytössä olevat peltoalueet ympäröivät asuinpaikkoja pienilaisina lohkoina.

MRKY2015: M

Alueen sisältämät kohteet:

Entinen Saviharjun sepän talo eli Erkkilä, H, (pk)
Isola, R,M, (pk)
Jääkärin tila, R,H,M, (mk)
Saarelan talo, R,M, (pk)
Saviharju eli Ylitähti, R,M, (pk)

MRKY, Koskela, Laanila

21. Niittyaron vuoden 1976 asuntomessu-alue

Pohjois Suomen ensimmäinen asuntomessualue, jonka rakennukset edustavat monipuolisesti 1970-luvun laadukasta alue- ja asutusuunnittelua. 1976 pidettyjen Suomen neljänsien asuntomessujen säilyneet rakennukset esittelevät monipuolisesti silloisia pien-, rivi- ja pienkerrostaloasumisen ihanteita, taloteollisuuden ratkaisuja ja muoti-ilmioitä, vaikka aikalaisjulkaisuissa rakentamisen laatua kritisoitiinkin.

Alue on säilyttänyt puistokatuihin nojaavan luonteensa. Talojen laajennukset ja korjaukset ovat pääosin noudatelleet alkuperäisiä suunnitelmia. Rakennukset ovat säilyneet pääosin hyvin julkisivuiltaan ja detaljeiltaan. Alueen viihtyisyyttä lisää runsas kevyenliikenteen verkosto. Leikkipuisto ja ympäröivät viheralueet kookkaine puineen kuuluvat alkuperäiseen messualueen rakenteeseen. Talot ovat yksitai kaksikerroksisia omakoti-, pari-, nel- ja rivitaloasuinrakennuksia. Rakennukset sijoittuvat kampamaisesti kokoojakadusta erkanevien sivukatujen varrelle. Katunäkymät vaihtelevat välittömästi kadun viereen rakennetuista tai kadusta hieman etäämmälle sijoittuvien pientalojen rivistöistä rivi ja pienkerrostalojen puolijulkisiin pihapiireihin. Rakennettua ympäristöä pehmentävät runsaat puuistutukset sekä katujen sivuilla että rakennusten pihoiilla.

arviointi: MRKY2015: R,S,T

Alueen sisältämät kohteet:
As Oy Niittyapila, R,S,T, (mk)

22. Laanila

Oulujokivarteen rajautuvaan aluekokonaisuuteen kuuluu rannan perinteisen rakennuskannan lisäksi Typpi Oy:n tehdas alue ja henkilökunnan asunnot.

Laanilan tila oli 1651 perustetun Oulun vapaaherrakunnan hallintokeskus vuoteen 1674. Tämän jälkeen se toimi tuomarin virkatalona ja käräjien pitopaikkana 1900- luvun alkuun saakka. Laanilan alueella on arvokkaita ajallisia kerrostumia 1800-luvulta nykypäivään. Modernin rakennusperinnön osalta alueella näkyy Alvar Aallon kädenjälki tehdasalueen kokonaissuunnitelmasta rakennusten detaljeihin saakka. Joenvarsimiljöön isoine puineen on olennainen osa aluekokonaisuutta.

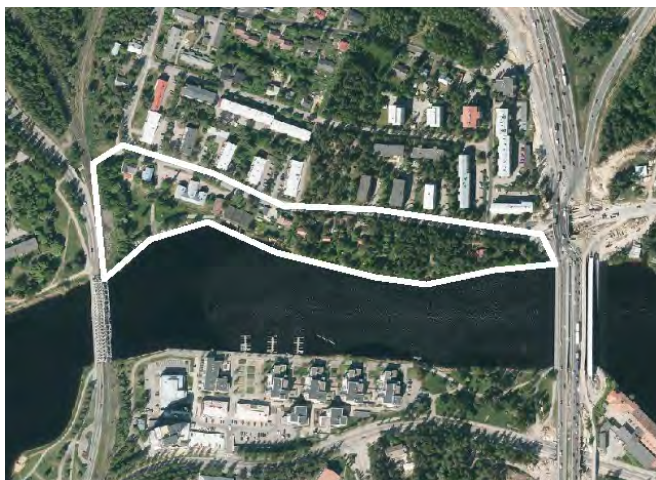
Aluerajaus sisältää arvokkaita kerrostumia eri aikakausilta. Oulujoen varren kulttuuriympäristö ja rakennuskanta on historiallisesti, ympäristöllisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävää. Joenvarsimiljöön isoine puineen on olennainen osa aluekokonaisuutta. Tehdasalueella voimakkaat rakentamisen kaudet olivat tehdasta perustettaessa 1950-luvulla sekä laajennettaessa 1970- ja 1980-luvuilla. Alueen merkittävyys perustuu historialliseen kerroksellisuuteen sekä suunnittelijaan ja suunnitteluajankohtaan.

Typpi Oy / Kemira Oy on Aallon toimiston viimeinen laaja teollisuusyhdyskunnan suunnitelma, joka on myös pääosin toteutunut ja säilynyt käytössä. Arkkitehti Alvar Aallon kädenjälki näkyy sekä kokonaissuunnittelussa että rakennusten detaljeissa. Uudempi rakennuskanta täydentää kokonaisuutta ja tuo ympäristöön kerroksellisuutta.

MRKY15: R,H,M,T

Alueen sisältämät kohteet:

Alvar Aallon sauna, R,H,M,T, (mk)
As Oy Laanila V, R,H,M,S,T, (mk)
Huvila Onnela, R,H,M, (mk)
Laanilan koulu, H, (pk)
Laanilan virkatalo, R,H,M, (pk)
Typpi Oy, Alvar Aallon insinöörien rivitalo, R,H,M, (mk)
Typpi Oy, Kaustisointilaitos, R,H, (mk)
Typpi Oy, Kerrostalot, R,H,S, (mk)
Typpi Oy, Kompressorihalli, R,H,S,T, (mk)
Typpi Oy, Konekorjaamo, R,H,S, (mk)
Typpi Oy, Konttori, R,H, (mk)
Typpi Oy, Korjaushalli, R,H, (pk)
Typpi Oy, Kytinlaitos, R,H, (mk)
Typpi Oy, Käyttölaboratorio, R,H, (mk)
Typpi Oy, Palautuspumppuasema, R,H, (mk)
Typpi Oy, Paloasema, R,H,S, (mk)
Typpi Oy, Pesula, R,H, (mk)
Typpi Oy, Porttipaviljonki, R,H, (pk)
Typpi Oy, Rantapumppuasema, R,H, (mk)
Typpi Oy, Ruokalarakennus (Huoltola), R,H, (mk)
Typpi Oy, Seoslannoitetehtas ja lannoitevarastot, R,H, (mk)
Typpi Oy, Tarvikevarasto /Keskusvarasto, R,H, (mk)
Typpi Oy, Tehtaanjohtajan asunto, R,H,S,T, (mk)
Typpi Oy, Tutkimuskeskus (Tutkimuslaboratorio), R,H,S, (mk)
Typpi Oy, Varaosavarasto, R,H, (pk)
Typpi Oy, Varastorakennus, (Koetehdas), R,H, (mk)
Typpi Oy, Voimalaitos, R,H, (mk)

23. Nokkalan ranta

Oulujoen pohjoispuolella rautatiesillan ja moottorietesillan välissä sijaitsee Nokkalan alue, jonka nykyinen rakennuskanta on pääosin 1920-luvulta. Hintantien ja Oulujoen väliin jäävä rantakaistale on esimerkki asutuksesta, joka on syntynyt mökkien ja huviloiden rakentamisessa vuokratilastoille, jotka on myöhemmin lunastettu omiksi tiloikseen. Ranta-alue entisine mäkitupineen ja huviloineen on säilyneet rakenteeltaan pitkälti 1920-luvun mukaisena, vaikka muutamia piharakennuksia on purettu viime vuosina. Puistomainen alue on tärkeä osa Oulujoen rantamaisemaa.

Nokkalan vanhin rakennus lienee Ahtelan pihapiirissä säilynyt entinen torppa, joka on oletettavasti 1800-luvulta. Laanilan kansakoulu rautatiesillan kupeeseen rakennettiin vuonna 1904. Alueen kaupungin puoleiset tilat: Alatalo, Törmänen ja Ahtela olivat alkujaan mäkitupia. Omakoti ja Sointula on rakennettu huviloiksi. Ahtela on erittäin hyvin säilynyt pihapiiri. Omakoti on alueen parhaiten säilyneet huvila ja Laanilan entinen kansakoulu on tyylikäs ja hyvin säilynyt esimerkki 1900-luvun alun koulurakennuksesta.

MRKY2015: R,H,M

Alueen sisältämät kohteet:

Ahtela, R,M, (mk)

Laanilan kansakoulu, R,H,M, (mk)

Nokkalan rannan vanha koulu, venevajoja ja huviloita.
Kuva Arto Häkkinä 2023

MRKY, Limingantulli, Linnanmaa, Maikkula

24. VR:n Nokelan varikkoalue

Suomen varikkoalueet on perinteisesti rakennettu säästeliäästi, yksinkertaisesti sekä ennen kaikkea tarkoitustaan palvellen. Varikon suurimmat ja paloa kestävätkä rakennukset ovat kivirakenteisia ja verhoilultaan yleensä punatiilisiä ja rapattuja. Pienemmät ja käytöltään vaatimattomammat rakennukset, kuten varastot ja katosrakennelmat, on perinteisesti tehty puusta. Materiaalivalinnoissa on pyritty noudattamaan samaa tiili- ja puuarkkitehtuurin ilmettä, jota Nokelan varikkoaluekin noudattaa.

Sotien jälkeen rautatieliikenne kasvoi, jolloin uusi varikkoalue perustettiin Nokelaan. 1950-luvun kuluessa alueelle olivat rakentuneet ympyrätallityyppiset veturitalit, toimistorakennus, vesitorni, työ- ja huoltorakennus sekä varastorakennus. Sodan jälkeen veturitalleista alkanut rakentaminen on laajentunut koko pääradan ja ratapihan väliselle alueelle. Ympäröivät alueet ovat myös muuttuneet voimakkaasti vuosien saatossa, varikkoaluetta koskien merkittävin muutos on ollut Joutsensillan rakentaminen alueen yli vuosina 1995-96. Veturitalit ja vesitorni hallitsevat varikkoalueen maisemaa.

MRKY2015: R, H, M

Alueen sisältämät kohteet:

Nokelan varikkoalueen toimistorakennus, R,H,M, (mk)
Nokelan varikkoalueen työ ja huoltorakennukset, R,H, (mk)
Nokelan varikkoalueen vesitorni, R,H,M,S, (mk)
Veturitalli-1, R,H,M,S, (mk)
Veturitalli-2, R,H,M, (mk)

25. 1980-luvun Teknologia kylä

Linnanmaan Teknologia kylä on Arkkitehtitoimisto Laatio Oy:n vuonna 1985 laatiman yleissuunnitelman mukaisesti rakentunut yritystalojen alue. Teknologia kylän tunnusomaisin osa on punatiilipäätyisten rivitalomaisten yksikerroksisten vaatimattomien yritystalojen reunustama Teknologiantie. Ensimmäinen yritystalo valmistui 1986 ja Teknologia kylän päärakennus vuonna 1988. Teknologia kylän rakennutti vuonna 1982 perustettu Oulun Teknologia kylä Oy, jossa kaupunki oli perustajana ja yhtenä osakkaana. Teknologia kylä sijoittui Kari Virran Oulun yliopiston suunnittelukilpailuehdotuksen osoittamalle paikalle.

Teknologia kylän sijoittaminen Oulun yliopiston ja tutkimuslaitoksen yhteyteen oli osaltaan vaikuttamassa ns. Oulun ihmeen syntyyn. Rakennukset oli ajateltu muunneltaviksi siten, että teknologia toimintojen väistyessä ne olisi helposti muutettavissa rivitaloiksi.

Alue on massoitteeltaan, julkisivumateriaaleiltaan ja käyttötarkoitukseltaan yhtenäinen. Se on kokonaisuutena suunniteltu ja rakennettu, hyvin säilynyt, nuori ja historiallista todistusvoimaa sisältävä alue.

MRKY 2015: R, H, M, S

26. Maikkulan ranta- ja viljelysmaisema

Maikkulan ranta ja viljelysmaisema edustaa Oulujoen varrelle historiallisesti tyyppillistä talonpoikaista asutusta, joka sijoittuu nauhamaisesti joen molemmin puolin. Tilojen välissä on peltoaukeat, joiden yli avautuu näkymät seuraavaan taloon. Maikkulan kohdalla pellot laskevat loivina jokiuomaan. Maisemaa kehystää havupuuvaltainen kangasmetsä.

Alueella sijaitsee useita Oulujoen vanhoja kantatiloja, jotka ovat edustavia esimerkkejä jokilaakson talonpoikaisestä rakentamisesta. Maikkulan kartano, Kontio ja Kangas-Mikkola sijoittuvat joen eteläpuolelle - Markuksela ja Taimela pohjoispuolelle. Alue rajautuu joen eteläpuolella pääosin vanhaan Oulu-Kajaanitiehen. Nykyisen Juuruksentien ja Oulujoen väliin jää maisemallisesti vaikuttava kapea ranta-kaistale, jolla on sijainnut vanhaa huvila-asutusta. Huvilaelämästä kertoo 1900-luvun alusta oleva Hakolan-huvila. Alueen rakenne ja ominaispiirteet ovat säilyneet tiivistä ympäröivästä asutuksesta huolimatta.

MRKY2015: R,M,H

Alueen sisältämät kohteet:

Hakola, R,M, (pk)
Kangas-Mikkola (entinen Rantala), R,M, (mk)
Kontio, R,M, (mk)
Maikkula, R,H,M,S,T, (mk)
Markuksela, R,M, (mk)

MRKY, Maikkula, Peltola, Pikisaari

27. Maikkulanraitti

Maikkulan keskuksen toiminnallinen ja kaupunkikuvallinen runko on ajan ihanteiden mukaisesti kävelylle ja pyöräilylle pyhitetty Maikkulanraitti. Omaleimaisen väylän varressa palvelut ja asuminen vuorottelevat. Raitin länsipäässä on liikekeskus, keskellä rakennettu lampi puistoinen ja idässä koulut ja kappeli. Pitkän katunäkymän katkaisee kellotorni kappelin ja koulujen rajaaman torin keskellä. Maikkulanraitin asuinrakennukset ovat kahdesta kolmeen kerroksisia. Kaarevaa Jatulikivenkatua rytmittävät kuutiomaiset kolmikerroksiset asuintalot. Puistonpuoleisissa korttelinosissa on kaksikerroksisia pienkerrostaloja.

Maikkula syntyi Oulun koulun vireimpänä aikana. Regionalismin ajatusmaailma on vahvasti läsnä. Inhimillinen mittakaava, lämminhenkisyys ja moni-ilmeisyys ovat alueen tunnusmerkkejä. Punatiili päämateriaalina, harjakatot sekä rakennusmassojen ja julkisivujen vapaa jäsennäyttö luovat Maikkulalle oman identiteettiä. Alueen ilmettä voidaan luonnehtia arjen arkkitehtuuriksi.

Maikkulan keskus on harvinaislaatuinen 1980-luvun kokonaisteos. Maikkulan keskuksen yleissuunnitelman ja asemakaavan laati vuonna 1985 Oulun Studio Arkkitehdit, joka suunnitteli myös keskuksen asuin- ja liikerakennukset sekä julkiset rakennukset.

MRKY2015: R,H,M,T,S

Alueen sisältämät kohteet:

Maikkulan alakoulu, R,M,T, (mk)
Maikkulan päiväkoti ja neuvola, R,M,T, (mk)

Maikkulan yläkoulu, R,M,T, (pk)

28. Oulunsuun sairaala-alue

Oulunsuu merkittävine 1920-, 1930- ja 1950-luvun rakennusperintöineen kertoo Pohjois-Suomen sairaalaalueiden ja erityisesti psykiatrisen sairaalan historiaa. Kerroksellisen kokonaisuuden omaleimainen identiteetti on hyvin säilynyt. Alueella on monipuolinen ja kattava rakennuskanta, jonka ajalliset kerrostumat ja monipuoliset käyttötarkoitukset kuvastavat piirimielisairaalan toimintaa ja kehittymistä. Kumpareiseen maastoon luontevasti sijoitetuista yksinkertaisista rakennuksista syntyy arvokas yhtenäinen miljöö, johon kuuluvat laajat nurmialueet ja vanha täysikasvuinen puusto. Alueen puistomaisuutta korostavat hoidettu nurmikko ja kasvillisuus sekä pääosin kivituhkapintaiset kulkuväylät.

arviointi: MRKY2015: R,H,M,T

Alueen sisältämät kohteet:

Alilääkärien asuinrivitalo, R,H,M, (mk)
Entinen hoitajien rakennus, R,H,M, (mk)
Entinen ylilääkärin asunto, R,H,S,T, (mk)
Entinen ylilääkärin ja taloudenhoitajan asuintalo, R,H,M, (mk)
Oulun piirimielisairaalan työväen asuintalo, R,H,M, (mk)
Piirimielisairaala 1 (PS1), R,H,M,T, (mk)
Piirimielisairaala 2 (PS2), R,H,M,T, (mk)
Piirimielisairaala 3 (PS3), R,H,M, (mk)
Piirimielisairaalan 1950-luvun asuin-kerrostalot, R,H,M, (mk)
Piirimielisairaalan entinen lämpökeseus, H,M, (pk)
Piirimielisairaalan entinen talousrakennus (PT1), R,H,M, (mk)
Piirimielisairaalan entinen tutkimus ja hallintokeskus, R,H, (mk)

29. Pikisaari osa RKY:tä

Oulun kaupungin edustalla on Pikisaaren monipuolinen teollisen historian sekä luotsien ja teollisuustyöntekijöiden kaupunkimaisen asumisen keskittymä. Saaren halki kulkevan pääkadun varret muodostuvat tiuhoista asuintonteista. Saarella sijaitsee Pohjois-Suomen ensimmäisen konepajan rakennuksia, saaren keskivaiheilla on entisen villatehtaan rakennuksia ja uudempi käsi- ja taideteollisuusopilaistos sekä vanha viinanpolttimo makasiineineen ja kellareineen. Pikiruukin jäänteitä on saaren pohjoisrannalla. Suurin osa nykyisistä rakennuksista on 1800- ja 1900-luvun taitteesta. Alueelle on siirretty 1730-luvulta peräisin oleva Matilan talo sekä Isokatu 53:ssa sijainnut pieni empirerakennus. Oulujoen suistoalueella sijaitsevan Pikisaaren talot muodostavat tunnusomaisen näkymän suistomaisemassa. Kaupunkikuvallisesti keskeisellä paikalla on entinen Kone Oy:n huvilamainen konttorirakennus 1880-luvulta.

arviointi: MRKY2015: R,H,M,S,I

Alueen sisältämät kohteet:

Emalitehdas, R,H,M, (mk)
Johanssonin-Saukkosen talo, R,M,S, (mk)
Kolmen fröökynän talo (Arkkitehtikillan kiiltatalo), R,H,M, (pk)
Konepaja Oy:n työväen asunnot, R,H,M, (mk)
Konepaja Oy:n työväen asunnot, R,H,M, (mk)
Konepajan asuin ja konttorirakennus, R,H,M,(vk)
Konepajan valimo ja porttirakennus,R,H,(vk)
Matilan talo ja Kolmen Fröökynän talo, R,H,M,S, (mk)
Pajakatu 3, R,M, (mk)
Pikisaarentie 8, R,H,M,S, (mk)
Pikisaarentie 9, R,M, (mk)
Polttimokatu 2, R,H, (pk)
Polttimokatu 6, R,H,M,(mk)
Pursitie 2, R,M, (mk)
Pursitie 3, R,M, (mk)
Pursitie 4-6, R,M, (mk)
SokeriJussin Kievari, R,H,M,S,(mk)
Suolamakasiini, R,M,S, (mk)
Villatehdas ja Mallassauna, R,H,M,(vk)

MRKY, Pikkarala

30. Lapinkangas

Lapinkankaan rakennukset ja pihapiirit ovat ryhmittyneet Vaalantien varrelle muodostaen harvakseltaan asutun ketjumaisen kyläkokoisuuden. Rakennukset sijoittuvat Oulujoen korkealle rantatörmälle ja näkyvät yhtenäisenä kokonaisuutena peltojen ylitse kauas joelle ja vastakkaiselle rannalle.

Lapinkankaalla on runsaasti perinteistä ja täydennyksistä huolimatta hyvin ominaispiirteensä säilyttänyttä rakennuskantaa. Maisemallisena maamerkinä toimii Vaalantien ja Hepo-ojan risteyksessä mäellä sijaitseva Hepo-ojan talo kuivaajineen. Kesäisin Oulujoen yli liikennöi lossi. Ylityspaikka sijaitsee Perttusen talon kohdalla. Perttunen yhdessä Rahkon talon kanssa ovat Oulujoelta katsottuna maisemallisesti merkittävällä paikalla harjanteen päällä peltoaukeiden ja metsän reunalla. Perinteistä rakennuskantaa edustavien tilojen lisäksi alueella sijaitsee myös muutamia jälleenrakennuskauden hyvin säilyneitä pihapiirejä sekä 1970-luvulla rakennettu Leimasintehdas.

Lapinkankaan rakennuskanta on säilynyt varsin yhtenäisenä. Rakennukset ja luonnonmaisema muodostavat sekä kylärakenteeltaan että maastoltaan ja näkymiltään vaikuttavan kokonaisuuden. arviointi: MRKY2015: R,M,S

Alueen sisältämät kohteet:

Hepo-oja, R,M, (mk)
Lappi ja Tuuliharju, R,H,M, (mk)
Leimasintehdas,R, (pk)
Perttunen, R,M, (mk)
Rahko, R,M,S, (mk)

Ritola, R,M, (mk)
Sirius ja Saarela, R,M, (pk)
Tapanila, R,M, (mk)
Tervaoja, R,M,S, (mk)
Toivanen, R, (pk)

Lapinkangas 2021

31. Pikkaraisen kylä

Pikkaraisen kylä sijaitsee Oulujokilaaksossa joen eteläpuolella kohoavalla kumpareella. Viljelysmaiseman ympäröimä kylä erottuu maamerkinomaisena kokonaisuutena Oulujoen eteläpuolella kulkevalle valtatielle 22. Kylän laidoilla sijaitsevilla rakennuksilla on merkitystä maamerkkirakennuksina. Kylää ympäröivän viljelysmaiseman avoimuus ja ohikulkutieltä kylää kohti avautuvat näkymät ovat alueelle leimaa-antavia piirteitä.

Pikkaraisen kylä on elävä, kerroksellinen ja monimuotoinen kokonaisuus, johon kuuluu eri aikoina rakennettuja, ominaispiirteiltään erilaisia mutta mittakaavaltaan yhtenäisen kokonaisuuden muodostavia rakennuksia. Asuinpaikat sijaitsevat suhteellisen tiiviinä nauhoina kumpareen harjalla kulkevien teiden varsilla. Kylässä on paitsi vanhaa, perinteistä rakennuskantaa, myös paljon uusia omakotitaloja. Kylän keskellä sijaitsee jälleerakennuskauden alussa rakennettu Myllykankaan sähkömylly.

Pikkaraisen kylä kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Oulujokilaakson kulttuurimaisemaan
MRKY2015: R,M,S

Alueen sisältämät kohteet:

Alatalo, R,H,M,S, (mk)	Peltola, R,M, (mk)
Jöränä, R,M, (pk)	Pikkarainen, R,M, (mk)
Kestilä, M, (pk)	Tikkala, R,M, (mk)
Myllykankaan sähkömylly, R,M,S, (mk)	Ylitalo, R,M, (mk)

32. Pikkaralan seisake

Pikkaralan seisake otettiin käyttöön vuonna 1931 nimellä Hangaksen seisake. Alueella on 1920-30-lukujen vaihteessa rakennetut asemarakennus, asuinrakennus ja ratapäällikön asunto. Rakennusten ominaispiirteet ovat säilyneet ja ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, joka edustaa hyvin aikansa ja kokoluokkansa asemarakentamista. Aluetta ei ole täydennysrakennettu, joten se on säilynyt rakeisuudeltaan lähes alkuperäisenä.

arviointi: MRKY2015: R,H

Alueen sisältämät kohteet:

Pikkaralan seisakkeen asemarakennus, R, (mk)
Pikkaralan seisakkeen asuinrakennus, R, (mk)
Pikkaralan seisakkeen ratapäällikön asunto, R, (mk)

33. Vasankangas ja Oulu-Kajaani -maantie

Vasankangas sijoittuu kumpuilevaan maastoon kapeahkolle Kainuuntien ja Oulujoen väliselle vyöhykkeelle. Alueen halki kulkee 1600-luvulla perustettu Oulun ja Kajaanin yhdistänyt vanha maantie. Nykyiset Pukintie ja Vasankankaantie noudattelevat vanhaa tielinjausta, joka on yksi vanhan Keisarintien parhaiten säilyneitä osuuksia Oulussa. Vasankankaan nauhamainen kylärakenne ja asutuksen sijoittuminen mäen harjanteelle lähelle jokirantaa edustavat Oulujokivarren perinteistä rakentamistapaa. Alueen pääraitilta poikkeaa lyhyitä teitä talojen ja talouskeskusten pihapiireihin ja pidempi Vasantie kiertyy korkean kumpareen ympärille. Tiestö rajautuu paikoin kapeaksi, tiheän puuston reunustamaksi solaksi, välillä maisema avautuu peltoaukeille ja joelle asti. Pihapiirit sijoittuvat enimmäkseen pääraitin sekä Vasantien varrelle.

arviointi: MRKY2015: Ht,R,M

Alueen sisältämät kohteet:

Alapukki, R,M, (mk)
Alasutela ja Sutela, R,H,M, (mk)
Alavasala ja Ylivasala, R,M,S, (mk)
Hiltunen, R,H,M,S, (mk)
Koivurinne, R,M, (pk)
Mäkitupa, R,M,S, (pk)
Pikkaralan koulu, R, (mk)
Puuperä, R,M, (mk)
Suvela-Ylikartano, R,H,T, (mk)

Suvirinne, R,H,S, (mk)
Vasankangas, R,M, (mk)

MRKY, Pyykösjärvi, Raksila

34. Uistintie

Uistintien alue edustaa laadukasta 1970-luvun alkupuolen asunto-rakentamista suurehkoine omakoti, pari ja rivitaloineen. Haukittien pohjoisosan ja Uistintien rakennukset ovat säilyneet lähes alkuperäisessä asussaan. Asuinkorttelit yhdessä niitä ympäröivien ja järven rantaan ulottuvien viheralueiden kanssa muodostavat intensiivisen arvokkaan kokonaisuuden. Yksi- ja kaksikerroksiset asuinrakennukset reunustavat Uistintietä tiiviisti. Kookkaat omakotitalot loivasti polveilevan pitkän kadun pohjoisreunalla ja vastapäiset eteläreunan rivitalokorttelit yhdessä kadunvarsipuuston kanssa tekevät Uistintien katunäkymästä intensiivisen ja sopusointuisen. Laajahkot puustoiset viheralueet aukeavat rakennusrivistöjen takana rajaten tarkaste-lualueen selkeäksi omaksi kokonaisuudeksi.

arviointi: MRKY2015: R,M,S,T

Alueen sisältämät kohteet:

Pientalo Harju, R,S,T, (mk)

35. Väkkylä

Kauniisti Pikkukankaan puiston välityksellä ympäristöönsä liittyvä ja Pohjantielle päin maamerkinä toimiva 1960-luvun punatiilinen opiskelijakylä, joka on kiinteä osa 1959 perustetun Oulun yliopiston ja pohjoissuomalaisen opiskelija-asumisen historiaa. Väkkylän suunnitteli alueesta järjestetyn suunnittelukilpailun voittanut arkkitehti Seppo Valjus.

Väkkylän alue koostuu pääosin 24-kerroksisista punatiilisistä ja toisiinsa porrastetusti liittyvistä asuintaloista, joiden yksityiskohdat ovat tummanruskeita. Alueen kaakkoiskulmassa sijaitseva 7-kerroksinen Väkkylä-talo poikkeaa arkkitehtuuriltaan hieman muusta rakennuskannasta.

Pieni kampus on säilyttänyt ilmeensä ja metsäisen luonteensa, ja täydennysrakentaminen on sopeutunut hyvin alkuperäiseen suunnitteluideaan. Alue liittyy intensiivisesti ympäristöönsä viheralueiden välityksellä, ja täytemaista syntynyt kukkula talven pulkamäkineen on ollut aina olennainen osa Väkkylää ja virkistysaluetta. Pikkukankaan puistossa on kuvanveistäjä Laila Pullisen opetusneuvos Yrjö Kallisen muistomerkiksi suunnittelema pronssiveistos vuodelta 1986. Sitä ympäröivä muotoiltu nurmikumpare on osa taideteosta. Alueen koillisiskulmauksen asuin- ja toimitalorakennukset poikkeavat muusta rakennuskannasta, mutta täydentävät rakeisuudellaan kaupungin vilkkaan sisääntuloväylän varteen 1960-luvulla rakentunutta kokonaisuutta.

MRKY2015: R,M,H,S,T

Väkkylä.

Lentokuva Vallas Oy 2022

MRKY, Saarela, Tuira

36. Markkuun ryhmäpuutarha

Maakunnan ainoa 1970-luvun ryhmäpuutarha, joka on yhtenäinen ja hyvin ominaispiirteensä säilyttänyt. Myös ajalleen tyyppilliset omaleimaiset majat ovat säilyttäneet piirteensä. Markkuu on yleisilmeeltään väljä, ja rannan tuntumassa on saunan ja kerhotilan lisäksi urheilualueita, laituri sekä lasten leikkialue.

Alueella on 165 kpl keskimäärin noin 400 m² suuruista palstaa. Rakennukset on suunniteltu Oulun kaupungin rakennusviraston talosuunnitteluosastolla vuosina 1974-1981. Tonttien koko, rajaaminen pensasaidoilla ja majojen yleisilme ovat säilyneet yhtenäisenä. Kirkkaanväriset lautarakenteiset aumakattoiset puutarhamajat valkoisin nurkka ja pielilaudoin ovat keskenään samankokoisia.

MRKY2015: R,S

37. Saarela-Tuppela

YliSaarela, Alasaarela, Tuppela-Saarela ja Putaansuu ovat kolmen talouskeskuksen ja yhden huvilan muodostama kokonaisuus Oulujoen pohjoisrannalla ja Saarelansaarella. Rakennusten asema maisemassa on pysynyt lähes muuttumattomana, vaikka ympäristö on muuttunut uusien asuinalueiden myötä rakennetummaksi. YliSaarelan päärakennus edustaa aumakattoisena kuisteineen ja parvekkeineen vuosisadan alun tyylipiirteitä. Pihapiiriin kuuluu lisäksi aittahevostallirakennus vuodelta 1852. Tilaa on viljelty aikanaan maailmanmestariainija Yrjö Saarela. Alasaarelan pihapiiriin kuuluu talousneuvos Yrjö Pesosen vuonna 1930 rakennuttama päärakennus ja puohi. Saarelansaaren länsipäädystä sijaitsee Saarelan patsaspuisto, joka yhdistyy Alasaarelan pihapiiriin. Tuppela-Saarelan päärakennus on vuodelta 1890. Lisäksi pihapiiriin kuuluu useita talousrakennuksia ja niin kutsuttu Kangashuone, jota vuokrattiin kaupunkilaisten kesäkäyttöön. Tilaan kuului myös Putaansuu, joka oli niin ikään vuokrahuvilana ja lisätulonlähteenä. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Ala-Saarela, R,H,M,S, (mk)
Putaansuu, R,M, (mk)
Tuppela-Saarela, R,H,M, (mk)
Yli-Saarela, R,H,M,S, (mk)

38. Lehtoranta

Laadukasta 1960- ja 70-luvun pientaloarkkitehtuuria edustava melko yhtenäinen ja tiivis omakotitaloalue, jolla on säilynyt vuoden 1914 Tuiran asemakaavan mukainen työläisalueen tonttijako. Rakennusten koot ja rakennuspaikat noudattavat kuitenkin pääasiassa vuonna 1969 vahvistettua asemakaavaa. Pienet 400-500m² tontit ja rakennusten yhtenäinen sijoittelu tontille muodostavat tiiviin ja omaleimaisen asuinalueen, jota ympäröivät laajahkot puistoalueet. Korttelien välissä sijaitseva puistokuja muodostaa siihen rajautuvien talojen yhteisen ison takapihan.

Lehtorannan katukuvaa hallitsevat kaksikerroksiset, pääosin 1960-80-luvuilla rakennetut arkkitehtonisesti laadukkaat omakotitalot ja rivitalo. Alueelle tyyppillinen omakotitalo koostuu yleensä noppamaisesta kaksikerroksisesta osasta, ja siihen liittyvästä yksikerroksisesta siipiosasta, jotka L-mallisen kokonaisuutena rajaavat suojaista piha-alueita. Suljetut pihat on rajattu kadunpuolelta yhtenäisesti jatkuvalla, mutta kunkin talon arkkitehtuuriin sommitellulla aitaketjulla. Talot ovat pääosin tasakattoisia ja tiili sekä puuverhoiltuja.

MRKY2015: R,H,M,S,T

Alueen sisältämät kohteet:

Pientalo Valjus, R,T,S, (mk)

MRKY, Tuira, Välivainio, Värttö

39. Tuiranpuisto (osa RKY:tä)

Oulujoen pohjoisrannalla on Oulun kaupungin sairaalan eli nk. Tuiran puiston alue, joka on rakennettu arkkitehti Magnus Schjerfbeckin 1896 laatimien suunnittelemien mukaan. Mäntymetsäisellä alueella on toistakymmentä sairaalaan kuulunutta rakennusta vuosilta 1898-1925. Magnus Schjerfbeckin suunnittelema sisätautiasasto ja kulkutautisairaala eli Ruttola on valmistunut 1901 ja ylilääkärin asunto sekä hermosairaala eli Hermola V.J. Sucksdorffin piirustusten mukaan 1907. Otto F. Holmin suunnittelema synnytyslaitos on toiminut alkuperäisessä käytössään vuoteen 1975. Alueen rakennuksia on kunnostettu sosiaali- ja terveystoimen käyttöön. Tuiranpuistoon liittyvät viereiset valtion 1900-luvun alussa rakennuttaman kuurojenkoulun rakennukset, jotka on suunnitellut yleisten rakennusten ylläpidon arkkitehti Th. Granstedt 1902.

MRKY2015: R,H,M,S,I

Alueen sisältämät kohteet:

Entinen Oulun synnytysairaala, R,H,M, (vk)	Oulun entisen kunnallissairaalan tarttuvatautisten osasto, R,H,M, (vk)
Hermola, R,H,I, (vk)	Oulun entisen kunnallissairaalan yleisosasto, R,H,M, (vk)
Kuurojenkoulu, R,H,I, (vk)	Oulun entisen kunnallissairaalan ylilääkärin asunto, R,H,M,S,T, (vk)
Oulun entisen kaupunginsairaalan yleisosastoa palvelleet apurakennukset, R,H,M, (mk)	
Oulun entisen kunnallissairaalan osasto 3, H,M, (mk)	

40. Välivainio

Laaja ja yhtenäisenä säilynyt matalien puurakenteisten omakotitalojen alue, joka edustaa ansiokkaasti maakunnan 1950-luvun lopun ja 60-luvun alun pienimittakaavaisia asuinalueita. Rakennuskanta kertoo tyyppitalojen markkinoille tulon alkuvaiheesta ja niiden käytön vaikutuksesta asuinympäristöön. Välivainion asuinalueella esiintyy neljä erilaista Myyntiyhdistys Puutalon tyyppitaloa.

Tasaisen Välivainion katunäkymät ovat melko avarat. Kaduilla on oma tunnelmansa alueittain valittujen talotyyppien sekä rakennusten kaduittain vaihtelevan tonteille sijoittelun ansiosta. Tontit on rajattu puusäleaidoin, matalin metalliverkko tai pensasaidoin. Paikoin alkuperäisistä suunnitelmista poikkeavat laajennukset, katokset ja massiiviset lauta-aidat herättävät huomiota muutoin yhtenäisenä säilyneellä alueella.

Tonttien ja pienten puistojen puusto on kasvanut täyteen mittaansa. Välivainiolla näkyy Pohjantien takaa varsinkin iltavalaistuksessaan juhlava Puoliväliinkankaan vesitorni. Alueen laidalla sijaitsee myös vanha sähkömuuntamo.

MRKY2015: R,H,M,S

41. Värtönranta

Arvokas 1970-luvun alun kokonaisuus, jossa on säilynyt asemakaavassa korostettu tiiviin ja matalan rakentamisen sekä avoimen jokirannan periaate. Alueen asemakaavan on laatinut 1971 Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Ky. Kasarmintieltä avautuu tasaisen nurmialueen yli avara näkymä joelle ja vastapäiselle rannalle. Nurmialueella on vuonna 1923 rakennettu Koivurannan huvila.

Värtönranta edustaa myös laadukasta 1970-luvun alun asuinrakentamista. Kasarmintien eteläpuolella ovat arkkitehti Seppo Valjuksen vuosina 1971-72 suunnittelemat tiili- ja puujulkisivuiset kaksikerroksiset rivitalot. Rakennukset on sijoitettu ilmansuuntiin nähden suotuisasti ja siten, että asunnot avautuvat tien yli jokimaisemaan. Istutuksissa on kiinnitetty huomiota tonttien liittymiseen katu ja puistoalueisiin.

Valjuksen suunnittelemien kortteleiden länsipuolella sijaitsevat paikallisesti merkittävät arkkitehti Uki Heikkisen ja arkkitehti Risto Harjun suunnittelemat rivitalot. Vuonna 1973 valmistuneet kaksikerroksiset rivitalot ovat elementtirakenteisia. Ulkoasultaan rakennukset erottuvat Valjuksen suunnittelemissa taloista, mutta ne jatkavat samaa avoimen rantavyöhykkeen ja matalan rivitalorakentamisen tyylistä. MRKY2015: R,M,S,I

Alueen sisältämät kohteet:

As Oy Värtönranta, R,S,T, (mk)
Koivuranta, R,M, (mk)

42. Äimäraution ryhmäpuutarha

Maakunnan vanhin ja Suomen pohjoisin jälleenrakennusajan siirtolapuutarha. Vuonna 1947 perustettu ryhmäpuutarha käsittää noin 160 palstaa rakennuksineen. Laaja ja yhtenäinen puutarha-alue majoineen on säilyttänyt ominaispiirteensä ja käyttötarkoituksensa.

Puutarhamökit ryhmittyyvät ruutukaavamaisiin kortteleihin suorien, vain kevyelle liikenteelle ja huoltoajolle varattujen pää- ja poikkikatu-
jen varteen. Yhteisrakennus sijaitsee keskeisesti Kullerontie-nimisen
pääkadun varrella. Alueen yleisilme on vehreä: pensaista ja pen-
saisaidoista rakentuu portteja ja hiekkatiet ovat osin ruohottuneet.
Suuria puita ei juurikaan ole, joten näkymät ovat varsin avoimet.

Siirtolapuutarhan suunnitelmat laadittiin Oulun kaupungin raken-
nustoimistossa. Kaupunginarkkitehti Martti Heikuran piirustuksissa
vuodelta 1946 vaatimattomiin mökkeihin kuuluu vain vilpola ja
yksi huone. Arkkitehti Niilo Mattilan piirustuksissa vuodelta 1958
esiintyy hieman monimuotoisempi ja kookkaampi puutarhamaja.
Rakennukset ovat yksinkertaisia ja puurakenteisia. Kokoushuoneen
ja saunatilat sisältävä kerhotalo on suunniteltu Oulun kaupungin
rakennustoimistossa 1952. Puurakenteisen kerhotalon julkisivut on
vaakapaneloitu ja siinä on 1950-luvulle tyypillinen sisääntulokatos.
Aluetta on täydennetty länsireunalta kokonaisuuteen sopivin uudis-
rakennuksin.

MRKY2015: R,H,M,S

Äimäraution siirtolapuutarha.
Kuva: Ville Honkonen OUKA 2023

MRKY, Haukipudas

43. Halkokari

Halkokarin kalasatama ja venevalkama sijaitsee Kiiminkijoen suussa, joen etelärannalla. Ennen vuotta 1940-rakennetut harmaantuneet kala- ja venevajat sijaitsevat tiiviinä rykelminä rantatörmillä. Halkokarissa jatkuu nykypäivään Haukiputaan perinteinen talonpoikaiskalastus. Pienen satama-alueen miljöö on hyvin säilynyt. Kohteella on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Suurin osa kolmestatoista kopista on rankorakenteisia, joukossa pari-kolme hirsirunkoista rakennusta. Rakennukset ovat maalaa-mattomia joko hirsipinnalla tai loma- ja peiterimalaudoitettuja; satulakattojen katteena on joko huopa tai pelti. Yhteismaalla olevat kopit ovat lähistön talojen omistuksessa.

MRKY 2015.

44. Haukiputaan Asemakylän raitti

Kerroksellinen, edustava esimerkki rautatien vaikutuksesta syntyneestä kyläkokonaisuudesta. Rautatieasema ja sen lähistölle rakentunut raitti sekä Kiiminkijoen eteläpuoleinen silta- ja rantatörmä antavat vielä nykyäänkin selvän kuvan rautatien merkityksestä kylälle. Raitin varren asuinrakennukset ja liikerakennukset kertovat kylän historiasta. Kokonaisuuteen kuuluvat Haukiputaan rautatieasema sekä Kiiminkijoen yli johtava rautatiesilta. Joen läheisyys on aistittavissa, maisema jokivarteen avautuu erityisesti rautasillalta. Tiivis ja hyvin säilynyt taajamamainen kylämiljöö tukeutuu Kiiminkijokivartta myötäilevään vanhaan tiehen. Raitti alkaa Kiimingintien päässä Aseman koululta ja päättyy vanhalle rautatieasemalle yhtenäisenä, nauhamaisena kokonaisuutena. Sen varrella on eri-ikäisiä rakennuksia 1800-luvun lopulta ja 1900-luvulta. Haukiputaan Osuuskaupan vanha kookas liikerakennus sekä kaksikerroksinen, julkisivuiltaan rapattu Korven liiketalo erottuvat maamerkinomaisina. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

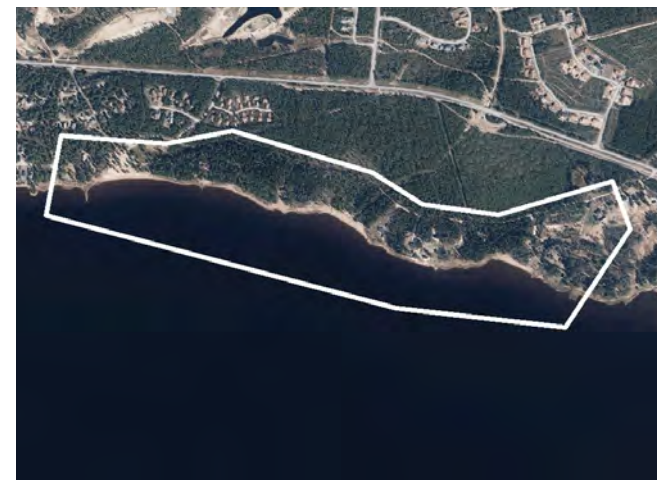
Asemakylän apteekin talo, M,H, (pk) Korven liiketalo, M, (pk)
Aseman koulu, R,Ht, I, M, (mk) Kotila (Sarkkinen), M (pk)
Haukiputaan aseman asuinrakennus, Leiviskän talo (Eskelisen vanhempi talo ja puusepäntorppa), R,M, (mk)
Haukiputaan aseman asuinrakennus Osula, M,H, (pk)
/ paritalo, R,H,M, (mk) Oulun Osuuskaupan myymälärakennus,
Haukiputaan Osuuskaupan myymälä-M,H, (pk)
rakennus, M, H, (pk) Ratakartijan tupa, Asemakylä, R,H,Ht, (mk)
Haukiputaan rautatieasema, (mk)
R,M,H,Ht,I, (mk) Torvela, R,M,H, (mk)
Hernbergin apteekkitalo, M,H,R, (pk) Vaatturi Mandelinin talo, M, (pk)
Kaakisen talo (pk)

45. Pomolan asuinalue

”Pomola”, Martinniemen Sahan virkailijoiden asuntoalue, on yhtenäinen puutarhamainen ja viihtyisä 1940–1950-luvulta peräisin oleva asuma-alue. Alue sijaitsee Martinniemessä sahalle johtavan Laitakarintien pohjoispuolella. Nykyään Pomolan aluetta ympäröi uudehko omakotitaloalue. Vanhat omakotitalot hahmottuvat kuitenkin edelleen yhtenäisenä ryhmänä. Ne sijaitsevat polveilevina nauhoina Pomolantien varsilla tien molemmin puolin. Alueen menneisyydestä kertova rakennusryhmä tuo asuinmiljööseen historiallista kerroksellisuutta. Pomolan asuintalot rakennettiin sotien jälkeen oman puutalotehtaan tuotteilla. Rakennukset ovat olleet alkujaan keskenään hyvin samankaltaisia. Ne edustavat jälleenrakennuskaudelle ominaista rakennusperinnettä. Rakennuksiin on tehty vuosikymmenien mittaan korjauksia ja muutoksia.

MRKY, Haukipudas

46. Sankoniemen huvilat

Sankoniemen huvilat muodostuu kolmesta kaksikerroksisesta huvilarakennuksesta, joiden tyylissä on yhtymäkohtia Karjalan kannaksen huviloihin. Kokonaisuuteen kuuluvat Kiianmiehen huvila, Nylanderin huvila ja Sarkkisen huvila. Huvilarakennusten muodostama kokonaisuus on rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Sankoniemen huvilat sijaitsevat Kiiminkijokisuun pohjoisrannalla, noin kaksi kilometriä Haukiputaan kirkolta luoteeseen. Länsipuolella ovat Pikku-Miehkän ja Iso-Miehkän saaret, eteläpuolella on muita pienempiä suiston saaria. Samalla kohdalla Kiiminkijoen etelärannalla on Ämmönniemi. Pohjoispuolella on Mäntyniemi kesämökkeineen ja sen takana Vahtolanlahti. Itäpuolella on metsää ja Martinientie vajaan kilometrin päässä; välissä on pieni peltoaukea ja eri-ikäisiä omakotitaloja.

Kiianmiehen rakennukset sijaitsevat etelään ja lounaaseen päin viettävässä rinteessä mäntykankaalla. Nylanderin ja Sarkkisen huvilat ovat sen luoteispuolella. Kaakkoispuolella on uudempi omakotitalo ja mökkejä. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Kiianmiehen huvila, R,M, (pk)
Nylanderin huvila, R,M,S, (mk)
Sarkkisen huvila R,M, (mk)

47. Kiviniemen kalasatama

Kiviniemen kalasatama on monimuotoinen ja kerroksellinen kokonaisuus. Kulttuuriympäristössä näkyy edelleen hyvin paikan historia kalasatamana. Nykyään satamassa on paljon myös huviveneilyyn liittyviä rakennuksia ja rakennelmia. Satama-alueella on merkitystä myös matkailu- ja retkikohteena. Alue kehittyy jatkossa huviveneesatamana ja matkailukohteena.

Kiviniemen kalastajakylä, kalasatama ja venesatama sijaitsee Kraaselin ja Kotakarin rajaaman Kellonlahden edustalla. Se on vilkas kala- ja venesatama. Kokonaisuuteen kuuluvat kalasataman ja venesataman aallonmurtajat ja laiturirakenteet.

Mantereella pienet kalamökit reunustavat satama-alueutta yhtenäisenä nauhana. Niiden joukossa on myös uudempia rakennuksia, jotka sopivat hahmoltaan ja värikyllänsä hyvin osaksi kokonaisuutta. Mökkirivistön kaakkoispäässä sijaitseva uudehko kookas huoltorakennus sopii ympäristöönsä poikkeavasta koostaan huolimatta hyvin.

Kalamökkirivistön takana on Kiviniemen laajaan asuinalueeseen kuuluvia suurikokoisia omakotitaloja. Asuinalue on laajentunut kohti kalasatamaa, ja vielä 1990-luvun alussa paikalla sijainnut kalastajakylän raitti on lähes kokonaan kadonnut. Rannan myötäisesti kulkevien teiden varsilla uuden asutuksen lomassa on edelleen muutamia vanhoja pihapiirejä ja rakennuksia, jotka kertovat paikan historiasta ja ovat kerroksellisuutta luova osa kokonaisuutta. Rakennusrivistö näkyy merelle avautuvana julkisivuna. MRKY 2015.

48. Vehkaperän huvilat ja Vehkaperä

Haukiputaan Vehkaperällä, Kellonlahden pohjoisrannalla sijaitsevat huvilat muodostavat kerroksellisen, arkkitehtonisesti ja historiallisesti arvokkaan kokonaisuuden. Huvila-alue on hieno ja edustava esimerkki 1900-luvun alkupuoliskon loma-asutuksesta.

Alueella sijaitsevat huvilat on rakennettu 1910- ja -20-luvuilla. Ne ovat kukin edustavia ja hyvin säilyneitä esimerkkejä oman aikansa rakennusperinteestä. Metsä-Rantalan päärakennus, entinen kenraali Hjalmar Siilasvuon päämaja, on siirretty Vehkaperälle vuonna 1945. Huvilatontit on erotettu Vehkaperän tilasta 1920-luvun lopulla. Huvilat sijaitsevat rannan tuntumassa harvana nauhana erillään toisistaan. Pihoilta avautuvat näkymät merelle. Huvila-alueen pohjoispuolella kulkevalta kapealta Vehkaperäntieltä katsottuna rakennukset ovat miltei piilossa tiheän metsän keskellä. Huvilarakennukset sijaitsevat tonteillaan väljästi piha-alueiden ympärille ryhmiteltyinä. Pihapiireissä on asuinrakennusten ohella useita pieniä talousrakennuksia. Merinäköalot on otettu huomioon myös rakennusten sijoittelussa ja suunnittelussa: esimerkiksi Hedmanin huvilassa ja Reinilän huvilassa on parvekkeet, joilta avautuvat näkymät merimaisemaan. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Aavaranta (Reinilän huvila), R, Ht, (mk) MetsäRantala (Komentokämpä),
Halmeen niemi (Reinilän huvila), R, R,Ht, H, (mk)
Ht, (mk) Rantala, R, Ht, (mk)
Hedmanin huvila, R, Ht, (mk) Weckmanin huvila, R, Ht, (mk)
Meriniemi (Hedmanssonin huvila) Vehkaperä (Villa Virpiniemi), R, Ht, (mk)

MRKY, Kiiminki

49. Saarinen

Saarinen on pieni, idyllinen kyläkokonaisuus, johon kuuluu kolme pihapiiriä ja pienialaisia viljelysalueita. Pihapiirit sijaitsevat kapean kylätien varrella. Paikoin tien varsilla sijaitsevat aittarakennukset rajaavat tiiviisti tiealuetta, paikoin taas tietä ympäröivät avoimet peltoalueet. Kokonaisuus on monimuotoinen ja viehättävä. Kylässä hahmottuvat hyvin maaseudun kulttuurimaisemalle vanhastaan tyypilliset piirteet, jotka ovat nykyään suurimmaksi osaksi jo katoamassa.

Kylässä on arvokasta talonpoikaista rakennuskantaa. Pihapiireissä on asuinrakennusten lisäksi paljon vanhoja talousrakennuksia osa 1700-luvulta. Alueeseen kuuluvat maakunnallisesti merkittävät Saarisen ja Kankaan pihapiirit sekä paikallisesti merkittävä Jokikokkon pihapiiri. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Jokikokko, (pk)
Kangas, Ht, H, R, M, (mk)
Saarinen, (mk)

MRKY, Oulunsalo

50. Kylänpuoli

Kylänpuoli on viljelysalueiden ympäröimä nauhakylä. Asutus ja viljelysalueet tukeutuvat kylän halki kulkevaan maantiehen. Pihapiirit sijaitsevat yksittäisinä ja pieninä ryppäinä tien varrella. Kylämaismalle on tyypillistä pihapiirejä ympäröivä tuuhea kasvillisuus, joka peittää näkymiä tieltä pihapiireihin.

Kulttuuriympäristössä näkyy hyvin kylän pitkä historia vanhana ja edelleen elinvoimaisena maaseutukylänä. Kokonaisuus on varsin yhtenäinen ja edustava. Pihapiireissä on paljon vanhoja, talonpoikaista rakentamisperinnettä edustavia rakennuksia. Kylän viljelysalueet ovat osa aluekokonaisuutta. Liminganlahden rannikkoalueet ja osa kylän viljelysalueista kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Limingan lakeuden kulttuurimaisema. Avoimen viljelysmaiseman ylitse Liminganlahdelle avautuvat pitkät ja laajat näkymät ovat kylälle tyypillisiä. Kylänpuoli sijaitsee Oulunsalon taajaman, Oulun lentoaseman ja Liminganlahden väliin rajautuvalla alueella. Vilkasliikenteisen lentoaseman läheisyys on kylässä selvästi aistittavissa.

MRKY2015: R,H,M

Alueen sisältämät kohteet:

1700-luvun kala-aitta, R,M, (mk)
AlaKaakinen, R,H,M, (mk)
Junkkonen, R,M,S, (mk)
Kurikka, R,M, (mk)
Peltola, R,M, (pk)

Prokkola, R,M, (mk)
Rahikka, R,M, (pk)
Saloila (Väärälän koulu), R,H,M, (mk)
Uusi-Juntti, R,M, (mk)
Yli-Kaakinen, R,M, (mk)

51. Oulunsalon "Henkisen ja maallisen vallan akseli"

Alue käsittää Oulunsalon kirkon ja vuonna 1982 valmistuneen kunnantalon välisen vuosisatojen juoksussa muotoutuneen kulttuuriympäristön. Ympäristön vanhimman kerrostuman muodostavat kirkko ja kirkkotarha, Valkea koulu, vanha tieura sekä vanhat pihapiirit. Oulunsalon keskustan 1980-luvun arkkitehtonisesti laadukas ja omaleimainen kerrostuma on muodostunut kunnan tietoisin valinnan tuloksena. Regionalistinen kunnantalo on Oulunsalon sydän, jonka vaikutuksesta keskusta on rakentunut mittakaavaltaan ja materiaaleiltaan yhtenäisenä ja omaleimaisena kokonaisuutena.

"Henkisen ja maallisen vallan akseli" lanseerattiin Arkkitehtitoimisto NVV:n asemakaavanmuutoksen pohjaksi vuonna 1981 tekemässä Keskustasuunnitelmassa. Kirkkontornin ja kunnantalon valtuustosiiven välisestä "Henkisen ja maallisen vallan akselista" tulikin Keskustasuunnitelman selkäranka. Suunnitelman mukainen asemakaavanmuutos vahvistettiin vuonna 1981. Kunnan hallinnon visio Oulunsalosta omaleimaisena, vireänä, nuorekkaana, arkkitehtuuriin ja hyvään ympäristöön panostavana yhteisönä on suurelta osalta toteutunut. MRKY2015: R,H,M,S,T,I

Alueen sisältämät kohteet:

Korttelin 52 asuinliikerakennukset, R,M, (mk)
KuivalaLääkkö, R,M, (mk)
Kukkonen (kotiseutumuseo) ja Jääskö, R,H,M,S, (mk)
Oulunsalon kirkko ja uhrikirkon muistomerkki, Ht,R,H,M,S,T, (mk)
Oulunsalon kirkonkylän Valkea koulu, R,H,S,I, (mk)
Oulunsalon kunnantalo, R,H,M,S,T,I, (mk)

Oulunsalon terveys-
asema, R,M,(pk)
Oulunsalon vanha
kunnantalo, R,H, (pk)
Saloilan päiväkotii,
R,T,S, (mk)

52. Varjakan huvila-alue

Varjakan itärannalle, Varjakan kartanosta kaakkoon, on rakentunut huomattava huvilayhdyskunta. Merenrannalla mäntyvaltaisessa kangasmetsässä sijaitsevat huvilat edustavat huvilakulttuurin kehittymistä 1900-luvun alusta 1950-luvulle. Rakennusten ominaispiirteet ovat pääosin erittäin hyvin säilyneet. Osa rakennuksista on ollut alun perin viereisen Varjakan sahan työläisten asuntoina ja siirretty huviloiksi sahan toiminnan loppumisen jälkeen. Alueen rakennuskanta muodostaa väljästi rannan tuntumaan sijoittuvan yhtenäisen kokonaisuuden.

MRKY2015: R,H,M,S

Alueen sisältämät kohteet:

Aarnela, R,H,M, (mk)
Hessenrinne, R,M,S, (pk)
Hiekkaranta, R,H,M, (mk)
Korkein, R,H,M, (mk)
Kotiranta, R,M, (pk)
Käpylä eli Saunaranta, R,H,M, (mk)
Metsäpirtti, R,M, (mk)
Myrskyranta, R,M, (pk)
Päiväranta, Ht, H, M (mk)
Rantala ja Kesälä, R,H,M,S, (mk)
Rikula, R,M, (mk)

MRKY, Yli-Ii

53. Maalismaa

Maalismaa on hyvä esimerkki perinteisestä maaseutukylästä Iijokivarressa. Kylässä on arvokasta sekä talonpoikaista että jälleerakennuskauden rakennuskantaa, viljelyskäytössä olevat peltoalueet ovat osa kokonaisuutta. Vaikka voimalaitoksen vaikutus maisemaan on ollut huomattava, on Maalismaa kuitenkin säilynyt omaleimaisena ja arvokkaana kyläkokonaisuutena. Alueella on säilynyt pihapiirikokonaisuuksia historiallisilla asuinsijoilla.

Kylä sijaitsee Iijoen ja Maalismaan voimalaitoksen alakanavan väliin rajautuvalla niemellä. Iijossa on kylän kohdalla useita koskipaikkoja. Iijoen eteläpuolella kulkeva vanha tieyhteys, joka kulkee Maalismaan kylän läpi, on katkennut.

Kylässä rakentaminen tukeutuu Iijokiuomaa myötäilevään vanhaan maantiehen. Pihapiirit sijaitsevat ryhminä tien varressa. Niitä ympäröivät pienialaiset viljelysalueet reunustavat Iijokea yhtenäisenä nauhana. Kylässä on perinteistä talonpoikaista rakentamisperinnettä, jälleerakennuskauden rakennuksia sekä muutamia 1900-luvun lopulla rakennettuja omakotitaloja. Kylätien pääteenä niemen kärjessä on vuonna 1954 rakennettu Maalismaan koulu. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Alamaalismaa, (pk)	
Hakala, (pk)	Maalismaan koulu, R, Ht, I, (mk)
Kangastalo, (pk)	Puistola, R,M,S (pk)
Keskitalo (Alaraasakka) ja Koskela (Juusola), Salo (pk)	
R, Ht, S, M ,(mk)	Väinölä (pk)
Kurrola, (pk)	

54. Siuruan törmä

Siuruantörmä sijaitsee Siuruanjoen etelärannalla Siuruanjoen ja Iijoen yhtymäkohdan pohjoispuolella, aivan Yli-Iin kuntakeskuksen tuntumassa. Ylisiuruan, Välitalon ja Kaivolon pihapiirit sijaitsevat nauhana rantatörmällä, mistä avautuu hienoja näkymiä joelle. Asutusta ympäröivät viljelyskäytössä olevat peltoalueet. Pihapiiriin sivuitse kulkee kapea hiekkatie, jonka varrella on talousrakennuksia. Pihapiirien päärakennukset sijaitsevat joen varrella rannan suuntaisesti. Siuruantörmän historia asuinpaikkana ulottuu aina 1600-luvulle saakka. Nykyään paikalla olevat rakennukset on rakennettu 1920-luvulla.

Aluekokonaisuutena Siuruantörmä on hyvin säilynyttä perinteistä törmäasutusta ja viljelysmaisemaa näkyvällä paikalla kuntakeskuksen tuntumassa. Siuruantörmä on maisemallisesti hieno kokonaisuus. Rakennukset edustavat Iijokivarren rakennusperinnettä. Peltomaisemaa elävöittävät ladot. Iijoen yli kulkevalta sillalta avautuu näkymä viljelysmaisemaan. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Kaivola, (pk)
Välitalo, (pk)
Ylisiurua, (pk)

Maalismaan aitat.

55. Yli-lin kirkonseutu

Yli-lin kirkonseudulla yhdistyvät omaleimaisuutta luovalla tavalla kirkolliset rakennukset, niitä ympäröivä perinteinen viljelysmaisema ja upea jokimaisema. Yli-lin kirkko on merkittävä maamerkki, joka näkyy maisemassa kauas. Kirkon merkitystä maamerkkirakennuksena korostaa sitä ympäröivän, jokirantaan saakka ulottuvan viljelysmaiseman avoimuus. Lijoen yli kulkevalta sillalta avautuu poikkeuksellisen hienoja näkymiä kohti kirkonseutua.

Yli-lin kirkko ja seurakuntatalo sijaitsivat keskeisellä ja näkyvällä paikalla Yli-lin kirkonkylän keskustassa, lijoen ja siihen laskevan Siuruanjoen keskelle rajautuvalla niemellä. Yli-lin kirkko on valmistunut vuonna 1932. Arkkitehti Yrjö Sadeniemen suunnittelema kirkko edustaa tyyliiltään 1920-luvun klassismia. Kirkkoa ympäröi kirkko-puisto ja sankarihautausmaa. Kirkon vierellä sijaitsee vuonna 1975 valmistunut matala, tasakattoinen seurakuntatalo. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Havula, R,Ht,M, (pk)
 Niemelä, R,H,M, (mk)
 Yli-lin kirkko, R,H,Ht,S,M,I, (mk)
 Yli-lin kirkkotarha ja hautausmaa, (mk)

Yli-lin kirkko on valmistunut vuonna 1932.

Kuva: Riitta Kosonen 2013

56. Yli-lin kunnantalon törmä

Kunnantalo on tunnettu myös meijerintörmänä, entiseen meijerirakennukseen saneeratun Yli-lin kunnantalon mukaan. Alueella jatkuu Siuruanjoen yli johtavan sillan pohjoispuolelta Siuruanmäeltä alka-va perinnemaisema. Kunnantalon törmän rakennukset muodostavat lijkivarren rakennusperinnettä edustavan yhtenäisen kokonaisuuden. Aivan kirkonkylän keskustassa sijaitseva perinteinen miljöö luo voimakasta paikallistunnelmaa ja antaa historiallista perspektiiviä.

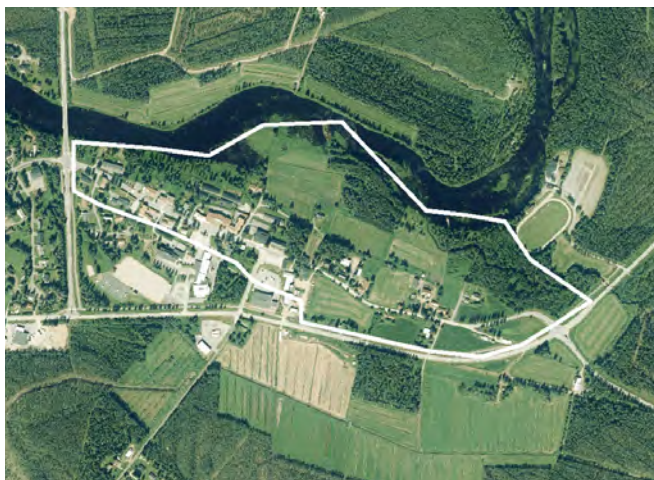
Kunnantalon törmällä pihapiirit sijaitsivat yhtenäisenä nauhana Siuruanjoen korkealla rantatörmällä. Pienikokoiset, keskenään samankaltaiset asuinrakennukset sijaitsivat alueelle tyypilliseen tapaan joen varrella rannan suuntaisesti, talousrakennukset pihojen ympärillä. Pihapiirien editse kulkee kapea hiekkatie, jonka takana aukeavat Ukkoherrankujan varrella sijaitsevat avoimet niityt ja kedot.

Sillan kupeessa on Jaakolan pihapiiri, sen eteläpuolella vieretysten Alasiuruan asuinrakennuksen paikalle rakennettu uusi asuinrakennus ja Pietarilan, Törmän ja Turvan pihapiirit sekä Yli-lin kunnantalo. Rakennuksista parhaiten alkuperäisessä asussaan säilyneitä ovat Jaakolan ja Törmän asuinrakennukset. Molemmissa rakennuksissa on Yli-lin seudulle tyypillinen kuisti. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Alasiuruan navetta ja aitta (pk)
 Jaakkola, R,M,H,Ht, S, (mk)
 Pietarila, (pk)
 Turva, (pk)
 Törmä, R,M,Ht,S, (mk)
 Yli-lin kunnantalo ja terveystalo, (pk)

MRKY, Ylikiiminki

58. Aittokoski

Vesalan kylässä, Kiiminkijoen Aittokosken kohdalla sijaitseva luonnonkaunis, maisemallisesti ja historiallisesti merkittävä alue, jossa runsaasta uudisrakentamisesta huolimatta on säilynyt vanhaa rakennuskantaa ja miljöötä. Aluetta rajaa Huttukylän silta, joki ja sitä reunustavat pellot.

Paikan historia liittyy sissipäällikkö Pekka Vesaiseen, joka asettui asumaan sinne jo vuonna 1563. Hänen tuolloin perustamansa Alavesan tila on alueen vanhin. Siitä on sittemmin lohkottu useita muita tiloja, kuten Alavesan nykyistä päärakennusta vastapäätä sijaitseva Väälitalo, vastarannalla sijaitsee vuonna 1908 perustettu Aittokosken sahalaitos ja Pekka Vesaisen vanhuuden kotina toiminut, 1607 perustettu Ylivesa. Vesaisen muistoksi on tienvarteen pystytetty muistomerkki. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Aittokosken saha, R,H,M, (mk)
Alavesa, R,H,M, (mk)
Harjuvaara (Santavuori-Leipivaara), (pk)
Nurmelan kesätalo, (pk)
Vesaisen muistomerkki, (mk)
Väälitalo, (pk)
Ylivesa, R,H, (mk)

59. Marttilanharjun raitti

Ylikiimingin kirkonkylän läpi Marttilanharjulla kulkeva vanha raitti ja sen varrella sijaitsevat, talonpoikaista rakentamisperinnettä edustavat rakennukset ja niitä ympäröivät viljelysalueet ovat maakunnallisesti arvokas kokonaisuus. Kohteesta tekevät omaleimaisen harjulta avautuvat näkymät.

Marttilanharjulla rakentaminen tukeutuu Kiiminkijoen eteläpuolella sijaitsevan harjanteen laella kulkevaan vanhaan tiehen, Ylikiimingin raittiin. Kokonaisuus on rakenteeltaan väljä ja vaihteleva: rakennukset keskittyvät raitin varrelle tiiviiksi ryppäiksi, niiden ympärillä raittia reunustavat avoimet viljelysalueet. Raitin varrella on paikoin maamerkinomaisia kookkaita yksittäispuita. Maasto laskee raitilta pohjoiseen kohti Kiiminkijokea ja etelään kohti viljelysmaisemaa. Marttilanharjulta avautuu pitkiä näkymiä joelle ja ympäröivään maisemaan. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Marttila, Ht, R, H, M, S,I, (mk)
Pikkumarttila, (pk)
Ylikiimingin vanha pappila, Ht, R, H, M, I, (mk)

60. Somerovaara

Somerovaaran asutustilakylä on esimerkki jälleenrakennuskauden uudisasutuksesta. Kylä sijaitsee harvaan asutulla seudulla Iijoen ja Kuusamontien välissä. Kylä on useita kilometrejä pitkä ja nauhamainen, yleisilmeeltään metsäinen. Pihapiirit sijaitsevat harvakseltaan linjaukseltaan suoraviivaisen Somerovaarantien varsilla. Alueelle aikanaan raivatut pellot ovat suurimmaksi osaksi metsittyneet.

Pihapiireissä on asuinrakennusten lisäksi talousrakennuksia, tyyppillisimpinä navettarakennukset. Muutamissa pihapiireissä rakennuksille alun perin tyyppilliset piirteet ovat säilyneet hyvin. Osassa taas rakennusten ulkoasu on korjausten myötä muuttunut. Parhaiten säilyneitä kokonaisuuksia ovat tien kaakkoispäässä sijaitsevat Haara-la ja Saarela. MRKY 2015.

MRKY, Ylikiiminki

61. Vesala

Runttikoskea ympäröivä pienialainen kokonaisuus on mielenkiintoinen esimerkki perinteisestä rakentamisesta Kiiminkijokivarressa. Pihapiirit sijaitsevat rykelminä jokivarressa, joen molemmin puolin vastapäätä toisiaan sijaitsevilla kumpareilla. Useimmat alueella sijaitsevista rakennuksista ovat itsessään varsin tavanomaisia. Kuitenkin yhdessä maastonmuotoja myötäilevät vanhat kylätiet, niiden varsille ryhmittytyä pihapiirejä ympäröivät rakennukset sekä pienialaiset peltolohkot ovat hieno, pienipiirteinen ja arvokas kokonaisuus. Joen eteläpuolella on myös muutamia arvokohteita.

Kokonaisuus on osa Vesalan kylää. Joen eteläpuolella kulkevan päätien varsilla sekä jokivarsilla on paljon myös uutta rakentamista. Vesalan kylä ei kokonaisuudessaan hahmotu maakunnallisesti arvokkaaksi kokonaisuudeksi. Pääosa kylästä on varsin tavanomaista maaseutumaisemaa, jossa hallitsevina erottuvat uudehkot omakotitalot. MRKY 2015.

Alueen sisältämät kohteet:

Ala-Mäkelä, R,M, (mk)
Mäkelä, R,M, (mk)
Pajala, (pk)
Runtti, H, R, M, (mk)
Sipola (pk)
Vesalan koulu, R,M, (mk)

Ylikiimingin raitti.

Lentokuva Vallas Oy 2022

DOCOMOMO -kohteet

Docomomo International (International Committee for Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighbourhoods of the Modern Movement) on Alankomaiden Eindhovenissa 1988 perustettu kansainvälinen modernin arkkitehtuurin suojeluun ja dokumentointiin erikoistunut järjestö.

Docomomo Suomi Finland ry on Suomessa toimiva modernin arkkitehtuurin asiantuntijaorganisaationa. Sen tehtävänä on välittää tietoa ja pitää yllä kansainvälisiä yhteyksiä koskien omaa aihepiiriään. Keskeisin osa Suomen Docomomo tiedotus- ja valistustehtävää on merkittävien arkkitehtuuri- ja ympäristökohteiden valikoiman ylläpitäminen. Vuonna 2017 päivitettyssä valikoimassa on lähes 90 kohdetta ja kokonaisuutta eri puolilla Suomea. Näistä viisi sijaitsevat Oulussa.

Oulussa on vuoden 2017 listauksessa 4 kpl Docomomo-kohdetta sekä yksi osittain Oulussa sijaitseva kohde.

Karjasillan asuinalue

Karjasilla on jälleenrakennuskauden asuinalue Oulussa. Puolitoistakerroksisten pientalojen alue levittäytyy lähes neliökilometrin laajuudelle. Perinteisten rintamamiestalojen lisäksi alueelta löytyy yksikerroksisia pientaloja sekä puu- ja kivikerrostaloja. Alue on rakennettu tiiviiseen tahtiin vuosina 1940–59. Vain yksittäisiä rakennuksia on tehty vuoden 1959 jälkeen.

Ensimmäisessä, kaupunginarkkitehti Martti Heikuran laatimassa asemakaavassa tiet linjattiin vanhojen kärrytenien paikalle ja metsäsaarekkeet jätettiin puistoiksi. Asemakaavallinen ratkaisu on koko alueella sama: rakennukset sijoittuvat säännöllisesti katujen varsille ja tärkeimmät piha-alueet jäävät rakennusten taakse. Tontit on rajattu aidoilla. Alueen sisällä on pieniä puistoja ja aluetta rajaavat laajat suojaviheralueet.

Karjasilla on esimerkki sotien jälkeisestä rakentamisen rationalisoinnista. Suurin osa pientaloista tehtiin tyyppiirustuksia käyttäen. Karjasillalta löytyy yli 20 erilaista talotyyppeä. Tiilipulan takia pientaloissa oli yleensä vain yksi savupiippu, jonka ympärille huoneet sijoituivat. Tästä syntyi rakennusten noppamainen muoto. Suurin osa taloista oli rankorakenteisia. Perinteisiä ulkoverhouksia olivat peiterimoitettu pystylaudointi tai vaakanelointi. Ikkunoiden vuorilaudat olivat yksinkertaiset ja koristelemattomat.

Vuoden 1980 asemakaavamuutoksen jälkeen suurinta osaa Karjasillan taloista on laajennettu. Myös julkisivumuutoksia on tehty paljon. Vaikka rakennuskohtaisesti jälleenrakennuskauden piirteiden säilyneisyys vaihtelee, alueella vallitsee edelleen tunnistettava aikakautensa ilme. Lähes koko rakennuskanta on jälleenrakennuskaudelta, katunäkymät ovat ehyitä ja alueen kaavallinen rakenne on säilynyt.

SOK:n Oulun toimisto- ja varastorakennus

Vuonna 1938 ruutukaavakeskustan laitaan valmistunut, arkkitehti Erkki Huttusen suunnittelema SOK:n konttori- ja varastorakennus edustaa funktionalismia puhtaimmillaan.

Rakennus on toiminnallisesti ja arkkitehtonisesti jakautunut selkeästi syvärunkoiseen ja horisontaaliseen varasto-osaan sekä vertikaaliseen ja hierarkkisesti jäsenöityyn konttoriosaan, jonka ylimmässä kerroksessa sijaitti johtajan asunto saunaosastoinen ja kattoterasseineen. Konttoriosa myyntihalleineen oli hyvin detaljoitu. Betonipilarirunko mahdollisti pitkät jännevälit, nauhaikkunat ja pitkät tuettomat katokset.

Rakennus sijaitsee nykyisin keskellä kaupunkirakennetta, Oulun ydinkeskustassa ja on yhä merkittävä osa kaupunkikuvaa tärkeän sisääntuloväylän varressa. SOK:n oma käyttö loppui rakennuksessa vuonna 1988, mutta se on yhä SOK:n omistuksessa. Rakennuksen arvot on tunnistettu jo varhain ja se on suojeltu asemakaavalla vuonna 1986. Ympäristöä on täydennysrakennettu ja kohennettu kohteen ja ympäristön arvot huomioiden.

Rakennuksen erityisenä arvona on sen asema lajityyppinsä parhaimpana edustajana, arkkitehtuurin korkea laatu ja erinomainen säilyneisyys. Rakennus on hyvin autenttinen rakennusosiltaan ja perusrakenteeltaan, muun muassa kaikki alkuperäiset ikkunat, ovet, hissit, talotekniikka ja monet detaljit ovat säilyneet.

Oulunsalon kunnantalo

Oulunsalon kunnantalo on keskeisin esimerkki Oulun kouluksi kutsusta 1980-luvun arkkitehtuurista. Reima Pietilän professorikaudella (1973–79) Oulun yliopiston arkkitehtipöytäkirjojen keskuudessa muodostunut koulukunta korosti kansainvälisten regionalististen suuntausten vanavedessä paikallisen rakentamisen perinteen, työtapojen ja kulttuurin merkitystä.

Kunnantalosunnitelman keskeiseksi tavoitteeksi otettiin Oulunsalon omaleimaisuuden – paikkakunnan hengen – löytäminen ja osin sen luominen. Kunnallishallinnon lisäksi taloon sijoitettiin useita palveluja, mikä loi siitä kuntalaisille keskuspaikan.

Oulunsalon kunnantalo on paikallisia erityispiirteitä korostavaa arkkitehtuuria sekä periaatteellisella että käytännön tasolla. Paikalliset rakentamisen tavat näkyvät lopputuloksessa pohjoispohjanmaalaiseen rakennusperinteeseen ja muutokieleen liittyvinä viittauksina. Neljään siipeen jakautuvalla rakennuskokonaisuudella on kylmäinen luonne. Talonpoikaisarkkitehtuurin tapaan rakennukset ovat harjakattoisia ja verraten matalia. Siivet on ryhmitelty pihapiiriiksi, jonne saavutaan pihan kulmassa sijaitsevasta portista. Kunnantalon pääsisäänkäynti on portilta katsottuna pihan kauimmaisessa nurkassa. Tilan läpi liikkumisen ajatus kertautuu sisällä: valtuustosalin kuljetaan toisen kerroksen aulan ja kahvilan kautta. Kodikas mitta-kaava jatkuu sisätiloissa ja esimerkiksi valtuustosalissa on tavoiteltu pohjalaisen pirtin vaikutelmaa.

Oulun koululle tyypillisesti päämateriaalit ovat punatiili ja mänty sekä osin betoni. Kokonaisuutta on elävöitetty yllättävillä yksityiskohdilla, kuten erikoisilla ikkunaratkaisuilla, porrastuvilla katoilla ja luhtiparvekkeilla. Kunnantalo on rakennettu käsityönä paikan päällä.

Oulun yliopisto

Uudet yliopistot, jotka pyrkivät vastaamaan kasvavien opiskelijamäärien ja uusien tieteenalojen synnyttämään haasteeseen, olivat 1960-luvulla arkkitehtuurin mielenkiintoisimpia kokeilukohteita. Nämä jatkuvan laajentumisen ehdoilla suunnitellut megastruktuurit tarjosivat mahdollisuuden tutkia ja kyseenalaistaa mm. arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun välistä suhdetta.

Ensimmäinen kehittämislain myötä syntynyt kohde oli Oulun yliopisto. Oulun yliopiston yleinen pohjoismainen arkkitehtuurikilpailu järjestettiin kaksiosaisena vuosina 1967–68. Kilpailussa etsittiin kasvavan, muuttuvan ja imagoaan hakevan uuden yliopiston funktiota ja muotoa. Kilpailun voitti arkkitehti Kari Virta työryhmineen.

Virta näki yliopiston olevan organismi, joka kasvaa jatkuvasti ja jossa tapahtuu lakkaamatta muutoksia. Yliopiston perusratkaisuksi muodostui selkeä keskusväylä, johon avautuivat luentosalit, kaupat, ravintolat ja oleskelutilat. Lähtökohdana oli muodostaa yliopiston sisälle mahdollisimman vilkas sosiaalinen miljöö.

Toteutuksessa käytettiin standardoituja rakennustyyppisiä, joiden sisäinen huonejako oli mahdollisimman vapaasti muodostettavissa ja muunneltavissa. Ensimmäisille rakennusvaiheille oli tunnusomaisia kirkkaat värit kontrastina betonipinnoille sekä suurikokoinen supergrafiikka helpottamaan suunnistusta megastruktuurissa.

Linnanmaan kampusalueelle toteutunut kokonaisuus jakautuu kaikkiaan yhteentoista vaiheittain, yli kolmenkymmenen vuoden aikana toteutuneeseen hankkeeseen. Kampuskokonaisuus on alusta loppuun saman arkkitehtitoimiston Kari Virran (myöhemmin Virta-Palaste-Leinonen Arkkitehdit Oy) käsialaa.

Oulujoki Oy:n voimalat yhdyskuntineen

Oulujoen vesistöön voimalaitokset ja niihin liittyvät asuntoyhdyskunnat muodostavat modernin arkkitehtuurin ja rakentamistekniikan keinoin toteutetun, varhaisteollisten yhdyskuntien mallia noudattavan kokonaisuuden, joka rakennettiin keskelle Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun erämaita. Oulujoen vesistöön rakentaminen oli Suomen jälleenrakentamisen suurin yhtenäinen rakennushanke, jolla turvattiin energiantuotantoa.

Oulujoki Oy:n tilaama työ oli pitkäaikainen ja kokonaisvaltainen tehtävä arkkitehti Aarne Ervin ja hänen toimistonsa tuotannossa 1940–1960-luvuilla. Oulujokeen rakennettiin yhteensä seitsemän voimalaitosta, joista kuusi Ervin suunnittelemaa: Montta, Pyhäkoski, Pälli, Utanen, Nuojua ja Jylhämä. Lisäksi latvavesistöön, Suomusalmelta lähtevään Emäjokeen rakennettiin kolme voimalaitosta: Seitenoikea, Aittokoski ja Ämmä, sekä Ouluun Pikkaralan sähköasema ja muuntamo.

Vuonna 1938 oman toimiston perustanut Aarne Ervi työskenteli Suomen jälleenrakennustehtävissä erityisesti standardisointityössä, mutta myös Oulun kaavahankkeissa 1940- ja 1950-lukujen taitteessa. Oulujoen vesistöön rakentaminen toteuttaa Ervi ajatusta aluesuunnittelusta.

Oulujokivarren voimalaitosrakentaminen tarjosi Erville konkreettisen mahdollisuuden testata ja soveltaa arkkitehtonisia ideoita kaikilla tasoilla, aina aluesuunnittelusta pienimpiin rakennusdetaljeihin.

Alvar Aalto Oulussa

Alvar Aalto on Suomen kansainvälisesti tunnetuin ja menestynein arkkitehti, jonka tuotanto ulottuu 1920-luvulta 1970-luvulle saakka.

Oulun kaupunki on Alvar Aalto-säätiön koordinoiman Alvar Aalto-kaupunkiverkoston jäsen. Kansainvälisen verkoston jäseniksi on kutsuttu ne kaupungit, joiden alueella on merkittäviä Alvar Aallon suunnittelempia kohteita. Verkoston tavoitteena on lisätä Aalto-tietoutta Suomessa ja maailmalla mm. matkailun, viestinnän ja markkinoinnin keinoin. Verkosto tukee rakennusperinnön suojelua jakamalla asiantuntijoiden kokemuksia ja tietoutta Aalto-kohteiden korjaushankkeissa. Verkostoa pyritään kasvattamaan kaikki Aalto-kaupungin käsittäväksi kansainväliseksi toimijaksi. Verkostoon kuuluu n. 40 kaupunkia ympäri maailman.

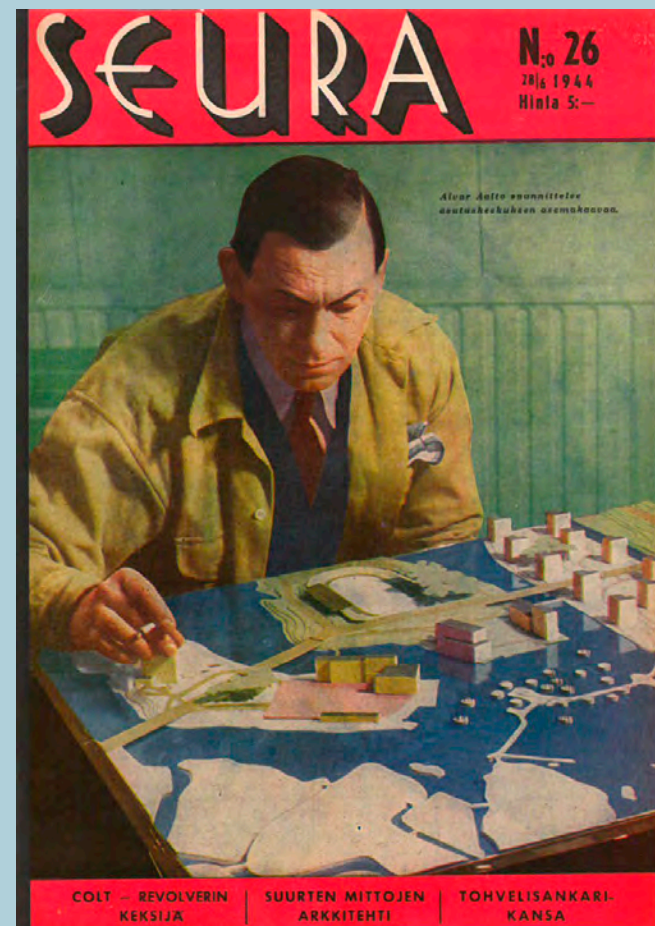
Alvar Aalto-kaupunkien verkoston puheenjohtajana toimii vuorollaan jokin jäsenkaupungeista. Oulu on lupautunut vuoden 2026 Alvar Aalto-kaupunki-verkoston puheenjohtajaksi.

Alvar Aalto suunnitteli Ouluun eri vuosikymmeninä kolme kohdetta: OY Toppilan sulfiittiselluloosatehdas, Koskikeskus ja Typpi Oy. Toppila Oy:n sulfiittiselluloosatehtaan Aalto suunnitteli 1930-luvulla samaan aikaan kuin Viipurin kirjaston ja Paimion parantolan. Koskikeskuksen asemakaavan Aalto laati 1940-luvulla Merikosken voimalaitoksen ja voimalaitosalueen kutsukilpailun myötä. Laanilan alueelle Alvar Aalto suunnitteli 1950-60-luvulla Typpi Oy:n tehdasyhdyskunnan käsittäen mm. lannoitetehtaan, tutkimuskeskuksen ja henkilöstön rakennukset sekä asuinrakennuksia.

Arkkitehti Alvar Aallon suunnittelemat kohteet Oulussa ovat luonteeltaan teollisia. Eri vuosikymmeninä suunnitellut kohteet kuvaavat Aallon uraa arkkitehtina eri vuosikymmeninä. Aallon ensimmäinen ja viimeinen teollisuuslaitossuunnitelma sijaitsevat Oulussa.

Alvar Aallon suunnittelemat kohteet Oulussa Aallon suunnittelemat kohteet on tunnistettu eri kaavatasoilla, mutta ne ovat toistaiseksi tutkimatta kokonaisuutena. Kokoelmalla on potentiaalia matkailukohteena.

OY Toppilan sulfiittiselluloosatehdas

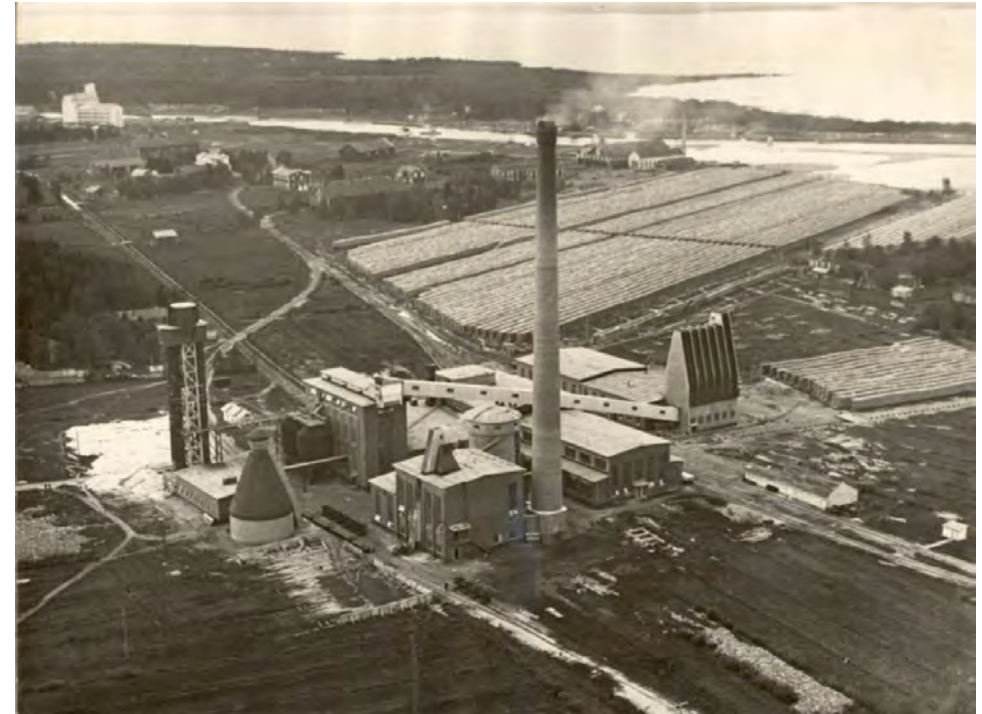
Vuonna 1931 valmistuneen O. Y. Toppilan sulfiittiselluloosatehtaan rakennutti englantilainen Peter Dixon & Son Ltd. Tehtaassa tuotettiin sulfiittiselluloosaa Englannissa sijaitsevan paperitehtaan tarpeisiin.

Alvar Aalto pääsi hankkeen arkkitehdiksi vuorineuvos Gösta Serlachiuksen suosituksesta. Tehdas oli Alvar Aallon ensimmäinen teollinen suunnittelukohde. Toppilassa Aallon tehtävänä oli suunnitella mm. tehtaan rakennusten julkisivut, ikkunoiden, ovien ja portaiden detaljiikka, valaistus ja väritys sekä eräiden rakennusten ulkomuoto.

Tehdasta laajennettiin mm. 1950-luvulla eri suunnittelijan laatimien suunnitelmien mukaan. 1980-luvulla tehdas lakkautettiin, minkä jälkeen Oulun kaupunki lunasti alueen rakennuksineen. Osa rakennuksista purettiin ja alue kaavoitettiin ja rakennettiin asuinalueeksi. Alueen nimistöä ja asemakaavassa on huomioitu tehtaan historia. Säilyneet rakennukset on suojeltu asemakaavassa.

Vuonna 1931 valmistuneista rakennuksista jäljellä ovat hakesiilo, voimala, kuivaamo ja keittämö. Rakennukset on muutettu toiseen käyttötarkoitukseen; kuivaamossa ja voimalassa on liikuntatiloja ja keittämö on muutettu asuinkerrostaloksi. Hakesiilon uudella omistajalla on kehitteillä suunnitelmia rakennuksen käyttööntämiseksi.

Toppilan sulfiittiselluloosatehdas ajoittuu Aallon varhaisen funktionalismin kauteen. Aalto suunnitteli tehdasta samoihin aikoihin kuin mm. Viipurin kirjasto ja Paimion parantolaa. Toppilan tehdas oli ensimmäinen Aallon teollisuusyhdyksuntien suunnitelmien sarjassa.

Koskikeskus

Merikosken voimalaitoksen rakentaminen Oulujokeen alkoi vuonna 1939. Rakennustöiden aikana ilmeni, että työmaalta vapautuvien maamassojen sijoittaminen oli koitumassa ongelmaksi. Vuonna 1942 Oulun kaupunki käynnisti suunnittelukilpailun Merikosken kaunistamiseksi ja uudelleen järjestämiseksi. Tehtävänä oli suunnitella voimalaitoksen julkisivut sekä Merikosken alueen toiminnalliset järjestelyt joen patoamisesta aiheutuneiden muutosten takia.

Kutsukilpailuun osallistui kaksi arkkitehtia. Tulosten perusteella Bertel Strömmer sai tehtäväkseen suunnitella voimalaitoksen julkisivut ja Aalto laadittavakseen Koskikeskuksen asemakaavan.

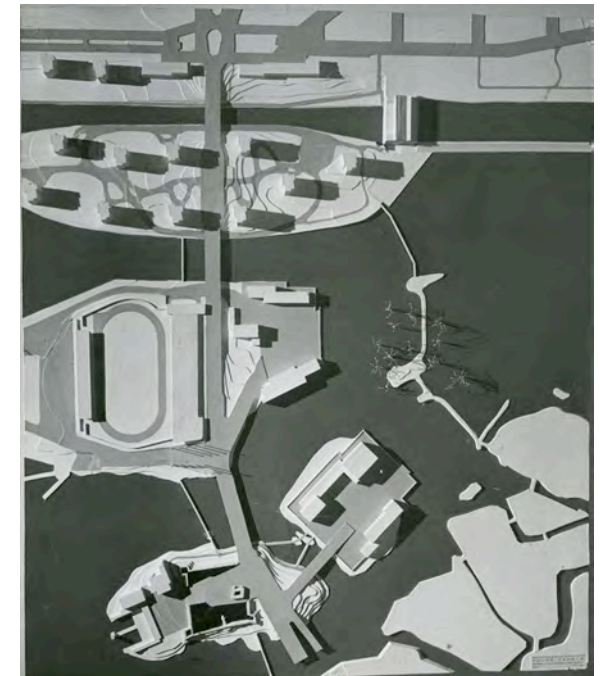
Aallon kilpailuehdotus oli annettua kilpailutehtävää suurempi. Pelkän alueen toimintojen järjestelyn sijaan hän osoitti kaupungin keskellä sijaitsevan ja vesiväylän halkoman saariston potentiaalin Oululle identiteettiä luovana tekijänä. Kilpailuehdotuksessaan Aalto vertasi Oulua mm. Firenzeen ja Pariisiin ja kutsui aluetta Koskikeskukseksi jonka mukaan alue sitten nimettiin. Suunnitelman tavoitteena oli yhdistää Oulun historiallinen kaupunkikeskusta ja Tuiran kaupunginosa uuden julkisluonteisen Koskikeskuksen avulla. Aallon ehdotuksessa maamassojen sijoittelu oli ratkaistu kaivantoa lähellä olevia saaria korottamalla, muotoilemalla ja kasvattamalla. Suiston saaret ylittävän liikenneväylän linjaus ja toimintaperiaate määriteltiin uudelleen. Kuivilleen jäävän Merikosken tilalle suunnitelmassa osoitettiin kauneuspatojen avulla muodostuvat vesipeilit suihkulähteineen. Vesiaiheen ympärille suunnitelmassa koostettiin julkisia rakennuksia aukioineen.

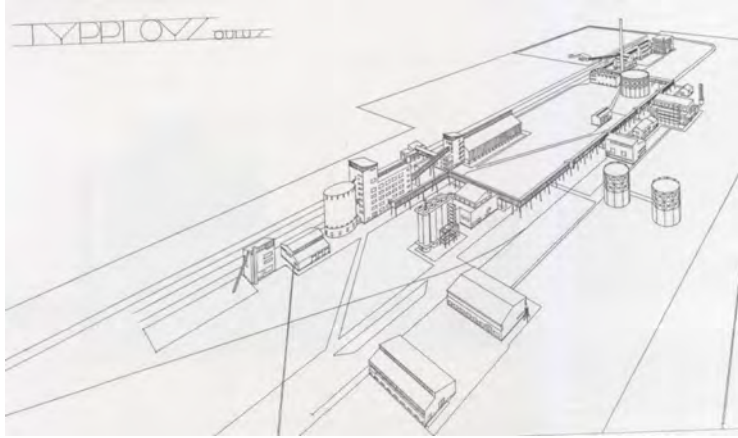
Toivoniemestä muodostetun saaren Aalto halusi hyödyntää asumiseen sijoittamalla sinne tornitaloja. Raatinsaarelle hahmoteltiin urheilustadion ja saaren itäpäähän Lohipadonniemelle julkisia

rakennuksia. Linnasaarelle sijoittui niin ikään julkisia rakennuksia ja yhdistämällä se Lammassaaren kauppatorin akselia mukaileva aukio. Silloin vielä syrjäiselle Kuusisaarelle osoitettiin kansanpuisto. Kaikki saaret ajateltiin ”puistoluonteisiksi”. Aalto piti tärkeänä suistoja kiertävien promenadien järjestämisen. Tuiran puolella Koskitien rannat varattiin asumiseen ja suuren patoaltaan rannalle sijoittui uimaranta.

Kilpailuvoiton perusteella Aalto sai toimeksiannokseen laatia Koskikeskuksen asemakaavaa. Asemakaavaa, toiminnot ja idea alueen luonteesta ovat pitkälti toteutuneet. Vain Lohipadonniemen ja Lammassaaren entistä koskea kohti suuntautuvat julkiset rakennukset ovat jääneet toteutumatta.

1950-luvulla Aalto sai tehtäväkseen sovittaa perustettavan Oulun yliopiston rakennukset Hupisaarille ja Koskikeskukseen. Kun yliopiston opiskelijamäärä päätettiin kuitenkin moninkertaistaa, jäi tämä suunnitelma luonnokseksi. Jäänteinä yliopiston sijoittamissuunnitelmasta on vuonna 1961 valmistunut arkkitehtien Märta Blomstedtin ja Martti Lampénin suunnittelema Oulun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen harjoittelukoulu.

Typpi Oy

Väkilannoitteita tuottavan tehtaan hankkeen suunnittelu Suomeen alkoi 1930-luvun lopulla. Suomen valtion, Kansaneläkelaitoksen sekä Rikkihappo- ja Superfosfaattitehtaiden perustaman Typpi Oy:n yhtiöjärjestys vahvistettiin 1.3.1944. Pyrkimyksenä oli omavaraisuus, työllisyys ja kansantalouden jaloille nostaminen.

Valtioneuvoston päätöksellä tehtaan sijoituspaikkakunnaksi valikoitui Oulu, Laanilan virkatalon alue Oulujoen pohjoispuolella. Ison osan Typpi Oy:stä omisti valtio, joten työllistymisnäkökohdat Pohjois-Suomessa oli sijoittamispäätöksen tärkeä vaikutin hyvän veden- ja sähkönsaannin sekä liikenneyhteyksien ohella.

Tehdas-yhdyskunnan suunnittelijaksi kutsuttiin arkkitehti Alvar Aalto. Typpi Oy:n suunnittelusta hänen toimistonsa vastasi vuodesta 1950 1960-luvun loppupuolelle saakka.

Tehtaan rakennustyöt alkoivat vuosien 1950-51 vaihteessa. Ensimmäisessä vaiheessa rakennettavana oli 30 tehdasrakennusta sekä 68 asuntoa. Ensimmäinen erä oulusalpietaria lähti tehtaalta 17.10.1952.

Kuusamontien pohjoispuolella sijaitseva teollisuusalue jakaantuu avoimeen tutkimus- ja toimitilarakennusten osaan sekä yleisöltä suljettuun tuotantoalueeseen. Tehdasalueella sijaitsee kymmeniä Aallon toimiston suunnittelema rakennuksia sekä teollisuusprosessihin liittyvää infrastruktuuria. Merkittäviä ja hyvin säilyneitä ovat muun muassa tutkimuskeskus- ja tutkimuslaboratoriorakennukset, ruokala, paloasema, konttorirakennus sekä monet tehdasrakennukset ja liimapuurakenteiset kaarihallit. Tyypeä tehdasalueella ei enää valmisteta, mutta se on monen kemianteollisuuden toimijan käytössä. Toimitiloissa on lukuisia yrityksiä.

Tehdas-yhdyskuntaan kuuluu tehdasalueen lisäksi Kuusamontien eteläpuolella henkilöstölle rakennettu asuinalue. Kolmen työntekijöille ja työnjohtajille rakennetun asuinkerrostalon sekä sittemmin asunnoiksi muutetun lämpökeskuksen ryhmä myötäilee männikköistä kannasta. Oulujoen rannalla sijaitsevat insinöörien rivitalo, savusauna sekä tehtaanjohtajan asuintalo. Asuinalue on täydennetty 1970- ja 2000-luvulla.

Typpi Oy:n suunnittelu sijoittuu ajallisesti Aallon punatiillimodernismin kauteen kuten Säynätsalon kunnantalo (1950-52) ja Muuratsalon koetalo (1952). Typen tehdas-yhdyskunta edustaa jälleerakennusaikakauden punatiilliarkkitehtuuria.

1960-luvun lopulla alueen arkkitehtisuunnittelua jatkoi Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Oy ja 1980-luvulla arkkitehti Matti Heikkinen. Vuonna 1971 Typpi Oy fuusioitiin Rikkihappo Osakeyhtiöön, jolloin uuden yrityksen nimeksi tuli Kemira Oy.

Paikallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt

Kulttuuriympäristön teemayleiskaavassa on huomioitu voimassa olevissa yleiskaavoissa paikallisesti arvokkaiksi osoitetut alueet. Yleiskaavojen merkinnät perustuvat aikanaan kaavoja varten laadittuihin ja arvotettuihin inventointeihin.

Kulttuuriympäristön teemayleiskaavan vireilläolok aikana on laadittu kaksi inventointia sekä maakuntakaavan inventoinnissa maakunnallisen arvon menettäneiden kohteiden ja alueiden uudelleenarviointi.

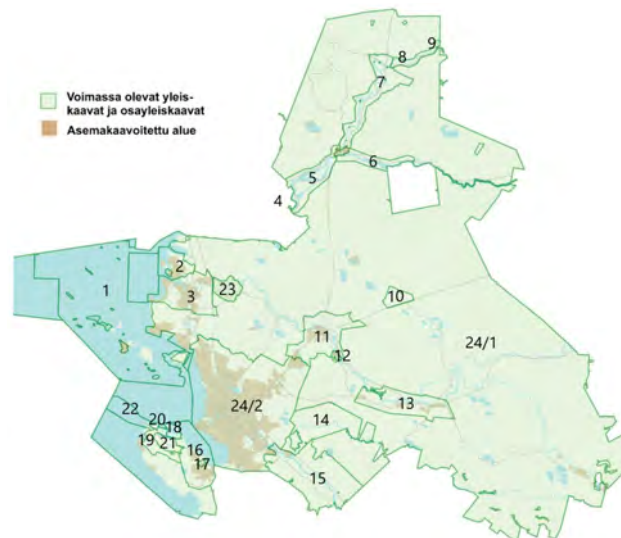
Oulunsalon yleiskaavan uudistamisen yhteydessä laadittu selvitys Oulunsalon rakennetusta kulttuuriympäristöstä valmistui 26.3.2021. Selvitykseen kuului alueella sijaitsevien arvokohteiden tarkistaminen ja uusien kohteiden inventoinnit. Selvityksessä on tuotu esiin keskeisiä Oulunsalon rakennetulle ympäristölle tyypillisiä ominaispiirteitä. Alueita ja kohteita sisältävä aineisto on arvotettu kaavoituksen ja museon yhteistyönä laadittujen arviointikriteereiden perusteella Oulunsalon yleiskaavan uudistamisen yhteydessä huomioitaviksi. Paikallisesti arvokkaat alueet on sisällytetty myös kulttuuriympäristön teemayleiskaavaan.

Oulun koulun kohteet, inventointi Oulun koulun arkkitehtuurin kohteista Oulussa 2020 tarkastelee Oulun yliopiston arkkitehtiosastolla 1980-luvulla muotoutuneen suunnitteluasenteen vaikutuksesta syntyneitä rakennuskantaa. Suunnitteluasenteessa korostui erityisesti pohjoisuus ja pohjoinen vastavoima suhteessa aikansa valtaavirtaiselle suunnitteluideologialle. Lähtökohtana oli paikan henki, paikallinen perinne, ihmisen mittakaava ja materiaalin tuntu.

MRKY-pudokkaat

Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristöä käsittelevän 2.vaihemaakuntakaavan päivitysinventoinnin arvottamisvaiheessa oli löydetty kohteita, joiden arvot eivät enää yltäneet maakunnalliselle tasolle. Pohjois-Pohjanmaan liitto merkitsi ne arvioinnissaan vähintään paikallisesti arvokkaiksi. Tämä ns. MRKY-pudokkaat aineisto arvotettiin paikallisesta mnäkökulmasta kulttuuriympäristön teemayleiskaavan luonnosvaiheessa yhteistyössä museon kanssa.

Työpaja pidettiin kahdessa osassa 28.5. ja 10.6.2021. Työpajaan osallistuivat Oulun kaupungin yhdyskunta- ja ympäristöpalveluiden kaavoituksesta yleiskaavapäällikkö Paula Paajanen, kaavoitusarkkitehti Pia Krogius, kaavoitusassistentti Mira Varis sekä Pohjois-Pohjanmaan aluevastuumuseosta kulttuuriperintötyön johtaja Pasi Kovalainen ja rakennustutkija Anita Yli-Suutala. Arvottamisen tulokset on päivitetty KIOSKI-tietokantaan.

Voimassaolevat yleiskaavat:

1. Merenrannikon ja meren saarten rantayleiskaava
2. Martinniemen osayleiskaava
3. Kirkonkylän osayleiskaava 2020 (Haukipudas)
4. Jakkukylän osayleiskaava
5. Karjalankylän osayleiskaava
6. Kierikin osayleiskaava
7. Siuruanjoen osayleiskaava
8. Siuruanjoen osayleiskaava II
9. Siuruanjoen osayleiskaavan II kaavamuuotos
10. Seudullisen monitoimikeskuksen osayleiskaava
11. Keskeisten taajama-alueiden osayleiskaava 2030 (Kiiminki)
12. Koitelin osayleiskaava
13. Kiiminkijokivarren osayleiskaava
14. Sanginjoen osayleiskaava
15. Oulujokivarren osayleiskaava
16. Keskeisten alueiden yleiskaava 2030 (Oulunsalo)
17. Karhuojan osayleiskaava
18. Varjakan osayleiskaava
19. Salonpään strateginen yleiskaava 2030
20. Hylkykarin osayleiskaava
21. Ervastinkylän, Pajuniemen ja Peherryksen osayleiskaava (hyväksytty 23.2.2015)
22. Merialueen osayleiskaava (Oulunsalo, hyväksytty 16.12.2014)
23. Jokikylän ja Murron osayleiskaava, (täytäntöönpano kh 19.4.2021)
- 24/1 Uuden Oulun yleiskaava, kaavakartta 1, koko kaupunki 2050
- 24/2 Uuden Oulun yleiskaava, kaavakartta 2, keskeinen kaupunkialue 2030

Kulttuuriympäristön teemayleiskaavan MRKY-pudokkaat työpajassa ja Oulusalon rakennetun ympäristön selvityksessä käytetyt arviointikriteerit

Ympäristöarvot – Y

Maisema

- Alueella tai kohteella on merkittävä asema suurmaise-
massa. Kohde voi olla myös maisemallinen kiintopiste.
- Alue on kerroksinen ja monipuolinen, ja voi siten sisältää
useanlaisia tekijöitä.
- Maisemakuvassa näkyvät tekijät: omaleimaisuus, moni-
muotoisuus, maisematilan eheys ja rajautumisen selkeys,
sekä identiteettimerkitykset.

Kaupunki- tai kyläkuva

- Alue tai kohde kuvastaa kaupunki- tai kylärakenteen
ominaispiirteitä, historiallista kehitystä tai sisältää useita
eri aikojen elementtejä.
- Rakennuskanta tai ympäristö on yhtenäinen, syntynyt
lyhyen ajan kuluessa tai samojen historiallisten ja ympä-
ristöllisten edellytysten vallitessa.

Viherympäristö

- Alueen tai kohteen vihersuunnittelu on laadukasta,
toteutus on huolellista ja alue tai kohde on ylläpidetty.
- Puistojen ja kevyen liikenteen väylien laatutaso, sekä
viherympäristön ja virkistysalueiden saavutettavuus.

Intensiteetti

- Alue tai kohde luo tai siihen sisältyy voimakkaita
elämyksiä esimerkiksi luonnonmaiseman ja ihmisen
vaikutuksen vastakohtaisuuden tai tietyn hallitsevan ja
toistuvan maisematekijän takia.
- Kohde sisältää vaihtelevuutta ja sopusointuisuutta.

Historialliset arvot – H

Paikallinen identiteetti

- Alue tai kohde sisältää erityistä merkitystä alueen asuk-
kaille ja toimintoille.
- Kohde on ympäristössään tunnistettava.

Symboliarvo

- Alueella tai kohteella on merkitystä historian tulkinnas-
sa tai havainnollistamisessa. Se on ollut vaikutuksiltaan
heijastava tai välittänyt innovaatioita.

Autenttisuus ja alkuperäisyys

- Alue tai kohde on säilyttänyt olennaiset syntyhistoriaan
ja arkkitehtuuriin liittyvät piirteensä.
- Muutokset ovat vähäisiä tai luontevia.

Historiallinen merkitys

- Alue tai kohde on laajempaa yhteiskunnan ja hyvinvoin-
tivaltion rakentumista ja/tai muutosta kuvaava.
- Alue tai kohteella on merkitystä historiallista kehitystä,
tapahtumaa tai henkilöä kuvaavana.

Rakennustaiteelliset arvot – R

Laatu, arkkitehtuuri

- Alueen tai kohteen alkuperäinen arkkitehtuuri on
laadukasta ja/tai aikakaudelle ominaista.
- Kohde edustaa onnistuneesti aikakautensa arkkiteh-
tuuria ja sen idea on selkeästi luettavissa. Eri aikakau-
det ovat selkeästi erotettavissa, korjaukset ja laajen-
nukset tuovat lisäarvoa ja rakennuksen alkuperäinen
henki on säilynyt.

Edustavuus, tyypillisuus

- Alue tai kohde edustaa ajalleen tai paikalleen luon-
teenomaista tyyppiä ja on sen hyvin säilynyt esimerkki.
Kriteeri arvioi erityisesti niitä ympäristön ominaispiir-
teitä, jotka erottavat sen muista alueista.

Harvinaisuus

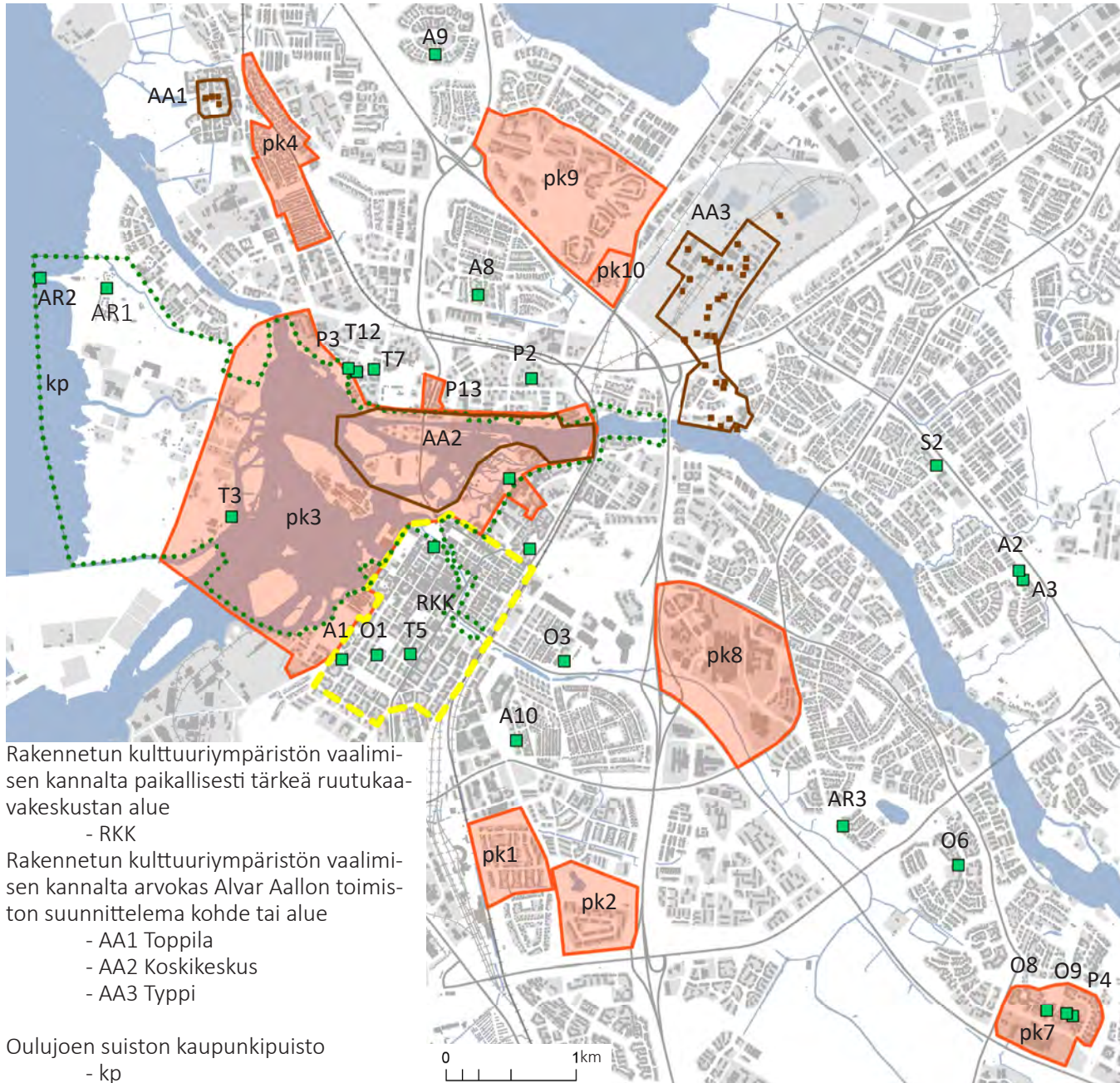
- Alue tai kohde edustaa alun perin vähälukaiseksi
jäänyttä ryhmää tai on aikojen kuluessa harvinaistunut
ja siten uhanalainen.

Rakennustekniikka

- Alue tai kohde sisältää rakennusten ja rakenteiden
rakennustekniikkaan, rakentamisen prosesseihin tai
materiaaleihin liittyviä arvokkaita, alkuperäisiä, innova-
tiivisia ja/tai harvinaisia ominaisuuksia.

Paikallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt

RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN VAALIMISEN KANNALTA PAIKALLISESTI TÄRKEÄ ALUE TAI TIE

Rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta paikallisesti tärkeä ruutukaavakeskustan alue

- RKK

Rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta arvokas Alvar Aallon toimiston suunnitteleva kohde tai alue

- AA1 Toppila
- AA2 Koskikeskus
- AA3 Typpi

Oulujoen suiston kaupunkipuisto

- kp

- HÖYHTYÄ
- pk1 Etu-Nokela
- pk2 Lintula
- KESKUSTA
- pk3 Oulujoen suisto
- KOSKELA
- pk4 Koskelankylä ja Toppilan pientaloalue
- MAIKKULA
- pk5 Heikkilänsaaren jälleenrakennuskauden loma-asunnot
- pk6 Konttisentien ympäristö
- pk7 Maikkula ja Valion tuotantolaitokset
- OULUNSUU
- pk8 Oulun yliopistollinen sairaala ja Kontinkangas
- PUOLIVÄLINKANGAS
- pk9 Puolivälinkangas
- pk10 Ylä Siirtola
- SANGINSUU
- pk11 Kinnulan talot ja ympäristö
- pk12 Sanginsuu
- TUIRA
- pk13 Merikoskenkatu
- HAUKIPUDAS
- pk14 Asemakylä
- pk15 Ervastinranta
- pk16 Simppulanmäki
- pk17 Martinniemen asuinalue
- pk18 Allikontien huvila-alue
- pk19 Jälleenrakennuskauden asuinrakentamista
- pk20 Pentintien pihapiirit
- pk21 Vierekkäin rakennetut pihapiirit

pk22 KELLO
Holstinmäki
pk23 Taskisen pellot

pk24 KIIMINKI
Kirkon ympäristö (vk) ja Lepikkoniemi
pk25 Raatinharju, Ylikylän ranta ja tieympäristö.
Leppiniemi ja Laurinkoski.
pk26 Alakylän koulu
pk27 Kanniainen, Kauppi, Mikkola
pk28 Kujala, Tiri, Ahonen, Ketola
pk29 Mikkonen, Uusi Mikkonen
pk30 Tervola, Kiuttu, Rinne
pk31 Huttukylän kyläkuvallisesti arvokas alue

OULUN KOULUN KOHTEET

TOIMITILAT JA PALVELUT

T1 Automuseo, MRKY
T2 Haukiputaan aluekirjasto, MRKY
T3 Johteenpooki, Hietasaaren veneilykeskus
T4 Kaijonharjun monipalvelukeskus
T5 ODL:n kuntotalo, MRKY
T6 Oulun taidemuseo, RKY
T7 Oulun ensi- ja turvakoti laajennus
T8 Oulunsalon kunnantalo, MRKY
T9 Oulunsalo-talo, MRKY
T10 Suunnittelukylä-yritystalot, MRKY
T11 SYKE-talo, Kiimingin pääkirjasto, MRKY
T12 Tuiran palvelukeskus ja -talot, MRKY
T13 Valve, kulttuurikeskus, MRKY

SEURAKUNTATALOT JA KAPPELIT

S1 Kiimingin seurakuntakeskus, MRKY
S2 Myllyojan seurakuntatalo, MRKY
S3 Pyhän Luukkaan kappeli, RKY

OPPILAITOKSET

O1 Heinätorin koulun liikuntasali, MRKY
O2 Hönttämäen koulu ja päiväkot
O3 Kauppaoppilaitoksen laajennus, MRKY
O4 Kellon koulun laajennus
O5 Kiimingin lukio, MRKY
O6 Knuutilankankaan koulu ja päiväkot
O7 Madekosken koulun laajennus, MRKY
O8 Maikkulan ala-aste, MRKY

O9 Maikkulan yläaste
O10 Oulun yliopiston normaalikoulun ala-aste, MRKY
O11 Oulun yliopiston normaalikoulun yläaste ja lukio, MRKY
O12 Pitkäkankaan koulukeskus, MRKY
O13 Pöllönkankaan koulu
O14 Ylikiimingin koulun liikuntasali

PÄIVÄKODIT

P1 Ainolan päiväkot
P2 Kalliolan päiväkot, MRKY
P3 Kisakentän päiväkot, MRKY
P4 Maikkulan päiväkot ja neuvola, MRKY
P5 Saloilan päiväkot, MRKY
P6 Salonpään päiväkot

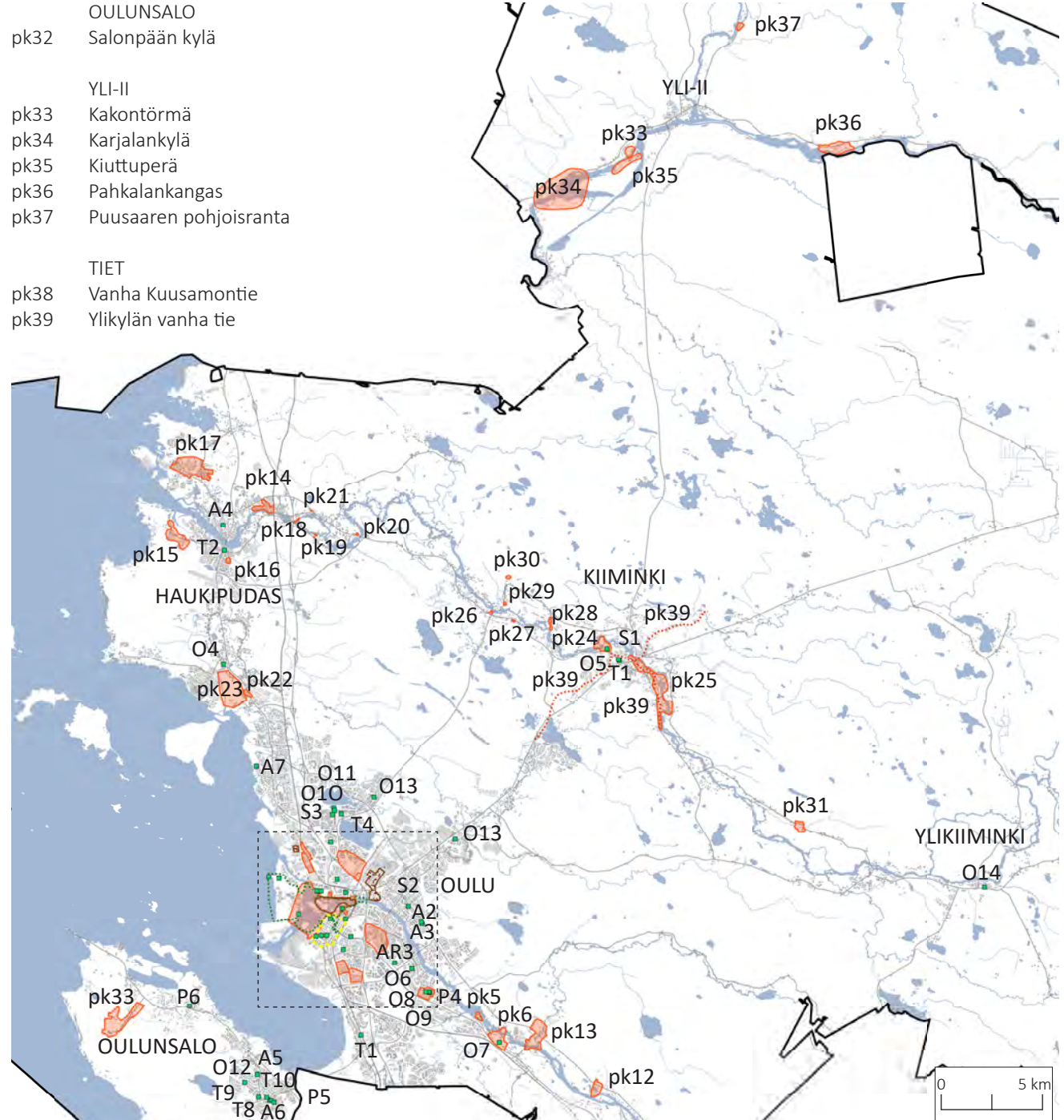
ASUMINEN

A1 As Oy Juhopuisto
A2 As Oy Nykäsenpolku 1, MRKY
A3 As Oy Nykäsenpolku 3-5, MRKY
A4 As Oy Siikavirma, Talo Niskasaari, MRKY
A5 Honkakujan pientalot
A6 Kauppiantie 3, MRKY
A7 Korttitie 24
A8 Talo Kaikkonen, MRKY
A9 Talo Pasanen
A10 Talo Ängeslevä

ARKKITEKTONIT

AR1 Nallikarin leirintäalueen entinen porttirakennus, MRKY
AR2 Nallikarin majakka, MRKY
AR3 Mäystinpihan piharakennus

pk32 OULUNSALO
Salonpään kylä
YLI-II
pk33 Kakontörmä
pk34 Karjalankylä
pk35 Kiuttuperä
pk36 Pahkalankangas
pk37 Puusaaren pohjoisranta
TIET
pk38 Vanha Kuusamontie
pk39 Ylikylän vanha tie

HÖYHTYÄ

1. Etu-Nokela

Nokela on perustettu valtionrautateiden Nokelan varikon valmistuksen jälkeen. Jälleenrakennuskauden rintamamiestalojen ohella alueella onkin ollut runsaasti rautatieläisten asuntoja, mikä näkyy esimerkiksi katunimistössä. Alueen ensimmäisen asemakaavan on laatinut arkkitehti Niilo Mattila 1953. Veturipuiston perustamistyöt aloitettiin 1957 ja puisto valmistui 1959. Etu-Nokelan asuinalue on rakennettu pääosin vuoteen 1960 mennessä, rivi- ja kerrostalot ovat valmistuneet 1954- 1970.

Alkuperäinen asemakaava on voimassa Varikkotien ja Jarrutien kortteleissa 30 ja 32, katualueilla ja Varikonpuistossa. Keskeinen osa Etu-Nokelaa sisältyy asemakaavan Jarrutie 1 muutokseen vuodelta 1991. Asemakaavoissa asuinkortteleita koskevat määräykset tukevat alueen yhtenäisyyden säilymistä uudisrakentamisenkin yhteydessä.

Etu-Nokela on yksi Oulun parhaiten säilyneitä jälleenrakennuskauden puutaloalueita, jonka rakennukset edustavat hyvin aikansa yhtenäistä rakennustapaa. Puusto lisää katunäkymien viehättävyyttä.

Alueen täydennysrakentamisen ja korjausten suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen vallitsevat ominaispiirteet. Asemakaava tulisi uudistaa siten, että se tukisi paremmin rakennusten säilymistä.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

2. Lintula

Lintula on Oulun ensimmäinen aluerakentamiskohde, jossa alueen ja rakennusten suunnittelusta on vastannut pääosin yksi suunnittelija ja rakentaja. Laadukas ominaispiirteensä säilyttänyt rakennettu ympäristö puustoineen yhdessä Lintulammen virkistysalueen kanssa on yhä metsälähiön malliesimerkki.

Arkkitehti Uki Heikkisen asemapiirros on vuodelta 1963. Pääkulkuväylien molemmiin puolin kehämäisesti sijoittuvat kerros- ja rivitalot on sijoitettu muihin 1960-luvun lähiöihin verraten väljästi. Rakennettun alueen vastaparina on mäntyvaltaista puistoa. Kehätien varrella sijaitsevat talotyypeittäin ryhmissä lamellikerrostalot, matalien autotallisiipien yhdistämät pistekerrostalot sekä matalat pitkät tiili- ja puujulkisivuiset tasakattoiset rivitalot.

Lyhyessä ajassa toteutuneen aluerakentamiskohteen rakennuskanta on säilynyt yhtenäisenä alueen luoteisinta osaa lukuun ottamatta. Kokonaisuudesta poikkeavat rakennukset sulautuvat maisemaan kasvillisuuden ansiosta. Väljyyttä luovat alueelle tyyppilliset viheralueet tonttien keskellä. Rakennettu ympäristö liittyy saumattomasti ympäröiviin ja sisäisiin metsiin muodostaen hyvin säilyneen esimerkin metsälähiöstä. Lintulampi ja sen maastonmuodoiltaan ja puustoltaan vaihteleva ympäristö polkuineen ja kevyenliikenteen väylineen muodostaa viihtyisän lähivirkistysalueen.

Alueelle tulee laatia rakennusten ja kokonaisuuden arvot ja ominaispiirteet huomioonottavat korjaustapaohjeet.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

KESKUSTA

3. Oulujoen suisto

Oulujoen suistoalue on historiallisesti ja maisemallisesti keskeisintä Oulua kaupungin ainoine keskiaikaisine rakennelmineen ja vanhoine teollisuusympäristöineen. Suiston siluetti vesipeileineen on merkittävä oululaiselle identiteetille. Alueen arvot ovat sekä rakennus- että kulttuurihistoriallisia. Alue sisältää useita RKY- kohteita ja MRKY-alueita.

Suistoalue sisältää Oulun historiallisesti ja maisemallisesti keskeisiä kohteita, kuten ainoat keskiaikaiset rakenteet sekä vanhaa teollisuutta. Voimakkaasti suistoalueen nykyiseen ilmeeseen vaikuttanut Merikosken valjastaminen energiantuotantoon on Suomen historiaa. Suistoalueen suurmaisema ja siluetti ovat Oululle luonteenomaiset. Suisto tuo Oulun ilmeeseen merellisyttä, avoimuutta ja hengittävyttä. Aluesuunnittelussa näkyy arkkitehti Alvar Aallon kädenjälkiä.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

KOSKELA

4. Koskelankylän ja Toppilan pientaloalue

Koskelankylän ja Toppilan pientaloalue on kolmesta itsenäisestä osa-alueesta muodostuva kokonaisuus, jossa ovat lähekkäin oululaisittain jyrkkään maastoon sijoittunut pienipiirteinen puutaloalue pihapiireineen, vapaasti polveilevan kujaston varsille rakentunut työläiskaupunginosa sekä yhtenäisyytensä ja katunäkymät hyvin säilyttänyt jälleenrakennuskauden asuinalue.

Toppilan Vanhan kankaan ja Koskelankylän asutus on syntynyt 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, kun Toppilan sahan ja myöhemmin selluloosatehtaan työntekijät rakensivat asuntojaan. Toppilan pientaloalue on rakennettu pääosin 1940-luvulla.

Koskelankylän alue on jyrkkien maastonmuotojen ja pienipiirteisten katujensa ansiosta edelleenkin intensiivinen. Uudisrakentaminen on lisännyt rakennuskannan kerroksisuutta, vaikkakin pienipiirteisestä mittakaavasta poikkeavat talot heikentävät alueen alkuperäistä luonnetta. Toppilan Vanhan kankaan arvot liittyvät tiiviiseen pienipiirteiseen, organisesti muodostuneeseen katu- ja kujaverkostoon, paikoin hyvin säilyneeseen alkuperäiseen vaatimattomaan rakennuskantaan sekä kerroksisuuteen. Toppilan pientaloalue edustaa ansiokkaasti jälleenrakennuskauden asuinalueita aitojen rajaamine tontteineen ja kapeine suoraviivaisine katuineen. Talojen rakennusmassat, julkisivut, detaljit ja alueen katunäkymät ovat hyvin säilyneet. Toppilan pientaloalue on parhaiten arvonsa säilyttänyt osa aluekokonaisuutta.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

HEIKKILÄNKANGAS

5. Heikkilänsaaren jälleenrakennuskauden loma-asunnot

Heikkilänsaarella sijaitsee useita alukujaan 1950-60-luvulla kesämökeiksi rakennettuja lomarakennuksia. Heikkilänsaaren, Heikkilän ja Koskelan tilojen maille, syntyi omaleimainen kesämökkiihteisö 1950-luvun alussa. Mökkiläiset olivat ammatiltaan lähinnä oululaisia virkamiehiä. Mökit olivat muutamia poikkeuksia lukuunottamatta pienehköjä kesämökkejä ja viikonloppumajoja. Huvilojen nimet, kuten Otamaja, Kesämaja, Rantamaja tai Kotaranta, antavat viitettä niiden koosta.

Saarella on muutamia hyvin säilyneitä kokonaisuuksia, joihin kuuluvat huvila, sauna ja mahdollisesti venevaja ja varastoja. Tällainen kokonaisuus on esimerkiksi Lehtoranta, jonka huvilarakennus on vuodelta 1952 ja sauna vuodelta 1955. Lehtorannan molemmiin puoliin on samantyylliset kokonaisuudet.

Heikkilänsaari on osa Oulujoen jälleenrakennuskauden huvilarakentamisen historiaa. Nykyisin osa rakennuksista on asuinkäytössä ja saarelle on rakennettu myös muutamia suuria uudisrakennuksia. Saarella sijaitsee yhä parikymmentä 1950-60-luvulla rakennettua loma- tai saunarakennusta.

MRKY 2015, uusi alue

MAIKKULA

6. Konttisentien ympäristö

Konttentie haarautuu Kainuuntiestä ja muodostaa vajaan kilometrin pituisen lenkin Madekosken ja Korhosensaaren kohdalla. Tie kulkee paikoin hyvin lähellä joen ranta.

Alueeseen kuuluu Konttentie ympäristöineen, sen eteläpuolella sijaitseva korkea, metsäinen mäki, tien ja Oulujoen välinen vyöhyke sekä Korhosensaari.

Konttentie on osa vanhaa Kajaaniin johtanutta maantietä. Kanniaisen talon kohdalla, Kapakanniemessä noustiin talvisin avoimen Madekosken takia jäältä vanhalle maantielle. Talosta muodostui tällöin matkalaisten levähdyspaikka. Niemen kärjessä ollut vetomölkä tuhoutui Madekosken perkauksissa 1960-luvulla. Madekosken kylän koulutoiminta on tietävästi alkanut Konttisen tilan päärakennuksessa vuonna 1873.

Konttisentien varsi on maisemiltaan vaikuttava. Rakennettu ympäristö ja luonnonmaisema liittyvät toisiinsa tasapainoisesti. Myös uudet rakennukset sopeutuvat enimmäkseen vanhempaan rakennuskantaan.

Arvokkaita alueita Oulussa II

MAIKKULA

7. Maikkula ja Valion tuotantolaitokset

Kangaskontiontien etelä- ja pohjoispuolen osa-alueet muodostavat oululaisittain edustavan arkkitehtuurikononaisuuden, jossa esittyy 1980-luvun sekä regionalistinen että teollinen postmodernismi. Aluekeskuksen ytimenä toimivan Maikkulanraitin varrella ja läheisyydessä sijaitsee kattava kokonaisuus ajalle tyypillistä julkista ja yksityistä "Oulun koulun" rakentamista.

Maikkulan keskuksen asemakaava vahvistui 1985. Aluetta halkovan Maikkulanraitin varrella sijaitsevat julkiset ja asuinrakennukset on suunnitellut Oulun Studio Arkkitehdit arkkitehti Matti Karhulan johdolla. Keskus on edustava esimerkki regionalistisesta postmodernismista eli "Oulun koulusta", joka on aikakautensa merkittävä ilmiö suomalaisessa arkkitehtuurissa. 1986 – 1995 alueelle rakennettiin kirkko, ylä- ja ala-aste, päiväkot, neuvola, liikekeskus sekä lukuisia asuinkerrostaloja. Kangaskontiontien korkeammat liike- ja toimistotalot sekä Maikkulanraitin päätteeksi suunniteltu kulttuuritalo eivät ole toteutuneet. Alue on täydentynyt 2000-luvulla korttelirakenteeltaan poikkeavalla kuuden kerrostalon korttelilla Maikkulanraitin itäpuolella. Lisäksi alueen keskelle on rakennettu kaksi uutta asuinkerrostaloa. Arkkitehti Antti Katajamäen Valion rakennusjaostolle suunnittelema Valion tuotantolaitokset edustavat 1980-luvun modernistista teollisuusaluetta.

Arvokkaita alueita Oulussa/UOYK

OULUNSUU

8. Oulun yliopistollinen sairaala ja Kontinkangas

Oulun yliopistollinen sairaala ja Kontinkangas ovat aluekokonaisuus, jonka arkkitehtuuri ja vihersuunnittelu osoittavat, kuinka tärkeänä maassamme on pidetty hoitoympäristön laatua. Kerroksisuudessaankin hyvin ominaispiirteensä säilyttänyt aluekokonaisuus edustaa lisäksi terveydenhuollon koulutuksen historiaa ja on keskeinen oululaiselle identiteetille.

Aluekokonaisuuteen sisältyy runsaasti arkkitehtonisia, historiallisia ja oululaiseen identiteettiin liittyviä arvoja. Kontinkankaan sairaala-alue on yhtenäisenä suunniteltu ja rakennettu 1930- 40-luvun kokonaisuus, jonka yksinkertaiset rakennukset sijoittuvat kauniisti puuston lomaan kumpareelle. Rakennuksissa on hienovaraisia aikakaudelleen ominaisia yksityiskohtia. Punatiiliset sairaanhoito-oppilaitoksen rakennukset muodostavat yhtenäisen 1950-luvun pehmeää funktionalismia edustavan kokonaisuuden. Myöhempi täydennysrakentaminen on tehnyt ympäristöstä kerroksellisen.

Oulun yliopistollisen sairaalan rakennukset ja laaja vihervyöhyke niiden eteläpuolella muodostavat vaikuttavan vastakohtaparin. Valkoinen, rinteeseen laelle sijoittuva sairaalakokonaisuus ja sitä palvelevat muut rakennukset sekä avoin maisema suurten teiden risteyksessä toimii sisääntulonäkymänä Oulun keskustaan. Aluekokonaisuuden koulu- ja oppilaitosrakennukset Oulunsuun kansakoulusta ja sairaanhoito-oppilaitoksesta Kastellin monitoimikeskukseen edustavat pitkää aikajaksoa pohjoissuomalaisen koulun historiassa.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

PUOLIVÄLINKANGAS

9. Puolivälinkangas

Puolivälinkangas on muutoksista huolimatta alkuperäisten suunnittelutavoitteiden mukainen, aikakautensa suunnitteluihanteita ansiokkaasti ilmentävä metsälähiö. Merkittävin rakennus on Pyhän Tuomaan kirkko. Ehdoton maamerkki on moottoritille näkyvä vesitorni. Muita maamerkkejä ovat Maahisientien kahdeksankerroksiset asuinkerrostalot.

Rakennuskannaltaan erittäin merkittäviksi arvotettiin 1970-luvun liikekeskus (purettu), koulu pihoineen, edellä mainittu "kasikoiden" alue, Eero Laurin suunnittelema Peikon- ja Maahisientien asuinkerrostaloalueet, Blomstedtin ja Penttilän suunnittelema Hiidentien kerrostalot sekä itäosan pientalosiilmukat. Paulaharjun koulu on paikallisidentiteetiltään merkittävä koko Oululle.

Liikekeskuksen päivittäistavarakaupan korvaaminen uudella (2013), vain Mielikintien suuntaan aukeavalla liikerakennuksella on hämärtänyt alkuperäiseen kilpailuehdotukseen sisältyneen pikkutorin toimintaidean.

Viheralueet ovat arvokkaita olennaisena osana alueen kaavoituksen alkuperäistä kokonaisuutta. Lisäksi ne mahdollistavat kattavan kevyen liikenteen verkoston. Alueen mäntymetsäinen luonne on hyvin säilynyt.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

PUOLIVÄLINKANGAS

10. Ylä Siirtola

Ylä-Siirtola on pienipiirteinen kylämäinen asuinalue, jonka kortteleissa vuorottelevat eri aikakausina rakennetut, yleensä kapeahkoa katutilaa rajaavat yksi- ja puolitoistakerroksiset omakotitalot. Paria tiilitaloa lukuun ottamatta asuinrakennukset ovat lautaverhottuja ja taitekattoisia. Katunäkymien viehättävyyttä lisäävät paikoin kookkaat puut ja runsas kasvillisuus.

Ylä-Siirtolan syntymistä edesauttoi 1880-luvulla alkanut asuttopula. Suomeen tuli 1900-luvun alussa käsite siirtola, joka merkitsi, että työmiehille annettiin asuntojen ympärille viljelysmaata. Oulun työväenyhdistys esitti kaupunginvaltuustolle, että kaupunki lunastaisi lähellä olevia peltoja ja vuokraisi ne työväestölle.

Aluksi 1908 Alalaanilaan rakennetussa siirtolassa asui 19 perhettä, joista kukin vuokrasi 1000 m² maapalan 50 vuodeksi. Arkkitehti Harald Andersin suunnitteli Ylä- ja Ala-Siirtolan korttelit siten, että asuinrakennukset sijoittuivat kadun varteen ja talusrakennukset tontin keskiosaan rajaten viljelysalueen. Ylä-Siirtola rakennettiin pääosin vuoteen 1940 mennessä.

Ylä-Siirtola on muutoksista huolimatta säilyttänyt pienipiirteisen idyllisen siirtolamaisuutensa. Alueen rakennuskanta on enimmäkseen alkuperäistä, toisaalta viime vuosikymmenten uudisrakentaminen on nähtävissä kerroksisuutena. Alue on merkittävä osa oululaista työväen asumisen historiaa.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

SANGINSUU

11. Kinnulan talot ja ympäristö

Järvikinnula ja Ylikinnula ovat Oulujokivarren vanhimmat sukutilat. Ne ovat olleet saman suvun hallussa vuodesta 1562. Syväjärven ja Kinnulanjärven välisellä kannaksella on muutama komea ikimänty, joiden iäksi on arvioitu 600 vuotta.

Järvikinnulan asuinrakennuksen vanhin osa on vuodelta 1850. Puohi on siirretty samoihin aikoihin nykyiselle paikalleen tilanjaon yhteydessä. Ylikinnulan pihapiirin rakennukset ovat nuorempia; nykyinen päärakennus vuodelta 12930, vanhempi on tehty 1901 sattuneen koko kartanon tuhon jälkeen tulipalon jälkeen, Betoni- ja puurakenteinen navetta on vuodelta 1960.

Järvikinnula on hyvin säilynyt esimerkki perinteisestä pohjoissaamelaisesta maalaistalon pihapiiristä punamullattuine rakennuksineen. Ylikinnula on seudulla hrvinainen kartanomainen rakennus maisemallisesti arvokkalla paikalla. Paitsi iältään, myös tyyppiltään erilaiset pihapiirit kuvastavat maaseuturakentamisen kehitystä. Alueen luonnonympäristö sisältää merkittävää historiallista perintöä ja on myös maisemallisesti erittäin vaikuttava.

Oulujokivarren rakennusperintö/Oulujokivarren osayleiskaava

12. Sanginsuu

Aluekokonaisuus on toiminnallisesti monipuolinen: Joki ja sen ylittävä silta toimivat liikenneväylinä. Sillan kupeessa sijaitsevat koulu opettajainasuntoineen, terveystalo ja seurakuntatalo. Kapealla niemellä aivan Sanginjokisuussa sijaitsee entinen, 1920-luvulla huvilaksi rakennettu lastenkoti. Alueella on lukuisia asuinrakennuksia sekä mutta maatalouskeskus viljeltyine peltoineen ja laitumineen.

Levelä Oulujoki ja mutkitteleva Sanginjoki muodostavat vaikuttavan maisemakokonaisuuden, jossa vaihteleva maasto, korkeat jokitorvät ja loivempi ranta peltoaukeineen vuorottelevat.

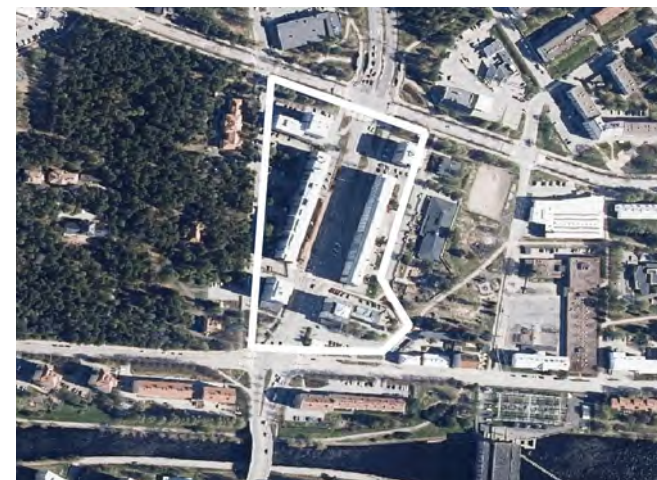
Oulujokivarren rakennusperintö/Oulujokivarren osayleiskaava

TUIRA

Tuiran Merikoskenkatu.
Kuva Samuli Rinne 2022

13. Merikoskenkatu

Merikoskenkadun tiivis elävä kaupunkimainen katutila on portti ja vilkas solmukohta Oulun keskustaan saavuttaessa. Vanhan huvila-asutuksen paikalle kohonnut ja alkuperäisessä asussaan säilyneet korkeat rakennusrivit edustavat yhdyskunnan siirtymää puukaupungista kivikaupunkiin. Alue on näkymiltään kaupunkimaisinta Oulua.

Katutilan etelä- ja pohjoispäihin on rakennettu neljä korkeaa pistetaloa, joista kolmen kivijalassa sijaitsivat pankkikonttorit. Katua kehystää yhtenäinen rivi seitsenkerroksisia kerrostaloja kivijalkakauppoineen. Merikoskenkadun alkuperäisessä bulevardimaisessa suunnitelmassa olleet puurivistöt ovat lähes hävinneet myöhemmin rakennettujen joukkoliikenteen pysäkkirakennelmien alta.

Arkkitehti Bertel Jungin suunnittelema Tuiran ensimmäinen puutarhakaupungin ihanteita ja kaupunkimaista rakentamista yhdistelevä asemakaava tuli voimaan 1915. Alvar Aallon ja Bertel Strömmerin kilpailuehdotusten tuloksina syntyneiden Koskikeskuksen ja Merikosken voimalaitossuunnitelmien ja Koskikeskuksen asemakaavan vahvistuttua 1944 näkymät alkoivat muuttua kaupunkimaisemmiksi. Niilo Mattilan asemakaavassa vuodelta 1953 Huvilatien vanhat huvilat näkyvät vielä pohjakartassa. Merikoskenkatua rajaavat seitsemän- ja kahdeksankerroksiset talot rakennettiin 1958- 1963 vanhan huvila-alueen tilalle.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

HAUKIPUDAS, KESKUS

14. Asemakylä

Ks. MRKY: Asemakylän raitti

Alue on osittain yhteneväinen MRKY-alueen Asemakylän raitti kanssa, mutta laajentaa aluetta länteen jokivartta pitkin Saarikankaalle, jon. Vaikka täällä alueella sijaitseva Pohjola-opiston kokonaisuus puretaan, Saarikankaalla on historiallista merkitystä alueelle 1860-luvulla perustetun Maunun sahan myötä.

Asemakylä on kyläkuvallisesti arvokas alue, jossa sijaitsee kyläraitin ja kyläkuvan kannalta arvokkaita rakennuksia pihapiireineen.

Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila
Kirkonkylän osayleiskaava 2020

Haukiputaan keskusta on lähellä Kiiminkijoen suuta. Keskustan kohdalla joen ylittää silta. Kirkkotörmällä on sijainnut kirkko 1640-luvulta lähtien. Nykyinen kirkko on vihitty käyttöön vuonna 1764. Haukiputaan keskustan keskeiset palvelut sijaitsevat joen eteläpuolella.

15. Ervastinranta

Viljelymaisema, jossa on perinteistä rakennuskantaa (mm. Markus ja Ruuskanen). Jakob Rijfin suunnittelema, v. 1796 rakennettu Salmelan pappila sijaitsee Haukiputaan Ervastinrannalla noin 1,5 kilometriä Haukiputaan kirkolta länteen päin. Pihapiiri on Rannantien eteläpuolella; tien pohjoispuolella on umpeen kasvanut Pappilanlahti.

Ympäristöään hieman korkeammalla sijaitsevat pappilan rakennukset muodostavat väljän kolmelta sivulta rajatun ja kulmistaan avoimen pihapiirin. Tien ja pihan välissä on pieni metsikkökaistale; pihapiirin eteläpuolella on viljelyksessä oleva peltoaukea, jonka keskellä on riihi. Länsipuolella Lassilantien varrella on eri-ikäisiä omakotitaloja ja reilun kolmen sadan metrin päässä Markuksen kulttuurihistoriallisesti arvokas pihapiiri.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen Markuksen pihapiiriin kuuluvat päärakennus 1800-luvulta, paritupa 1700-luvulta; hirsiset jauho- ja jyvääitit, kalapuohi ja sauna on rakennettu 1900-luvun vaihteeseen mennessä. Puohirakennus, liiteri, kellari, leikkimökki ja sementtitiilinen navettarakennus ovat 1940- ja 1950-luvuilta, ja uudempi asuinrakennus on 1920/30- ja 1970-luvuilta. Pihapiiri sijaitsee näkyvällä paikalla peltoaukean reunalla.

MRKY pudokas, arvotettu paikallisesti arvokkaaksi PPM 2021
Kirkonkylän osayleiskaava 2020

16. Simppulanmäki

Simppulanmäellä on pitkä historia kunnan palveluiden sijaintipaikkana.

Haukiputaan Kansakoulu aloitti vuonna 1876 paikalla aikoinaan sijainneessa Simppulan tilalta vuokratussa talossa. Kauppaneuvos G. Bergbom osti ja lahjoitti tilan vuonna 1888 kunnalle sillä ehdolla, että sinne perustetaan kansakoulu jota ylläpidetään tilasta saatavilla tuloilla. Simppulan talon Bergbom lahjoitti vaivaistaloksi. Vaivaistalo toteutui kuitenkin vasta vuonna 1915.

Uusi kunnalliskoti, Simppulan vanhainkoti, valmistui vuonna 1939. Harjukoti rakennettiin vuonna 1956 kunnalliskodin työntekijöiden asuntolaksi. Nämä rakennukset on purettu 2010-luvulla.

Sittemmin Simppulanmäelle on rakennettu muun muassa terveyskeskus ja lisätiloja vanhainkodille. Vanha vaivaistalo muutettiin päiväkotikäyttöön muutettuun päiväkotikäyttöön 1970-luvulla. Tiloissa toimii Simppulankartanon päiväkoti.

1970-luvulla Simppulatalon muutettiin päiväkotikäyttöön ja varikko, paloasema ja kaukolämpölaitos rakennettiin. Pihlajakoti valmistui vuonna 1996. Alueen vieressä maamerkinä on Haukiputaan vesitorni.

MRKY pudokas, arvotettu paikallisesti arvokkaaksi PPM 2021

17. Martinniemen asuinalue

Martinniemen sahan työväentalon ympäristöön rakentui 1920- ja 1930-luvuilla asuinalue. Alueella on sekä mansardikattoisia että harjakattoisia kapearunkoisia pieniä työväen asuinrakennuksia. Aluetta täydentävät jälleenrakennusaikakauden pihapiirit.

Tehdasyhdyskunta on laajentunut Martinniementien eteläpuolelle, missä sijaitsevat mm. alueen keskus, koulu ja muita palveluita. Tien varrella olevat 1970-luvun lameellikerrostalot kertovat sahayhdyskunnan silloisesta elinvoimasta ja työväen asumishistoriasta.

Rajausta on tarkennettu, sen ulkopuolelle on jätetty uudehko Vahtolan asuinalue. Mukaan on lisätty Putaankylän alue.

Alue täydentää RKY-kohdetta Martinniemen saha sekä MRKY-alueetta Pomolan asuinalue.

Martinniemen osayleiskaava

HAUKIPUDAS, JOKIKYLÄ

Jokikylän kohdalla Kiimikijoki tekee suuren mutkan.

18. Allikontien huvila-alue

1920- ja 1930-luvuilta peräisin oleva huvila-alue sijaitsee Kiimikijoen tornmällä. Alueella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Huvilat:

Allikko ja Kolmio: 1920-luvulla valmistunut asuinrakennus on nykyään loma-asuntona. Sen pihapiirissä on useita rakennuksia, kuten lankkumuurattu navetta.

Rinne on valmistunut asuinrakennukseksi vuonna 1920. Loma-asuntona olevan rakennuksen pihapiirissä on useita piharakennuksia.

Kohiseva on vanhan Kärpän manttaalin torppa. Tila on erotettu Kärpän tilasta vuonna 1928. Päärakennusta on korotettu kerroksella. Kaikkien pihapiirin rakennusten vanhat osat ovat hirsilankkumuurusta.

Tyynelä on mansardikattoinen, vuonna 1933 valmistunut asuinrakennus, joka nykyisin on loma-asuntona. Pihapiirissä on kaksi piharakennusta.

Jokikylän ja Murrin osayleiskaava, rakennuskulttuurin inventointi.

HAUKIPUDAS, JOKIKYLÄ

19. Jälleenrakennuskauden asuinrakentamista

Jälleenrakennuskaudella vuosien 1945-1959 aikana kehitettiin tyyppitalomalleja. Noppamaisen rakennustyyppin eri variaatiot ovat vallitsevina talotyyppinä tällä aikakaudella.

Jälleenrakennusaikakauden asuinrakennukset pihapiireineen muodostavat paikallisesti arvokkaan kulttuuriympäristöalueen. Alueella on historiallista ja maisemallista arvoa.

Alue sisältää kolme kohdetta. Koivikon pihapiiriin kuuluu vuonna 1945 valmistuneet asuinrakennus ja saunatupa sekä piharakennus. Kumpareen ja Toivolan rakennukset ovat valmistuneet vuonna 1952.

Jokikylän ja Murron osayleiskaava

20. Pentintien pihapiirit

Pentintien varrella olevat vierekkäiset pihapiirit ilmentävät maaseudun kulttuurimaiseman ajallista kerrkoksellisuutta. Alue on paikallisesti arvokas kulttuuriympäristö.

Alueella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Jokikylän ja Murron osayleiskaava

21. Vierekkäin rakennetut pihapiirit

Kuikan mahdollisesti jo 1800-luvun puolella rakennetun pihapiirin viereen on vuonna 1940 rakennettu Kirstilän, nykyisen Möykänmäen, asuinrakennus ja piharakennus. Pihapiirit muodostavat yhdessä paikallisesti arvokkaan kulttuuriympäristöalueen. Alueella on rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa. Kohde ilmentää myös maaseudun kulttuuriympäristön kerroksellisuutta.

Jokikylän ja Murron osayleiskaava

HAUKIPUDAS, KELLO

23. Taskisen pellot

Laaja peltoviljelysaukea, jonka laidoilla on yhtenäisesti rakennettuja maatalouskeskuksia.

MRKY2015 pudokas, todettu paikallisesti arvokkaaksi PPM 2021

22. Holstinmäki

Kellossa Holstinmäellä Pihapolun varressa sijaitsevat pihapiirit muodostavat pienialaisen, jälleenrakennuskautta edustavan kokonaisuuden. Noppamaiset asuinrakennukset reunustavat tietä yhtenäisenä nauhana. Rakennusten piirteet ja yksityiskohdat ovat aikojen kuluessa muuttuneet, mutta kokonaishahmoltaan ne erottuvat edelleen jälleenrakennuskauden rakennuksina.

Alueen poikki pohjois-eteläsuunnassa kulkeva Haukiputaantie on jakanut asuinalueen kahteen erilliseen osaan. Yhtenäisenä kokonaisuutena hahmottuva jälleenrakennuskauden asuinalue sijaitsee tien länsipuolella. Tien itäpuolella on muutamia jälleenrakennuskauden pihapiirejä. Jälleenrakennuskauden rakennuksia ympäröivät 1900-luvun jälkipuoliskolla rakennetut omakotitalot

Taskisen peltojen tilkkutäkki. Peltoaukean länsireunalla (kuvassa vas.) virtaa Kalimenjoki.

KIIMINKI, KESKUS

24. Kirkon ympäristö (vk) ja Lepikkoniemi

Kulttuurihistoriallisesti ja kyläkuvallisesti arvokas kokonaisuus laajentaa RKY-aluetta *Kiimingin kirkko ympäristöineen* Kiiminkijoen yli Lepikkoniemelle.

Kiimingin keskeisten taajama-alueiden osayleiskaava

25. Raatinharju, Ylikylän ranta ja tieympäristö. Leppiniemi ja Laurinkoski

Kiiminkijoen rinnalla kumpuileva kulttuurihistoriallisesti ja kyläkuvallisesti arvokas aluekokonaisuus. Alueella on paljon vanhaa rakennuskantaa.

Kiimingin keskeisten taajama-alueiden osayleiskaava
Kiiminkijoen rakennusinventointi Ylikylä-Kirkonkylä
Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila

Kiimingin keskusta sijaitsee Kiiminkijoen ja Kuusamontien risteyksessä.
Lentokuva Vallas Oy 2022

KIIMINKI, ALAKYLÄ

26. Alakylän koulu

Kiiminkijoen etelärannalla Aution sillan kohdalla maisemallisesti merkittävällä paikalla sijaitsee Alakylän kerroksellinen, eri aikoina rakennetuista rakennuksesta koostuva kyläkoulukokonaisuus. Ensimmäinen, vuonna 1920 valmistunut kansakoulurakennus tuhoutui tulipalossa v. 2020. Koulun piha rajautui tuhoutuneeseen rakennukseen, kaakosta 1950-luvun rakennukseen ja luoteesta 1995 toteutettuun laajennusosaan. Pohjoispuolella on maantiehen asti ulottuvan urheilukenttä.

Aikoinaan opettajan asuntona olleessa osassa on toiminut kylän pankki. Toisen vaiheen rakennus laajennuksineen edustaa tyypillistä 1950-luvun koulurakentamista. Uusin liikuntasali on mittakaavaltaan vanhempia osia voimakkaampi.

Koulu on merkittävä osa ympäristöään. Se on näkyvällä paikalla vanhan kyläntien ja Haukiputaantien välissä. Koulun ja joen välissä kulkee vanha, edelleen käytössä oleva kylätie, joka jatkaa alajuoksuun päin Hurunmäelle.

Vanhimman koulurakennuksen palon jälkeen museo on arvottanut koulun maakunnallisesta paikallisesti arvokkaaksi.

27. Kanniainen, Kauppi, Mikkola

Kiiminkijoen ja tulvauoman rajaamalla alueella sijaitseva rakennusryhmä, jota ympäröivät peltoaukeat. Alueeseen kuuluu kolme pihapiiriä. Kanniaisen asuinrakennus on vanha savupirtti vuodelta 1813. Vanhat pihapiirit ovat säilyneet vaikka rakennuskantaa on vuosien satossa uusittu.

Jokivarsien Wanhat Rakennukset
Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila

Alakylän koulun kohdalla Kiiminkijoen ylittää Autionsilta. Koulun vanhin rakennus on vielä kuvassa jäljellä.

KIIMINKI, ALAKYLÄ

28. Kujala, Tiri, Ahonen, Ketola

Alue koostuu Tirinkylän sillan ja koulun välisen tien varrella olevista vanhoista pihapiireistä. Jolosjoki laskee polveilevan maaston poikki Kiiminkijokeen. Pohjoisosassa on kylän koulu.

Tiri on alueen kantatila, talon ensimmäinen asukas Heikki Tiri isännöi tilaa vuodesta 1722 alkaen. Muut tilat on perustettu tai erotettu 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Vanhaa rakennuskantaa on uusittu erityisesti 1940-50-luvuilla. Alueen vanhin aitta on vuodelta 1727.

Kerroksellinen alue, jossa pihapiirit ja rakennuskanta ovat täydentyneet vuosisatojen saatossa aina tarpeen mukaan.

Jokivarsien Wanhat Rakennukset
Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila

29. Mikkonen, Uusi Mikkonen

Kaksi, 1800-luvulla perustetusta Mikkosen tilasta muodostettua pihapiiriä. Veljeksistä toinen rakensi Uusi-Mikkosen päärakennuksen 1920-30-luvulla listä tuodusta vanhasta savupirtistä. Pihapiirit ja aikoinaan eri tarpeisiin rakennettu rakennuskanta ovat 1900-luvun aikana kokeneet monia muutoksia. Rakennusten ja tilan vaiheet ja historia ovat hyvin tiedossa.

Alkuperäisessä asussaan olevat asuin-, talous- ja piharakennukset muodostavat Alakylän perinteistä ympäristöä edustavan kokonaisuuden.

Jokivarsien Wanhat Rakennukset
Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila

30. Tervola, Kiuttu, Rinne

Tervolan tila sijaitsee Kiimingin Takalonkylässä Kiiminkijoen pohjoispuolella. Rakennusryhmä on pitkäkhön havumetsäisen harjun päällä, ja sitä ympäröivät niityt ja peltopalstat. Tervolan tila on perustettu 1800-luvun alussa, mahdollisesti jopa aikaisemmin. Tila on jakautunut 1970-luvulla kolmeen osaan, kaksi talosta on säilynyt saman suvun hallussa.

Vanhin rakennuksista on 1800-luvulta.

Vanhimmat rakennukset ovat peräisin 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta. Vaikka pihapiirejä on täydennetty ja useita rakennuksia purettu, vanha pihapiiri on säilynyt muodoltaan ehyenä.

Rakennusten ja tilan historia tunnetaan hyvin.

Jokivarsien Wanhat Rakennukset
Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila

KIIMINKI, HUTTUKYLÄ

31. Huttukylän kyläkuvallisesti arvokas alue

Selänteen harjalla polveilevan Huttukyläntien varrella sijaitsevat Lehdon, Vanhan-Lehdon, Pikku-Lehdon ja Puistolantien tilat muodostavat pihapiireineen, peltoineen, niittyineen ja katajaketoineen perinmaisympäristön ja kyläkuvallisesti arvokkaan alueen.

Näkyvällä paikalla oleva, rakennuskannaltaan kerroksellinen kokonaisuus koostuu 1800- ja 1900-luvulta periytyvistä päärakennuksista, riihistä, aittoista ja holvikellareista.

PPM 2014
Kiiminkijokivarren kulttuuriympäristön tila
Jälleenrakennusaikakauden rakennusten inventointi

Kiimingissä kylät ja asutus ovat keskittyneet Kiiminkijoen varrelle. Näkymä Lehmisaaren kohdalta kohti Huttukylää.

OULUNSALO

32. Salompään kylä

Salompään kylä on edustava esimerkki rannikkoalueen perinteisestä maaseutukylästä. Aluekokonaisuuteen kuuluvat vanhat polveilevat kylätiet, niiden varsilla sijaitsevat pihapiirit sekä kylän viljelysalueet.

Asutus sijaitsee kylätien varrella ja siitä johtavien muutamien pistoteiden yhteydessä. Alueen rakennuskantaan kuuluu rakennuksia 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta tähän päivään. Asutusta alueella on ollut jo tätä aiemmin, esimerkiksi Helasen kantatila periytyy 1600-luvulta. Alueella on muutamia isoja maatiloja ja niitä pienimittakaavaisempia mökkipihoja. Uusi rakentaminen on hieman hajauttanut maaseutumaisesta ympäristöstä, mutta siitä huolimatta alueen ilme on edelleen maaseutumainen ja kylämäinen. Uudet rakennukset sijoittuvat useimmiten syrjemmälle, metsän sisälle piiloon.

Maisemallisesti arvokkaimpia piirteitä ovat alueen laajimmat ja yhtenäisimmät peltoalueet sekä niitä rajaavat ehyet metsänreunat. Kylätieltä avautuu paikoin näkymiä viljelysalueille. Kuitenkaan kovin laajoja näkymiä ei synny, vaan pikemminkin jokaisesta talosta näkee aina seuraavan talon pihapiiriin. Tällainen näkymien sarja on esimerkiksi Kurikantien varressa, johon muodostuu mittakaavaltaan pienien pihapiirien nauha.

Oulunsalon kulttuuriympäristöselvitys

Oulunsalo oli vielä 1700-luvulla saari. Mantereeseen se yhdistyi saaren erottavan salmen maaduttua.

Nykyisin Oulunsalo on Liminganlahden ja Kempeleenlahden väliin jäävä niemi. Kirkonkylän kohdalle syntyneen kunnan keskustan halki johtaa pitkä Lentokentätie. Keskustan ympärillä on runsaasti pientaloasutusta.

YLI-II

33. Kakontörmä

Kakontörmä on lijoikvarren varhaisia asuinpaikkoja. Iijoen valjastaminen ja Kakontörmän pohjoispuolelle rakennettu Vauraskosken pato 1960-luvulla on muuttanut ympäristöä. Kakontörmän pihapiirit sijaitsivat nauhamaisesti joentörmää myötäillen. Pihapiirien takana aukeaa peltomaisema latoineen. Törmä on muuttunut radikaalisti viime vuosikymmenten aikana. Vielä 50-luvulla pihapiirien talot olivat harmaita, vuoraamattomia perinteisiä asuinrakennuksia ja pihapiirit paljaita maatalouspihoja. Vanhoja aittoja ja latoja on säilynyt talojen takana aukeavilla niityillä ja pelloilla. Vanha pihoihin johtanut tie kulki peltojen keskellä pihapiirien luoteispuolella, nykyinen tie on rakennettu rantaan vanhan törmän alapuolelle.

Kakon tilalla olleesta asutuksesta on merkintöjä vuodesta 1664 lähtien. Vuonna 1921 lähes kaikki rakennukset tuhoutuivat tulipalossa. Nykyinen talo valmistui vuonna 1923. Taloa on vuosien varrella muutettu. Talon mailla on joskus saattanut olla kalmisto, sillä maaperästä on löytynyt ihmisen luita.

Koskenkorvan pihapiirissä on Kakontörmän vanhin rakennus. Vuonna 1898 rakennettu kivinavetta säilyi lähes kokonaisuudessaan vuoden 1921 tulipalosta. Asuinrakennus on tehty palon jälkeen ja siihen on sittemmin tehty muutoksia. Törmällä on lisäksi n. 50-luvulla rakennetut Rantalan ja Kallelan pihapiirit sekä uudenpi asuinrakennus.

Yli-Iin rakennusinventointi 1998
Karjalankylän osayleiskaava

34. Karjalankylä

Kaistonsuvannon molemmille rannoille levittyvä viljelymaisema, kylässä on arvokasta rakennuskantaa. Säännöstely on alentanut joen maisemallisia arvoja.

Karjalankylä kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Karjalankylän- Hökänrannan kulttuurimaisemat Iijokivarressa. Vuosina 2014-2015 toteutetun maakuntakaavan päivitysinventoinnin perusteella aluetta ei ole tarvetta erikseen määrittellä maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Yli-Iin rakennusinventointi 1998
Karjalankylän osayleiskaava

35. Kiuttuperä

Kiuttuperän alue sijaitsee Siuruanjokivarressa kahden kosken välisellä rannalla n. 5 km Yli-Iin kirkonkylältä koilliseen. Maantie halkaisee rantaviljelyalueen, Tien yläpuolella on neljän talon ryhmä ja joen varressa kaksi pihapiiriä. Maisema on perinteistä, yhä viljeltyä peltomaisemaa. Joen vastarannalla on Kortin pihapiiri.

Alueella on kolme kohdetta: Ketola, Kiuttula ja Ylimättäisojansuu.

Yli-Iin rakennusinventointi 1998
Siuruanjoen osa-yleiskaava

YLI-II

36. Pahkalankangas

Iijokivarressa, Pahkalan kylässä n. 7 km päässä kirkonkylästä sijaitseva Pahkalan kylä on vanhaa asuinalueita, jonka vanhimmat tilat ovat luulavasti Alapahkala ja Heikkilä. Muita vanhoja tiloja ovat Törmälä (nyk. Juhola), Välitalo ja Harjula.

Kyläyhteisössä on ollut oma kauppa. Supistettu kansakoulu toimi aikoinaan nykyisessä Saarelassa, kansakoulurakennus valmistui 1950. Pahkakosken voimalan rakentamisen aikoihin väkimäärä lisääntyi.

Vanha Iijoen uoma kulki aikoinaan aivan rantapeltojen takana talojen tuntumassa. 1950-luvun loppupuolelta lähtien Iijokea valjastettiin sähköntuotantoon ja kylän länsipuolelle rakennettiin Pahkakosken voimala. Joen patoamisen jälkeen vanha uoma Pahkalankankaan kohdalla on kuivillaan. Pahkalankankaan ympäristö muuttui muutenkin sotien jälkeen, jolloin vanhoja rakennuksia ja pihapiirejä on purettu. Uudemmat rakennukset on kuitenkin rakennettu vanhoille paikoille ja vahojen pihapiirien tuntumaan, joten rakennetun ympäristön rakenne on pysynyt kutakunkin perinteisenä.

Nykyinen Pahkalankangas koostuu eri vuosikymmeninä rakennetuista pihapiireistä. Pihapiireissä on jäljellä vanhoja talusrakennuksia, vaikka päärakennus olisi saneerattu tai rakennettu uudelleen. Pihapiirejä ympäröivät pellot ja niityt ja korkeinta harjannetta peittää kangasmetsikkö. Alueen ympäristö on vaihtelevaa ja pihapiirit luonteisesti maastoon sijoittuneita.

Yli-Iin rakennusinventointi 1998
Kierikin osayleiskaava

37. Puusaaren pohjoisranta

Puusaari on yhtenäistä viljelymaisemaa, jonka pihapiirit sijaitsevat perinteisillä paikoillaan törmän päällä. Rakennuksia on uudistettu ja pihapiirien vanhoja talusrakennuksia purettu jonkin verran. Uudistukset ovat olleet kuitenkin melko maltillisia, niin että perinteinen henki ja maisemakokonaisuus ovat säilyneet.

Yli-Iin rakennusinventointi 1998
Karjalankylän osayleiskaava

Iijoen varrella oleva Yli-Iin kirkonseutu on maakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä.

Ruutukaavakeskusta

Kaupunkirakenteessa radan, joen ja meren yhtymäkoh-
taan Oulujoen suistoon sijoittuva ruutukaavakeskusta
on Oulun kaupungin syntyhistorian kehto, joka sisältää
valtakunnallisia, maakunnallisia ja paikallisia kulttuuri- ja
rakennushistoriallisia arvoja sekä arkologista merkitystä.
Keskusta on itseoikeutetusti kaupunkikulttuurin ja oulu-
laisen toimeliaisuuden sykkivä sydän.

Ruutukaavakeskusta sisältää Oulun vanhimmat kaupun-
kirakenteen elementit. Alue sisältää runsaasti eri-ikäistä
rakennuskantaa. Vanhinta kerrostumaa on Lääninhalli-
tuksen, Lyseon ja Tuomiokirkon muodostama vanha mo-
numentaalikeskus Franzénin puiston ympärillä. Rantaka-
dun korttelit on rakennettu vuoden 1882 palon jälkeen.
Kokonaisuuteen kuuluvat 1901 valmistunut kauppahalli
sekä torialueen ranta-aitat. Hallituskadulla Rantakadun ja
Torikadun välillä on yhtenäinen, uusrenessanssin piirteitä
sisältävä katutila. Kirkkokadulla on keskustan kaupunki-
maisoin katutila, jonka rakennukset ovat pääosin 1900-lu-
vun alkuvuosikymmeniltä. Jälleenrakennuskaudella
keskustaan rakennettiin merkittävästi Meurmann-Ervin
asemakaavanmuutoksen perusteella. Rantakatu sekä
kirjasto- ja teatteritalon ja hotellirakennuksen sisältävä
uusi monumentaalikeskus toteutettiin osittain Marjatta
ja Martti Jaatisen kilpailuvoiton (1966) perusteella.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015/UOYK

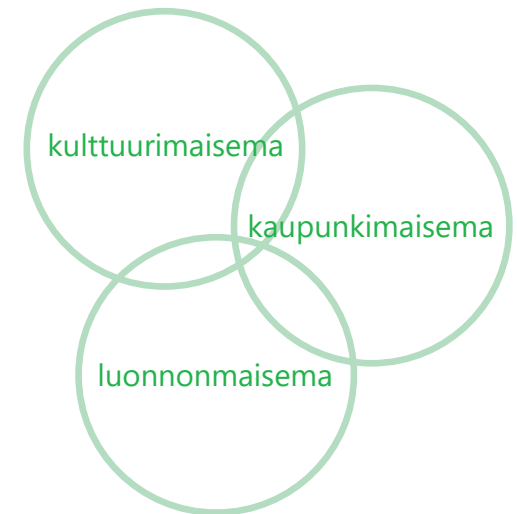

KULTTUURIMAISEMA

Kulttuurimaisemat ovat ihmisen ja luonnon pitkän vuorovaikutuksen tuloksena syntyneitä kokonaisuuksia, joihin on tallentunut luonnonhistorian jälkiä, maisemahistoriaa sekä kulttuuriperintöä.

Vanhimpia kerrostumia kulttuurimaisemassa ovat jäljet luonnonhistorian ilmiöistä. Ihminen on sopeuttanut toimintansa maiseman perusmuotoihin ja maantieteellisiin olosuhteisiin joko luontoon mukautumalla tai sitä muuttaen. Kulttuurimaisemassa ihmisen jättämät jäljet ja luonto sekoittuvat. Aikojen saatossa on ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen tuloksena syntynyt kokonaisuuksia, jotka ovat osa ihmisen alueellista identiteettiä ja arkiympäristöä ja jotka välittävät historiallisia ja kulttuurisia arvoja. Maisemasta on luettavissa asutus- ja elinkeinohistoria, lisäksi ne ylläpitävät ekologista monimuotoisuutta.

< Tuulivoimalat ja telemastot ovat maisemassa näkyvä elementti.
Samuli Rinne 2022.

Valtakunnallinen taso

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021
- Valtakunnallisesti arvokkaat perinnebiotoopit

Maakunnallinen taso

- Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
- Maakunnallisesti arvokkaat perinnebiotoopit

Maisemien arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan sekä kylä- ja kaupunkimaisemiin. Arvokkaat maisema-alueet ovat monimuotoisia, elinvoimaisia ja kerroksellisia mutta myös muuttuvia aluekokonaisuuksia, jotka ilmentävät korkeita luonnon, kulttuurin ja maiseman arvoja. Ne kertovat maisemia muokanneiden elinkeinojen historiasta ja nykyisyydestä.

Maisemia inventoidaan ja arvotetaan valtakunnallisella ja maakunnallisella tasolla. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet edustavat maisemamaakunnalleen tyypillisiä maisemia, joilla on huomattavaa valtakunnallista merkitystä. Maakunnallisesti arvokkaat alueet edustavat maisemamaakunnalleen tyypillisiä maisemia sekä maakunnan sisäisiä erityispiirteitä. Eurooppalainen maisemayleissopimus ja maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittavat ottamaan maiseman ja kaupunkikuvan arvot huomioon maankäytön suunnittelussa. Tavoitteena on, että alueiden suunnittelussa ja kehittämisessä tukeudutaan niille tyypillisiin ominaispiirteisiin ja arvoihin ja korostetaan niitä piirteitä, jotka tekevät alueista arvokkaita.

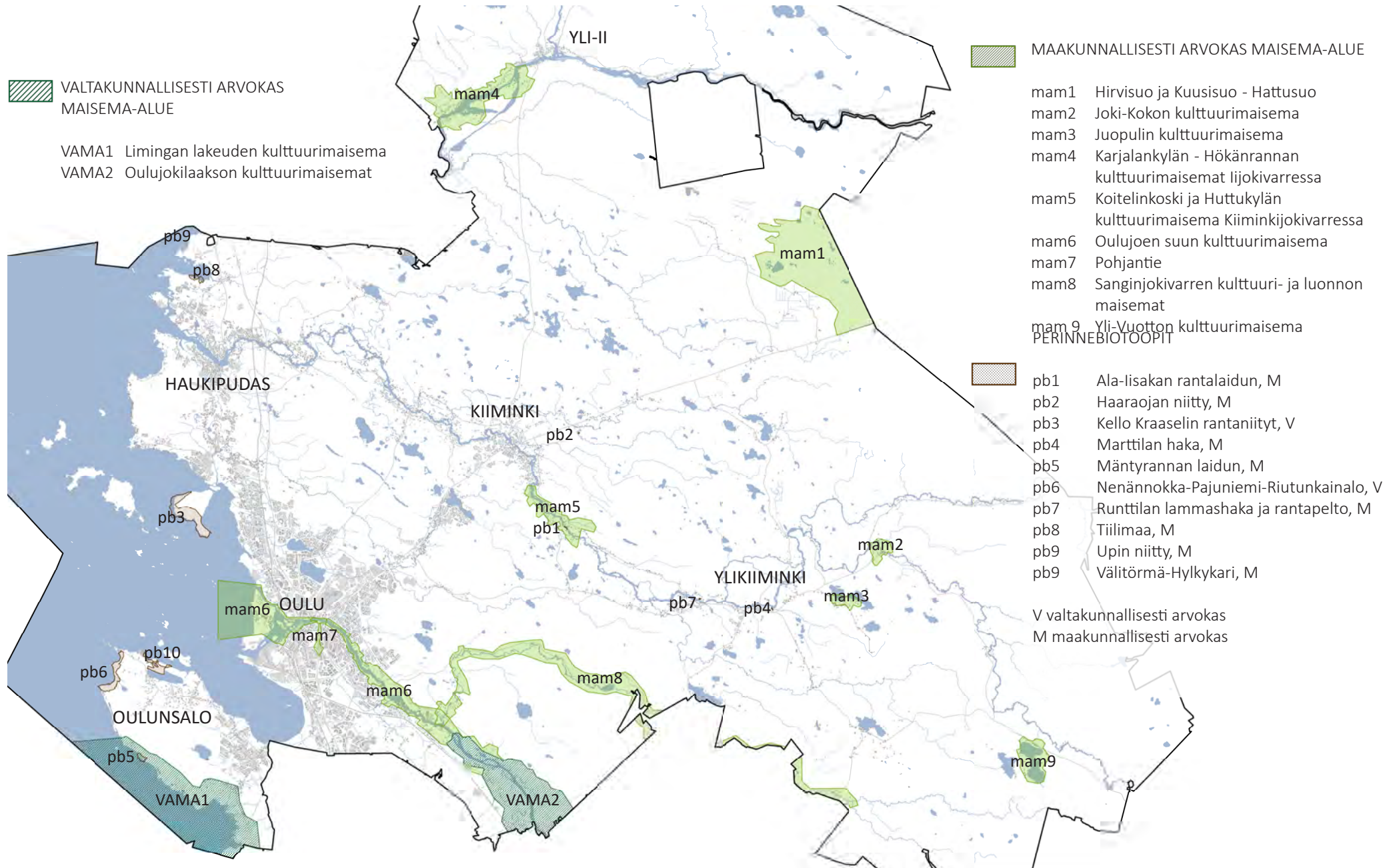
Maankäytön muutostilanteissa laaditaan usein maisemaselvityksiä, jotta saadaan kartoitettua kohteen omat maiseman ominaispiirteet kuten arvokkaat maisemapuut, tilaa rajaavat puuryhmät, historiasta kertovat puutarhakasvit, merkittävät näkymät, keskeiset maamerkit, avoimet maisemaniityt, olennaiset viheryhteydet eli virkistysreitit ja ekologiset yhteydet.

< Taskisen pellot Kellossa ovat vanhaa kulttuurimaisemaa.

MAISEMAN ARVOTTAMINEN JA SUOJELU

- Eurooppalainen maisemayleissopimus (2000) on ensimmäinen maisemaa käsittelevä kansainvälinen sopimus. Sopimuksen on allekirjoittanut 35 maata. Sopimuksen tavoitteena on maisemien suojelun, hoidon ja suunnittelun edistäminen sekä Eurooppalainen yhteistyö maisema-asioissa. Suomessa sopimus ja siihen liittyvä laki ovat olleet voimassa 1.4.2006 lähtien.
- Valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet (2000) velvoittavat edistämään maisema-arvojen vaalimista suunnittelussa ja viranomais toiminnassa.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) edellyttää rakennetun ympäristön ja maiseman huomioon ottamista kaikilla maankäytön suunnittelun tasoilla.
- Maankäyttö- ja rakennusasetus edellyttää, että MRL:n mukaisesti kaavan vaikutuksia selvittäessä arvioidaan myös suunnitelman toteuttamisen välilliset ja välittömät vaikutukset mm. kaupunkikuvaan ja maisemaan.

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä perinnebiotoopit

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat edustavia esimerkkejä suomalaisesta kulttuuri- ja luonnonperinnöstä. Arvokkaiksi tunnistetut maisemat ovat syntyneet ihmisen ja ympäristön pitkäaikaisen vuorovaikutuksen tuloksena, ja niillä harjoitettavan elinkeinotoiminnan katsotaan kuvastavan erityisen arvokkaalla tavalla maisemaa muokanneita ylisukupolvisia jatkumoa. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden on tarkoitus tuoda maisemissa havaittavat arvotekijät osaksi alueiden- ja maankäytön suunnittelua sekä kannustaa paikallisia toimijoita hoitamaan ja ylläpitämään maisemiaan. Lisäksi maisema-alueiden avulla tahdotaan lisätä ihmisten tietoisuutta kulttuuriympäristön historiallisista kerrostumista ja ekologisesta monimuotoisuudesta. Useat maisema-alueet ovat kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti merkittäviä identiteettitekijöitä.

Maisemien arviointi perustuu alueiden ominais- ja erityispiirteiden tarkastelun ohella maisemamaakuntajakoon, joka sai nykyisen muotonsa vuonna 1992. Arvokkaita maisema-alueita valittaessa on huolehdittu siitä, että jokaisen maisemamaakunnan tärkeimmät piirteet tulevat edustetuiksi.

Suomen arvokkaat maisema-alueet vahvistettiin ensimmäisen kerran vuonna 1995. Ympäristöministeriö käynnistävä valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi suoritettiin vuosien 2010-2014 aikana. Pohjois-Pohjanmaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden osalta päivitysinventointin suoritti Pohjois-Pohjanmaan liitto vuoden 2013 aikana. Inventointiin perustuva luettelo valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (VAMA 2021) on vahvistettu 18.11.2021 valtioneuvoston periaatepäätöksellä YM/2021/70. Inventointi on tällä päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) tarkoittamaksi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) tarkoittamaksi inventoinniksi. VAMA 2021 inventoinnissa on Suomeen määritelty 186 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta. Näistä kaksi sijoittuu osittain Oulun alueelle.

Maisemamaakunnat

Suomi on jaettu kymmeneen eri maisemamaakuntaan, joista osa jakaantuu edelleen seutuihin. Oulu on osa **Pohjanmaan maisemamaakuntaa (8)**, joka jakaantuu Oulun kohdalla kahteen maisemaseutuun.

Pohjois-Pohjanmaan jokiseudulle ja rannikolle (8.4) tyypillisiä maisemia ovat jokien suistoalueiden ja jokilaaksojen asutus ja viljelymaisemat, lakeuden alueen laajat viljelymaisemat ja rantaniityt sekä rannikkoalueen maankohoamisalueet, rantakerrostumat ja dyynikentät.

Pohjois-Pohjanmaan nevalakeuden seudulle (8.5) tyypillisiä maisemia ovat jokivarsikylät ja järvenrantakylät viljelyalueineen, asutustoiminnan seurauksena syntyneet asutustilakylät sekä laajat avoimet aapasuoalueet. Ympäristöministeriön suorittama maisemamaakuntien jako sai nykyisen muotonsa vuonna 1992.

Kartta Tapio Heikkilä 2013

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA2021

Limingan lakeuden kulttuurimaisema

Limingan lakeuden kulttuurimaisema ulottuu viiden kunnan alueelle (Kempele, Liminka, Lumijoki, Oulu, Tyrnävä).

Limingan lakeus on laaja viljelymaisemakokonaisuus, joka rajautuu lännessä luonnonarvoiltaan huomattavaan Liminganlahteen.

Arviointi:

Limingan lakeuden kulttuurimaisema on poikkeuksellisen laaja, omaleimainen ja yhtenäisenä säilynyt elinkeinomaisemakokonaisuus, jonka maisema-arvot perustuvat ennen kaikkea avoimiin, yhtenäisiin ja elinvoimaisiin peltonäkyymiin sekä Liminganlahden luonnonympäristöön ja rantaniittyihin. Alueella on useita valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita, jotka edustavat vauraaseen lakeusmaisemaan kuuluvaa rakennusperintöä.

Oulujokilaakson kulttuurimaisema

Oulujokilaakson kulttuurimaisemat ulottuu kolmen, Oulujoen varrella sijaitsevan kunnan alueelle (Muho, Oulu, Tyrnävä).

Oulujokilaakson kulttuurimaisemat edustavat Oulujokivarren elinvoimaista maaseutua, jonka maisemia on muokannut maaseutuelinkeinojen ohella Oulujoen voimalaitoskäyttö.

Arviointi:

Oulujokilaakson kulttuurimaisemat on arvokas maisemallinen ja luonnonhistoriallinen kokonaisuus, jossa yhdistyvät edustava maatalousmaisema, Muhoksen keskustaajaman monipuolinen rakennuskanta sekä vesitalouden jäljet. Oulujokilaakson kulttuurimaiseman arvokkaita erityispiirteitä ovat kumpuilevat avoimet viljelyalueet, maisemassa maamerkkeinä erottuvat vanhat rakennukset ja pihapiirit sekä viljelyalueille ja jokimaisemaan avautuvat näkymät. Montan ja Pyhäkosken voimalaitokset sekä Pyhäkosken lähistöllä sijaitseva Leppiniemen asuinalue ovat rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaita vesivoimalakokonaisuuksia.

Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Maakunnallisesti merkittävät maisema-alueet ovat asiantuntijaviranomaisen määrittelemiä maakunnallista ominaisuutta ja maakunnallisia erityispiirteitä ilmentäviä maisemia. Ne kuvastavat oman maakuntansa identiteettiä ja sisäistä monimuotoisuutta. Päätöksen maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista tekee maakunnan liitto.

Maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin suoritti Pohjois-Pohjanmaan liitto vuosien 2013-2015 aikana. Inventointi päivitti maakunnan aiemmat, 1990-tehdyt inventoinnit. Maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita määriteltiin koko maakunnan alueelle 81 kpl. Näistä kahdeksan sijoittuu Ouluun. Inventoidut alueet on osoitettu maakuntavaltuuston 7.12. 2016 vahvistamassa Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa maakunnallisesti arvokkaina maisema-alueina.

Kohdevalikoimaa tuo esiin Pohjois-Pohjanmaan alueen maisemaseuduille ja alueelle tyypillisille maisemille luonteenomaiset piirteet. Perinteisten maaseudun kulttuurimaisemien ja maisemanähtävyyksien lisäksi inventointiin on otettu mukaan mm. asutustilakyliä sekä suomaisemia, jotka ovat olennainen osa pohjoispohjalaista kulttuurimaisemaa. Kohteissa on mukana myös rakennettua maisemaa (taajamamaisemia, matkailumaisemia ja tiemaisemia) edustavia laajoja maisemakokonaisuuksia.

Kiimingin Koitelinkoski on arvokasta maisema-alueita.

Hirvisuo ja Kuusisuo - Hattusuo

Hirvisuon ja Kuusisuon – Hattusuon muodostama kokonaisuus on edustava ja arvokas esimerkki Pohjois-Pohjanmaan nevalakeuden alueen suomaisemista. Alue on maisemallisesti ja linnustollisesti erittäin merkittävä. Suolla on merkitystä myös retkeilykohteena. Hirvisuon tunnettuus on hyvä, Kuusisuo-Hattusuo sen sijaan on heikosti tunnettu.

Tiemaisemassa Hirvisuo hahmottuu arvokkaana ja mieleen jäävänä maisemanähtävyytenä. Laaja, tasainen ja avoin, puuton suomaisema avautuu vaikuttavana kokonaisuutena valtatielle 20. Näkymän yhteyteen liittyy retkeilyinfra ja opastusaineistoa. Suoluonto on laajuutensa lisäksi runsas allikkoisine keidasosineen, lampineen, suurine suolintuineen ja laiduntavine poroineen. Vaikka molemmat suot ovat lähellä valtatieä, ovat niiden peräosat rauhallisia eikä liikenteen melu kuulu niihin. Hirvisuo soveltuu hyvin lyhytkestoiseen käyntiin P-alueelta käsin. Kuusisuo – Hattusuo on vähintään päiväretkikohta ja täydentää kokonaisuutta intiimimpänä osana. Suolla on mahdollisuus ihaila poikkeuksellisen laajaa yhtenäistä rimmikkoa ja näyttäviä kaartoja.

Maisema-alueeseen kuuluu kaksi erillistä suoaluetta, Hirvisuo ja Kuusisuo – Hattusuo. Alueiden rajaukset noudattavat pääpiirteisään soidensuojelun alueiden rajauksia.

Joki-Kokon kulttuurimaisema

Joki-Kokko on hieno pieni kyläkokonaisuus. Se on melko vaatimaton mutta silti edustava ja maakunnallisesti arvokas esimerkki harvaan asutuilla alueilla Kiiminkijokivarressa sijaitsevasta maaseudun kulttuurimaisemasta. Kokonaisuus on pienipiirteinen ja selkeästi rajautuva. Siihen kuuluvat Kiiminkijoki, kumpareella kylänraitin varrella sijaitsevat rakennukset ja niitä ympäröivät viljelysalueet. Rakennetulle kulttuuriympäristölle on ominaista kerroksellisuus, kylässä on sekoittuneena vanhaa ja uutta rakennuskantaa.

Maisemakokonaisuuteen kuuluvat Kiiminkijoen varrella sijaitseva Joki-Kokon kylä viljelysalueineen sekä kylän koillispuolella sijaitseva Myllykangas. Alueen rajaus noudattaa pääpiirteissään Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnissa 1990-luvulla määriteltyä rajausta.

Juopulin kulttuurimaisema

Juopuli on maisema-alueena maakunnallisesti arvokas kokonaisuus. Kumpuilevat maastonmuodot, pienialaiset viljelysalueet, niityt ja laidunmaat sekä perinteinen rakennuskanta muodostavat pienipiirteisen, idyllisen kokonaisuuden. Kylän ohiitse sen eteläpuolelta kulkevalta maantieltä avautuu paikoin hienoja näkymiä viljelysalueille ja niiden yli järvelle. Maisemakuvassa korostuvat kumpareilla sijaitsevat, avoimen viljelysmaiseman ympäröimät rakennusryhmät. Maisema-alueeseen kuuluvat Juopulinjärven eteläpuolella sijaitsevan Juopulin kylän asutus ja viljelysmaisema.

Karjalankylän - Hökänrannan kulttuurimaisemat Iijokivarressa

Maisemakokonaisuus on esimerkki elävästä maaseudun kulttuurimaisemasta kulttuurihistoriallisesti arvokkaan joen, Iijoen, varrella. Maisemakokonaisuus on pienipiirteinen. Omaleimaisuutta luovia piirteitä ovat pienialaiset, jokea kapeana nauhana reunustavat viljelysalueet sekä Iijokivarrella perinteisesti tyypilliseen tapaan jokitörmillä sijaitsevat pihapiirit.

Iijoki on sekä kulttuurihistoriallisesti että maisemallisesti arvokas joki. Se on aikojen mittaan toiminut mm. kulkuväylänä ja uittoväylänä. Jokimaisemaan liittyy myös merkkejä voimalaitosrakentamisen historiasta.

Maisemakokonaisuuteen kuuluvat Iijokilaakson kulttuurimaisemat joen alajuoksulla. Maisema-alueella sijaitsevat Karjalankylä, Mannisenranta, Keskikylä ja Hökänranta. Karjalankylän ja Hökänrannan väliin rajautuvan alueen rajaus noudattaa pääpiirteissään vuonna 1997 julkaistussa Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden luettelossa esitettyä rajausta.

Koitelinkoski ja Huttukylän kulttuurimaisema Kiiminkijokivarressa

Koitelinkosken koskimaisema on Pohjois-Pohjanmaalla harvinainen. Useimmat alueen jokien koskista on valjastettu voimatalouden käyttöön. Koitelinkosken alue on myös matkailumaisemana maakunnallisesti arvokas kokonaisuus. Alue on tunnettu retkeilykohde, ja sillä on sellaisena myös historiallista merkitystä. Alueeseen liittyy monipuolista kulttuurihistoriaa ja elinkeinohistoriaa. Virkistystoimintaan liittyvät rakenteet, kuten riippusillat, sekä retkeilyyn liittyvät rakennukset ja rakennelmat ovat luonteva osa historiallisesti kerroksellista kulttuuriympäristöä.

Koitelinkosken alapuolella jokea ympäröivälle viljelysmaisemalle tyypilliset piirteet eivät ole mitenkään erityisen huomionarvoiset tai erityiset. Kiiminkijoki koskineen ja ympäröivine viljelysmaisemineen on hieno ja idyllinen kokonaisuus, mutta ei itsessään välttämättä maakunnallisesti arvokas. Kuitenkin Koitelinkosken alue ja Huttukylä yhdessä muodostavat maakunnallisesti arvokkaan maisemakokonaisuuden, jossa yhdistyvät toisiinsa matkailumaisemalle ja maaseudun kulttuurimaisemalle ominaiset piirteet. Kokonaisuudelle on ominaista historiallinen kerroksellisuus, se on esimerkki monimuotoisesta jokimaisemasta. Huttukylässä on vanhaa, kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennuskantaa.

Maisemakokonaisuuteen kuuluvat Kiiminkijoen Koitelinkoski sekä Kiiminkijoen varrella sijaitseva Huttukylä ja jokea ympäröivät viljelysalueet.

Oulujoen suun kulttuurimaisema

Oulujokilaakso on sekä historiallisesti että maisemallisesti arvokas, laaja ja ominaispiirteiltään monivivahteinen aluekokonaisuus. Maisema-alueen runkona toimiva Oulujoki on historiallisesti arvokas vesiväylä, joka on aikojen mittaan tunnettu mm. tärkeänä lohijokena, tervan kuljetusreitteinä ja uittoväylänä. Nykyään Oulujoki ranta-alueineen hahmottuu ennenmuuta arvokkaana maisemakokonaisuutena sekä monipuolisena virkistys- ja viheralueena. Maiseman ominaispiirteet ja jokivarren rakennusperintö kertovat osaltaan myös joen merkityksestä ja sen hyödyntämisestä eri aikakausina.

Oulujokea reunustavat arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä edustavat aluekokonaisuudet. Valtakunnallisesti arvokkaina rakennettuina kulttuuriympäristöinä (RKY 2009) maisema-alueeseen liittyvät Hietasaaren huvila-alue, Toppilan satama ja teollisuusalue (satama), Oulujoen suistoalueen historiallinen kokonaisuus, Oulun rantakorttelien julkinen kaupunkitila, Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto, Kaupunginojan varren puistovyöhyke, Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset (Merikoski), Oulujoen kirkko, Maikkulan reservikomppania ja Turkansaaren ulkomuseo.

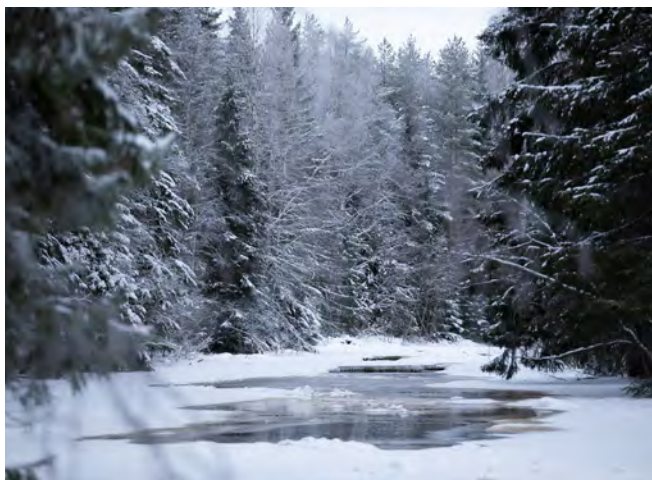
Niiden ohella jokivarsilla on myös paljon maakunnallisesti arvokkaita alueita ja kohteita. Eri-ikäiset rakennukset muodostavat yhdessä kerroksellisen kokonaisuuden. Maisema-alueeseen kuuluvat Oulujoen suistoalue saarineen, Oulujoki ja sitä ympäröivät ranta-alueet, jokeen tukeutuvat viheralueet ja viljelysalueet. Alue ulottuu Oulun edustan merialueelta Turkansaaren tienoille, missä se yhdistyy valtakunnallisesti arvokkaaseen Oulujokilaakson kulttuurimaisema-alueeseen. Maisema-alueeseen liittyy kaksi muuta maakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta: Pohjantie, Kontinkangas – Laanila sekä Sanginjokivarren kulttuuri- ja luonnonmaisemat.

Pohjantie

Pohjantie on tiemaisemakohteena arvokas kokonaisuus. Tietä ympäröivät puistomaiset viheralueet, tiemaisemassa erottuvat maamerkkirakennukset ja Oulujoen sillalta joelle ja jokirannoille avautuvat komeat näkymät ovat omaleimaisuutta luovia piirteitä. Tietä reunustavat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi määritellyt aluekokonaisuudet. Kaupungin halki kulkevalta tieltä avautuva monimuotoinen, kerroksellinen ja vaihteleva tiemaisema kertoo Oulun kaupungin pitkästä historiasta elinvoimaisena keskuksena. Oulujoen silta erottuu tiemaisemassa kohokohtana.

Maisema-alueeseen kuuluvat Pohjantie ja sitä ympäröivät viheralueet Karjasillan, Raksilan, Intiön, Kontinkankaan, Peltolan, Värtön ja Laanilan kaupunginosien väliin rajautuvalla alueella. Rajauksessa on huomioitu tieltä avautuvat näkymät.

Sanginjokivarren kulttuuri- ja luonnonmaisemat

Sanginjokivarsi on maakunnallisesti arvokas maisema-alue. Alueella yhdistyvät toisiinsa pienipiirteinen maaseudun viljelysmaisema ja luonnonmaisema. Kapea ja mutkainen Sangin joki, maastomuotoja myötäilevä vanha tie sekä tietä ja jokea ympäröivät kumpuilevat metsämaisemat, viljelysalueet ja asutus ovat monimuotoinen ja mielenkiintoinen, maisemakvaltaan vaihteleva ja omaleimainen kokonaisuus.

Alueeseen liittyy paitsi maisemallisia, myös rakennushistoriallisia arvoja. Sanginjokivarressa on runsaasti arvokasta rakennuskantaa.

Maisema-alueeseen kuuluvat Sanginjokivarren maisemat jokisuistosta (Oulujoelta) Aittokylään saakka. Maisema-alueen rajaukseen on otettu mukaan kapeaa jokilaaksoa reunustavien selännealueiden reuna- ja lakialueet. Sankivaaran golfkenttä on rajattu maisema-aluekokonaisuuden ulkopuolelle.

Yli-Vuoton kulttuurimaisema

Yli-Vuoto on esimerkki järvenranta-asutuksesta Pohjois-Pohjanmaan nevalakeuden seudulla. Kylä on maisemallisesti hyvä kokonaisuus ja maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Maisema-alueen rajaus noudattaa pääpiirteissään edellisen maisemainventoinnin yhteydessä määriteltyä rajausta. Rajausta on paikoin tarkennettu, ottaen huomioon kulttuurimaisemassa tapahtuneet muutokset.

Perinnebiotoopit

Perinnemaisemat eli perinnebiotoopit ovat luontotyyppejä ja kulttuurimaisemaa, jotka ovat syntyneet perinteisen karjatalouden vaikutuksesta. Ranta-, suo- ja tulvaniityt sekä hakamaat ja metsälaitumet hyödynnettiin laiduntamalla, niittämällä ja kulottamalla tarkkaan. Käyttö muokkasi kasvillisuutta ja maaperää aikojen satossa siten, että niille muodostui lajistoltaan rikasta ja monimuotoista ympäristöä ja biotooppeja. Pienipiirteiseen perinnemaisemaan liittyy usein myös rakennelmia, kuten aitoja ja suoja.

1900-luvulla tapahtunut karjatalouden tehostaminen ja tehomaatalouteen siirtyminen muutti laidunnustapaa ja romahdutti perinnebiotooppien ja -maisemien määrän. Perinteiset niityt ja laitumet ovat jääneet pois käytöstä ja talviravinnon tuottaminen on keskitetty keinolannoitetuille pelloille. Luonnon monimuotoisuus on heikentynyt vaikuttaen umpeen kasvavaan kulttuurimaisemaan ja ympäristöön yksipuolistavasti.

Laidunnus ylläpitää hakamaan perinnebiotoopin rikasta lajistoa ja monimuotoista ympäristöä.

Kuva: Mira Varis

Valtakunnallinen perinnemaisemainventointi suoritettiin ensimmäisen kerran 1990-luvulla. 2000-luvulla perinnemaisemien sijaan on siirrytty käyttämään alueiden luonnetta monipuolisemmin kuvaavaa nimitystä perinnebiotooppi. Valtakunnallisen päivitysinventoinnin maastotyöt on suoritettu vuosien 2019-2021 aikana, mutta Oulussa inventoinnit on rannikolla ja Kiiminkijokivarressa aloitettu jo 2013. Oulussa sijaitsevia valtakunnalliseen tai maakunnalliseen arvoluokkaan kuuluvia perinnebiotooppeja on kymmenen. Niistä puolet on merenrantaniittyjä ja loput ovat pääasiassa Kiiminkijoen varressa sijaitsevia rantalaitumia ja -niittyjä. Perinnebiotooppien inventoinnista ja arvottamisesta vastaa ELY-keskus.

Arvokkaat mutta uhanalaiset perinnebiotoopit säilyvät vain tietoisella ja tuetulla hoidolla ja ylläpidolla. Ne ovat luonnon monimuotoisuuden ja perinteisen kulttuurimaiseman pankki.

pb2 Haaraojan niitty

pb3 Kellon Kraaselin rantaniityt

pb4 Marttilan haka

pb5 Mäntyrynnan laidun

pb6 Nenännokka-Pajuniemi-
Riutunkainalo

pb7 Runntilan lammashaka ja rantapeltto

pb8 Tiilimaa

Sonja Partanen/ELY-keskus

pb9 Upin niitty

Sonja Partanen/ELY-keskus

pb10 Välitörmä

MUINAISJÄÄNNÖKSET

Muinaisjäännökset edustavat kulttuuriympäristön vanhinta kerrostumaa. Maisemaan, maaperään tai veteen kätkeytyneet eri aikakausina eläneiden ihmisten jälkeensä jättämät rakenteet tai kerrostumat kertovat muun muassa siitä, miten ennen asuttiin, elettiin tai uskottiin. Muinaisjäännökset ovat merkkejä esihistorialliselta ajalta, jolta ei ole olemassa kirjallisia lähteitä sekä historialliselta ajalta, jonka kuvaa arkeologinen tutkimus syventää ja täydentää. Näitä menneisyydestä kertovia muistoja kutsutaan arkeologiseksi kulttuuriperinnöksi. Siihen kuuluvat kiinteät muinaisjäännökset, muinaisesineet sekä muut arkeologiset kulttuuriperintökohteet.

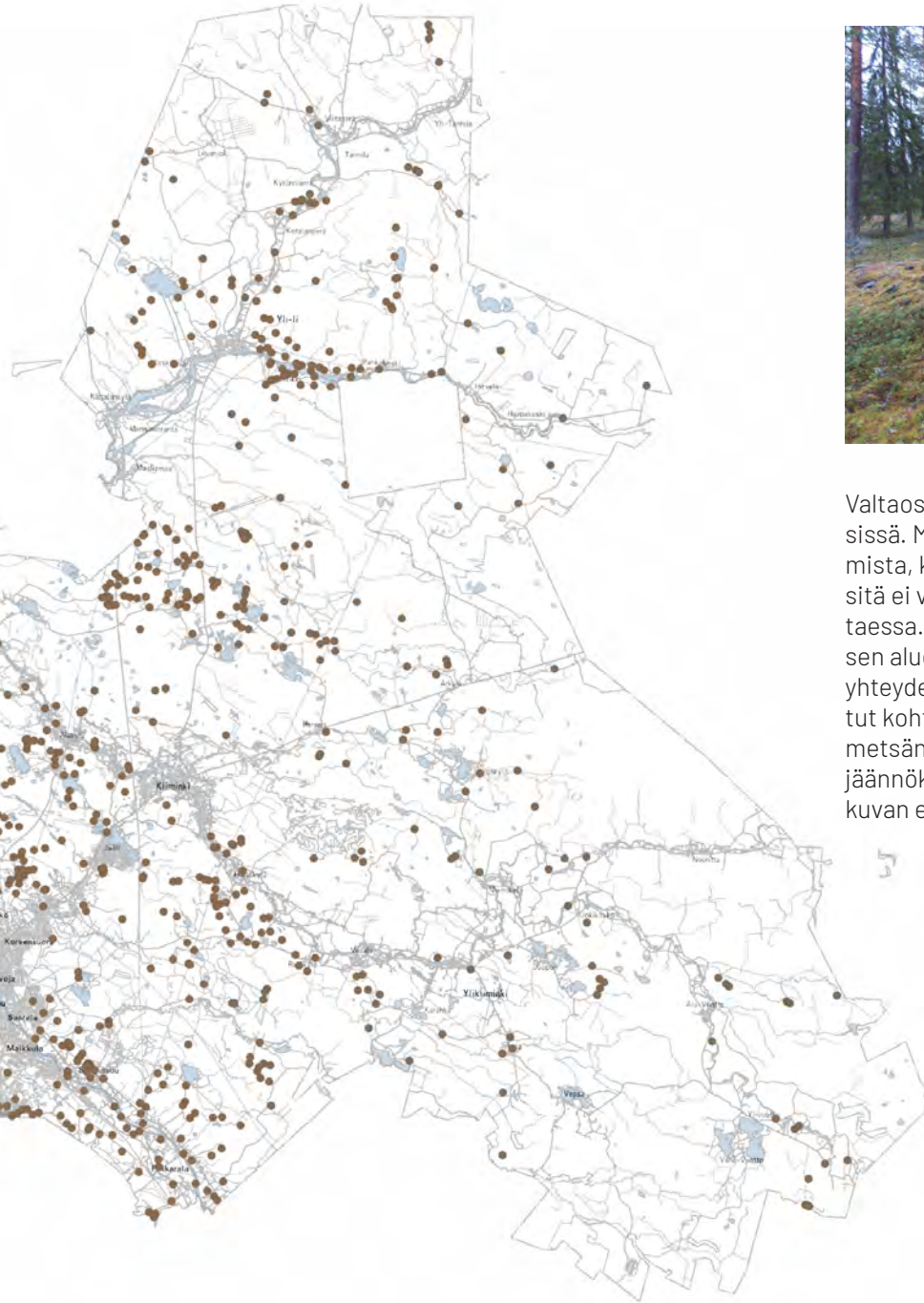
Kaikki kiinteät muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain (1963/295) rauhoittamia. Museovirasto ylläpitää valtakunnallista muinaisjäännösrekisteriä, jonne tiedot muinaisjäännöksistä viedään. Tietoa muinaisjäännöksistä ja muista arkeologisista kohteista saa Museoviraston lisäksi alueellisesta vastuumuseosta, eli Oulussa Pohjois-Pohjanmaan museolta tai Museoviraston ylläpitämästä muinaisjäännösrekisteristä.

Maankäyttö- ja kaavoitushankkeita suunniteltaessa on otettava hyvissä ajoin selvää siitä, saattaako hankkeen tai kaavoituksen toimeenpaneminen tulla koskemaan kiinteää muinaisjäännöstä. Suunnitelmien esittäminen kulttuuriympäristöviranomaiselle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa auttaa välttämään mahdollisesti tarvittavien tutkimusten aiheuttamat viivästyksset hanketta toteutettaessa.

< Hahtiperän hyllyn kaivaukset 2019.

Kuva: Pohjois-Pohjanmaan museo

Oulussa muinaismuistokohteita on muinaisjäännösrekisterin 23.1.2024 tilanteen mukaan yli 600 kpl.

Valtaosa Oulun muinaisjäännöksistä sijaitsee talousmet-sissä. Muinaisjäännös ei estä metsätalouden harjoitta-mista, kunhan se otetaan hakkuissa huomioon niin, että sitä ei vaurioiteta esimerkiksi alueella koneella kuljet-taessa. Puusto voidaan poistaa, mutta muinaisjäännök-sen alueella maaperään kajoavat toimet uudistamisen yhteydessä on kielletty, samoin kantojen nosto. Tunnet-tut kohteet tulevat tietoon Metsäkeskukselle tehtävän metsänkäyttöilmoituksen käsittelyn yhteydessä. Muinais-jäännökset voi olla hankala erottaa maastossa, toisin kuin kuvan esittämä Haukiputaan Rajakankaan jätinkirkko.

Kuva Pohjois-Pohjanmaan museo

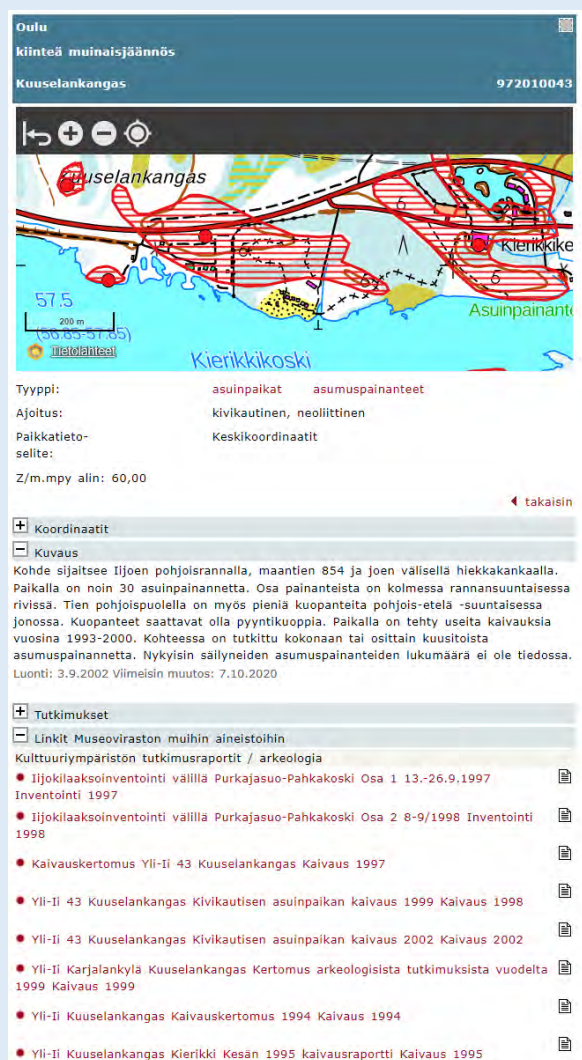
Muinaismuistolaki MML

Kiinteät muinaisjännökset on Suomessa rauhoitettu muinaismuistolalla (295/1963). Lain mukaan kiinteät muinaisjännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Kohteen tai alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen tai muu siihen kajoaminen on kielletty ilman lain nojalla annettua lupaa. Mikäli maata kaivettaessa löytyy kiinteä muinaisjännös tai muinais-esine, laki määrää keskeyttämään kaivuutyöt ja ilmoittamaan asiasta museoviranomaiselle eli alueelliselle vastuumuseolle tarpeellisia toimenpiteitä varten.

Muinaismuistolain (295/1963) mukaan kiinteät muinaisjännökset tulevat lain piiriin heti kun ne on todettu, eikä niiden suojelu edellytä erillistä päätöstä. Muinaismuistolaki koskee myös löytöpaikkoja ja laivalöytöjä.

Lain piiriin kuuluvat muinaisjännökset voivat olla pienialaisia yksittäisiä kohteita, mutta osa voi muodostaa hyvinkin laajoja muinaismuistoalueita, joilla on myös maisemallista merkitystä. Laki koskee myös irtaimia muinaisesineitä.

Muinaisjännösrekisteri

Oulu
kiinteä muinaisjännös
Kuuselankangas 972010043

57.5
200 m
(57.50-57.55)
Uusi-Itämeri

Kuuselan kangas
Kierikkikoski
Asuinpaikat
Kierikkikoski

Tyyppi: asuinpaikat asumuspainanteet
Ajoitus: kivikautinen, neoliittinen
Paikkatieto-keskikoordinaatit
selite:
Z/m.mpy alin: 60,00

← takaisin

Koordinaatit
Kuvaus
Kohde sijaitsee Iijoen pohjoisrannalla, maantien 854 ja joen välisellä hiekkakankaalla. Paikalla on noin 30 asuinpaainnnetta. Osa painanteista on kolmessa rannansuuntaisessa rivissä. Tien pohjoispuolella on myös pieniä kuopanteita pohjois-etelä-suuntaisessa jonossa. Kuopanteet saattavat olla pyyntikuoppia. Paikalla on tehty useita kaivauksia vuosina 1993-2000. Kohteessa on tutkittu kokonaan tai osittain kuusitoista asumuspaainnnetta. Nykyisin säilyneiden asumuspaainnnteden lukumäärä ei ole tiedossa. Luonti: 3.9.2002 Viimeisin muutos: 7.10.2020

Tutkimukset
Linkit Museoviraston muihin aineistoihin
Kulttuuriympäristön tutkimusraportit / arkeologia

- Iijokilaaksoinventointi välillä Purkajasuo-Pahkakoski Osa 1 13.-26.9.1997 Inventointi 1997
- Iijokilaaksoinventointi välillä Purkajasuo-Pahkakoski Osa 2 8-9/1998 Inventointi 1998
- Kaivauskertomus Yli-II 43 Kuuselankangas Kaivaus 1997
- Yli-II 43 Kuuselankangas Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 1999 Kaivaus 1998
- Yli-II 43 Kuuselankangas Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 2002 Kaivaus 2002
- Yli-II Karjalankylä Kuuselankangas Kertomus arkeologisista tutkimuksista vuodelta 1999 Kaivaus 1999
- Yli-II Kuuselankangas Kaivauskertomus 1994 Kaivaus 1994
- Yli-II Kuuselankangas Kierikki Kesän 1995 kaivausraportti Kaivaus 1995

Museoviraston ylläpitämä Muinaisjännösrekisteri sisältää perustiedot Manner-Suomen kiinteistä muinaisjännöksistä ja tietoja muista arkeologisista kohteista, kuten löytöpaikoista ja muista kulttuuri-perintökohteista. Rekisteri päivittyy sitä mukaa kun uusia muinaismuistoja löytyy tai kohdetietoihin tulee muutoksia.

Rekisterin tiedot perustuvat arkeologisiin kenttätöihin ja tutkimuksiin. Niiden perusteella tehdyt selvitykset ja raportit on linkitetty muinaisjännösrekisterin kohteisiin. Rekisterin aineistot ovat kaikille avoimia ja ne löytyvät osoitteesta www.kyppi.fi > arkeologiset kohteet.

Pääosa muinaisjännösrekisterissä olevista kohteista on esihistorialliselta ajalta. Muinaisjännösrekisterin tiedot perustuvat tutkimusraportteihin, joista vanhimmat Oulun aluetta käsittelevät ovat 1860-luvulta. Oulun alueelta on kertynyt lähes viisisataa tutkimusraporttia, joista viitisenkymmentä laajempia alueinventointia. Viime vuosina erityisesti historiallisen ajan kohteiden määrä on kasvanut uusien inventointien ja tutkimusten myötä.

Oulun kaupunkiarkeologinen inventointi

Oulussa rakentaminen erityisesti ruutukaava-alueella on vilkasta. Oulun ruutukaava-alueen muinaisjäännöspotentiaali kartoitettiin ensi kertaa kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa vuonna 2002 (Ikonen&Mökkönen) ja se päivitettiin vuonna 2007 (Kallio-Seppä). Inventointu alue rajautuu ennen isoavihaa (1713-1721) rakennettuun kaupunkialueeseen.

Inventoinnin tuloksena syntyneisiin karttoihin on merkitty tutkimuksen ja suojelun kannalta merkittävät tontit ja puistot sekä katualueet. Inventointikarttaan 1. ja 2. luokan tontti- ja katualueita koskevista rakennus- ja kaivuusuunnitelmista on pyydettyä etukäteen museoviranomaisen lausunto.

Inventointialueen ulkopuolelta on tunnistettu arkeologisesti kiinnostavia kohteita, joiden alueella tehtävät kaivuutyöt vaativat etukäteen arkeologisen tutkimustarpeen määrittämistä. Nämä kohteet ovat Linnansaari, Pikisaari ja Hupisaaret.

Vuoden 2007 jälkeen vanhalla asemakaava-alueella tapahtunut rakentaminen ja tehdyt tutkimukset ovat aiheuttaneet muutoksia kaupunkialueen arkeologisessa kiinnostavissa alueissa. Kaupunkiarkeologisen inventoinnin kartat on päivitetty kesällä 2023.

< Kajaaninkadun kaivaukset oli käynnissä kesällä 2021.

1. luokka

Erittäin todennäköisesti säilynyt ja/tai tutkimuksellisesti erityisen kiinnostava alue. Luokkaan kuuluvat alueet, joilla on todennäköisesti säilynyt 1600-luvulle ja 1700-luvun alkupuolelle ajoittuvia kulttuurikerroksia. Luokkaan kuuluvat myös ne alueet, joilla on tehty arkeologisia kenttätutkimuksia ja tiedetään varmasti, että alueella on edelleen jäljellä säilyneitä kulttuurikerroksia. Ensimmäisen luokan alueet tulisi pyrkiä rauhoittamaan kaivutöiltä ja rakentamiselta. Tarvittaessa tulee suorittaa riittävän hyvin resurssoidut arkeologiset tutkimukset.

2. luokka

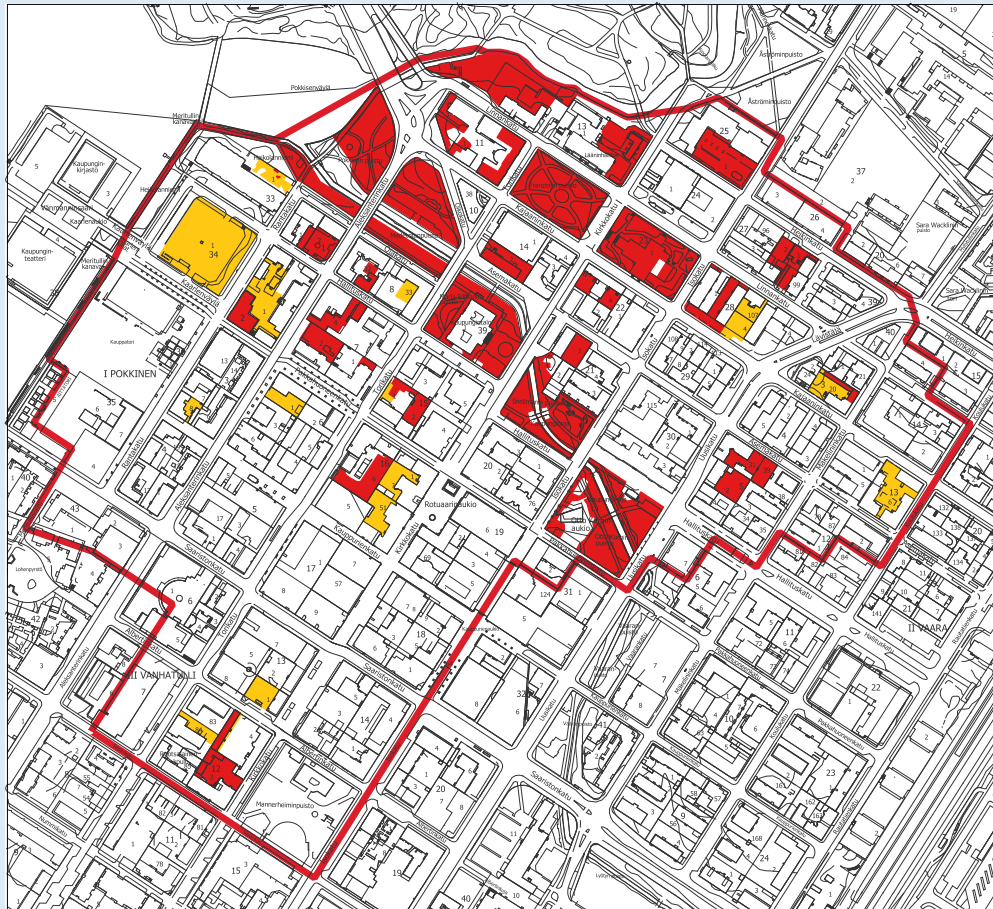
Luultavasti säilynyt ja/tai tutkimuksellisesti mielenkiintoinen alue. Luokkaan kuuluvat 1600-luvun rakennetun kaupunkialueen reuna-alueet, joiden rakennuskäytöstä ei ole täyttä varmuutta. Lisäksi luokkaan kuuluvat arkeologisesti valvomattomat katualueet. Toisen luokan alueilla maaperään kajoaminen voidaan tehdä joko arkeologin valvonassa tai sitten alueella on suoritettava koetutkimuksia. Tarvittavat toimenpiteet arvioidaan tapauskohtaisesti.

3. luokkaan kuuluvat alueet, joiden kulttuurikerrokset ovat todennäköisesti jo täysin tuhoutuneet tai kokonaisuudessaan arkeologisesti tutkitut. Maankäyttö kolmannen luokan alueilla ei vaadi arkeologisia tutkimuksia ellei töiden aikana tule vastaan tutkijamusta ja dokumentointia vaativia rakenteita tai kerrostumia.

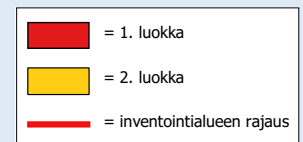
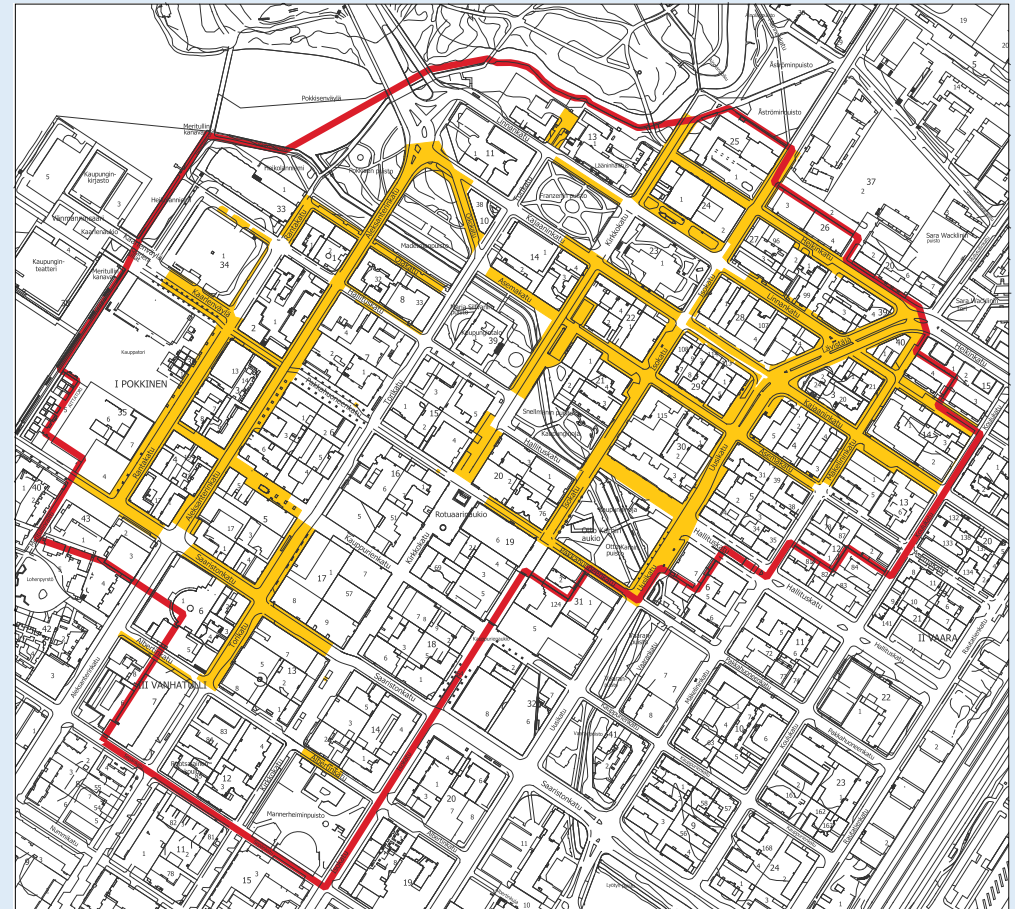
3. luokkaa ei ole merkitty kartoille.

Kaupunkiarkeologisen inventoinnin kartat, päivitys 2023

Tutkimuksen ja suojelun kannalta merkittävät tontit ja puistot

Tutkimuksen ja suojelun kannalta merkittävät katualueet

LÄHTEET

Kallio-Seppä, Titta 2007. Oulun kaupunkiarkeologisen inventoinnin päivitys. Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

Kirkkolaki
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054

Laki rakennusperinnön suojelemisesta
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498#L2P8

Muinaisjäännösrekisteri
www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki

Oulun kaupunki, kulttuuriympäristösivusto
www.ouka.fi/kulttuuriymparisto

Oulun kulttuuriympäristöohjelma, Oulun kaupungin rakennussuojelutyöryhmä, 2013.

Pohjois-Pohjanmaan liitto 2.vaihemaakuntakaava aineistot
www.pohjois-pohjanmaa.fi/kehittaminen/maakuntakaava/2-vaihemaakuntakaava-lainvoimainen/

Rakennusperintörekisteri
www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY
www.rky.fi

KAUPUNKIYMPÄRISTÖ